

บทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง
จังหวัดราชบุรี

SANGHA ADMINISTRATORS ROLE ON ART AND CULTURAL CONSERVATION
IN BANPONG DISTRICT, RATCHABURI PROVINCE

พระครูสุนทรจรรย์คุณ (จวน สุขะลีโน)

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๐

บทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง
จังหวัดราชบุรี

พระครูสุนทรจรรณคุณ (จวน สุขะสิน)

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๐

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Sangha Administrations Role on Art and Cultural Conservation
in Banpong District, Ratchaburi Province

Phrakhrusoonthornjaranakhun (Chuan Sukhesino)

A Research Paper Submitted in Partial Fulfillment of
The Requirement for the Degree of
Master of Arts
(Buddhist Management)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

C.E. 2017

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัย เรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

(พระมหาสมปурณ์ วุฑฒิกโร,ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบสารนิพนธ์

ประธานกรรมการ

(พระสมุทรวชิรโสภณ,ดร.)

กรรมการ

(ผศ.ดร.อภัย สติมัน)

กรรมการ

(อ.ดร.มนตรี วรรณทรัพย์)

กรรมการ

(พระครูสังฆรักษ์ทรงพรณ ชยทตโต,ดร.)

กรรมการ

(ผศ.ดร.ธิดา วัฒนชัย)

คณะกรรมการควบคุมสารนิพนธ์

พระครูสังฆรักษ์ทรงพรณ ชยทตโต,ดร.
ผศ.ดร.ธิดา วัฒนชัย

ประธานกรรมการ

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(พระครูสุนทรจรรณคุณ)

ชื่อสารนิพนธ์	: บทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี
ผู้วิจัย	: พระครูสุนทรจรรณคุณ (จวน สุขสิน)
ปริญญา	: พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการเชิงพุทธ)
คณะกรรมการผู้ควบคุมสารนิพนธ์	: พระครูสังฆรักษ์ทรงพรพรณ ชยทตโต,ดร., พธ.บ.(การจัดการเชิงพุทธ), พธ.ม.(การจัดการเชิงพุทธ), พธ.ด.(การจัดการเชิงพุทธ) : ผศ.ดร.ธิดิวุฒิ หมั่นมี, พธ.บ. (การสอนสังคม), พธ.ม. (ปรัชญา), รป.ด. (รัฐประศาสนศาสตร์)
วันที่สำเร็จการศึกษา	: ๑๕ มีนาคม ๒๕๖๑

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (๑) ศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี (๒) เปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ (๓) ศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ซึ่งในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี โดยการวิจัยเชิงปริมาณเก็บข้อมูลภาคสนามจากพระสงฆ์ในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี จำนวน ๑๙๐ รูป วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้โดยหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบสมมติฐานโดยการทดสอบค่าเอฟ วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว เมื่อพบความแตกต่าง จึงทำการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นคู่ ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด และในส่วนของกรวิจัยเชิงคุณภาพมีการวิเคราะห์เอกสาร และใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลภาคสนามจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน ๑๒ รูป/คน และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท

ผลการวิจัยพบว่า

๑. บทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๙ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมทางวัตถุ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๐ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๗

๒. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลของพระสงฆ์ ได้แก่ ตำแหน่ง มีผลให้ความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ และปัจจัยส่วนบุคคลของพระสงฆ์ ได้แก่ การศึกษา มีผลให้ความคิดเห็นต่อบทบาทพระ

สังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนปัจจัยส่วนบุคคลอื่น ๆ ได้แก่ อายุ และพรพชา ไม่พบความแตกต่าง

๓. ข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี พบว่า ด้านการการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมทางวัตถุ ได้แก่ ส่งเสริมการพัฒนาการศึกษาเฉพาะทางเพื่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมแก่พระสังฆาธิการ, ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วัฒนธรรมและสร้างผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมเพื่อการค้า, ส่งเสริมให้มีการใช้สื่อสารมวลชนและเทคโนโลยีสารสนเทศทุกรูปแบบที่มีอยู่ในการเผยแพร่ข่าวสารและความรู้ด้านวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง และส่งเสริมการจัดให้มีหลักสูตรวัฒนธรรมศึกษาในสถานศึกษาทุกระดับ ส่วนด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ ได้แก่ ส่งเสริมการเสริมสร้างค่านิยมการอนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรมและจารีตประเพณีที่ดั้งเดิมอย่างเป็นระบบ, ส่งเสริมการทำงานเป็นเครือข่ายร่วมกับหน่วยงานภาครัฐที่มีบทบาทเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมทั้งในจังหวัดและทั่วประเทศ และส่งเสริมให้มีการจัดตั้งศูนย์เฝ้าระวังทางวัฒนธรรม

Research Paper Title: Sangha Administration's Role of Art and Cultural Conservation in Banpong District, Ratchaburi Province

Researcher : Phrakhrusoonthornjaranakhun (Chuan Sukhesino)

Degree : Master of Arts (Buddhist Management)

Research Paper Supervisory Committee

: Phrakhrusangharaksongphan Jayadatto,Dr.,
B.A.(Buddhist Management), M.A.(Buddhist Management),
Ph.D.(Buddhist Management)

: Asst.Prof. Dr.Thitiwut Manmee, B.A. (Social Teaching), M.A.
(Philosophy), Ph.D. (Public Administration)

Date of Graduation : March 15, 2018

ABSTRACT

The objectives of this research paper were (1) to study Sangha administrators role on art and cultural conservation in Banpong district, Ratchaburi province (2) to compare the opinion of monks to Sangha administrators role on art and cultural conservation in Banpong district, Ratchaburi province, classified by personal data, and (3) to study the problem, obstacle and suggestion for development of Sangha administrators role on art and cultural conservation in Banpong district, Ratchaburi province. The research methodology was the mixed method research, that the quantitative research used the questionnaire as the tool to collect the data in the field study from 190 monks in Banpong district, Ratchaburi province. The statistics were used for the data analysis through frequency, percentage, mean, standard deviation (S.D.), F-test, One-way Analysis of Variance and Least Significant Difference: LSD. and the qualitative research had the documentary analysis and interview as the tool to collect the data in the field study from 12 key informants and analyzed the data through the content analysis technique.

The findings of this research were as follow:

1. Sangha administrators role on art and cultural conservation in Banpong district, Ratchaburi province, Overall, that in high at mean of 4.29, When considering the aspect found that in high level all aspect, the aspects that has the most value include the conservative of material culture at mean of 4.30, the aspects with the lowest mean include the conservative of non-material culture aspect at mean of 4.27.

2. The comparison for opinion of the monks to Sangha administrators role on art and cultural conservation in Banpong district, Ratchaburi province, classified by personal data found that position had the significantly at 0.01, the hypothesis was accepted. And education had the significantly at 0.05, the hypothesis was accepted. But, those personal statuses were sex and years of being monk results not different.

3. The suggestion for development of Sangha administrators role on art and cultural conservation in Banpong district, Ratchaburi province, as following; the conservative of material culture aspect: should promoted about education development for culture conservation to the Sangha administrator, should promoted the culture conservation tour and create cultural products for trade, communication in this issue to public and set the education program about culture studies in the school. And, the conservative of non-material culture aspect: should promote the conservative value, the systematic for development both values and norms, to set network in the province and across the country, and to set the center for take care culture.

กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ด้วยความเมตตาของคณะกรรมการผู้ควบคุมสารนิพนธ์ ได้แก่ พระครูสังฆรักษ์ทรงพรธม ชยทตฺโต, ดร. และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธิติวุฒิ หมั่นมี ที่อนุเคราะห์ให้คำปรึกษาแนะนำ ช่วยเหลือในการปรับปรุง แก้ไขสารนิพนธ์จนสำเร็จด้วยดี

ขอขอบคุณ คณะกรรมการตรวจสอบสารนิพนธ์ ประกอบด้วย พระสมุทรวชิโรโสภณ,ดร., ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุทัย สติมัน และ อ.ดร.มนตรี วรภัทรทรัพย์ ที่เมตตาให้คำแนะนำ เพื่อการแก้ไขและปรับปรุงให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุยะพรหม รองอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่กรุณาให้คำแนะนำเพื่อความถูกต้อง และขอขอบคุณ ผศ.ดร., พระครูวิสุทธานันทคุณ, ดร., พระครูวาทิตวิวัฒน์, ดร., พระมหากังวาล ธีรธมฺโม, ดร., พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญโญ, และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภัทรพล ใจเย็น ที่กรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจแบบสอบถาม พร้อมแนะนำในการปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามให้สมบูรณ์และสำเร็จได้ด้วยดี

ขอกราบขอบพระคุณ พระเดชพระคุณ พระพรหมเวที (สุเทพ ผุสฺสธมฺโม) เจ้าคณะภาค ๑๕ ที่มอบความเมตตาและกำลังใจผู้วิจัยเสมอมา และขอขอบคุณ พระปิฎกโกศล, พระครูศรีธรรมนาท, พระครูสุธีปริยัติวิธาน, พระครูชินวรานุวัตร, ดร., พระครูเกษมปัญญาคม, นายประยงค์ จันทเต็ง, นายสุชาติ ตือเร๊ะ, นางรัฐชิตา เมธาบรรณันท์, นายสิงห์ กาญจนศรี, นางพัชราภา มนัสปัญญากุล, และนางเบญจมาศ ประเสริฐโชคประชา ตลอดทั้งบุคคลต่าง ๆ ที่อนุเคราะห์ข้อมูลเพื่อการวิจัยเป็นอย่างดี

สุดท้ายนี้ คุณค่าและประโยชน์ใด ๆ อันจะพึงมีจากสารนิพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยขอน้อมถวายเป็น พุทธบูชา ธรรมบูชา สังฆบูชา และมอบบูชาเป็นกตเวทิตาคุณ แก่บิดามารดา ครูบาอาจารย์ พี่ ๆ น้อง ๆ รวมทั้งคณะญาติโยมวัดรางวาลย์ และผู้มีอุปการคุณทุกท่าน ผู้ให้กำลังใจ ผู้ให้กำลังสนับสนุน และผู้ถวายข้าวทุกทัพพีตลอดเวลาที่ดำรงเพศสมณะตลอดมา ซึ่งไม่สามารถจะเอ่ยนามได้ทั้งหมด

พระครูสุนทรจรรย์คุณ (จวน สุเขลิโน)

๑๕ มีนาคม ๒๕๖๑

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	(ก)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(ค)
กิตติกรรมประกาศ	(จ)
สารบัญ	(ฉ)
สารบัญตาราง	(ช)
สารบัญแผนภาพ	(ฎ)
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	(ฐ)
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ คำถามการวิจัย	๔
๑.๓ วัตถุประสงค์การวิจัย	๔
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย	๔
๑.๕ สมมติฐานการวิจัย	๕
๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๕
๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๖
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๗
๒.๑ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท	๗
๒.๒ แนวคิด เกี่ยวกับพระสังฆาธิการ	๒๔
๒.๓ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม	๔๑
๒.๔ ข้อมูลพื้นที่ที่ใช้ในการวิจัย	๖๓
๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๖๖
๒.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๘๒
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	๘๓
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๘๓
๓.๒ ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	๘๓
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๘๖
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๘๙
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล	๘๙

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
บทที่ ๔ ผลการวิจัย	๙๑
๔.๑ ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม	๙๒
๔.๒ บทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี	๙๓
๔.๓ ผลการเปรียบเทียบความเห็นที่มีต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วน บุคคล	๙๗
๔.๔ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาบทบาทพระสังฆาธิการในการ อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี	๑๑๘
๔.๕ สรุปผลการสัมภาษณ์เกี่ยวกับบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี	๑๒๐
๔.๖ สรุปองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย	๑๒๕
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	๑๒๗
๕.๑ สรุป	๑๒๗
๕.๒ อภิปรายผล	๑๓๐
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๑๓๔
บรรณานุกรม	๑๓๕
ภาคผนวก	๑๔๒
ภาคผนวก ก หนังสือขอความอนุเคราะห์ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ	๑๔๓
ภาคผนวก ข ผลการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง	๑๔๙
ภาคผนวก ค ค่าสัมประสิทธิ์ อัลฟ่า	๑๕๔
ภาคผนวก ง หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย	๑๕๖
ภาคผนวก จ แบบสอบถามเพื่อการวิจัย	๑๖๖
ภาคผนวก ฉ แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย	๑๗๓
ภาคผนวก ช ภาพถ่ายการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	๑๗๖
ประวัติผู้วิจัย	๑๘๔

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
๒.๑	วัดและเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี	๖๔
๓.๑	ประชากรและกลุ่มตัวอย่างของพระสงฆ์ที่สังกัดวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี จำแนกสังกัดตำบล (คณะสงฆ์)	๘๕
๔.๑	จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล	๙๒
๔.๒	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม	๙๓
๔.๓	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมทางวัตถุ	๙๔
๔.๔	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ	๙๕
๔.๕	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม จำแนกตามตำแหน่ง	๙๘
๔.๖	การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม จำแนกตามตำแหน่ง	๙๘
๔.๗	การวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม จำแนกตามตำแหน่ง ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD)	๙๙
๔.๘	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมทางวัตถุ จำแนกตามตำแหน่ง	๑๐๐
๔.๙	การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมทางวัตถุ จำแนกตามตำแหน่ง	๑๐๐
๔.๑๐	การวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมทางวัตถุ จำแนกตามตำแหน่ง ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD)	๑๐๑
๔.๑๑	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ จำแนกตามตำแหน่ง	๑๐๒

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
๔.๒๒	การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม จำแนกตามพรรษา	๑๐๘
๔.๒๓	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมทางวัตถุ จำแนกตามพรรษา	๑๐๙
๔.๒๔	การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมทางวัตถุ จำแนกตามพรรษา	๑๐๙
๔.๒๕	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ จำแนกตามพรรษา	๑๑๐
๔.๒๖	การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ จำแนกตามพรรษา	๑๑๐
๔.๒๗	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม จำแนกตามการศึกษา	๑๑๑
๔.๒๘	การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม จำแนกตามการศึกษา	๑๑๑
๔.๒๙	การวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม จำแนกตามการศึกษา ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD)	๑๑๒
๔.๓๐	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมทางวัตถุ จำแนกตามการศึกษา	๑๑๓
๔.๓๑	การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมทางวัตถุ จำแนกตามการศึกษา	๑๑๓

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
๔.๓๒	การวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมทางวัตถุ จำแนกตามการศึกษา ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD)	๑๑๔
๔.๓๓	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ จำแนกตามการศึกษา	๑๑๕
๔.๓๔	การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ จำแนกตามการศึกษา	๑๑๕
๔.๓๕	การวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ จำแนกตามการศึกษา ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD)	๑๑๖
๔.๓๖	ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย ตามสมมติฐานที่ ๑-๔	๑๑๗
๔.๓๗	ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมทางวัตถุ	๑๑๘
๔.๓๘	ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ	๑๑๙

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่	หน้า	
๒.๑	การวิเคราะห์ระดับจุลภาคและมหภาค	๑๕
๒.๒	ปัจจัยที่กำหนดพฤติกรรม	๑๖
๒.๓	กระบวนการระบบสังคม	๒๒
๒.๔	กรอบแนวคิดในการวิจัย	๘๒
๔.๑	การพัฒนาบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี	๑๒๕

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

คำย่อชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎก

สารนิพนธ์ฉบับนี้ ได้ใช้พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙ เป็นหลัก ในการอ้างอิง ซึ่งจะระบุ เล่ม/ชื่อ/หน้า หลังอักษรย่อชื่อคัมภีร์ เช่น วิ.ม. (ไทย) ๔/ ๓๒/๔๐. หมายความว่า ระบุถึง พระวินัยปิฎก มหาวรรค ฉบับภาษาไทย เล่มที่ ๔ ชื่อที่ ๓๒ หน้าที่ ๔๐ เป็นต้น ทั้งนี้ โดยใช้ระบบคำย่อ ดังต่อไปนี้

พระวินัยปิฎก

วิ.ม. (ไทย) = วินัยปิฎก มหาวรรค (ภาษาไทย)

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ชนชาติไทยมีวัฒนธรรมของตนเองมาเก่าแก่ยาวนาน มีหลักฐานที่ปรากฏในพื้นที่ต่าง ๆ เช่น หลักฐานทางด้านวัตถุ เครื่องมือ เครื่องใช้ ศิลปะ เครื่องปั้นดินเผา ไห บ้านเชียง อุดรธานี และที่อื่นในประเทศไทย วัฒนธรรมในของคนไทยที่ได้ถ่ายทอดกลับมาจากบรรพบุรุษ ส่วนหนึ่งได้รับการวิวัฒนาการจากธรรมชาติ และอีกส่วนหนึ่งได้มาจากสัมพันธไมตรีกับชนชาติอื่นโดยการค้าขาย การเยี่ยมเยียน การศึกษา การท่องเที่ยว การเผยแพร่ศาสนา ที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตที่มีวัฒนธรรมแฝงอยู่ด้วย ทำให้วัฒนธรรมมีการผลมกลมกลืนถ่ายถอดสืบมา ไม่มีชนชาติใดในโลกที่จะมีวัฒนธรรมเป็นของตนเอง ย่อมมีวัฒนธรรมของชาติอื่นแล้ว ถ้าเห็นว่าสิ่งใดดีสมควรรับไปใช้ ก็นำมาปรับปรุงดัดแปลงให้เหมาะสมกับนิสัย วิถีชีวิต และสังคมไทยก็มีการโยกย้ายถิ่นฐาน ซึ่งย่อมมีการรับเอาวัฒนธรรมต่าง ๆ เข้ามา มีการปฏิบัติสืบต่อกันมา^๑

วัฒนธรรมเป็นแบบแผนการดำเนินชีวิตของกลุ่ม ซึ่งสมาชิกของสังคมหนึ่งได้ยึดถือเป็นแบบแผนของชีวิตร่วมกัน^๒ วัฒนธรรมมีทั้งที่เป็นวัตถุ ได้แก่ บ้านเรือน ที่อยู่อาศัย การแต่งกาย และที่ไม่ใช่วัตถุ ได้แก่ แบบแผนของพฤติกรรมขนบธรรมเนียม ประเพณี ความเชื่อ ทศนคติ รสนิยม ฯลฯ ในระยะเริ่มต้นนั้น ได้มีพัฒนาการด้านวัฒนธรรมตลอดเวลา ในเวลาอันยาวนานของการเป็นผู้เยาว์ของมนุษย์ มนุษย์ได้มีโอกาสเรียน และรับเอาวัฒนธรรมต่าง ๆ จากผู้ใกล้ชิด เช่น พ่อ แม่ พี่น้อง และญาติ นอกจากนี้ความไม่ชำนาญเฉพาะอย่างของมนุษย์เมื่อเปรียบเทียบกับสัตว์อื่น ๆ เช่น มนุษย์วิ่งเร็ว ไม่เท่าม้า มนุษย์ว่ายน้ำได้ไม่ดีเหมือนปลา มนุษย์มีร่างกายที่แข็งแรงไม่เท่ากอลิลา หรือมนุษย์เป็นไม่ได้เหมือนนก ความไม่ชำนาญเฉพาะด้านนี้เอง เมื่อมนุษย์ต้องการอะไรก็จะต้องสร้างสรรค์ขึ้นมาเอง วัฒนธรรมก็เป็นลักษณะหนึ่งที่มีการพัฒนา คำว่า พัฒนา มาจากคำว่า “วัฒน” เป็นภาษาบาลีสันสกฤต หมายถึง ความเจริญ งอกงาม ส่วนคำว่า “ธรรม” แปลว่า ความดี หากแปลว่า สภาพทรงไว้แห่งความดีงาม หรือลักษณะแสดงถึงความงอกงาม^๓ วัฒนธรรมเป็นวิถีแห่งการดำรงชีพที่มนุษย์สร้างขึ้น รวมทั้งระบบความรู้ ความคิด ความเชื่อ จนมีการยอมรับปฏิบัติกันมา มีการอบรมถ่ายทอดไปสู่สมาชิกรุ่นต่อมา ตลอดจนมีการเปลี่ยนแปลงให้เข้ากับสภาพสิ่งแวดล้อมของมนุษย์^๔

^๑ คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, **วัฒนธรรมไทย**, (กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด นวสาส์นการพิมพ์, ๒๕๕๑), หน้า ๒๐.

^๒ จานงค์ อติวัฒนสิทธิ์ และคณะ, **สังคมวิทยา**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๒, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๘), หน้า ๑๖.

^๓ คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, **วัฒนธรรมไทย**, หน้า ๒๑.

^๔ สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, **สังคมวิทยาชุมชน : หลักการศึกษาวิเคราะห์และปฏิบัติงานชุมชน**, (ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๖), หน้า ๑๘.

วัฒนธรรมเป็นผลรวมของการสั่งสมสิ่งสร้างสรรค์และภูมิธรรมปัญญาที่ถ่ายทอดสืบต่อกันมาของสังคมนั้น ๆ วัฒนธรรมเป็นการสั่งสมประสบการณ์ความรู้ ความสามารถ ภูมิธรรม ภูมิปัญญาทั้งหมดที่ได้ช่วยให้มนุษย์ในสังคมนั้น ๆ อยู่รอดและเจริญสืบต่อได้และเป็นอยู่อย่างที่เป็นในบัดนี้ วัฒนธรรมเป็นทั้งสิ่งที่ทำให้เจริญงอกงามสืบมา และเป็นเนื้อตัวของความเจริญงอกงามที่มีอยู่ ซึ่งจะ เป็นพื้นฐานของความเจริญงอกงามต่อไป^๕ วัฒนธรรมเป็นมรดกทางสังคมที่ครอบคลุมทุกสิ่งทุกอย่างที่แสดงออกถึงวิถีชีวิตมนุษย์โดยแต่ละสังคมมีวัฒนธรรมโดยเฉพาะของตนเอง เพราะเป็นวิถีชีวิตที่แตกต่างกันของแต่ละกลุ่มสังคม^๖ เป็นส่วนประกอบที่ซับซ้อนทั้งหมดของลักษณะอันชัดเจนของจิต วิญญาณ สติปัญญา และอารมณ์ ซึ่งประกอบกันขึ้นเป็นสังคมหรือหมู่คณะ วัฒนธรรมมิได้หมายถึงเพียงศิลปะและวรรณกรรมเท่านั้น แต่หมายถึงฐานนิยมต่าง ๆ ของชีวิต สิทธิพื้นฐานต่าง ๆ ของมนุษย์ ระบบค่านิยม ขนบธรรมเนียม ประเพณี และความเชื่อ^๗

วัฒนธรรมถือเป็นทุนทางสังคมและศักยภาพที่สำคัญยิ่งของชุมชนท้องถิ่นและสังคมไทย ที่ได้แสดงออกในรูปแบบและวิธีการต่าง ๆ ทั้งในรูปแบบของขนบธรรมเนียม ประเพณี ภูมิปัญญา เครื่องมือเครื่องใช้ในการทำมาหากิน ความเชื่อ แหล่งวัฒนธรรม ศิลปวัตถุ โบราณสถาน ซึ่งสะท้อนให้เห็นคุณค่าและความสำคัญของวัฒนธรรม ซึ่งเป็นศักยภาพและทุนทางวัฒนธรรม ปัจจุบัน วัฒนธรรมมีบทบาทมากขึ้นใน ระบบเศรษฐกิจ อุตสาหกรรม และการท่องเที่ยวด้วยการแข่งขันในตลาดโลกที่ซับซ้อนมากขึ้น ส่งผลให้ทุกประเทศต่างพยายามหาสิ่งที่แตกต่างและโดดเด่น วัฒนธรรมจึงกลายเป็นเครื่องมือสำคัญที่ทุกฝายนำมาใช้เพื่อสร้างความแตกต่างในการแข่งขัน^๘

อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงเป็นเรื่องปกติของสังคมมนุษย์ สังคมและวัฒนธรรมของทุกสังคมย่อมมีการเปลี่ยนแปลง ซึ่งไม่มีผู้ใดสามารถหยุดยั้งได้ ดังที่ เฮราคลิตัส ปรัชญาเมธีชาวกรีก ได้เคยกล่าวว่า เราไม่สามารถจุ่มเท้าลงในสายน้ำเดียวกันได้ถึงสองครั้ง ทุกครั้งเมื่อหวนกลับมาสายน้ำก็เปลี่ยนแปลงไปแล้ว สายน้ำไม่มีวันไหลกลับ เวลาไม่มีวันหวนคืน^๙ การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลัก ๓ ประการคือ ความแตกต่าง เวลา และสภาพที่คงตัวอยู่ได้^{๑๐}

^๕พระเทพเวที (ประยูรย์ ปยุตโต) อ่างใน สามารถ จันทรสุรีย์ และประทีป อินแสง, การศึกษากับ ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๔๑), หน้า ๑๘.

^๖สุพัตรา สุภาพ, สังคมและวัฒนธรรมไทย ค่านิยม: ครอบครัวยุค: ศาสนา: ประเพณี, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๑), หน้า ๓๔.

^๗วิระ บำรุงรักษา, ระบบการบริหารจัดการวัฒนธรรมสำหรับสำนักโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรมศิลปากร, (กรุงเทพมหานคร: ภาพพิมพ์, ๒๕๔๐), หน้า ๑๒.

^๘กระทรวงวัฒนธรรม, คู่มือการดำเนินงานโครงการภายใต้ยุทธศาสตร์ประเทศของกระทรวงวัฒนธรรม: โครงการรากวัฒนธรรม, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม, ๒๕๕๖), หน้า ๖.

^๙ยศ สันตสมบัติ, มนุษย์กับวัฒนธรรม, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๐), หน้า ๒๓๔.

^{๑๐}สนธิ สมัครการ, การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมกับการพัฒนาสังคม, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร: องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก, ๒๕๔๕), หน้า ๒-๓.

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมจัดเป็นกระบวนการที่สามารถเกิดขึ้นได้ตลอดเวลาทุกยุคทุกสมัยและทุกสังคม หากจะแตกต่างกันไปบ้างในเรื่องวิธีการและลักษณะของการเปลี่ยนแปลง สำหรับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมในอดีตนั้นเป็นไปอย่างช้า ๆ เนื่องจากการประดิษฐ์คิดค้นสิ่งใหม่ ๆ ยังมีน้อย และระบบการสื่อสารคมนาคมยังไม่ค่อยพัฒนาก้าวหน้าเท่ากับปัจจุบัน การแพร่กระจายทางวัฒนธรรมจึงเป็นไปค่อนข้างยาก แต่เมื่อเทคโนโลยีและสารสนเทศของทุกสังคมมีความเจริญก้าวหน้ามากขึ้น ทำให้การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมมีอัตราการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นค่อนข้างรวดเร็วและเกิดขึ้นตลอดเวลา เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ไม่สามารถควบคุมได้ และปัจจัยที่กำหนดให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ได้แก่ แรงกดดันที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ความเจริญทางเทคโนโลยี และระบบเศรษฐกิจ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นดังกล่าวจะส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของคนในสังคม^{๑๑}

อำเภอบ้านโป่ง เป็นอำเภอสำคัญอำเภอหนึ่งในจังหวัดราชบุรี เดิมชื่อ อำเภอท่าผา ต่อมาได้ย้ายที่ว่าการอำเภอไปยังตำบลบ้านโป่งเพื่อให้ใกล้สถานีรถไฟบ้านโป่งมากขึ้น จึงเปลี่ยนชื่อเป็น อำเภอบ้านโป่ง ปัจจุบัน บ้านโป่งเป็นอำเภอเป็นศูนย์กลางความเจริญและการคมนาคมทางภาคตะวันตกของประเทศไทย และเป็นศูนย์กลางของวัฒนธรรมลุ่มน้ำแม่กลองด้วย^{๑๒}

ประการสำคัญ คือ วัดและพระสงฆ์ถือเป็นสถาบันทางรูปธรรมของพระพุทธศาสนาที่สำคัญ หน้าที่หลักของพระสงฆ์ คือ การสั่งสอนหลักธรรมทางศาสนาให้แพร่หลายและสืบต่อคำสอนของศาสนาให้คงอยู่ในสังคม ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาวัดในฐานะองค์กรที่สำคัญองค์กรหนึ่งในสังคมว่าเป็นศูนย์กลางของชุมชนไทยและเป็นศูนย์รวมในด้านจัดกิจกรรมต่าง ๆ โดยนัยนี้วัดและพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาจึงเป็นหลักที่สำคัญของประเทศชาติ^{๑๓} โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พระสังฆาธิการ (พระภิกษุ ผู้ปกครองคณะสงฆ์) ถือเป็นผู้รับผิดชอบการคณะสงฆ์หรือการพระศาสนา หรือ ภารกิจ ๖ ประการ ประกอบด้วย การปกครอง การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์^{๑๔} ดังนั้น จึงมีฐานะเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณและผู้นำในการรักษาศิลปวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาของสังคมไทยด้วย

จากที่กล่าวมาแล้ว ประกอบกับที่ผู้วิจัยมีสังกัดในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี จึงสนใจศึกษาเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี” เพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้จากการวิจัยเป็นสารสนเทศเพื่อการพัฒนาบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม สืบไป

^{๑๑} นิเทศ ดินณะกุล, การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๑๑.

^{๑๒} วิกิพีเดีย พจนานุกรมเสรี, “อำเภอบ้านโป่ง”, [ออนไลน์] < <https://th.wikipedia.org/wiki/> >, [๒๑ สิงหาคม ๒๕๕๙].

^{๑๓} พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคล), การบริหารวัด, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร: เอสทีพีเพรส จำกัด, ๒๕๕๒), หน้า ๒๕.

^{๑๔} กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยพระราชบัญญัติกฎ ระเบียบ และคำสั่งของคณะสงฆ์, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐), หน้า ๗๑.

๑.๒ คำถามการวิจัย

๑.๒.๑ บทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี เป็นอย่างไร

๑.๒.๒ ผลการเปรียบเทียบความเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล มีความแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร

๑.๒.๓ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี เป็นอย่างไร

๑.๓ วัตถุประสงค์การวิจัย

๑.๓.๑ เพื่อศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

๑.๓.๒ เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๑.๓.๓ เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตเนื้อหาโดยสังเคราะห์จากแนวคิดทฤษฎีของ คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย^{๑๕} ใน ๒ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมทางวัตถุ (Material Culture) และ ๒) ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ (Non-Material Culture)

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านตัวแปร

ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตตัวแปร ดังนี้

ตัวแปรต้น (Independent Variables) คือ ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ตำแหน่ง อายุ พรรษา และการศึกษา

ตัวแปรตาม (Dependent Variables) คือ บทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ใน ๒ ด้าน ได้แก่

๑) ด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมทางวัตถุ (Material Culture)

๒) ด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ (Non-Material Culture)

^{๑๕} คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วัฒนธรรมไทย, หน้า ๑๒.

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังนี้

ประชากร (Population) ได้แก่ พระสงฆ์ที่สังกัดวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอ บ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ซึ่งมีจำนวน ๓๖๐ รูป^{๑๖}

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ได้แก่ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๑๒ รูป/คน

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ เขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

๑.๔.๕ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ดำเนินการวิจัยตั้งแต่เดือน มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๐ ถึงเดือน พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๖๐ รวมเป็นระยะเวลา ๖ เดือน

๑.๕ สมมติฐานการวิจัย

๑.๕.๑ พระสงฆ์ที่มีตำแหน่งต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี แตกต่างกัน

๑.๕.๒ พระสงฆ์ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี แตกต่างกัน

๑.๕.๓ พระสงฆ์ที่มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี แตกต่างกัน

๑.๕.๔ พระสงฆ์ที่มีการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี แตกต่างกัน

๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

บทบาท หมายถึง พฤติกรรมที่สามารถเห็นได้เป็นรูปธรรม ซึ่งเป็นพฤติกรรมของบุคคลตามที่เกิดขึ้นตามสถานภาพที่เป็นหรือได้รับมอบหมายหน้าที่

พระสังฆาธิการ หมายถึง พระภิกษุที่ได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งทางการปกครองคณะสงฆ์ สำหรับการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาส สังกัดคณะสงฆ์อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี เท่านั้น

ศิลปวัฒนธรรม หมายถึง สิ่งที่เป็นวัตถุและไม่ใช่วัตถุอันแสดงถึงความเจริญของหมู่ชน เป็นวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่หล่อหลอมคนในสังคมเข้าด้วยกัน โดยการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ศิลปวัฒนธรรมประจำถิ่นของอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี เท่านั้น

^{๑๖}สำนักงานเจ้าคณะอำเภอบ้านโป่ง, สถิติภิกษุ สามเณร และศิษย์วัด อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ภาค ๑๕ พุทธศักราช ๒๕๖๐, (ราชบุรี: สำนักงานเจ้าคณะอำเภอบ้านโป่ง, ๒๕๖๐), หน้า ๑-๕. (ถ่ายเอกสารเย็บเล่ม).

บทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม หมายถึง บทบาทพระสังฆาธิการในการปกป้อง ดูแล รักษาศิลปวัฒนธรรมประจำถิ่น โดยจำแนกเป็น ๒ ด้าน ได้แก่

๑) ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมทางวัตถุ (Material Culture) หมายถึง การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมที่เป็นวัตถุ มีรูปร่างสามารถจับต้องได้ ได้แก่ เครื่องมือเครื่องใช้ เช่น คนโท จาน ถ้วย ฯลฯ ตลอดจนผลิตผลทางด้านศิลปกรรมต่าง ๆ

๒) ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ (Non-Material Culture) หมายถึง การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมที่ไม่มีลักษณะเป็นรูปร่างจับต้องได้ หรือเป็นวัฒนธรรมทางจิตใจ เป็นเรื่องเกี่ยวกับเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของมนุษย์ เพื่อให้เกิดปัญญาและมีจิตใจที่งดงาม ได้แก่ ศีลธรรม คติธรรม ตลอดจนระเบียบแบบแผนของขนบธรรมเนียมประเพณีซึ่งแสดงออกในรูปของพิธีกรรมต่าง ๆ

๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับ

๑.๗.๑ ทำให้ทราบบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

๑.๗.๒ ทำให้ทราบผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๑.๗.๓ ทำให้ทราบปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

๑.๗.๔ ผลการวิจัยนี้ เป็นข้อมูลเชิงวิชาการสำหรับคณะสงฆ์และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของชาติ

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี” นี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยในส่วนที่มีความเกี่ยวข้องเพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการศึกษาและกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย ดังนี้

- ๒.๑ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท
- ๒.๒ แนวคิด เกี่ยวกับพระสังฆาธิการ
- ๒.๓ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม
- ๒.๔ ข้อมูลพื้นที่ที่ใช้ในการวิจัย
- ๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๒.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท

จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท จากเอกสารทางวิชาการที่หลากหลาย จึงได้ประมวลเนื้อหาสาระสำคัญไว้ตามลำดับ ดังนี้

๒.๑.๑ ความหมายของบทบาท

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเนื้อหาสาระว่าด้วย “ความหมายของบทบาท” เพื่อใช้เป็นแนวทางในการออกแบบและสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

บทบาท หมายถึง พฤติกรรมที่เห็นได้ เป็นการกระทำของบุคคล ผู้ที่มีสถานภาพเหมือนกันย่อมมีการแสดงบทบาทแบบเดียวกัน ตามบรรทัดฐานที่กำหนดไว้^๑ บทบาทเป็นพฤติกรรมที่คาดหวังสำหรับผู้ที่อยู่ในสถานภาพต่าง ๆ ว่าจะต้องปฏิบัติอย่างไร เป็นบทบาทที่คาดหวังโดยกลุ่มหรือสังคม เพื่อให้ผู้สัมพันธ์มีการกระทำระหว่างกันทางสังคมได้ รวมทั้งสามารถคาดการณ์พฤติกรรมที่จะเกิดขึ้นได้^๒ กล่าวคือ บทบาทของบุคคลเป็นสิ่งที่บุคคลจะต้องปฏิบัติให้สอดคล้องกับตำแหน่งหรือหน้าที่การงานที่ได้รับมอบหมาย เป็นการแสดงพฤติกรรมตามอำนาจหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ให้เหมาะสมและสอดคล้องกับความคาดหวังของผู้ที่มอบหมายอำนาจนั้น^๓

^๑จางค์ อดิวัฒนสิทธิ์ และคณะ, สังคมวิทยา, พิมพ์ครั้งที่ ๑๒, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๘), หน้า ๓๗.

^๒ประเสริฐ แยมกลิ่นฟุ้ง และคณะ, สังคมและวัฒนธรรม, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๗๓.

^๓ปราญา กล้าผจญ, พฤติกรรมผู้นำทางการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๐), หน้า ๓๔.

บทบาท หมายถึง การทำตามหน้าที่ที่กำหนดไว้ เช่น บทบาทของพ่อแม่ บทบาทของครู หรืออีกนัยหนึ่งก็คือการแสดงพฤติกรรมตามบทบาทหรือตำแหน่งหน้าที่^๔ เป็นภาระที่ต้องรับผิดชอบ ตามสถานภาพของแต่ละบุคคล เช่น เป็นพ่อแม่ นอกจากจะเลี้ยงดูให้ลูกเติบโตแล้ว จะต้องมีบทบาท ในการอบรมสั่งสอนให้ความรู้ ป้องกันมิให้ลูกทำความชั่วหรือดูแลทุกข์สุขอื่น ๆ ส่วนครูจะต้องมีบทบาท อื่น ๆ นอกเหนือจากการอบรมสั่งสอนวิชาความรู้ เช่น ช่วยเหลือนักเรียนที่ขาดแคลนเสื้อผ้า อาหาร ส่งเสริมและพัฒนาจริยธรรมของนักเรียนและดูแลรักษาสุขภาพอนามัยของเด็ก ๆ^๕

บทบาทเป็นรูปแบบของพฤติกรรมประจำตำแหน่ง ซึ่งประกอบด้วยสิทธิและหน้าที่ของ ตำแหน่ง เมื่อบุคคลดำรงตำแหน่งใดก็ต้องแสดงพฤติกรรมตามระบุเป็นบทบาทของตำแหน่งนั้น^๖ เป็น หน้าที่ของบุคคลตามสถานภาพหรือตำแหน่งฐานะที่ตนดำรงอยู่ บทบาทเป็นกลไกอย่างหนึ่งของสังคม ที่ทำให้คนที่อยู่ร่วมกันสามารถสร้างระบบความสัมพันธ์ต่อกันได้อย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย บุคคลจะมี สถานภาพและบทบาทหลายสถานภาพและต่างกันไป เช่น เป็นพ่อ แม่ ลูก ครู อาจารย์ ทหาร ตำรวจ แพทย์ นักเรียน นักศึกษา นิสิต เป็นต้น^๗

บทบาทเป็นส่วนหนึ่งที่เป็นพลวัตของสถานภาพ บุคคลจะได้รับมอบหมายให้ดำรงสถานภาพ โดยมีความสัมพันธ์กับสถานภาพอื่น เมื่อเขาใช้สิทธิและทำหน้าที่อันเป็นส่วนต่าง ๆ ของสถานภาพก็ แปลว่าเขาแสดงบทบาท^๘ กล่าวคือ บทบาทเป็นองค์รวมของบรรทัดฐานที่เกี่ยวข้องกับตำแหน่งหนึ่ง ๆ ในสังคม นั่นคือ เป็นบรรทัดฐานที่แสดงให้เห็นว่าสังคมคาดหวังให้บุคคลในตำแหน่งนั้น ๆ กระทำ หรือไม่กระทำอะไรได้บ้าง โดยที่บรรทัดฐาน คือกฎของพฤติกรรม (Rules Governing Behavior) เป็นที่กำหนดว่าพฤติกรรมอะไรที่สังคมต้องการยอมรับ หรือห้ามปรามมิให้ปฏิบัติเมื่ออยู่ในตำแหน่งใด ตำแหน่งหนึ่ง^๙

ดั่งคำอุปมาอุปไมยของ เชกสเปียร์ (Shakespeare) ว่า โลกทั้งใบคือเวทีละคร และผู้ชาย และผู้หญิงทั้งหมดเป็นเพียงผู้แสดง (All the World's a Stage and All the Man Women Merely Players) ดังกล่าวนี้อธิบายสมาชิกทุกคนในสังคมเป็นผู้แสดง (Actor) คือ แสดงบทบาทแต่ละ บทบาท โดยที่ บทบาท หมายถึง ชุดของแบบแผนพฤติกรรมที่คาดหวังให้เป็นคุณสมบัติเฉพาะของผู้ที่ ดำรงตำแหน่งหนึ่ง ๆ ในสังคม อาทิ ผู้จัดการ พ่อ แม่ ครูอาจารย์ นักเรียน เป็นต้น^{๑๐}

^๔ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์ จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๖), หน้า ๖๐๔๘-๖๔๙

^๕ยันต์ ชุ่มจิต, ความเป็นครู, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๐), หน้า ๓๓

^๖สงวนศรี วิรัชชัย, จิตวิทยาสังคม, (กรุงเทพมหานคร: ศึกษาพรการพิมพ์, ๒๕๔๗), หน้า ๒๐.

^๗สนธยา พลศรี, หลักสังคมวิทยา, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๕), หน้า ๑๒๕.

^๘สัญญา สัญญาวิวัฒน์, การพัฒนาชุมชน, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๓), หน้า ๑๓๑.

^๙Rodney Stark, *Sociology*, 4th ed., (California: Wadsworth Publishing Company, 1992), p.

สรุปได้ว่า บทบาท หมายถึง การกระทำของบุคคลตามสถานภาพที่เป็นอยู่ หรือตามที่ได้รับมอบหมายตำแหน่ง หรือเป็นภาระหน้าที่อันมีความสัมพันธ์ควบคู่กับตำแหน่งที่ต้องปฏิบัติตามสถานภาพที่กำหนดขึ้นและยังสอดคล้องกับพฤติกรรมที่กระทำตามตำแหน่ง ตามสถานภาพทางสังคมหรือหน่วยงานนั้นๆ ซึ่งเป็นแนวทางของการแสดงออกหรือปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ที่กำหนดไว้ตามสถานะของแต่ละบุคคลที่เป็นอยู่ เช่น ครูมีบทบาทหน้าที่ในการสอนให้ความรู้แก่ผู้เรียน ตำรวจมีบทบาทหน้าที่ในการรักษาความสงบภายในประเทศ เป็นต้น

๒.๑.๒ ประเภทของบทบาท

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเนื้อหาสาระว่าด้วย “ประเภทของบทบาท” เพื่อใช้เป็นแนวทางในการออกแบบและสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

การแสดงบทบาทของบุคคลตามลักษณะหรือพฤติกรรมที่แสดงออกมา เชื่อมโยงกับสถานภาพที่บุคคลนั้น ๆ ได้รับ เพื่อประโยชน์ในการนำไปใช้ในการกำหนดบทบาทของปัจเจกชนหรือกลุ่มชนเพื่อให้สามารถดำเนินได้ตามบทบาทอย่างถูกต้อง โดยนัยนี้ มีการจำแนกประเภทของบทบาทไว้ตั้งแต่ ๒ ถึง ๕ ประเภท ดังนี้

บทบาทอาจจำแนกได้เป็น ๒ ประเภท ตามบุคลิกภาพของบุคคล ได้แก่

๑) บทบาทที่เข้ากันได้กับบุคลิกภาพส่วนรวมของบุคคล หมายถึง บทบาทที่แสดงออกมาแล้วไม่ขัดกับความรู้สึกของตนเอง และไม่ผิดไปจากความหมายของสังคมที่กำหนดว่าเขาควรมีบทบาทอย่างไร

๒) บทบาทที่เข้ากันไม่ได้กับบุคลิกภาพส่วนรวมของบุคคล หมายถึง บทบาท ที่แสดงออกมาแล้วขัดกับความรู้สึกของตนเอง และผิดไปจากความหมายที่สังคมกำหนดว่าเขาควรมีบทบาทอย่างไร^{๑๑}

ในขณะเดียวกัน อาจจำแนกบทบาทจำแนกเป็น ๒ ประเภท ตามตำแหน่งหรือหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ได้แก่

๑) บทบาทที่เป็นทางการ (Formal role) เป็นบทบาทที่ได้มีการมอบหมายให้อย่างเป็นทางการ กำหนดไว้แน่นอน มีระเบียบตายตัว เช่น เมื่อปฏิบัติราชการมีตำแหน่งหน้าที่การงาน ประจำ ได้แก่ เสมียน ประจำแผนก หัวหน้าแผนก ผู้อำนวยการกอง เป็นต้น หรือเมื่อทำงานธุรกิจ มีตำแหน่งงานเป็นหัวหน้า ผู้จัดการแผนก ผู้จัดการส่วน ผู้จัดการฝ่าย เป็นต้น ซึ่งแต่ละองค์กร จะต้องมีการกำหนดบทบาทของแต่ละตำแหน่งเอาไว้อย่างชัดเจนที่สุด เพื่อให้แต่ละคนสามารถ ปฏิบัติหน้าที่การงานตามบทบาทต่าง ๆ ที่ตนได้รับอยู่นั้น อย่างถูกต้องเหมาะสม

๒) บทบาทที่ไม่เป็นทางการ (Informal Role) ได้แก่ บทบาทที่ไม่ได้รับการแต่งตั้งมอบหมายให้แก่บุคคลอย่างเป็นทางการ แต่เป็นบทบาทที่ผู้มีบทบาทอย่างเป็นทางการจะต้องปฏิบัติ เพื่อจะรักษาความศักดิ์สิทธิ์แห่งบทบาทที่ตนครองอยู่นั้นเอาไว้ให้ได้ บทบาทที่ไม่เป็นทางการนี้ แบ่งได้เป็น ๓ ลักษณะ คือ

^{๑๑} วินิจ เกตุขำ และคำเพชร ฉัตรสุกสกุล, กระบวนการกลุ่ม, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๒), หน้า ๖๓.

๒.๑) บทบาทในภารกิจ (Task Role) ซึ่งมุ่งไปที่การดูแลให้กลุ่มปฏิบัติงานได้บรรลุวัตถุประสงค์ตามเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้

๒.๒) บทบาทในการสร้างกลุ่ม และธำรงรักษา (Group Building and Maintenance) หมายถึง บทบาท ในการอำนวยความสะดวก และสร้างปฏิสัมพันธ์อันดีระหว่างกันและกัน ในบรรดากลุ่มบุคคลที่ปฏิบัติงานร่วมกัน และสร้างสายใยแห่งสัมพันธ์มิตรต่อกันไว้ให้ผูกพันต่อกัน ไว้ อย่างเหนียวแน่น มีความห่วงใยเอื้ออาทรแก่กันและกัน

๒.๓) บทบาทของเอกัตบุคคล (Individual Role) เป็นบทบาทส่วนตัวของแต่ละบุคคลที่เติมเต็มความเป็นตัวของตัวเอง ทำให้ตัวเองมีความสุข มีความพึงพอใจกับชีวิต เป็นเรื่องส่วนตัว ไม่ใช่เรื่องของกลุ่ม บทบาทส่วนตัวนี้ บางทีจะเป็นเครื่องช่วยสนับสนุนสัมพันธภาพอันดีระหว่างบุคคลในกลุ่ม ก็อาจจะกลับกลายเป็นสิ่งที่เป็อุปสรรคขัดขวางความผูกพันระหว่างกันและกัน ไปเสียก็ได้ หากบุคคลนั้นมีลักษณะอุปนิสัยใจคอเป็นไปในทางที่เป็นลบ เห็นแก่ตัว อิจฉาริษยา เป็นต้น^{๑๒}

บทบาทอาจจำแนกได้เป็น ๓ ประเภท คือ บทบาทในอุดมคติ (Ideal Role) บทบาทที่บุคคลเข้าใจหรือรับรู้ (Perceived Role) และบทบาทที่บุคคลแสดงออกจริง (Enacted Role)^{๑๓} ดังนี้

๑) บทบาทในอุดมคติ (Ideal Role) ได้แก่ บทบาทที่กำหนดไว้ตามความคาดหวังของบุคคลทั่วไปในสังคมเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติเป็นแบบฉบับที่สมบูรณ์ ซึ่งผู้ที่มีสถานภาพนั้นๆ ควรกระทำแต่อาจไม่มีใครทำตามนั้นได้

๒) บทบาทที่บุคคลเข้าใจหรือรับรู้ (Perceived Role) เป็นบทบาทที่บุคคลคาดคิดด้วยตัวเองว่าควรเป็นอย่างไร ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับทัศนคติ ค่านิยม บุคลิกภาพ รวมถึงประสบการณ์ของแต่ละบุคคลด้วย

๓) บทบาทที่บุคคลแสดงออกจริง (Enacted Role) เป็นบทบาทที่บุคคลปฏิบัติจริง ขึ้นอยู่กับเหตุการณ์เฉพาะหน้าในขณะนั้นด้วย จึงทำให้การแสดงบทบาทมีความ แตกต่างกันไป^{๑๔}

ในขณะเดียวกัน อาจจำแนกบทบาทได้เป็น ๓ ประเภท ตามความคาดหวังของบุคคล ได้แก่

๑) บทบาทตามใบสั่ง บทบาทประเภทนี้มุ่งมุ่งเพ่งเล็งที่การปฏิบัติตามความคาดหวังของแต่ละสถานภาพ ตัวตนและทักษะในการแสดงบทบาทมีหน้าที่ต้องปรับตัวให้เข้ากับความคาดหวังของสถานภาพนั้น ๆ การวิเคราะห์บทบาทประเภทนี้เน้นตรงระดับการ ยอมปฏิบัติตามความคาดหวังของตำแหน่งที่บุคคลเข้าครอบครอง

๒) บทบาทตามใจ บทบาทประเภทที่สองเพ่งไปยังจุดที่ว่าความคาดหวังต่างๆ จะต้องผ่าน อัตตา หรือตัวตนเสียก่อนแล้วจึงมีการปฏิบัติ ขณะที่ผ่านตัวตนนี้เอง ตัวตน ก็จะกลั่นกรองพิจารณา เลือกรส รส ทอน พลิกแพลงความคาดหวังนั้น ๆ ให้เหมาะกับตน จุดสนใจของการวิเคราะห์ จึงอยู่ที่แบบหรือสไตล์ของแต่ละคนว่าเป็นอย่างไร

^{๑๒} ปราชญา กล้าผจญ, พฤติกรรมผู้นำทางการศึกษา, หน้า ๑๒๕-๑๒๖.

^{๑๓} จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์ และคณะ, สังคมวิทยา, หน้า ๓๗-๓๘.

^{๑๔} สุภา ภิรมย์แก้ว, มนุษย์กับสังคม, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๑),

๓) บทบาทจริง บทบาทประเภทนี้คือ พฤติกรรมจริงของปัจเจกชนหลังผ่านขั้นตอน ๒ ขั้นตอนข้างต้นมาแล้ว หากจะดูพฤติกรรมเปิดเผยก็จะดูความซับซ้อนหรือโครงข่ายเชื่อมโยงของพฤติกรรมที่แสดงออกมาให้เห็น ถ้าพุ่งไปที่บทบาทเปิดเผยจุดการวิเคราะห์ก็จะพุ่งตัวความคาดหวังหรือการตีความความคาดหวังตามสถานภาพนั้น^{๑๕}

โดยทั่วไป บทบาทในลักษณะของกระบวนการ ขึ้นอยู่กับปัจจัยหรือองค์ประกอบ ๔ ประการ ได้แก่

๑) บทบาทที่คาดหวัง (Role Expectation) เป็นบทบาทตามความคาดหวังของผู้อื่นหรือเป็นบทบาทที่องค์กรหรือกลุ่มสังคม คาดหวังให้บุคคลปฏิบัติตามหน้าที่ที่บุคคลนั้นครองตำแหน่งอยู่

๒) มโนทัศน์ของบทบาท (Role Conception) คือ การที่บุคคลมองเห็นบทบาทตามการรับรู้ของตนเอง ว่าตนเองจะมีบทบาทหรือพฤติกรรมอย่างไร ทั้งนี้การรับรู้บทบาท (Role Perception) และความคาดหวังต่อบทบาทของตนเอง (Role Expectation) ซึ่งทั้งสองมีความสัมพันธ์กัน

๓) การยอมรับบทบาทของบุคคล (Role Acceptance) ซึ่งเกิดขึ้นได้เมื่อมีความสอดคล้องกันของบทบาทตามความคาดหวังของสังคม (บทบาทในอุดมคติ) การรับรู้บทบาทและความคาดหวังเกี่ยวกับบทบาทตนเอง

๔) การปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของบุคคล (Role Performance) เป็นบทบาทที่เจ้าของสถานภาพได้แสดงจริง (Actual Role) ซึ่งอาจจะเป็นการแสดงบทบาทที่สังคมคาดหวังหรือเป็นการแสดงบทบาทตามการรับรู้ และความคาดหวังของตนเอง การที่บุคคลจะปฏิบัติหน้าที่ได้ดีเพียงใดนั้นย่อมขึ้นอยู่กับระดับของการยอมรับบทบาทของบุคคลที่ครองตำแหน่งอยู่^{๑๖}

อย่างไรก็ตาม อาจจำแนกบทบาทได้มากถึง ๕ ประเภท ดังนี้

๑) บทบาทในอุดมคติ (Ideal Roles) หมายถึง บทบาทที่ควรจะเป็นไปตามอุดมคติอุดมการณ์ หรือหลักการในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง

๒) บทบาทที่เป็นจริง (Actual Roles) หมายถึง ข้อเท็จจริงในด้านกิจกรรมหรือผลงานที่ได้ปฏิบัติจริง

๓) บทบาทที่รับรู้ (Perceived Role) หมายถึง ความรู้ความเข้าใจในหน้าที่ความรับผิดชอบหรือภารกิจของตนว่าควรเป็นอย่างไร

๔) บทบาทที่คาดหวัง (Expecting Role) หมายถึง ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง มุ่งหวังต้องการให้อีกฝ่ายหนึ่งประพฤติปฏิบัติอย่างไร

๕) บทบาทที่ถูกคาดหวัง (Expected Role) หมายถึง การที่ฝ่ายหนึ่งถูกคาดหวังจากอีกฝ่ายหนึ่งว่า ต้องประพฤติปฏิบัติอย่างไรจึงจะเป็นไปตามคาดหวัง

^{๑๕} สัญญา สัญญาวิวัฒน์, ทฤษฎีสังคมวิทยา : เนื้อหาและแนวทางการใช้ประโยชน์เบื้องต้น, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๑๓๙.

^{๑๖} Lawrence A. Pervin, *Personality: Theory and Research*, (New York: John Wiley, 1998), p. 146.

การศึกษาเรื่องบทบาทในแต่ละคู่ นั้น มีหลักการวิเคราะห์ว่า บทบาทในแต่ละคู่ควรที่จะ สอดคล้อง (Role Must be Commensurate) จึงจะมีความสำเร็จสูง หากมีความขัดแย้งในบทบาท (Role Conflict) ความล้มเหลวจะเกิดขึ้น^{๑๗}

สรุปได้ว่า การจำแนกประเภทของบทบาทเป็นการแบ่งการแสดงบทบาทของบุคคลออก ตามลักษณะหรือพฤติกรรมที่แสดงออกมา โดยมีความเชื่อมโยงกับสถานการณ์ที่บุคคลนั้น ๆ ได้รับ เพื่อนำไปใช้ในการกำหนดบทบาทของปัจเจกชนหรือกลุ่มชนเพื่อให้สามารถดำเนินได้ตามบทบาทอย่าง ถูกต้องในสังคม และแม้นักวิชาการจะจำแนกหรือแบ่งบทบาทออกเป็นประเภทต่างๆ ในจำนวนที่ไม่ เท่ากัน เช่น แบ่งเป็น ๒ ประเภท ๓ ประเภท ๔ ประเภท หรือ ๕ ประเภท ก็ตาม ล้วนเป็นการจำแนก ตามลักษณะหรือรูปแบบของพฤติกรรมที่บุคคลต้องปฏิบัติและแสดงออกมาตามที่ได้ถูกกำหนดไว้โดย สถานภาพ ตำแหน่ง หน้าที่ ความสัมพันธ์ สังคม และกฎหมาย เป็นต้น ซึ่งบทบาทของบุคคลจะเป็นสิ่ง บอกลักษณะของบุคคลนั้น ๆ ได้

๒.๑.๓ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการแสดงบทบาท

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเนื้อหาสาระว่าด้วย “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการแสดงบทบาท” เพื่อใช้ เป็นแนวทางในการออกแบบและสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

ตัวแปรต่าง ๆ ได้ถูกนำมาใช้ศึกษาอย่างน่าสนใจและสามารถอธิบายถึงสาเหตุการกระทำ หรือการแสดงออกถึงบทบาทได้เป็นอย่างดี โดยเหตุผลในการกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใด (บทบาท) ของ มนุษย์ว่า เกิดจากปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้

- เป้าประสงค์หรือจุดประสงค์ (Goal) เป็นความมุ่งหมายที่จะให้บรรลุในการกระทำสิ่ง หนึ่งสิ่งใดที่ผู้กระทำจะมีการกำหนดเป้าประสงค์ไว้ล่วงหน้าก่อนแล้ว
- ความเชื่อ (Belief Orientation) เกิดจากความคิด ความรู้ ที่ผู้กระทำเข้าใจในเรื่องใด เรื่องหนึ่งซึ่งมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ และการเลือกกระทำทางสังคม
- ค่านิยม (Value Standard)
- นิสัยและธรรมเนียม (Habit and Customs) เป็นแบบอย่างพฤติกรรมที่สังคมกำหนดไว้ แล้วสืบต่อกันด้วยประเพณี หากละเมิดก็จะถูกบังคับด้วยการที่สังคมไม่เห็นชอบด้วย
- การคาดหวัง (Expectation) เป็นท่าทีของบุคคลอื่นมีต่อพฤติกรรมของบุคคลที่เกี่ยวข้อง กับตน โดยคาดหวังหรือต้องการให้บุคคลนั้นประพฤติหรือปฏิบัติในสิ่งที่ตนต้องการ
- ข้อผูกพัน (Commitment) คือสิ่งที่ผู้กระทำเชื่อว่า ถูกผูกพันที่จะต้องกระทำให้ สอดคล้องกับสถานการณ์นั้น ๆ
- การบังคับ (Force) เป็นตัวที่ช่วยกระตุ้นให้ผู้กระทำตัดสินใจกระทำการได้เร็วขึ้น
- โอกาส (Opportunity) เป็นความคิดของผู้กระทำที่เชื่อว่าการตัดสินใจกระทำใด ๆ โอกาสจะเป็นเครื่องช่วยตัดสินใจ เช่น การมีโอกาสได้เลื่อนตำแหน่งสูงขึ้น
- ความสามารถ (Ability) เป็นการตระหนักถึงความสามารถที่จะนำไปสู่การตัดสินใจใน การกระทำทางสังคม
- การสนับสนุน (Support) เป็นสิ่งที่ผู้กระทำรู้ว่าจะได้รับหรือคิดว่าจะได้รับจากบุคคลอื่น

^{๑๗} แสง รัตนมงคลมาศ, จิตวิทยาสังคม, (กรุงเทพมหานคร: เพชรสยามการพิมพ์, ๒๕๔๕), หน้า ๒๗.

ปัจจัยที่กำหนดพฤติกรรมของบุคคล คือ ตำแหน่ง สถานภาพทางสังคม ความคาดหวัง บทบาทของบุคคล และความรู้สึกได้รับการยอมรับจากสังคม^{๑๘} มีดังนี้

๑) ตำแหน่งสถานภาพทางสังคม

สังคม หมายถึง ความสัมพันธ์ทางสังคมของบุคคลต่อกันและกันระหว่างบุคคล โดยมีการจัดระเบียบขึ้น ส่วนสถานภาพ หมายถึง ตำแหน่งของบุคคลในสังคมในกลุ่มที่มีฐานะเป็นสมาชิกทางสังคม ทำให้บุคคลย่อมมีตำแหน่งต่าง ๆ ฉะนั้น ตำแหน่งทางสังคมมีความแตกต่างจากบทบาทที่ว่า ตำแหน่งเป็นการจำแนกมนุษย์ แต่บทบาทเป็นการจำแนกพฤติกรรม และสามารถอธิบายได้ว่า ตำแหน่งทางสังคมจะยังคงอยู่ ไม่ว่าจะไม่มีใครครองตำแหน่งนั้นหรือไม่ แต่บทบาทอาจมีอยู่หรือไม่ก็ได้ ตำแหน่งทางสังคมอาจมีสถานภาพสูงหรือต่ำ ขึ้นอยู่กับอำนาจที่เกี่ยวข้องกับสมาชิกของตำแหน่ง ด้วยเหตุนี้ ตำแหน่งกับสถานภาพจึงเป็นมโนทัศน์คู่กัน คือ ตำแหน่งทางสังคมจะบ่งบอกถึงสถานภาพทางสังคมด้วย

ตำแหน่งทางสังคมแต่ละอย่างจะมีการคาดหวังจากคนในสังคมที่ให้ผู้ครองนั้นประพฤติปฏิบัติตามระเบียบ แบบแผน กฎเกณฑ์ ที่เรียกว่า บรรทัดฐานหรือปทัสถาน หรืออาจกล่าวได้ว่า บรรทัดฐานทางสังคม หรือปทัสถานเป็นกฎเกณฑ์พฤติกรรม หรือค่านิยมที่สังคมกำหนดไว้เป็นแนวทางให้บุคคลหรือสมาชิกในสังคมยึดถือปฏิบัติในสถานการณ์ต่างๆ เพื่อเป็นเครื่องกำหนดว่าบุคคลผู้ครองตำแหน่งต่างๆ นั้นควรหรือต้องปฏิบัติอย่างไรในแต่ละสถานการณ์ การที่เราปฏิบัติตามบรรทัดฐานทางสังคมก็เพราะทราบว่าตนเองได้รับการคาดหวังจากบุคคลที่เราติดต่อสัมผัสและจากสังคมส่วนรวมให้ปฏิบัติเช่นนั้น การปฏิบัติดังกล่าว ก็คือ การการแสดงบทบาททางสังคม

บรรทัดฐานทางสังคม เป็นสิ่งที่มนุษย์เรียนรู้จากประสบการณ์ด้วยวิธีการอบรมปลูกฝัง บุคคลเกิดจิตสำนึกในการควบคุมตนเอง หรือวิธีการขัดเกลาทางสังคม นั่นเอง บรรทัดฐานทางสังคม อาทิ ธรรมเนียม ได้แก่ แบบแผนปฏิบัติ มารยาทสังคม กฎศีลธรรม ได้แก่ ประเพณี วิธีประชา จารีต ข้อห้ามต่างๆ กฎหมาย ได้แก่ บทบัญญัติ ข้อบังคับ เป็นต้น บรรทัดฐานดังกล่าวได้รับอิทธิพลจากค่านิยมทางสังคม หากคนในสังคมมีค่านิยมอย่างไร จะส่งผลให้เกิดการกำหนดบรรทัดฐานหรือปทัสถานตามตำแหน่งของบุคคลนั้น ซึ่งสามารถให้สอดคล้องกับค่านิยมดังกล่าว นอกจากนี้ ยังบังเกิดผลให้คนในสังคมมีแบบแผนในการปฏิบัติต่อกัน มีการแสดงพฤติกรรมบทบาทของแต่ละคนด้วย

๒) ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาท ตำแหน่งสถานภาพกับบรรทัดฐาน

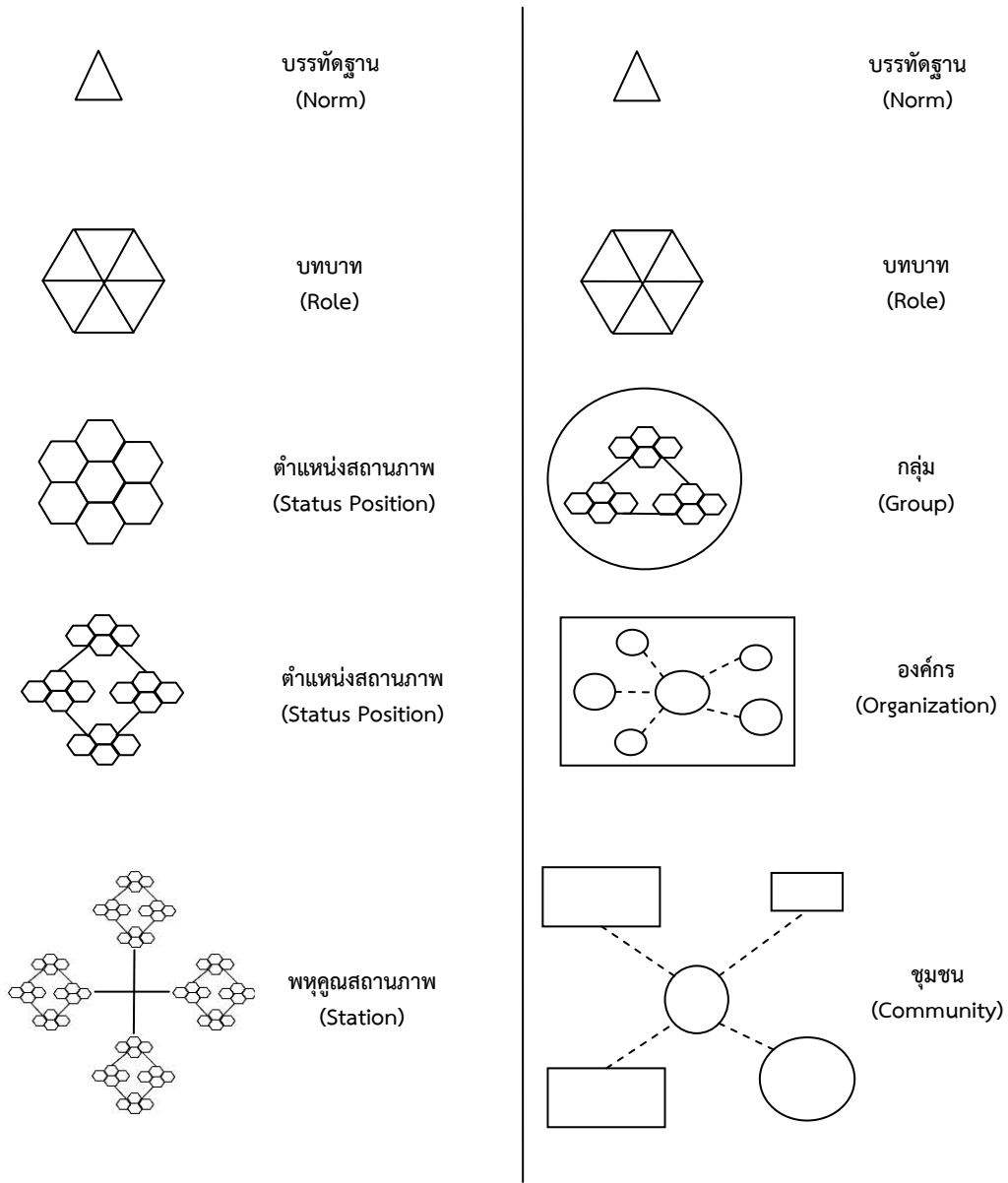
บทบาทประกอบด้วยบรรทัดฐานต่าง ๆ และเมื่อผนวกบทบาทหลาย ๆ ด้านเข้าด้วยกันจะเกิดเป็นตำแหน่งสถานภาพขึ้นมา หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่าตำแหน่งสถานภาพประกอบด้วยบทบาทและบทบาทประกอบด้วยบรรทัดฐาน ทั้งบรรทัดฐานและบทบาทเป็นการกระทำที่แสดงออกถึงการตัดสินใจของพฤติกรรมให้ปรากฏ กล่าวคือ การกระทำที่แสดงออกถึงพฤติกรรมที่คาดหวังเป็นเพียงบรรทัดฐานและบทบาทตามอุดมคติ เป็นการกระทำที่แสดงออกถึงการตัดสินใจของพฤติกรรมเป็นบรรทัดฐาน หรือบทบาทความเป็นจริง

^{๑๘}รีดเดอร์ (Reader) อ่างใน พระครูสังฆรักษ์ชุมพล โฆสวโร, “บทบาทของพระสงฆ์ด้านงานสังคมสงเคราะห์ในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสนมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๑๔.

การที่บรรทัดฐานและบทบาทเกี่ยวข้องกับกระทำที่แสดงออกของพฤติกรรมบุคคลนั้น ๆ จึงทำให้เกิดความสัมพันธ์กับตำแหน่งสถานภาพของบุคคลด้วย ด้วยเหตุที่การกระทำที่แสดงออกของพฤติกรรมบุคคลย่อมขึ้นกับตำแหน่งสถานภาพที่บุคคลนั้นครองอยู่ในตำแหน่งสถานภาพหนึ่ง ๆ จะประกอบไปด้วยบรรทัดฐานและบทบาทต่าง ๆ ซึ่งบรรทัดฐานและบทบาทดังกล่าวนี้มักแสดงออกในรูปของสิทธิและหน้าที่ของบุคคลผู้ครองตำแหน่งสถานภาพนั่นเอง

บรรทัดฐานมีความสัมพันธ์กับระบบสังคม ในทำนองเดียวกับอะตอมมีความสัมพันธ์กับระบบมวลสาร และเซลล์มีความสัมพันธ์กับระบบอินทรีย์ กล่าวคือ บรรทัดฐานเป็นส่วนประกอบบทบาท และบทบาทเป็นส่วนประกอบของตำแหน่งสถานภาพ โดยที่บุคคลอาจมีตำแหน่งสถานภาพหลายอย่างภายในองค์การเชิงซ้อน ที่ประกอบด้วยกลุ่มหลายกลุ่มมารวมกัน ตำแหน่งสถานภาพหลายอย่างรวมกันเรียกว่า พหุสถานภาพ และอาจมีหลายพหุสถานภาพในชุมชนและสังคม อันประกอบไปด้วยองค์การเชิงซ้อนหลาย ๆ องค์การมารวมกันอีกด้วย พหุสถานภาพหลายอย่างนี้รวมเรียกว่า พหุคุณสถานภาพ จึงขอเสนอภาพแสดงการวิเคราะห์ระดับจุลภาค ที่อธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับระบบพฤติกรรมและระบบสังคมโดยรวม ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ระดับมหภาค^{๑๔}

^{๑๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๕-๑๖.

แผนภาพที่ ๒.๑ การวิเคราะห์ระดับจุลภาคและมหภาค^{๒๐}

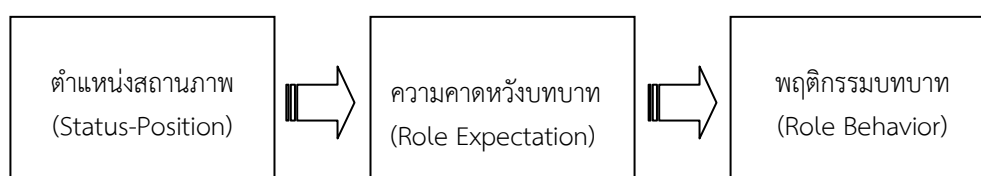
การวิเคราะห์ในระดับจุลภาคนี้ มุ่งวิเคราะห์เรื่อง บรรทัดฐาน บทบาท และตำแหน่งสถานภาพที่เป็น เอกสถานภาพ พหุสถานภาพ และพหุคูณสถานภาพ สำหรับการวิเคราะห์มหภาคจะมุ่งวิเคราะห์เรื่อง กลุ่ม องค์กร ชุมชน และสังคม

^{๒๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๗.

๓) ความคาดหวังบทบาทของบุคคลที่ครองตำแหน่งสถานภาพ

เมื่อบุคคลได้เรียนรู้ความคาดหวังจากสังคมเกี่ยวกับบทบาทตำแหน่งสถานภาพที่ครองแล้ว จะส่งผลเกี่ยวข้องกับกระบวนการที่เรียกว่าการสร้างความคิดเห็น หรือทัศนคติ เรียกว่าจิต หมายถึง การทางจิตที่เกิดขึ้นเมื่อเกิดการปฏิรังสรรค์ หรือกิจกรรมต่าง ๆ ทางสังคม

อาจกล่าวได้ว่า จิตเป็นปัจจัยสำคัญทางจิตวิทยาที่เชื่อมโยงกับปัจจัยทางสังคมกับพฤติกรรมบทบาทเข้าด้วยกัน ซึ่งเกิดจากปฏิกริยาที่บุคคลมีต่อสังคมเมื่อบุคคลมีปฏิสังสรรค์ในสังคมนั้นเอง การตีความจากประสบการณ์ทางสังคมหรือเกิดจากความสำนึกในตัวตนหรืออัตตา ซึ่งเป็นการสร้างภาพพจน์เกี่ยวกับตนเองนั่นเอง ติดตามด้วยการคาดหวังบทบาท แล้วจึงเกิดการกระทำที่แสดงออกถึงพฤติกรรมบทบาทตามที่สังคมคาดไว้ กล่าวอีกนัยหนึ่ง การคาดหวังจากสังคมมีผลต่อการคาดหวังของผู้ครองตำแหน่งสถานภาพ มีผลต่อพฤติกรรมบทบาทของบุคคลนั้น

แผนภาพที่ ๒.๒ ปัจจัยที่กำหนดพฤติกรรม^{๒๑}

ตำแหน่งสถานภาพเป็นปัจจัยที่กำหนดความคาดหวังบทบาทของบุคคลที่ครองตำแหน่งสถานภาพ และการคาดหวังดังกล่าว ยังแสดงถึงปัจจัยที่กำหนดพฤติกรรมของบุคคล ผู้ครองตำแหน่งสถานภาพนั้นด้วย และอาจกล่าวได้ว่า จิต เป็นปัจจัยสำคัญทางจิตวิทยาที่เชื่อมโยงกับปัจจัยทางสังคมกับพฤติกรรมบทบาทเข้าด้วยกัน ซึ่งเกิดจากปฏิกริยาที่บุคคลมีต่อสังคมเมื่อบุคคลมีปฏิรังสรรค์ในสังคมนั้นเอง การตีความจากประสบการณ์ทางสังคมหรือเกิดจากความสำนึกในตัวตนหรืออัตตา ซึ่งเป็นการสร้างภาพพจน์เกี่ยวกับตนเองนั่นเอง ติดตามด้วยการคาดหวังบทบาท แล้วจึงเกิดการกระทำที่แสดงออกถึงพฤติกรรมบทบาทตามที่สังคมคาดไว้ กล่าวอีกนัยหนึ่ง การคาดหวังจากสังคมมีผลต่อการคาดหวังของผู้ครองตำแหน่งสถานภาพ มีผลต่อพฤติกรรมบทบาทของบุคคลนั้น

เมื่อพิจารณาโดยละเอียดจะเห็นได้ว่าปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการกำหนดบทบาทของบุคคล มีดังนี้

๑) อายุ เป็นตัวกำหนดบทบาทที่สำคัญ เพราะคนที่มีอายุต่างกันจะมีบทบาท ไม่เหมือนกัน เช่น คล้อยตามสังคมที่เปลี่ยนไป พอสรุปได้ ๘ ประการ คือ

- ๑.๑) ต้องศึกษาหาความรู้และถ่ายทอดเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ
- ๑.๒) นำปัญหาสังคมมาสอนให้รู้จักอยู่รอดและไม่เป็นปัญหาสังคม
- ๑.๓) ต้องฝึกฝนตนเองและผู้อื่นให้สุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี
- ๑.๔) ต้องเข้าใจและปลูกฝังค่านิยมในเอกลักษณ์ไทย
- ๑.๕) ต้องฝึกฝนทักษะในการทำงานและสร้างนิสัยที่ดีในการทำงาน

^{๒๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๘.

- ๑.๖) ต้องปลูกฝังและส่งเสริมประชาธิปไตยที่ถูกต้อง
- ๑.๗) ต้องฝึกฝนการใช้ความคิดและวิจารณญาณของตนเอง
- ๑.๘) จัดสิ่งแวดล้อมที่ให้ผลทางการศึกษา
- ๒) เพศ หญิงและชายจะมีบทบาทที่แตกต่างกันออกไปตามสังคมกำหนด
- ๓) อาชีพ คนแต่ละอาชีพจะมีบทบาทแตกต่างกัน พระสงฆ์มีบทบาทหนึ่ง ตำรวจมีบทบาทหนึ่ง พ่อค้ามีบทบาทหนึ่ง
- ๔) ฐานะทางเศรษฐกิจต่างกัน จะมีบทบาทต่างกัน เช่น คนรวยกับคนจน พ่อค้าที่ร่ำรวยกับชาวนาที่ยากจน หรือสังคมที่แบ่งชั้นวรรณะ เป็นต้น
- ๕) ตำแหน่งในครอบครัว ในครอบครัวลูกมีบทบาทต่างจากพ่อแม่ พี่จะมีบทบาทต่างจากน้อง เป็นต้น
- ๖) พิธีการต่าง ๆ ผู้ที่เข้าร่วมพิธีการจะถูกพิธีการนั้น ๆ กำหนดบทบาทของตนเองไว้ เช่น พิธีแต่งงาน พิธีเผาศพ พิธีการทางศาสนา เป็นต้น
- ๗) บุคลิกภาพแต่ละบุคลิกภาพ จะมีผลต่อการแสดงบทบาทของบุคคลมาก โดยบุคคลจะเลือกแสดงบทบาทตรงกับบุคลิกภาพของตนเอง จะไม่แสดงบทบาทที่ขัดกับบุคลิกภาพของตนเองนั้น
- ๘) บทบาทภายในกลุ่ม สมาชิกภายในกลุ่มจะมีบทบาทแตกต่างกันไป เช่น บทบาท ของผู้นำ บทบาทของเลขานุการ บทบาทของประชาสัมพันธ์ หรือบทบาทของสมาชิก เป็นต้น^{๒๒}
- สรุปได้ว่า** บทบาทของบุคคลย่อมมีความสัมพันธ์กับตำแหน่งสถานภาพที่ตนครองอยู่ และตำแหน่งสถานภาพที่บุคคลครองอยู่นี้ทำให้เกิดความคาดหวังต่อบทบาทจากคนในสังคมนั้นที่ให้ผู้ครองนั้นประพฤติปฏิบัติตามระเบียบ แบบแผน กฎเกณฑ์ ที่เรียกว่า บรรทัดฐานหรือปทัสถาน หรืออาจกล่าวได้ว่า บรรทัดฐานทางสังคม หรือปทัสถานเป็นกฎเกณฑ์พฤติกรรม หรือค่านิยมที่สังคมกำหนดไว้ ซึ่งเกิดจากปฏิกริยาที่บุคคลมีต่อสังคมเมื่อบุคคลมีปฏิสังสรรค์ในสังคม ดังกล่าวนี้อาจมีผลต่อการกำหนดพฤติกรรมของบทบาทของบุคคลนั้น อย่างไรก็ตามยังมีเหตุปัจจัยที่เป็นกลุ่มเหตุผลของการกระทำของบุคคลที่แฝงอยู่ในการแสดงบทบาท เช่น จุดประสงค์ของการกระทำ ความเชื่อ ค่านิยม ธรรมเนียม ประเพณี ความต้องการของบุคคล เป็นต้น ซึ่งเป็นตัวกำหนดทำที่ของบุคคลอื่นมีต่อพฤติกรรมของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับตน อันเป็นสิ่งที่ผู้กระทำรู้ว่าจะได้รับหรือคิดว่าจะได้รับจากบุคคลอื่น อย่างไรก็ตาม ในแต่เหตุผลจะประกอบด้วยกลุ่มเหตุผลหลายประการ ซึ่งอาจเหมือนหรือแตกต่างกันในแต่ละกลุ่มบุคคลนั้น ๆ ก็เป็นได้

^{๒๒} วิจารณ์ พวงเพชร, บทบาทของครูที่มีต่อการป้องกันการกระทำผิดของนักเรียนระดับอาชีวศึกษา ในกรุงเทพมหานคร, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๓๙), หน้า ๑๔-๑๕.

๒.๑.๔ ความขัดแย้งของบทบาท

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเนื้อหาสาระว่าด้วย “ความขัดแย้งของบทบาท” เพื่อใช้เป็นแนวทางในการออกแบบและสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

บทบาทมีความสำคัญในฐานะเป็นหน้าที่ของบุคคลตามสถานภาพหรือตำแหน่งฐานะที่ตนดำรงอยู่ บทบาทจึงเป็นกลไกอย่างหนึ่งของสังคมที่ทำให้คนที่อยู่ร่วมกันสามารถสร้างระบบความสัมพันธ์ต่อกันได้อย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย^{๒๓}

เมื่อบุคคลมีสถานภาพและบทบาทหลายอย่างในเวลาเดียวกัน ก็จะถูกคาดหวังให้แสดงบทบาทต่าง ๆ ที่มีอยู่ เช่น บุคคลที่มีบทบาทเป็นพ่อ ในขณะที่เดียวกันก็มีบทบาทเป็นครูด้วย เป็นต้น คนหนึ่งต้องการให้แสดงอย่างหนึ่ง ในขณะที่คนหนึ่งหวังให้แสดงไปอีกอย่างหนึ่ง ความคาดหวังเหล่านั้นไม่เป็นไปในทางเดียวกัน จึงทำให้เกิดความขัดแย้งขึ้น

ความขัดแย้งทางบทบาทเกิดขึ้นเมื่อบทบาทของปัจเจกบุคคล ๒ บทบาท จำเป็นต้องมีพฤติกรรมแตกต่างกัน เช่น บทบาทของลูกชายหรือลูกสาวต้องการเข้าร่วมงานของครอบครัว ในขณะที่บทบาทของนักเรียนต้องเข้าเรียนเพื่อสอบปลายภาค บุคคลที่ต้องกระทำหน้าที่สองบทบาทให้สมบูรณ์จึงตกอยู่ในสถานการณ์ของความขัดแย้งทางบทบาท ความขัดแย้งทางบทบาทแยกได้เป็น ๒ ชนิด คือ

ชนิดที่ ๑ ความขัดแย้งระหว่างบทบาท (Conflict between Roles) บทบาท ๒ อย่าง หรือมากกว่านั้น อาจจะถูกกำหนดให้บุคคลมีหน้าที่ที่ขัดแย้งกัน เช่น ภรรยาที่เป็นลูกจ้างพบว่า ความต้องการของงานมีความขัดแย้งกับหน้าที่ในบ้าน ตำรวจบางครั้งก็ต้องเลือกระหว่างหน้าที่กับจับกุมเพื่อน

ชนิดที่ ๒ ความขัดแย้งในบทบาทเดียว (Conflict within a Single Role) เป็นความขัดแย้งที่เป็นโครงสร้าง (เกิดอยู่ภายใน) เช่น ในหมู่พระภิกษุ尼กายคาธอลิก ความขัดแย้งระหว่างการปฏิบัติธรรมถือพรหมจรรย์กับความปรารถนาแต่งงาน เป็นมูลเหตุสำคัญของความตึงเครียดทางบทบาท

กระบวนการในการลดความตึงเครียดทางบทบาทและการป้องกันตนเองจากความรู้สึกผิดมีอยู่ด้วยกัน ๓ วิธี คือ

วิธีที่ ๑ การให้ความเป็นเหตุผล (Rationalization) โดยการนำสถานการณ์ที่เป็นปัญหามาให้คำนิยามใหม่ด้วยศัพท์ที่บุคคลและสังคมยอมรับได้ เช่น หลักคำสอนของคาทอลิกที่เกี่ยวกับสงครามที่ชอบธรรมกับสงครามที่ไม่ชอบธรรม ทำให้ชาวคริสเตียนทั้งสองฝ่ายทำการสังหารมวลชน ด้วยสำนึกที่ปลอดภัย การให้ความเป็นเหตุเป็นผลจึงเป็นการปกปิดความจริง ปิดกั้นการรับรู้ถึงความขัดแย้งมีอยู่

วิธีที่ ๒ การจัดแยกเป็นสัดส่วน (Compartmentalization) โดยการแยกบทบาทของบุคคลออกเป็นส่วน ๆ เพื่อที่จะสนองตอบความต้องการที่ละบทบาท เช่น ทหารและหน่วยปราบปรามของนาซีที่โหดร้าย กลายเป็นพ่อที่ใจดีและสามีน่ารัก เพราะพวกเขาแยกบทบาทของงานและบทบาททางครอบครัวออกจากกันอย่างเด็ดขาด

^{๒๓} สนธยา พลศรี, *หลักสังคมวิทยา*, หน้า ๑๒๕.

วิธีที่ ๓ การพิจารณาวินิจฉัย (Adjudication) เป็นระเบียบการที่เป็นรูปแบบ เพื่อผลการตัดสินใจอันยุ่งยากในความขัดแย้งทางบทบาท ไปให้ฝ่ายที่สาม โดยการขจัดความรับผิดชอบหรือความรู้สึกผิดของปัจเจกบุคคลออกไป เช่น สมาคมวิชาชีพที่ได้พัฒนาระเบียบปฏิบัติขึ้นเพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้งทางบทบาท การตัดสินพฤติกรรมตามบทบาทที่เหมาะสมโดยสมาคมวิชาชีพหรือสหภาพแรงงาน จึงหมายถึงปัจเจกบุคคลได้หลุดพ้นหน้าที่การตัดสินใจด้วยตนเองแล้ว นั่นย่อมหมายความว่า เมื่อเกิดความขัดแย้งทางบทบาท สมาคมจะเป็นผู้ชี้ขาดว่า ต้องแสดงบทบาทใดจึงจะเหมาะสมตามที่ถูกคาดหวัง

วิธีทั้ง ๓ ดังที่กล่าว สองอย่างแรก เป็นไปโดยไม่รู้สึกรู้สีกตัวและไม่ตั้งใจเท่านั้น จึงจะสำเร็จผล แต่อย่างสุดท้ายจำเป็นต้องเป็นไปโดยรู้สึกรู้สีกตัวและตั้งใจจึงจะสำเร็จผลคือออกจากความขัดแย้งทางบทบาทได้

โดยแท้จริง รูปแบบของความขัดแย้งในบทบาท (Role Conflict) มีอยู่ ๔ รูปแบบ ดังนี้

๑) ความขัดแย้งภายในตัวผู้ส่งข่าวหรือผู้ที่ออกคำสั่ง (Intra-Sender Conflict) เช่น กรณีที่หัวหน้าทีม ต้องทำงานในบทบาทที่เท่าเทียมกันในทีม ในขณะที่เดียวกันก็มีบทบาทเป็นผู้บริหารด้วย ต้องทำหน้าที่สั่งการและบังคับบัญชาด้วยจะมีบทบาทที่เท่าเทียมกัน ในทุกบทบาทคงเป็นไปได้ยาก จึงทำให้เกิดความขัดแย้งภายในตัวเองขึ้น

๒) ความขัดแย้งระหว่างผู้ส่งข่าวหรือผู้ที่ออกคำสั่ง (Inter-Sender Conflict) เกิดจากคนในกลุ่มมีความขัดแย้งกับคนในกลุ่มอื่น ๆ ที่มีบทบาทเดียวกันทำให้ความขัดแย้งเกิดขึ้นระหว่างกลุ่ม

๓) ความขัดแย้งระหว่างบทบาท (Inter-Role Conflict) เมื่อบทบาทต่างกันทำให้ บุคคลมีพฤติกรรมที่ต่างกันด้วย แต่เมื่อต้องมาทำงานร่วมกันจะพบว่า มีพฤติกรรม ที่เข้ากันไม่ได้เช่น เมื่อหัวหน้าขอให้ช่วยทำงานล่วงเวลาเพื่อให้งานเสร็จ ในขณะที่เดียวกันก็กังวลกับบทบาทการเป็นแม่บ้านที่ต้องดูแลลูกหลังเลิกงาน ความขัดแย้งจึงเกิดขึ้นระหว่าง เรื่องงานกับบทบาทส่วนตัวที่มีอยู่

๔) ความขัดแย้งระหว่างบุคคลกับบทบาท (Person-Role Conflict) เกิดขึ้นเมื่อเรามีบทบาทอย่างหนึ่ง แต่ไม่สามารถทำตามบทบาทที่ตนมีได้หรือการที่บุคคลมีความต้องการอย่างหนึ่ง แต่ตามบทบาทที่ถูกกำหนดไว้แล้วทำตามความต้องการของตนเองไม่ได้จะเกิดความขัดแย้งขึ้นได้^{๒๔}

สรุปได้ว่า ความขัดแย้งทางบทบาทเป็นความขัดแย้งในการกระทำหรือการแสดงบทบาท ซึ่งเกิดจากการที่บุคคลต้องรับบทบาทหลายในเวลาเดียวกัน และเมื่อบุคคลมีสถานภาพและบทบาทหลายอย่างในเวลาเดียวกัน ก็จะถูกคาดหวังให้แสดงบทบาทต่าง ๆ ที่มีอยู่ตามสถานภาพนั้น ๆ ส่งผลให้บุคคลนั้นอาจต้องแสดงบทบาทแต่อย่างนั้นไม่สอดคล้องกัน เช่น กรณีที่หัวหน้าทีมต้องทำงานในบทบาทที่เท่าเทียมกันในทีม ในขณะที่เดียวกันก็มีบทบาทเป็นผู้บริหารที่จะต้องทำหน้าที่สั่งการและบังคับบัญชาด้วย เป็นต้น อย่างไรก็ตาม แนวทางในการป้องกันปัญหานี้ คือ ต้องหลีกเลี่ยงการมีหลายบทบาทในขณะเดียวกัน แต่ก็ถือได้ว่าเป็นสิ่งที่ทำได้ยาก

^{๒๔} Moorhead G., Griffin R.W., *Organizational Behavior: Managing People and Organizations*, (New Delhi: Virenda Kumar Arya AITBS Publishers, 2001), p. 214.

๒.๑.๕ ทฤษฎีบทบาท

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเนื้อหาสาระว่าด้วย “ทฤษฎีบทบาท” เพื่อใช้เป็นแนวทางในการออกแบบและสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

ทฤษฎีบทบาทเป็นความสัมพันธ์ระหว่างสังคมกับปัจเจกบุคคลเป็นเครือข่ายของสถานภาพและความคาดหวัง ส่วนปัจเจกบุคคลผู้ครองสถานภาพและแสดงบทบาทตามสถานที่ครอบครอง จะมีลักษณะที่สำคัญ ๒ อย่าง คือ

ลักษณะแรก เป็นลักษณะเกี่ยวกับตน (Self-Related Characteristics) ได้แก่ ลักษณะต่างๆ ของบุคคลตามที่เขาคิดว่าเป็นหรือมีลักษณะเช่นนั้น (Self-Conception) ลักษณะนี้จะมีผลต่อการประพฤติตามสถานภาพที่เขาดำรง และจะเป็นฐานในการเลือกความคาดหวังประเภทต่าง ๆ มาเป็นแนวในการประพฤติตามสถานภาพ

ลักษณะที่สอง เป็นความสามารถและทักษะในการแสดงบทบาท (Role Playing Skills and Capacities) ความสามารถเป็นสิ่งที่ติดตัวมาแต่กำเนิดของแต่ละบุคคล ส่วนทักษะเป็นสิ่งเรียนรู้ภายหลัง แต่ทั้งสองสิ่งก็เกี่ยวสัมพันธ์กัน หากไม่มีความสามารถเป็นทุนทักษะก็ไม่อาจเกิดได้ ด้วยทักษะและความสามารถในการแสดงนี้เองทำให้บุคคลแสดงบทบาทได้แตกต่างกัน^{๒๕}

ทฤษฎีบทบาทมีลักษณะสำคัญตามตัวแบบ ๕ แบบ ได้แก่

แบบที่ ๑ บทบาทในการทำงาน (Function Role Theory) ทฤษฎีประเภทนี้ว่าด้วยบทบาทหรือพฤติกรรมอันเป็นลักษณะของบุคคลที่มีอำนาจทางสังคมภายในระบบสังคมที่มั่นคง

แบบที่ ๒ บทบาทที่เป็นปฏิสัมพันธ์สัญลักษณ์ (Symbolic Interaction Role Theory) ทฤษฎีประเภทนี้มุ่งไปที่บทบาทของผู้กระทำไปแต่ละคน วิวัฒนาการของบทบาทต่าง ๆ โดยอาศัยปฏิสัมพันธ์ทางสังคมเข้าใจ และตีความหมายของพฤติกรรมเหล่านั้นเป็นตัวแบบ

แบบที่ ๓ บทบาทของโครงสร้าง (Structural Role Theory) ทฤษฎีประเภทนี้มุ่งต่อโครงสร้างหรือตำแหน่งทางสังคม

แบบที่ ๔ บทบาทขององค์การ (Organization Role Theory) ทฤษฎีประเภทนี้มุ่งต่อบทบาทต่าง ๆ ที่มาด้วยกันกับตำแหน่งทางสังคมที่ถือเป็นอันเดียวกันในระบบสังคมที่วางโครงการไว้ก่อน และเป็นระบบที่มุ่งงานและมีการจัดลำดับขั้นไว้เป็นอย่างดี

แบบที่ ๕ บทบาทของความรู้ความเข้าใจ (Cognitive Role Theory) : ทฤษฎีประเภทนี้มุ่งถึงความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทที่คาดหวังและพฤติกรรม^{๒๖}

คำว่า บทบาท (Role) ที่ใช้พูดถึงความคิดทางวิชาการซึ่ง ยอร์จ ซิมเมล (George Semmel) ใช้เป็นคนแรกในปี ค.ศ. ๑๙๒๐ (พ.ศ. ๒๔๖๓) ต่อมาในปี ค.ศ. ๑๙๒๑ พาร์ค (Park) และเบอร์เกส (Burgess) ใช้ในบทความเรื่อง “The Self as the Individual Conception of His Role” ต่อมา นักทฤษฎีที่สำคัญของบทบาทได้อธิบายขยายความเรื่องทฤษฎีบทบาทไว้ พอสรุปไว้ ดังนี้

^{๒๕} สัญญา สัญญาวิวัฒน์, ทฤษฎีสังคมวิทยา : เนื้อหาและแนวทางการใช้ประโยชน์เบื้องต้น, หน้า ๖.

^{๒๖} ประพันธ์ อำพันธ์ประสิทธิ์, จิตวิทยาสังคม, (สงขลา: มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๒๕๔๔), หน้า ๘.

๑) ทฤษฎีบทบาทของราล์ฟ ลินตัน (Ralph Linton's Role Theory)

ทฤษฎีนี้ ระบุว่า ตำแหน่งหรือสถานภาพเป็นผู้กำหนดบทบาท เช่น บุคคลที่มีตำแหน่งเป็นครูต้องแสดงพฤติกรรมเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ลูกศิษย์ ผู้ที่มีตำแหน่งจะปฏิบัติหน้าที่ได้สมบทบาทหรือไม่ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายๆ อย่าง เช่น บุคลิกของผู้สวมบทบาท ลักษณะของสังคม ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของสังคมนั้นด้วย^{๒๗}

๒) ทฤษฎีบทบาทของแนเดล (Nadel's Role Theory)

ทฤษฎีนี้ ระบุว่า บทบาทคือส่วนประกอบที่ส่งผลถึงพฤติกรรม ๓ ลักษณะ คือ ส่วนประกอบที่ส่งเสริมบท จึงได้กำหนดเป็นสมการไว้ ดังนี้

$$P = f(a,b,c\dots)$$

เมื่อ P คือ บทบาท

a คือ ส่วนประกอบที่ส่งเสริมบทบาท

b คือ ส่วนประกอบที่มีผลสำคัญต่อบทบาทและขาดมิได้

c คือ ส่วนประกอบที่ส่งเสริมบทบาทและส่วนประกอบที่เป็นไปตามกฎหมาย^{๒๘}

๓) ทฤษฎีบทบาทของโฮมันน์ (Homann's Role Theory)

ทฤษฎีนี้ ระบุว่า บุคคลจะเปลี่ยนบทบาทไปตามตำแหน่งเสมอ เช่น ตอนกลางวันแสดงบทบาทสอนหนังสือเพราะมีตำแหน่งเป็นครู ตอนเย็นแสดงบทบาทเป็นนักเรียนเพราะมีตำแหน่งเป็นนิสิตภาคสมทบ เป็นต้น โดยทั่วไปมีลักษณะ ดังนี้

- ในสถานใด ๆ บุคคลจะมีพฤติกรรมที่ให้ผลตอบแทนมากที่สุดและให้ผลร้ายน้อยที่สุด
- บุคคลจะมีพฤติกรรมซ้ำพฤติกรรมในอดีตที่ให้ผลตอบแทนงดงาม
- บุคคลจะมีพฤติกรรมซ้ำกับสถานการณ์ที่คล้ายกับอดีต ซึ่งให้ผลตอบแทนงดงาม
- สิ่งเร้าที่ให้ผลตอบแทนงดงามในอดีต จะก่อให้เกิดพฤติกรรมทำนองเดียวกับอดีตอีก
- พฤติกรรมซ้ำจะเกิดขึ้นต่อไปเรื่อยๆ ถ้าหากยังได้รับผลตอบแทน
- บุคคลจะไม่พึงพอใจ ถ้าหากพฤติกรรมนั้นเคยได้รับผลตอบแทนในอดีต แต่ไม่ได้รับผลตอบแทนในปัจจุบัน

- บุคคลยังได้รับรางวัลจากพฤติกรรมเฉพาะอย่างใดมากขึ้นเท่าใด พฤติกรรมนั้นก็ลดค่าลงเพียงนั้น และมีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมอื่นเพื่อแสวงหารางวัลอย่างอื่นต่อไป^{๒๙}

๔) ทฤษฎีบทบาทของพาร์สันส์ (Parson's Role Theory)

ทฤษฎีนี้ ระบุว่า ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ในสังคมทำให้มนุษย์ต้องเพิ่มบทบาทของตน เช่น บุคคลมีเพื่อนมากก็ต้องแสดงบทบาทมากขึ้นเป็นเงาตามตัว โดยความจำเป็นทางบทบาทหน้าที่มี ๔ ประการ คือ

^{๒๗} พิชยา บวรวัฒนา, รัฐประศาสนศาสตร์ ทฤษฎีและแนวการศึกษา (ค.ศ.๑๙๗๐-ค.ศ.๑๙๘๐), พิมพ์ครั้งที่ ๑๗, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๑๔.

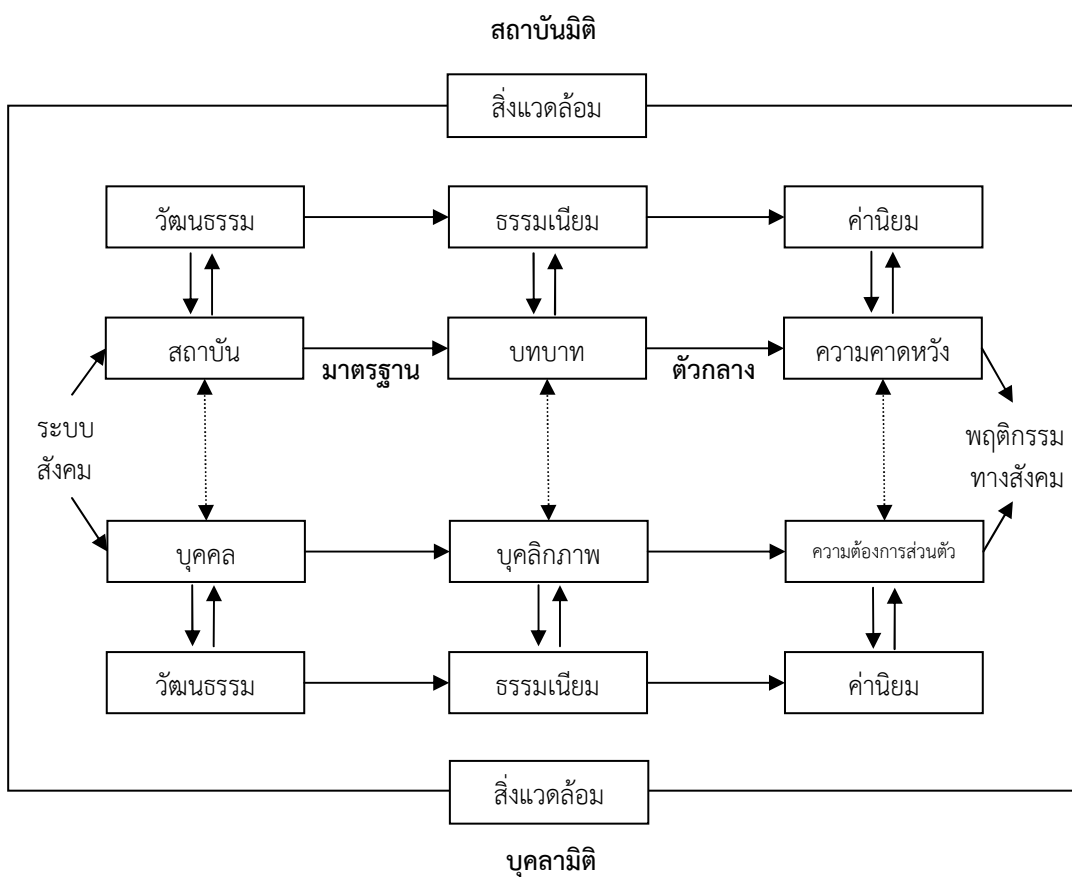
^{๒๘} สงวน สุทธิเลิศอรุณ, ทฤษฎีและการปฏิบัติการทางจิตวิทยาสังคม, (กรุงเทพมหานคร: อักษรบัณฑิต, ๒๕๔๓), หน้า ๖๙.

^{๒๙} สัญญา สัญญาวิวัฒน์, ทฤษฎีและกลยุทธ์การพัฒนาสังคม, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๘๗.

- การปรับตัว ต้องปรับเข้ากับความเป็นเร่งด่วน (ฉุกเฉิน) จากภายนอก ต้องปรับเข้ากับสิ่งแวดล้อมและปรับสิ่งแวดล้อมไปสู่ความเป็น
- การบรรลุเป้าหมาย ต้องกำหนดและบรรลุเป้าหมายเบื้องต้น
- การบูรณาการ ต้องสร้างระบบความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันขององค์ประกอบต่าง ๆ
- การรักษาแบบแผนไว้ ระบบต้องดำรงไว้ รักษา พื้นฟู ทั้งการกระตุ้นปัจเจกชน และแบบแผนทางวัฒนธรรม ที่สร้างและสนับสนุนแรงจูงใจนั้นสิ่งจำเป็นพื้นฐานเหล่านี้ เชื่อมกับระบบอินทรีย์ทางชีวภาพ ระบบบุคลิกภาพ ระบบทางสังคม และระบบทางวัฒนธรรม^{๓๐}

๕) ทฤษฎีบทบาทของกูด (Good's Role Theory)

ทฤษฎีนี้ ระบุว่า บทบาท คือแบบแผนของพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่ของแต่ละบุคคล และบทบาทดังกล่าวควรเป็นไปตามข้อตกลงที่มีต่อสังคมนั้น ๆ^{๓๑}

แผนภาพที่ ๒.๓ กระบวนการระบบสังคม^{๓๒}

^{๓๐}เชษฐา พงษ์หัตถ์, “ทฤษฎีสังคมและการทำความเข้าใจสภาวะสมัยใหม่ของแอนโธนี กีดเดนส์”, วารสารร่วมพฤษ, ปีที่ ๒๖ (ตุลาคม ๒๕๕๐-มกราคม ๒๕๕๑): ๙.

^{๓๑}พิทยา บวรวัฒนา, รัฐประศาสนศาสตร์ ทฤษฎีและแนวทางการศึกษา (ค.ศ.๑๙๗๐-ค.ศ.๑๙๘๐), หน้า ๑๕.

^{๓๒}ทองอินทร์ วงศ์โสธร, ประมวลสารระชุดวิชาทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารการศึกษา, (นนทบุรี: สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๔), หน้า ๑๔๘.

นอกจากทฤษฎีบทบาท (Role Theory) ที่กล่าวข้างต้น ยังมีทฤษฎีอื่นที่มีความเกี่ยวข้องกับการแสดงบทบาทของบุคคล คือ ทฤษฎีกระบวนการระบบสังคม ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ในระบบสังคมหนึ่ง ๆ จะประกอบด้วย ๒ ด้าน คือ ด้านสถาบันมิติ (Nomothetic Dimension) และด้านบุคลามิติ (Idiographic Dimension) ดังนี้

๑) ด้านสถาบันมิติ ประกอบด้วย

๑.๑) สถาบัน (Institution) ได้แก่ หน่วยงานหรือองค์การ ซึ่งจะเป็ น กรม กอง โรงเรียน โรงพยาบาล บริษัท ร้านค้า หรือโรงงานต่าง ๆ ที่มีวัฒนธรรม (Culture) ของหน่วยงานหรือองค์การนั้นครอบคลุมอยู่

๑.๒) บทบาทตามหน้าที่ (Role) สถาบันจะกำหนดบทบาท หน้าที่ และตำแหน่งต่าง ๆ ให้บุคคลปฏิบัติ มีกฎและหลักการอย่างเป็นทางการ และมีธรรมเนียม (Ethics) การปฏิบัติที่มีอิทธิพลต่อบทบาทอยู่

๑.๓) ความคาดหวังของสถาบันหรือบุคคลภายนอก (Expectations) เป็นความคาดหวังที่สถาบัน หรือบุคคลภายนอกคาดว่าสถาบันจะทำงานให้บรรลุเป้าหมาย เช่น โรงเรียนมีความคาดหวังที่จะต้องผลิตนักเรียนที่ดีมีคุณภาพ ความคาดหวังมีค่านิยม (Values) ของสังคมครอบคลุมอยู่

๒) ด้านบุคลามิติ ประกอบด้วย

๒.๑) บุคลากรแต่ละคน (Individual) ซึ่งปฏิบัติงานอยู่ในสถาบันนั้น ๆ เป็นบุคคล ในระดับต่าง ๆ เช่น ในโรงเรียนมีผู้บริหารโรงเรียน ครู อาจารย์ คณงาน ภารโรง มีวัฒนธรรมย่อยที่ครอบคลุมต่างไปจากวัฒนธรรมโดยรวม

๒.๒) บุคลิกภาพ (Personality) หมายถึง ความรู้ ความถนัด ความสามารถ เจตคติ อารมณ์ และแนวคิด ซึ่งบุคคลที่เข้ามาทำงานในสถาบันนั้นจะมีความแตกต่างกันอยู่และมีธรรมเนียมของแต่ละบุคคลเป็นอิทธิพลครอบงำอยู่

๒.๓) ความต้องการส่วนตัว (Need - dispositions) บุคคลที่มาทำงานสถาบันมีความต้องการที่แตกต่างกันไป บางคนทำงานเพราะต้องการเงินเลี้ยงชีพ บางคนทำงานเพราะความรัก บางคนต้องการเกียรติยศชื่อเสียง ความก้าวหน้า บางคนต้องการการยอมรับ บางคนต้องการความมั่นคงปลอดภัย เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีค่านิยมของตนเองครอบคลุมอยู่^{๓๓}

สรุปได้ว่า ทฤษฎีบทบาทเป็นความสัมพันธ์ระหว่างสังคมกับปัจเจกบุคคลเป็นเครือข่ายของสถานภาพและความคาดหวัง และยังมีทฤษฎีอื่นเข้ามาเกี่ยวข้องกับการแสดงบทบาทของบุคคลด้วย เช่น ทฤษฎีกระบวนการระบบสังคม เป็นต้น และทฤษฎีบทบาทที่ได้รับการยอมรับเป็นทฤษฎีของนักสังคมวิทยาหลายท่าน ได้แก่ ทฤษฎีบทบาทของราล์ฟ ลินตัน (Ralp Linton's Role Theory) ทฤษฎีบทบาทของแนเดล (Nadel's Role Theory) ทฤษฎีบทบาทของโฮมันน์ (Homann's Role Theory) ทฤษฎีบทบาทของพาร์สันส์ (Parson's Role Theory) ทฤษฎีบทบาทของกู๊ด (Good's Role Theory) เป็นต้น

^{๓๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๔๘-๑๔๙.

๒.๒ แนวคิด เกี่ยวกับพระสังฆาธิการ

จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด เกี่ยวกับพระสังฆาธิการ จากเอกสารทางวิชาการที่หลากหลาย จึงได้ประมวลเนื้อหาสาระสำคัญไว้ตามลำดับ ดังนี้

๒.๒.๑ ที่มาของพระสังฆาธิการ

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเนื้อหาสาระว่าด้วย “ที่มาของพระสังฆาธิการ” เพื่อใช้เป็นแนวทางในการออกแบบและสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ทรงตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ร.ศ.๑๒๑ เพื่อให้สอดคล้องและสนับสนุนนโยบายของรัฐบาล เหตุผลข้อนี้ปรากฏในประกาศ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ร.ศ.๑๒๑ ความว่า “ด้วยเมื่อรัตนโกสินทร์ศก ๑๑๗ ได้โปรดให้พระราชอาณาเขตหลายรูปไปจัดการศึกษาตามอารามในหัวเมืองและได้อาราธนาพระเจ้านั่งยาเธอกรมหมื่นวิชรญาณวโรรส ที่สมเด็จพระราชาคณะ เจ้าคณะใหญ่ให้ทรงรับภาระธุระดำเนินการนั้นในฝ่ายสมณะ และได้โปรดให้พระเจ้านั่งยาเธอ กรมหลวงดำรงราชานุภาพทรงรับหน้าที่อุดหนุนนั้นในส่วนเจ้าหน้าที่พนักงานฝ่ายฆราวาส ความแจ่มอยู่ในประกาศจัดการเล่าเรียนในหัวเมือง ซึ่งได้ออกเมื่อ ณ วันที่ ๑ พฤศจิกายน ร.ศ. ๑๑๗ นั้นแล้ว พระสงฆ์เถรานุเถระและเจ้าพนักงานในฝ่ายฆราวาสได้ช่วยกันจัดและอำนวยตามพระราชดำริ ด้วยความสามารถอุตสาหะอันเป็นที่พอพระราชหฤทัย ได้เห็นผลความสำเร็จในการเล่าเรียนตลอดจนความเรียบร้อยในการปกครองสังฆมณฑลขึ้นโดยลำดับมา บัดนี้ ทรงพระราช ดำริเห็นว่าถึงเวลาอันสมควรจะตั้งเป็นแบบแผนการปกครองคณะสงฆ์ให้มั่นคงเรียบร้อยแล้ว” ดังกล่าวนี้นี้ จึงได้ทรงโปรดให้ตราพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ขึ้น เมื่อวันที่ ๑๖ มิถุนายน ร.ศ.๑๒๑ ความแจ่มอยู่ในพระราชบัญญัตินั้นแล้ว”^{๓๔}

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ร.ศ.๑๒๑ ฉบับนี้ใช้บังคับจนถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว อานันทมหิดล รัชกาลที่ ๘ ต่อมาในปี พ.ศ.๒๔๗๗ ประเทศไทยเปลี่ยนแปลงรูปแบบการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข มีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุด เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงระบบการปกครองของฝ่ายอาณาจักรจึงเป็นผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการปกครองของฝ่ายพุทธจักรเพื่อให้สอดคล้องกับการปกครองของฝ่ายอาณาจักรอีกครั้งหนึ่งด้วย คณะรัฐบาลในสมัยนั้นจึงได้ดำเนินการตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ฉบับ พ.ศ.๒๔๘๔ ขึ้นบังคับใช้ โดยยกเลิกการปกครองที่ใช้พระราชบัญญัติเดิม ฉบับ ร.ศ.๑๒๑ ในวันที่ ๑๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๘๔

กระทั่งรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลปัจจุบัน (รัชกาลที่ ๙) ใน พ.ศ.๒๕๐๕ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นายกรัฐมนตรี มีเจตนารมณ์ให้การปกครองคณะสงฆ์สอดคล้องกับนโยบายการปกครองของรัฐบาล ที่เห็นว่าการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่กำหนดให้มีการถ่วงดุลอำนาจจึงดำเนินการประกาศใช้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๐๕ โดยคำแนะนำและยินยอมของสภาร่างรัฐธรรมนูญ

^{๓๔} พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธรรมจิตโต), การปกครองคณะสงฆ์ไทย, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๓๙), หน้า ๓๔-๓๕.

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๐๕ มีผลใช้บังคับมาเป็นเวลานาน ๓๐ ปี ต่อมาจึงมีการแก้ไขเพิ่มเติมใน พ.ศ.๒๕๓๕ แต่ก็ไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงอะไรมากนัก เพราะว่าโครงสร้างการบริหารและการปกครองยังอยู่เหมือนเดิม อย่างไรก็ตาม มีกฎหมายตราฉบับหนึ่ง คือ กฎหมายตราฉบับที่ ๕ (พ.ศ.๒๕๐๖) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระสังฆาธิการ ได้กล่าวถึงคำว่า “พระสังฆาธิการ” เป็นครั้งแรก ซึ่งเกิดจากการเปลี่ยนคำว่า “พระคณาธิการ” มาเป็น “พระสังฆาธิการ” ให้สอดคล้องกับลักษณะการดำเนินการกิจการคณะสงฆ์ นั่นเอง ต่อมา แม้จะมีการแก้ไขเพิ่มเติมใน พ.ศ.๒๕๓๕ เกิดเป็นพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๓๕ ซึ่งปรับปรุงบทบัญญัติบางมาตราให้มีความสอดคล้องกับสถานการณ์บ้านเมืองที่เปลี่ยนแปลงและเพื่อให้การบริหารกิจการคณะสงฆ์มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยเป็นการแก้ไขพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๐๕ จำนวน ๑๖ มาตรา และเพิ่มเติมจำนวน ๙ มาตรา^{๓๕} คำว่า “พระสังฆาธิการ” ยังคงใช้อยู่เรื่อยมากระทั่งปัจจุบัน

สรุปได้ว่า คำว่า “พระสังฆาธิการ” ปรากฏครั้งแรกในกฎหมายตราฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๕๐๖) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระสังฆาธิการ เกิดจากการเปลี่ยนคำว่าพระคณาธิการมาใช้เป็นพระสังฆาธิการให้สอดคล้องกับลักษณะการดำเนินการกิจการคณะสงฆ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงไปให้สอดคล้องกับฝ่ายบ้านเมือง กล่าวคือ เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงของฝ่ายอาณาจักรจึงเป็นการเกิดการเปลี่ยนแปลงของฝ่ายพุทธจักรตามไปด้วย นั่นเอง

๒.๒.๒ ความหมายของพระสังฆาธิการ

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเนื้อหาสาระว่าด้วย “ความหมายของพระสังฆาธิการ” เพื่อใช้เป็นแนวทางในการออกแบบและสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

คำว่า “พระสังฆาธิการ” แปลตามรูปศัพท์ แปลว่า พระภิกษุผู้ทำงานโดยสิทธิ์ขาดในทางคณะสงฆ์ หรือ พระภิกษุผู้ทำงานคณะสงฆ์โดยมีอำนาจเต็มตามตำแหน่ง นั่นเอง ซึ่งในตัวเอง หมายถึง พระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์ ได้แก่ พระสงฆ์ที่มีตำแหน่ง ดังนี้ ๑) เจ้าคณะใหญ่ ๒) เจ้าคณะภาค รองเจ้าคณะภาค ๓) เจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะจังหวัด ๔) เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ ๕) เจ้าคณะตำบล รองเจ้าคณะตำบล และ ๖) เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส^{๓๖} โดยนัยนี้ เจ้าคณะและเจ้าอาวาส เป็นผู้ทำงานคณะสงฆ์อย่างมีอำนาจเต็มตามกฎหมายและครอบคลุมงานทุกส่วนในเขตปกครองหรือในวัด ส่วนรองเจ้าคณะ รองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาสจะมีอำนาจเต็มตามที่ตามตำแหน่ง ก็เพราะได้รับการมอบหมาย^{๓๗}

สรุปได้ว่า พระสังฆาธิการ หมายถึง พระภิกษุที่ได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งทางการปกครองคณะสงฆ์ ได้แก่ เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาส โดยที่พระภิกษุที่ได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งพระสังฆาธิการระดับต่าง ๆ ล้วนมีอำนาจเต็มตามตำแหน่งโดยชอบด้วยกฎหมาย

^{๓๕} กนก แสนประเสริฐ, **ประมวลพระราชบัญญัติคณะสงฆ์**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๙), หน้า ๖.

^{๓๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๔.

^{๓๗} พระธรรมปริยัติโสภณ (วรวินัย คณาภรณ์), **วิทยาพระสังฆาธิการ เล่ม ๒**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๒๒.

๒.๒.๓ การแต่งตั้งและถอดถอนพระสังฆาธิการ

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเนื้อหาสาระว่าด้วย “การแต่งตั้งและถอดถอนพระสังฆาธิการ” เพื่อใช้เป็นแนวทางในการออกแบบและสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

กฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ ๒๔ (พ.ศ.๒๕๔๑) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระสังฆาธิการ ได้กำหนดคุณสมบัติทั่วไปของพระสังฆาธิการไว้ ๗ ข้อ ดังนี้

- ๑) มีพรรษาสมควรแก่ตำแหน่ง
- ๒) มีความรู้สมควรแก่ตำแหน่ง
- ๓) มีความประพฤติเรียบร้อยตามพระธรรมวินัย
- ๔) เป็นผู้ฉลาดสามารถในการปกครองคณะสงฆ์
- ๕) ไม่เป็นผู้มีร่างกายทุพพลภาพไร้ความสามารถ หรือมีจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ หรือเป็นโรคเรื้อน หรือเป็นวัณโรคในระยะอันตรายจนเป็นที่น่ารังเกียจ

๖) ไม่เคยต้องคำวินิจฉัยลงโทษในอธิกรณ์ที่พึงรังเกียจมาก่อน

๗) ไม่เคยถูกถอดถอนหรือถูกปลดจากตำแหน่งใด เพราะความผิดมาก่อน^{๓๘}

นอกจากนี้ ยังมีคุณสมบัติเฉพาะตำแหน่งในการแต่งตั้งพระสังฆาธิการ ตามที่ระบุไว้ในกฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ ๒๔ (พ.ศ.๒๕๔๑) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระสังฆาธิการ มีดังนี้

๑) การแต่งตั้งเจ้าคณะใหญ่ นอกจากจะต้องมีคุณสมบัติทั่วไปแล้ว จะต้อง มีพรรษาพ้น ๓๐ และมีสมณศักดิ์ไม่ต่ำกว่ารองสมเด็จพระราชาคณะ

๒) การแต่งตั้งเจ้าคณะภาคจะต้องมีคุณสมบัติทั่วไปแล้วจะต้องมีพรรษาพ้น ๒๐ พรรษา และกำลังดำรงตำแหน่งรองเจ้าคณะภาคนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่า ๒ ปี หรือกำลังดำรงตำแหน่งเจ้าคณะจังหวัดในภาคนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่า ๔ ปี หรือมีสมณศักดิ์ ไม่ต่ำกว่าพระราชาคณะชั้นเทพ หรือเป็นพระราชาคณะซึ่งเป็นพระคณาจารย์เอกหรือเป็นเปรียญธรรม ๙ ประโยค

๓) การแต่งตั้งเจ้าคณะจังหวัดจะต้องมีคุณสมบัติทั่วไปแล้ว จะต้อง มีพรรษาพ้น ๑๐ พรรษา กับมีสำนักอยู่ในเขตจังหวัดนั้น และกำลังดำรงตำแหน่งรองเจ้าคณะจังหวัดนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่า ๒ ปี หรือกำลังดำรงตำแหน่งเจ้าคณะอำเภอในจังหวัดนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่า ๔ ปี หรือมีสมณศักดิ์ไม่ต่ำกว่าพระราชาคณะชั้นสามัญ หรือเป็นพระคณาจารย์โทขึ้นไป หรือเป็นเปรียญธรรมไม่ต่ำกว่า ๖ ประโยค

๔) การแต่งตั้งเจ้าคณะอำเภอ จะต้อง มีคุณสมบัติทั่วไปแล้ว จะต้อง มีพรรษาพ้น ๑๐ พรรษา กับมีสำนักอยู่ในเขตจังหวัดนั้น และกำลังดำรงตำแหน่งรองเจ้าคณะอำเภอนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่า ๒ ปี หรือกำลังดำรงตำแหน่งเจ้าคณะตำบลในอำเภอนั้นมาแล้วไม่น้อยกว่า ๔ ปี หรือมีสมณศักดิ์ไม่ต่ำกว่าชั้น ฐาณญาบัตร หรือเป็นพระคณาจารย์ตรีขึ้นไป หรือมีเปรียญธรรมไม่ต่ำกว่า ๔ ประโยค

๕) การแต่งตั้งเจ้าคณะตำบล จะต้อง มีคุณสมบัติทั่วไปแล้ว จะต้อง มีพรรษาพ้น ๕ พรรษา กับมีสำนักอยู่ในเขตอำเภอนั้น และกำลังดำรงตำแหน่งรองเจ้าคณะตำบลนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่า ๒ ปี หรือกำลังดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสในตำบลนั้นมาแล้วไม่น้อยกว่า ๔ ปี หรือเป็นพระภิกษุมีสมณศักดิ์ หรือเป็นพระคณาจารย์ หรือเป็นเปรียญธรรมหรือนักธรรมเอก

^{๓๘}สถาบันพระสังฆาธิการ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, คู่มือพระสังฆาธิการ, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๕), หน้า ๒๖๔-๒๖๕.

๖) การแต่งตั้งเจ้าอาวาสที่เป็นพระอารามราษฎร์ จะต้องมีความสมบูรณ์ทั่วไปแล้ว จะต้องมีความพรหม ๕ พรรษา และเป็นผู้ทรงเกียรติคุณเป็นที่เคารพนับถือของบรรพชิตและคฤหัสถ์ในถิ่นนั้น

๗) การแต่งตั้งผู้ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสพระอารามหลวง ต้องมีความสมบูรณ์โดยเฉพาะอีกส่วนหนึ่ง คือ ต้องมีความพรหม ๑๐ พรรษา เป็นผู้ทรงเกียรติคุณเป็นที่เคารพนับถือของบรรพชิตและคฤหัสถ์ สำหรับพระอารามหลวงชั้นเอกต้องมีสมณศักดิ์ไม่ต่ำกว่าพระราชาคณะชั้นราช สำหรับพระอารามหลวงชั้นโท ต้องมีสมณศักดิ์ไม่ต่ำกว่าพระราชาคณะชั้นสามัญ สำหรับพระอารามหลวงชั้นตรี ต้องมีสมณศักดิ์ไม่ต่ำกว่าพระครูผู้ช่วยเจ้าอาวาสชั้นเอก ส่วนพระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสพระอารามหลวงในจังหวัดอื่นนอกจากกรุงเทพมหานคร ต้องมีความพรหม ๑๐ พรรษา เป็นผู้ทรงเกียรติคุณเป็นที่เคารพนับถือของบรรพชิตและคฤหัสถ์^{๓๙}

อย่างไรก็ตาม พระสังฆาธิการจะพ้นจากตำแหน่งได้ในกรณีมรณภาพ หรือพ้นจากความจำเป็นพระภิกษุหรือลาออก หรือย้ายออกไปนอกเขตที่ตนมีสำนักอยู่ หรือให้ออกจากตำแหน่งหน้าที่ โดยถูกปลดจากตำแหน่งหน้าที่ ถูกถอดถอนจากตำแหน่งหน้าที่ เท่านั้น

สรุปได้ว่า คุณสมบัติทั่วไปของพระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งพระสังฆาธิการทุกระดับ คือ มีความพรหมสมควรแก่ตำแหน่ง, มีความรู้สมควรแก่ตำแหน่ง, มีความประพฤติเรียบร้อยตามพระธรรมวินัย, เป็นผู้ฉลาดสามารถในการปกครองคณะสงฆ์, ไม่เป็นผู้มีร่างกายทุพพลภาพไร้ความสามารถ หรือมีจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ หรือเป็นโรคเรื้อน หรือเป็นวัณโรคในระยะอันตรายจนเป็นที่น่ารังเกียจ, ไม่เคยต้องคำวินิจฉัยลงโทษในอธิกรณ์ที่พึงรังเกียจมาก่อน และไม่เคยถูกถอดถอนหรือถูกปลดจากตำแหน่งใดเพราะความผิดมาก่อน นอกจากนี้ ยังมีคุณสมบัติเฉพาะตำแหน่งอีกด้วย เช่น ภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสที่เป็นพระอารามราษฎร์ นอกจากจะต้องมีความสมบูรณ์ทั่วไปแล้ว จะต้องมีความพรหม ๕ พรรษา และเป็นผู้ทรงเกียรติคุณเป็นที่เคารพนับถือของบรรพชิตและคฤหัสถ์ในถิ่น เป็นต้น

๒.๒.๔ หน้าที่ทางการปกครองของพระสังฆาธิการ

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเนื้อหาสาระว่าด้วย “หน้าที่ทางการปกครองของพระสังฆาธิการ” เพื่อใช้เป็นแนวทางในการออกแบบและสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

องค์กรปกครองคณะสงฆ์ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๐๕ ได้กำหนดอำนาจหน้าที่ผู้บัญชาการเป็นต้นไว้โดยชัดเจน โดยให้สมเด็จพระสังฆราช ทรงดำรงตำแหน่งสกลมหาสังฆปริณายก ทรงมีอำนาจหน้าที่บัญชาการคณะสงฆ์ตามอำนาจแห่งกฎหมายและพระธรรมวินัย ผ่านทางมหาเถรสมาคมซึ่งเป็นองค์กรปกครองคณะสงฆ์สูงสุด โดยให้มีอำนาจหน้าที่ตามความในมาตรา ๑๕ ตรี ดังนี้

- ๑) ปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปโดยเรียบร้อยดีงาม
- ๒) ปกครองและกำหนดการบรรพชาสามเณร
- ๓) ควบคุมและส่งเสริมการศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่ การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์
- ๔) รักษาหลักพระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนา
- ๕) ปฏิบัติหน้าที่อื่น ๆ ตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้ หรือกฎหมายอื่น

^{๓๙} กนก แสนประเสริฐ, **ประมวลพระราชบัญญัติคณะสงฆ์**, หน้า ๒๖๕-๒๗๑.

การนี้ ให้มหาเถรสมาคมมีอำนาจตรากฎหมาย มหาเถรสมาคม ออกข้อบังคับ วางระเบียบ ออกคำสั่ง มีมติหรือออกประกาศ โดยไม่ขัดหรือแย้งกับกฎหมายและพระธรรมวินัย ใช้บังคับได้ และจะมอบให้พระภิกษุรูปใด หรือคณะกรรมการหรือคณะอนุกรรมการ (ตามมาตรา ๑๙)^{๕๐} เป็นผู้ใช้อำนาจหน้าที่ตามวรรคหนึ่งก็ได้

เจ้าคณะทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค คือ เจ้าคณะใหญ่ เจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล ได้กำหนดไว้ในกฎหมาย มหาเถรสมาคม ฉบับที่ ๒๓ (พ.ศ. ๒๕๔๑) ว่าด้วยระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ ข้อ ๗, ๑๐, ๑๕, ๒๐ และ ๒๕ ตามลำดับ ดังนี้

ข้อ ๗ เจ้าคณะใหญ่มีอำนาจหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ในเขตहनของตน ดังนี้

๑) ดำเนินการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช

๒) ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ ให้ดำเนินไปด้วยดี

๓) วินิจฉัยการลงนิคหกรรม วินิจฉัยข้ออุทธรณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยชั้นภาคหรือ มีอำนาจหน้าที่ในกรณีที่ได้รับมอบหมายอย่างอื่นจากมหาเถรสมาคม

๔) แก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าคณะภาคให้เป็นไปโดยชอบ

๕) ควบคุมบังคับบัญชาเจ้าคณะและเจ้าอาวาส ตลอดจนจนถึงพระภิกษุสามเณรผู้อยู่ในบังคับบัญชาหรืออยู่ในเขตปกครองของตน และชี้แจงแนะนำการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ที่อยู่ในบังคับบัญชาให้เป็น ไปโดยความเรียบร้อย

๖) ตรวจสอบและประชุมพระสังฆาธิการในเขตปกครองของตน

ข้อ ๘ ในเมื่อไม่มีเจ้าคณะใหญ่ หรือเจ้าคณะใหญ่ไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ สมเด็จพระสังฆราชทรงแต่งตั้งพระภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง โดยความเห็นชอบของมหาเถรสมาคม รักษาการแทนเจ้าคณะใหญ่ในกรณีที่ไม่มีเจ้าคณะใหญ่ เมื่อได้ปฏิบัติตามความตามวรรคต้นแล้ว ให้ดำเนินการเพื่อมีพระบัญชาแต่งตั้งเจ้าคณะใหญ่ภายในเวลาไม่เกิน ๑ ปี ให้ผู้รักษาการเจ้าคณะใหญ่มีอำนาจ หน้าที่เช่นเดียวกับเจ้าคณะใหญ่

ข้อ ๙ เพื่อประโยชน์แก่การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าคณะใหญ่ ให้มีเลขานุการเจ้าคณะ ใหญ่ ๒ รูป ทำหน้าที่การเลขานุการ

สำหรับการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค มีระบุไว้ในมาตรา ๒๒ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๐๕ ความว่า การปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค ให้มีพระภิกษุเป็นผู้ปกครองตามชั้นตามลำดับ ได้แก่ เจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ และเจ้าคณะตำบล ดังนี้

เมื่อมหาเถรสมาคมเห็นสมควรจะจัดให้มีรองเจ้าคณะภาค รองเจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะอำเภอ และรองเจ้าคณะตำบล เป็นผู้ช่วยเจ้าคณะนั้น ๆ ก็ได้

^{๕๐}มาตรา ๑๙ สมเด็จพระสังฆราชทรงแต่งตั้งคณะกรรมการหรือคณะอนุกรรมการฝ่ายต่าง ๆ ตามมติมหาเถรสมาคม ประกอบด้วยพระภิกษุหรือบุคคลอื่นจำนวนหนึ่ง มีหน้าที่พิจารณาถ้อยแถลงเรื่องที่จะเสนอต่อมหาเถรสมาคมและปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่มหาเถรสมาคมมอบหมาย โดยขึ้นตรงต่อมหาเถรสมาคม การจัดให้มีคณะกรรมการหรือคณะอนุกรรมการฝ่ายต่าง ๆ การแต่งตั้งหรืออนุกรรมการ การพ้นจากตำแหน่งของกรรมการหรืออนุกรรมการ และระเบียบการประชุม ให้เป็นไปตามระเบียบมหาเถรสมาคม ดูรายละเอียดใน สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕, (กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท., ๒๕๕๒), หน้า ๔.

เจ้าคณะภาค มีอำนาจหน้าที่ ดังที่มีระบุไว้ในกฎหมายแพ่งศรัทธา หมวดที่ ๒๓ (พ.ศ.๒๕๔๑) ข้อ ๑๐ ว่า เจ้าคณะภาคมีอำนาจหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ในเขตภาคของตน ดังนี้

๑) ดำเนินการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎหมายแพ่งศรัทธา หมวดที่ ๒๓ (พ.ศ.๒๕๔๑) ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช

๒) ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความสงบเรียบร้อยดีงาม การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ ให้ดำเนินไปด้วยดี

๓) วินิจฉัยลงนิคหกรรม วินิจฉัยข้ออุทธรณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยชั้นจังหวัด

๔) แก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าคณะจังหวัดให้เป็นไปโดยชอบ

๕) ควบคุมบังคับบัญชาเจ้าคณะและเจ้าอาวาส ตลอดถึงพระภิกษุสามเณร ผู้อยู่ในบังคับบัญชาหรืออยู่ในเขตปกครองของตน และชี้แจงแนะนำการปฏิบัติหน้าที่ของผู้อยู่ในบังคับบัญชา ให้เป็นไปโดยความเรียบร้อย

๖) ตรวจสอบและประชุมพระสังฆาธิการในเขตปกครองของตน

เจ้าคณะจังหวัด มีอำนาจหน้าที่ ดังที่มีระบุไว้ในกฎหมายแพ่งศรัทธา หมวดที่ ๒๓ (พ.ศ.๒๕๔๑) ข้อ ๑๕ ว่า เจ้าคณะจังหวัดมีอำนาจหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ในจังหวัดของตน ดังนี้

๑) ดำเนินการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎหมายแพ่งศรัทธา หมวดที่ ๒๓ (พ.ศ.๒๕๔๑) ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช คำสั่งของผู้บังคับบัญชาเหนือตน

๒) ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความสงบเรียบร้อยดีงาม การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ ให้ดำเนินไปด้วยดี

๓) วินิจฉัยลงนิคหกรรม วินิจฉัยข้ออุทธรณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยชั้นเจ้าคณะอำเภอ

๔) แก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าคณะอำเภอให้เป็นไปโดยชอบ

๕) ควบคุมบังคับบัญชาเจ้าคณะและเจ้าอาวาส ตลอดถึงพระภิกษุสามเณร ผู้อยู่ในบังคับบัญชาหรืออยู่ในเขตปกครองของตน และชี้แจงแนะนำการปฏิบัติหน้าที่ของผู้อยู่ในบังคับบัญชา ให้เป็นไปโดยความเรียบร้อย

๖) ตรวจสอบและประชุมพระสังฆาธิการในเขตปกครองของตน

เจ้าคณะอำเภอ มีอำนาจหน้าที่ ดังที่มีระบุไว้ในกฎหมายแพ่งศรัทธา หมวดที่ ๒๓ (พ.ศ.๒๕๔๑) ข้อ ๒๐ ว่า เจ้าคณะอำเภอมีอำนาจหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ในเขตอำเภอของตน ดังนี้

๑) ดำเนินการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎหมายแพ่งศรัทธา หมวดที่ ๒๓ (พ.ศ.๒๕๔๑) ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช คำสั่งของผู้บังคับบัญชาเหนือตน

๒) ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความสงบเรียบร้อยดีงาม การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ ให้ดำเนินไปด้วยดี

๓) วินิจฉัยลงนิคหกรรม วินิจฉัยข้ออุทธรณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยชั้นเจ้าคณะตำบล

๔) แก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าคณะตำบลให้เป็นไปโดยชอบ

๕) ควบคุมบังคับบัญชาเจ้าคณะและเจ้าอาวาส ตลอดถึงพระภิกษุสามเณร ผู้อยู่ในบังคับบัญชาหรืออยู่ในเขตปกครองของตน และชี้แจงแนะนำการปฏิบัติหน้าที่ของผู้อยู่ในบังคับบัญชา ให้เป็นไปโดยความเรียบร้อย

๖) ตรวจสอบและประชุมพระสังฆาธิการในเขตปกครองของตน

เจ้าคณะตำบล มีอำนาจหน้าที่ ดังที่มีระบุไว้ในกฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ ๒๓ (พ.ศ. ๒๕๔๑) ข้อ ๒๕ ว่า เจ้าคณะตำบลมีอำนาจหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ในเขตตำบลของตน ดังนี้

๑) ดำเนินการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎหมายเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช คำสั่งของผู้บังคับบัญชาเหนือตน

๒) ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความสงบเรียบร้อยดีงาม การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ ให้ดำเนินไปด้วยดี

๓) ระวังอธิกรณ์ วินิจฉัยการลงนิคหกรรม วินิจฉัยข้ออุทธรณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยชั้นเจ้าอาวาส

๔) แก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าอาวาสให้เป็นไปโดยชอบ

๕) ควบคุมบังคับบัญชาเจ้าอาวาสและพระภิกษุสามเณรผู้อยู่ในบังคับบัญชาหรืออยู่ในเขตปกครองของตน และชี้แจงแนะนำการปฏิบัติหน้าที่ของผู้อยู่ในบังคับบัญชา ให้เป็นไปโดยความเรียบร้อย

๖) ตรวจสอบและประชุมพระสังฆาธิการในเขตปกครองของตน

สำหรับ พระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส มีอำนาจหน้าที่ ดังระบุไว้ใน พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ มาตรา ๓๗ และมาตรา ๓๘ ดังนี้

มาตรา ๓๗ เจ้าอาวาสมีหน้าที่ คือ (๑) บำรุงรักษาวัด จัดกิจการและศาสนสมบัติของวัดให้ เป็นไปด้วยดี (๒) ปกครองและสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่ หรือพำนักอาศัยอยู่ในวัดนั้น ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎหมายเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบหรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม (๓) เป็น ธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ และ (๔) ให้ความสะดวก ตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล

มาตรา ๓๘ เจ้าอาวาสมีอำนาจ คือ (๑) ห้ามบรรพชิตและคฤหัสถ์ซึ่งมิได้รับอนุญาตของ เจ้าอาวาสเข้าไปอยู่อาศัยในวัด (๒) สั่งให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ซึ่งไม่อยู่ในโอวาทของเจ้าอาวาสออกไป เสียจากวัด (๓) สั่งให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอาศัยในวัด ทำงานภายในวัดหรือให้ทำ ทัณฑ์บนหรือให้ขอมาโทษในเมื่อบรรพชิตหรือคฤหัสถ์ในวัดนั้นประพฤติผิด คำสั่งเจ้าอาวาสซึ่งได้สั่ง โดยชอบด้วยพระธรรมวินัย กฎหมายเถรสมาคม ข้อบังคับระเบียบหรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม

ส่วนรองพระสังฆาธิการระดับรองเจ้าอาวาสและผู้ช่วยเจ้าอาวาส ให้มีอำนาจหน้าที่ตามที่ เจ้าอาวาสมอบหมาย^{๔๑}

สรุปได้ว่า หน้าที่ทางการปกครองของพระสังฆาธิการทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค มี ๖ ข้อ คือ ดำเนินการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎหมายเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช, ควบคุมและส่งเสริมการรักษา ความเรียบร้อยดีงาม การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การ สาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ ให้ดำเนินไปด้วยดี, วินิจฉัยการลงนิคหกรรม วินิจฉัยข้อ อุทธรณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยชั้นผู้ใต้บังคับบัญชา, แก้ไขข้อขัดข้องของชั้นผู้ใต้บังคับบัญชาให้เป็นไปโดย ชอบ, ควบคุมบังคับบัญชาพระภิกษุสามเณรผู้อยู่ในบังคับบัญชาหรืออยู่ในเขตปกครองของตน และ ชี้แจงแนะนำการปฏิบัติหน้าที่ของผู้อยู่ในบังคับบัญชา ให้เป็น ไปโดยความเรียบร้อย และตรวจสอบ และประชุมพระสังฆาธิการในเขตปกครองของตน

^{๔๑}วัดโมลีโลกยาราม ราชวรวิหาร, “วิทยาพระสังฆาธิการ ๒ : อำนาจหน้าที่ในองค์กรปกครองคณะสงฆ์”, [ออนไลน์], < <http://www.watmoli.com> >, [๒๑ สิงหาคม ๒๕๕๙].

๒.๒.๕ งานคณะสงฆ์ในความรับผิดชอบของพระสังฆาธิการ

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเนื้อหาสาระว่าด้วย “งานคณะสงฆ์ในความรับผิดชอบของพระสังฆาธิการ” เพื่อใช้เป็นแนวทางในการออกแบบและสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

งานคณะสงฆ์ คือ กิจการที่คณะสงฆ์จะต้องทำ หรือที่จะต้องถือเป็นฐานะหน้าที่เพราะเป็นการคณะสงฆ์และการพระศาสนาหรือเพราะเกี่ยวกับการคณะสงฆ์และการพระศาสนา^{๔๒} กฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ ๑๕ (พ.ศ.๒๕๓๕) ข้อ ๕ ระบุถึง กิจการที่คณะสงฆ์จะต้องปฏิบัติซึ่งสามารถแยกพิจารณาได้ ๖ ด้าน ได้แก่

- ๑) การปกครอง
- ๒) การศาสนศึกษา
- ๓) การศึกษาสงเคราะห์
- ๔) การเผยแผ่พระพุทธศาสนา
- ๕) การสาธารณูปการ
- ๖) การสาธารณสงเคราะห์

โดยวิธีดำเนินงานการทั้ง ๖ ให้เป็นไปตามที่กำหนดในระเบียบมหาเถรสมาคมแต่บางกิจการคงเป็นไปตามจารีต คือ ปฏิบัติตามจารีตก็มีอยู่^{๔๓}

ก. การปกครอง

การปกครอง คือ การจัดทำกฎหมาย การบังคับใช้กฎหมาย และการตัดสินกรณีขัดแย้งเกี่ยวกับการตีความหมายและการใช้กฎหมาย ซึ่งทุกคนในสังคมจะต้องยอมรับและปฏิบัติตาม หากมีใครขัดขึ้นไม่ยอมรับหรือทำการ บางอย่างในลักษณะที่จะนำความเดือดร้อนมาสู่คนอื่น ย่อมจะได้รับโทษทัณฑ์บางประการตามควรแก่กรณี ทั้งนี้เพื่อการปกป้องมิให้มีใครมาทำความเดือดร้อนรำคาญให้เกิดขึ้นแก่สังคม และเพื่อให้เป็นการคุ้มครองคนที่ยอมรับปฏิบัติตนตามกฎเกณฑ์ทางสังคมหรือกฎหมายให้ดำรงอยู่ได้อย่างสงบสุข^{๔๔}

การปกครอง คือ การบริหาร วางระเบียบกฎเกณฑ์ให้สมาชิกของสังคมได้อยู่ร่วมกันทำหน้าที่อย่างปกติสุข รวมทั้งหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่ในการให้บริการแก่ประชาชน ให้เกิดการอยู่ร่วมกันและปฏิบัติตามแนวนโยบายของรัฐอย่างถูกต้อง ตลอดถึงการพยายามสร้างรูปแบบ การปกครองที่จะกำจัดคนเลวให้น้อยที่สุด โดยพยายามให้เกิดจิตสำนึกในการอยู่ร่วมกันในสังคมโดยไม่มีการใช้อำนาจหรือการลงโทษมาบังคับให้ทำหรือปฏิบัติตาม^{๔๕}

^{๔๒} พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปณีโต), การคณะสงฆ์และการพระศาสนา, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๙.

^{๔๓} สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, กฎมหาเถรสมาคม, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๕), หน้า ๑๕.

^{๔๔} แสง อุดมศรี, การปกครองคณะสงฆ์ไทย, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๒.

^{๔๕} คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, การปกครองคณะสงฆ์ไทย, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๖.

ดังนั้น การปกครอง จึงเป็นการสอดส่องดูแลเพื่อให้การปกครองคณะสงฆ์เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎ ข้อบังคับ คำสั่ง ประกาศของมหาเถรสมาคมหรือพระบัญชาของสมเด็จพระสังฆราช ในสมัยพุทธกาล การปกครองสงฆ์ไม่ได้มีระเบียบแบบแผนอะไรมากนักและคณะสงฆ์ยังไม่ได้ดำรงสถานะการเป็นศูนย์รวมทางจิตใจของประชาชนเช่นปัจจุบัน เพราะพุทธศาสนาเพิ่งเริ่มตั้งและท้าทายต่อความเชื่อในจารีตเดิมของศาสนาพราหมณ์ เจตจำนงในการออกบวชเกิดจากความเบื่อหน่ายและมุ่งหาจุดหลุดพ้นทางโลก แต่โดยเนื้อแท้การปกครองสงฆ์ในสมัยพุทธกาลมีลักษณะความเป็นประชาธิปไตยและเป็นสังคมที่เสมอภาค พระสงฆ์ทุกรูปมีหน้าที่ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย พระเถระผู้เป็นอุปัชฌาย์อาจารย์มีหน้าที่ปกครองสาธุศิษย์ของตน แต่ในสังฆกรรมทั้งปวง สงฆ์ยอมเป็นใหญ่ไม่เลือกที่จะเป็นอาจารย์หรือสาธุศิษย์ เมื่อมีกิจสงฆ์เกิดขึ้นจะต้องมีการประชุมสงฆ์และถือมติเอกฉันท์เป็นหลัก เนื่องจากพระสงฆ์สาวกยังไม่มากนักความเสื่อมอันเกิดจากข้อวัตรปฏิบัติของพระสงฆ์จึงมีน้อย ดังปรากฏหลักฐานในพระไตรปิฎกพระสงฆ์ที่ล่วงละเมิดสิกขาบทอยู่เนืองๆ มีเพียงกลุ่มพระสงฆ์ฉัพพัคคีย์ หลักที่ใช้ในการปกครองมีเพียงพระธรรมวินัย ไม่จำเป็นต้องอาศัยพระราชอำนาจจากพระเจ้าแผ่นดิน หรือผู้ปกครองรัฐให้ออกกฎหมายบังคับสั่งขมณฑล ฝ่ายอาณาจักรมีหน้าที่ถวายศาสนูปถัมภ์แต่ด้านเดียว^{๔๖}

การปกครองคณะสงฆ์ในยุคปัจจุบันนี้ได้มีการพัฒนาเป็นลำดับจากการได้มีการตราพระราชบัญญัติการปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๑ ในรัชกาลที่ ๕ และในรัชกาลที่ ๘ มีตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับ พ.ศ. ๒๔๘๔ กำหนดรูปแบบการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย จนมาถึงสมัยรัชกาลที่ ๙ ปัจจุบันมีการตราพระบัญญัติคณะสงฆ์อีกสองฉบับ คือ ฉบับ พ.ศ. ๒๕๐๕ และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ การปกครองคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบัน ถือว่าเป็นการปกครองในระบอบประชาธิปไตย โดยมีสมเด็จพระสังฆราชเป็นประธาน มีการบังคับบัญชากันลงไปตามลำดับชั้น นับตั้งแต่ระดับมหาเถรสมาคมลงไปจนถึงเจ้าอาวาส^{๔๗} นอกจากนี้ยังรวมถึงการที่ภิกษุทำหน้าที่พระกรรมวาจาจารย์เป็นพระอุปัชฌาย์ในการอุปสมบทกุลบุตร หรือการจัดระบบการเป็นอยู่ในสังฆมณฑล เน้นการบำบัดทุกข์บำรุงสุขเป็นหลักภายใต้วิธีการ ๓ วิธี คือ

๑) นิคคหวิธี คือ การชมคนที่ควรชมหรือตำหนิคนที่ควรตำหนิ

๒) ปัคคหวิธี คือ การยกย่องคนที่ควรยกย่อง

๓) ปวารณวิธี คือ เปิดโอกาสให้ผู้อื่นว่ากล่าวตักเตือนสั่งสอนตนได้คือให้ตักเตือนซึ่งกันและกัน ทั้งนี้โดยอาศัยเครื่องมือ ๓ ประการ คือ พระธรรมวินัยที่พระพุทธองค์ทรงแสดงไว้และบัญญัติไว้แล้ว, กฎหมายบ้านเมืองที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดให้ใช้อำนาจทางรัฐสภาให้ตราขึ้นไว้ตามกระบวนการนิติบัญญัติเพื่อจัดระเบียบและบังคับการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย และขนบธรรมเนียมจารีตประเพณีอันดีงามที่บรรพบุรุษบูรพาจารย์ยอมรับและนำไปปฏิบัติสืบ ๆ กันมา^{๔๘}

^{๔๖} คณิศร และสุบรรณ จันทบุตร, ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด: ศึกษาเฉพาะกรณีวัดหนองป่าพง จังหวัดอุบลราชธานี, (กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟิก, ๒๕๔๕), หน้า ๑๗.

^{๔๗} พระเมธีธรรมมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), การปกครองคณะสงฆ์ไทย, หน้า ๗๕.

^{๔๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๖.

พระพุทธศาสนาถือว่าสูงสุด ซึ่งอยู่ในสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์และนโยบายคณะสงฆ์และขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของบ้านเมือง เพื่อการดำรงสมณธรรม ปฏิบัติสมณกิจ ให้เกิดการพัฒนาการมั่นคงถาวรและเรียบร้อยดีงามแห่งพระพุทธศาสนา ทั้งเพื่ออำนวยประโยชน์สุขแก่ประชาชนและสังคมสืบต่อไป จนไม่มีเวลาว่างเหลือไว้ให้ทำความเสื่อมเสีย ตลอดจนถึงสถาบันสงฆ์และประเทศชาติโดยให้พระอุปัชฌาย์และเจ้าคณะพระสังฆาธิการผู้ปกครองคณะสงฆ์ทุกชั้นมีจิตสำนึกรับผิดชอบควบคุมสอดส่องดูแล และส่งเสริม โดยถือหลักเป้าหมายหลัก คือ เพื่อเสริมสร้างสัมพันธภาพ เพื่อรับทราบปัญหาข้อขัดแย้ง เพื่อขอร้องให้ช่วยกันทำงานตามอำนาจหน้าที่ เพื่อติดตามมาชี้แจงเพิ่มเติมและดูงานตามที่สั่ง และเพื่อรับฟังข้อเสนอแนะนำไปแก้ไขปรับปรุงกิจการคณะสงฆ์ให้ดีขึ้น^{๔๙}

ข. การศาสนศึกษา

การศาสนศึกษา หมายถึง การศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนาของบรรพชิตและคฤหัสถ์ เป็นกิจการของคณะสงฆ์ประการหนึ่งที่สำคัญยิ่งในอำนาจหน้าที่ของมหาเถรสมาคม มาตรา ๑๕ ตรี มีความตอนหนึ่งว่า “ควบคุมและส่งเสริมการศาสนศึกษา” ของคณะสงฆ์ และในระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง ของมหาเถรสมาคม ได้กำหนดวิธีดำเนิน การควบคุมและส่งเสริมศาสนศึกษาว่า “ควบคุมและส่งเสริมการศาสนศึกษาให้ดำเนินไปด้วยดี” ตามที่ คณะสงฆ์ได้กำหนดวัตถุประสงค์การศาสนศึกษาไว้โดยชัดเจน แต่โดยหลักสูตรและเนื้อหาวิชาแล้ว คงอนุมานได้ว่า มีวัตถุประสงค์ ๙ ประการ คือ เพื่อพระสงฆ์รักษาตนเองและหมู่คณะ เพื่อใช้อบรมสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ เพื่อใช้พัฒนาชาติบ้านเมืองด้วยคุณธรรมของศาสนา เพื่อใช้ในกิจการคณะสงฆ์และการศาสนา เพื่อรักษาหลักพระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนา เพื่อสร้างศาสนทายาทสืบอายุพระพุทธศาสนา เพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา เพื่อความตั้งมั่นแห่งพระสัทธรรม และเพื่อความมั่นคงของประเทศชาติอันเป็นส่วนรวม^{๕๐}

การศาสนศึกษา หมายถึง การศึกษาพระปริยัติธรรมและการศึกษาอื่น ๆ อันสมควรแก่สมณะ การศึกษาของสงฆ์แต่เดิมนั้นเริ่มต้นมาแต่สมัยพุทธกาลและบุคคลที่เข้ามาสู่สังฆมณฑลในครั้งพุทธกาลตามประวัติความเป็นมาส่วนมาก มักจะได้รับการศึกษาทั้งคฤหัสถ์และคฤหัสถ์มาเป็นอย่างดี ตามลัทธิศาสนาในสมัยนั้น เป็นต้นว่าเรียนจบไตรเพทมาก่อนการศึกษาของสงฆ์ในสมัยพุทธองค์ยังทรงพระชนม์อยู่มี ๒ ประการ คือ

๑) คันถะจฺจระ คือ จฺจระฝ่ายคัมภีร์ กิจด้านการเรียน

๒) วิปัสสนาจฺจระ คือ จฺจระฝ่ายเจริญวิปัสสนา กิจด้านการบำเพ็ญภาวนาหรือเจริญพระกรรมฐาน ซึ่งรวมทั้งสมณะด้วยเรียกรวมเข้าในวิปัสสนาโดยฐานเป็นส่วนคลุมนยอด^{๕๑}

กระทั่งปัจจุบัน การศึกษาของภิกษุสงฆ์มีพัฒนาการมาตามลำดับ และได้จำแนกออกเป็น ๔ ประเภท คือ

^{๔๙} พระธรรมวรนายก (โสภาส นิสฺสิตฺตเมธี), “การพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน” ใน **ธรรมปริทัศน์ ๔๖**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖) : ๕๙.

^{๕๐} พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญฺโญ), **การคณะสงฆ์และการพระศาสนา**, หน้า ๔๑.

^{๕๑} พระเมธีธรรมมาภรณ์ (ประยูร ธรรมจิตโต), **การปกครองคณะสงฆ์ไทย**, หน้า ๗๗.

๑) การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม

มีหลักสูตร คือ นักเรียน จัดสำหรับพระสงฆ์ สามเณรและธรรมศึกษาจัดสำหรับคฤหัสถ์ สำหรับหลักสูตรนักเรียนแบ่งเป็น นักเรียนชั้นตรี นักเรียนชั้นโทและนักเรียนชั้นเอก ส่วนหลักสูตร ธรรมศึกษา แบ่งเป็น ธรรมศึกษาชั้นตรี ธรรมศึกษาชั้นโทและธรรมศึกษาชั้นเอก

๒) การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

เรียนบาลีไวยากรณ์แล้วเรียนแปลภาษาบาลีเป็นภาษาไทยและแปลภาษาไทยเป็นภาษา บาลี เพราะว่าภาษาบาลี เป็นภาษาที่รักษาหลักพระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนาเหตุที่พระปริยัติ ธรรมคือ พระไตรปิฎก อรรถกถาฎีกาและอื่นๆบรรจุอยู่ในคัมภีร์ซึ่งเป็นภาษาบาลีทั้งสิ้น แม้จะแปล เป็นภาษาไทยแล้วก็แปลแบบไทยบาลี ประสงค์จะรู้อย่างถูกต้องชัดเจนทั้งภาษาบาลีไม่ได้ ชั้นเรียน แผนกบาลีใช้นักธรรมเป็นองค์จำกัดสิทธิ โดยแบ่งเป็น ๙ ชั้น คือ บาลีไวยากรณ์ ชั้นประโยค ๑-๒ ชั้น ประโยค ป.ธ.๒,๓,๔,๕,๖,๗,๘ และ ๙ ผู้สอบได้ประโยค ป.ธ. ๓ ได้รับการแต่งตั้งคือเปรียญคือ ทรงตั้ง เป็น “พระมหา” “สามเณรเปรียญ” ชั้นประโยค ๑-๒ ได้รับวุฒิบัตร ชั้นประโยค ป.ธ. ๓-๘ ได้รับ ประกาศนียบัตรและพัดยศ ชั้นประโยค ป.ธ. ๙ ได้รับปริญญาบัตรและพัดยศ และถ้าสามารถสอบชั้น ประโยค ๙ ได้ในขณะที่เป็นสามเณรทรงพระกรุณาโปรดให้การอุปสมบทเณรรูปนั้น อยู่ในพระบรม ราชูปถัมภ์ เรียกว่า “บวชนาคหลวง” ผู้สอบได้เปรียญธรรม ๙ ประโยคถ้าอยู่ในสมณเพศได้รับนิยัตินัด เท้ากับพระราชอาคันตุกะชั้นสามัญ

๓) การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เป็นโรงเรียนที่วัดจัดตั้งขึ้นในวัดหรือธรรมสังฆ หรือที่ดินของมูลนิธิทางพระพุทธศาสนา โดยกรมการศาสนาให้การอุปถัมภ์ จัดการเรียนการสอนตาม หลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อให้การศึกษาแก่พระสงฆ์ สามเณร ทั้งวิชาสามัญและการศึกษา พระปริยัติธรรมควบคู่กันไป เพื่อที่ว่าหากพระสงฆ์ สามเณรเหล่านี้มีความประสงค์จะลาสิกขาก็สามารถนำ วุฒิการศึกษาที่ได้รับไปใช้เพื่อการศึกษาต่อในสถานศึกษาของรัฐหรือใช้สมัครงานประกอบอาชีพได้

๔) การศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์

การศึกษาในระดับอุดมศึกษาของคณะสงฆ์ไทย ดำเนินการใน ๒ สถาบัน คือมหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์^{๕๒}

โดยนัยนี้ การจัดการศึกษามีหน้าที่พัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ นั่นคือการศึกษาต้อง สร้างสังคมฐานความรู้ (Knowledge-based Society) หรือสังคมแห่งการเรียนรู้ (Learning Society) ขึ้นมาให้จงได้ มนุษย์ที่พัฒนาแล้วจะเป็นฐานสำหรับการพัฒนาทุกส่วนของประเทศ ซึ่งรวมทั้ง เศรษฐกิจฐานความรู้ และเศรษฐกิจแบบพหุมีพอกิน มนุษย์ที่พัฒนาแล้ว หมายถึงคนที่มีภาวะ ๔ ได้แก่ กายภาวนา สีสภาวนา จิตภาวนา และปัญญาภาวนา เทียบได้กับจุดสมดุลของยูเนสโก การ จัดการศึกษาที่จะพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ต้องยึดหลักอริยฐานธรรม ๔ ประการ คือ ปัญญา สัจจะ จาคะ และสันติ^{๕๓}

^{๕๒} กรมการศาสนา, ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน , (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐), หน้า ๑๓.

^{๕๓} พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), ทิศทางการศึกษาไทย, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๔๕.

ค. การศึกษาสงเคราะห์

การศึกษาสงเคราะห์ คือ การจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล การช่วยเหลือเกื้อกูล การศึกษาหรือสถาบันการศึกษาอื่นนอกจากการศาสนาศึกษา หรือบุคคลผู้กำลังศึกษาหรือกระบวนการสงเคราะห์ปวงชน ทั้งก่อนวัยเรียน ในวัยเรียนให้ได้รับการศึกษาเล่าเรียนอย่างต่อเนื่องในเรื่องต่างๆ ตามสมควร เป็นการจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชนให้มีความรู้ ความเข้าใจหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และการจัดการศึกษาในการเตรียมความพร้อม แก่เด็กปฐมวัย โดยงานด้านการศึกษาสงเคราะห์ ที่พระสงฆ์ได้ดำเนินการในปัจจุบัน มีอยู่ ๔ ลักษณะ คือ

๑) โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา วัด หรือมูลนิธิในวัดจัดตั้งขึ้นเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลเด็กและเยาวชนที่ยากจนบางแห่งมีนักเรียนเฉพาะชาย-หญิง เรียนร่วมกับภิกษุสามเณร ปัจจุบันโรงเรียนประเภทนี้สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน

๒) โรงเรียนสงเคราะห์เด็กยากจนตามพระราชประสงค์ ตั้งตามพระราชประสงค์และอยู่ในพระบรมราชานุเคราะห์ และอยู่ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ปัจจุบัน มีจำนวน ๓ แห่ง คือ โรงเรียนวัดศรีจันทร์ จังหวัดสมุทรปราการ โรงเรียนวัดบึงเหล็ก จังหวัดนครพนม และโรงเรียนนันทบุรีวิทยา จังหวัดน่าน

๓) ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เป็นศูนย์ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นแหล่งให้การศึกษาดูแบบปลูกฝังศีลธรรม วัฒนธรรม และประเพณีอันดีงามแก่เด็กและเยาวชน สอนเฉพาะวันอาทิตย์ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จัดตั้งขึ้นตามความคิดและการนำของมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสองแห่ง เพื่อให้แก่นักเรียนนักศึกษาได้มาเรียนพระพุทธศาสนาในวันที่ทางสถานศึกษาของฝ่ายราชอาณาจักรหยุดเรียนตามแบบสากล นอกจากจะสอนธรรมะแก่เด็ก ศูนย์นี้ยังได้ทบทวนวิชาสามัญที่เรียนตามหลักสูตรการศึกษาปกติของตนที่โรงเรียน เช่น วิชาคณิตศาสตร์ วิชาวิทยาศาสตร์ ภาษาอังกฤษ เป็นการชักจูงให้นักเรียนได้มาเรียนพุทธศาสนา

๔) ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด เป็นศูนย์ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อฝึกอบรมกิจกรรม ปลูกฝังเรื่องคุณธรรม จริยธรรม วัฒนธรรม และประเพณีอันดีงามแก่เด็ก ส่งเสริมให้ภิกษุได้บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมเพิ่มมากขึ้น และเป็นศูนย์ประสานความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชาวบ้าน ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด ดำเนินการมาตั้งแต่ พ.ศ.๒๕๑๗ เป็นต้นมา ดำเนินการรับเด็กที่อายุยังไม่ครบเกณฑ์เข้าเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา มาช่วยเลี้ยงฝึกหัดมารยาทให้คุ้นเคยกับวัด กับพระตั้งแต่เด็ก สอนหนังสือง่าย ๆ เบื้องต้น ที่ไม่เกินกำลังของสมองที่เด็กจะเรียนได้ และให้รู้จักสวดมนต์ ไหว้พระ เป็นต้น^{๕๔} ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ภายในวัดเป็นศูนย์ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อฝึกอบรมปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม วัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามให้แก่เด็กตลอดจนเตรียมความพร้อมด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ส่งเสริมให้พระภิกษุได้บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมเพิ่มขึ้นและเป็นศูนย์ประสานความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชาวบ้าน โดยรับเด็กวัย ๓-๔ ขวบ งบประมาณดำเนินการโดยกรมศาสนาและเงินอุดหนุนจากโรงเรียนที่ตั้งศูนย์^{๕๕}

^{๕๔} พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปณโณ), การคณะสงฆ์และการพระศาสนา, หน้า ๔๘-๔๙.

^{๕๕} ไพบูลย์ เสียงก้อง, “หลักการบริหารงานในวัด”, ใน อบรมบาลีก่อนสอบภาค ๔ ปีที่ ๓, รวบรวมและจัดพิมพ์โดยคณะกรรมการฝ่ายเลขานุการ โครงการอบรมบาลีก่อนสอบ, (พทุมธานี: บริษัทสื่อตะวันออกจำกัด, ๒๕๔๗): ๑๙๓.

ง. การเผยแผ่พระพุทธศาสนา

การเผยแผ่พระพุทธศาสนา หมายถึง การดำเนินการประกาศพระพุทธศาสนาให้ศาสนทายาทและประชาชนได้รับทราบในทุกๆ วิธีที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย โดยมุ่งเน้นให้ประชาชนได้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมแล้วนำมาไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ได้แก่ การเทศนา การปาฐกถา ในโอกาสและสถานที่ต่างๆ ทั้งในวัดและนอกวัด การบรรยายธรรมทางวิทยุและโทรทัศน์ การเผยแผ่ธรรมด้วยสื่อต่างๆ เช่น หนังสือ หนังสือพิมพ์หรือวีดิทัศน์ ภารกิจด้านนี้ ครอบคลุมถึงการที่วัดหรือพระสงฆ์จัดกิจกรรมต่างๆ ขึ้นในวัดโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการเผยแผ่ธรรมหรือต้องการให้ประชาชนได้เข้าวัดปฏิบัติธรรมหรือมุ่งเน้นสืบสานวัฒนธรรมไทยที่ได้รับอิทธิพลมาจากหลักพระพุทธศาสนา การดำเนินการใดๆ ของพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาที่เป็นไปเพื่อการเผยแผ่ธรรมทางพระพุทธศาสนาทั้งในวัดและนอกวัด ชื่อว่าภารกิจด้านการเผยแผ่ทั้งสิ้น^{๕๖} การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์และคณะสงฆ์ถือเป็นกิจการพระศาสนาที่สำคัญที่สุด จุดหมายของการศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมประการหนึ่งคือความรู้ความสามารถในการที่จะนำพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าไปสู่ประชาชนหรือการเผยแผ่ตัวเอง คณะสงฆ์ไทยเคยจัดให้มีโรงเรียนพระธรรมกถึก ภิขุสงฆ์ที่เทศน์ดีจะได้รับการยกย่องมาก ปัจจุบันมีบางวัดสอนวาทศิลป์ ในหลักสูตรการศึกษาภิขุสงฆ์สามเณรก็เป็นการส่งเสริมให้มีความสามารถในการเผยแผ่ประเภทนี้^{๕๗} ในยุคปัจจุบัน การเผยแผ่ธรรมของพระสงฆ์ มีดังนี้

๑) การเทศนาธรรม คือ การแสดงธรรมสั่งสอนตามหลักพระพุทธศาสนา เพื่อให้ผู้ฟังสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ ซึ่งวิธีนี้พระภิขุสงฆ์ใช้อยู่เป็นประจำ

๒) ปาฐกถาธรรม คือ การบรรยายธรรมะให้ผู้ฟัง โดยทั่วไปจะยืนและผู้พูดจะต้องมีลีลาในการพูด เพื่อโน้มน้าวจิตใจผู้ฟังเป็นพิเศษ เป็นวิธีการที่น่าสนใจ

๓) อภิปรายธรรม คือ การชี้แจง หรือแสดงความคิดเห็นในหลักธรรมข้อใดข้อหนึ่งให้ผู้ฟังเข้าใจ

๔) สันทนาธรรม คือ การพูดจาหรือในหลักธรรม เพื่อนำไปใช้ในการแก้ปัญหาชีวิต โดยยึดหลักทางสายกลาง

๕) การสอนสมถกรรมฐาน หรือวิปัสสนากรรมฐาน คือ การสอนให้นั่งภาวนาเพื่อให้ใจเป็นสมาธิและเข้าใจสภาวะตามความเป็นจริงของสังขารตามหลักไตรลักษณ์

๖) การใช้สื่อและอุปกรณ์ประกอบการสอนธรรมะ เช่น การใช้หนังสือธรรมะ การใช้วีดิทัศน์ คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต ม้วนเทป เป็นอุปกรณ์ในการเผยแผ่ศาสนาธรรม โดยอาจจำหน่ายแจกไปในกลุ่มที่ไม่มีเวลาจะได้ศึกษาธรรมะด้วยตนเอง

ความหมายของการเผยแผ่เป็นการสื่อสารเพื่อการพัฒนาบุคคลทางด้านจิตใจให้มีความเคารพเลื่อมใส ยำเกรง ในพระรัตนตรัย นำมาเอาหลักธรรมในพระพุทธศาสนาไปประพฤติปฏิบัติ เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ปฏิบัติตามสมควรแห่งการปฏิบัตินั้น เพราะพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มุ่งเพื่อประโยชน์สุขแก่ชาวโลก เป็นศาสนาแห่งสันติภาพของโลกและสันติภาพแห่งโลกสากล

^{๕๖} กรมการศาสนา, ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน, หน้า ๑๓-๑๔.

^{๕๗} สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, การกลับมาของพระพุทธศาสนา “พระเอก” ของการศึกษาใหม่, (กรุงเทพมหานคร: ลายสือ, ๒๕๔๔), หน้า ๑๒.

สมดังพระดำริที่จะส่งพระอรหันต์สาวก ๖๐ รูป ออกไปเผยแผ่พุทธธรรมให้ชาวโลกได้รับรู้ จึงได้ตรัสกับภิกษุทั้งหลายว่า

“ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาต พวกเธอจงเที่ยวจาริกไปเพื่อประโยชน์แก่ชนเป็นอันมาก เพื่อความสุขแก่ชนเป็นอันมาก เพื่ออนุเคราะห์สัตว์โลก เพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อความสุขแก่เทพดาและมนุษย์ทั้งหลาย แต่อย่าได้ไปทางเดียวกันสองรูป ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงแสดงธรรมงามในเบื้องต้นงามในท่ามกลาง งามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้งอรรถ พร้อมทั้งพยัญชนะ บริสุทธิ์บริบูรณ์สิ้นเชิง ในโลกนี้ สัตว์พวกที่มีกิเลสเพียงดังธูลีในจักขุเบาบางยังมีอยู่ เพราะไม่ได้ฟังธรรมสัตว์พวกนั้นจึงเสื่อมเสียไป ผู้ที่รู้ทั่วถึงธรรมได้ยังจักมี แม้เราก็จักกระทำ โดยที่ให้พระนครพันธุมดีเป็นสถานที่อันเธอทั้งหลายพึงกลับมาแสดงพระปาติโมกข์โดยหกปีๆ ล่วงไป”^{๕๘}

ดังกล่าวนี้ เพื่อเกิดประโยชน์สูงสุดตามที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงมีพระประสงค์ ๓ ประการ ประกอบด้วย (๑) ทิฏฐธรรมมิกัตถะ คือ ประโยชน์ปัจจุบัน ประโยชน์โลกนี้ ประโยชน์ขั้นต้น (๒) สัมปรายิกัตถะ คือ ประโยชน์เบื้องหน้าหรือในภพหน้า ประโยชน์สูงขึ้นไป และ (๓) ปรมัตถะ คือ ประโยชน์สูงสุด จุดหมายสูงสุด คือ พระนิพพาน^{๕๙}

จ. การสาธารณูปการ

สาธารณูปการ หมายถึง การก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ทางศาสนา^{๖๐} ที่จัดเป็นระเบียบบริหารการคณะสงฆ์ส่วนกลางและระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง เรียกว่า “การสาธารณูปการ” นั้น หมายถึง^{๖๑}

- ๑) การก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ ศาสนวัตถุ และศาสนสถาน
- ๒) กิจการอันเกี่ยวกับวัด คือ การสร้าง การตั้ง การรวม การย้าย การยุบเลิก การขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมา การยกวัดร้างเป็นวัดมีพระภิกษุจำพรรษา และยกวัดราษฎร์เป็นพระอารามหลวง
- ๓) กิจการของวัดอื่นๆ เช่น การจัดงานวัด การเรียไร
- ๔) การศาสนสมบัติของวัด

สาธารณูปการเป็นกระบวนการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ เน้นกิจกรรมการพัฒนาภายในวัดเป็นงานหลัก ถื่องานอื่นเป็นงานรองภายใต้หลักการ ๒ ประการ คือ

- ๑) ดูแลรักษาของเก่าไว้ให้ได้
- ๒) สร้างสรรค์พัฒนาของใหม่ให้งอกเงย โดยเลือกใช้วิธีการ ๓ วิธี คือ แน่วแน่แก้ไขในสิ่งผิด เต็มใจสนับสนุนในสิ่งถูกให้ดียิ่งขึ้น และตั้งใจสร้างพัฒนาในสิ่งที่ยังไม่มีให้มีขึ้น

^{๕๘}วิ.ม. (ไทย) ๔/๓๒/๔๐.

^{๕๙}พระพิพิธธรรมสุนทร (สุนทร ญาณสุนทรโร), **คม ชัด ลึก เล่ม ๒**, (กรุงเทพมหานคร: เลี้ยวเชียงใหม่, ๒๕๔๓), หน้า ๔๑.

^{๖๐}ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔**, หน้า ๑,๒๑๔.

^{๖๑}พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปณโณ), **การคณะสงฆ์และการพระศาสนา**, หน้า ๕๔-๕๕.

ความมุ่งหมายของสาธารณูปการก็เพื่อบำรุงรักษาวัดและส่งเสริมสร้างวัดให้เป็นที่อำนวยความสะดวกแก่ประชาชนหรือสังคมผู้เป็นเจ้าของวัดนั้นให้วัฒนาสถาพรสืบไป การบริหารกิจการคณะสงฆ์และพระศาสนา ในด้านสาธารณูปการของวัดในปัจจุบัน แบ่งได้ ๓ เรื่อง คือ การบูรณะและพัฒนาวัด การก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะ และการดูแลรักษาจัดการ ศาสนสมบัติของวัด โดยที่การบริหารงานสาธารณูปการของเจ้าอาวาสหรือวัดตามพระธรรมวินัยควรให้เกิดความสุข (สัพปาเย) ๔ อย่าง คือ

๑) อาวาสสัพปาเย ที่อยู่เป็นที่สบาย คือ ทำให้วัดเป็นอารามเป็นที่ร่มรื่นรุ่มรมย์เป็นรมณีสถานเจริญตาสบายใจแก่ผู้พบเห็น เป็นศูนย์กลางของชุมชนทั้งทางด้านวัตถุ และจิตใจ

๒) อาหารสัพปาเย อาหารเป็นที่สบายตามปกติเมื่อมีที่อยู่แล้วต้องคำนึงถึงการกินอาหารการจัดสวัสดิการเรื่องอาหาร

๓) บุคคลสัพปาเย บุคคลเป็นที่สบายบางแห่งไม่คำนึงถึงเรื่องบุคคลภายในวัด หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องกับวัด คนวัดแบ่งออกเป็น ๔ ประเภท คือ ภิกษุสงฆ์ สามเณร อุบาสก อุบาสิกา และเด็กวัดวัดดีหรือไม่ดี ดูได้จากบุคคล ๔ ประเภทนี้ สาธารณูปการจึงควรคำนึงถึงบุคคล ๔ ประเภทนี้ โดยการจัดที่อยู่อาศัยของบุคคลแต่ละประเภทให้เหมาะสมตามสถานภาพของแต่ละบุคคลไม่ให้ปนกัน

๔) ธรรมสัพปาเย ธรรมเป็นที่สบายจุดมุ่งหมาย คือเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรม^{๖๒}

การจัดการสาธารณูปการ มีวิธีปฏิบัติแตกต่างกันตามลักษณะของงาน การก่อสร้างและ การบูรณปฏิสังขรณ์ ได้แก่ การก่อสร้างศาสนวัตถุขึ้นใหม่ การซ่อมแซมของเก่า และการปรับปรุงตกแต่งศาสนวัตถุและศาสนสถานที่มีอยู่เดิมหรือที่เพิ่มเติมขึ้นใหม่ เพื่อให้เหมาะสมยิ่งขึ้น^{๖๓} การควบคุมดูแลวัดนั้น เจ้าคณะจะเพิกเฉยมิได้ ถ้าเพิกเฉยจะเป็นการละเว้นการปฏิบัติสอดส่อง ดูแล ชี้แจง แนะนำให้การสาธารณูปการของเจ้าอาวาส ดังนี้

ประการที่ ๑ ควบคุมการทำแผนผังวัดให้สอดคล้องกับยุคพัฒนา

ประการที่ ๒ ควบคุมแบบแปลนเสนาสนะแต่ละวัดให้อยู่ในหลักประหยัดและพอเหมาะพอสมควรแก่สภาพท้องถิ่นและก่อสร้างตามแบบแปลน

ประการที่ ๓ ควบคุมให้แต่ละวัดที่สร้างถาวรวัตถุให้เป็นทรงไทยหรือให้รักษาศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นสำคัญ

ประการที่ ๔ การควบคุมการเงินและบัญชี รายรับ-รายจ่าย ของแต่ละวัดให้เป็นไปตามหลักบัญชี

ประการที่ ๕ ควบคุมดูแลเอกสารต่างๆ ของเจ้าอาวาส เช่น รายงานขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมาให้เป็นไปโดยถูกต้อง

ประการที่ ๖ ควบคุมการจัดการศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปตามกฎกระทรวง^{๖๔}

^{๖๒} พระราชสีมาภรณ์ (โอภาส นิรุตติเมธี), พระสงฆ์กับงานพัฒนาพระพุทธศาสนาและสังคม, (กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา, ๒๕๓๙), หน้า ๑๒๘-๑๒๙.

^{๖๓} พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญโญ), การคณะสงฆ์และการพระศาสนา, หน้า ๕๖-๕๗.

^{๖๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๘.

งานสาธารณูปการนั้นสืบเนื่องมาจากหน่วยย่อยที่สำคัญที่สุดของสถาบันพระพุทธศาสนาในสังคมไทย คือ วัด คนไทยไปตั้งถิ่นฐานอยู่ ณ ที่ใด เมื่อรวมกันขึ้นเป็นชุมชนก็เกิดความต้องการมีวัด มีพระสงฆ์ไว้สำหรับเป็นที่ทำบุญบำเพ็ญกุศลตามประเพณี และเป็นที่บวชเรียนศึกษาของกุลบุตร จึงได้ช่วยกันสร้างวัดของตนหรือของชุมชนนั้นขึ้น เมื่อสร้างเสร็จแล้วก็จะอาราธนาพระสงฆ์มาอยู่ประจำ เป็นผู้นำทางศาสนาของชุมชน เป็นผู้ดูแลรักษาและจัดการวัดของประชาชน เกิดเป็นกิจการของวัด และของคณะสงฆ์ขึ้น การที่พระสงฆ์รับหน้าที่เป็นผู้ดูแลรักษาและจัดการวัดนี้ถือเป็นการช่วยเหลือประชาชน และกิจการอื่นๆ ของวัดล้วนเป็นกิจการที่เป็นการช่วยเหลือ อุดหนุนหรือเกื้อกูลประชาชนผู้เป็นเจ้าของวัดนั้นหรือประชาชนทั่วไป จึงได้เรียกกิจการเกี่ยวกับการดูแลรักษาและจัดการวัดว่า การสาธารณูปการ^{๒๕}

ฉ. การสาธารณสงเคราะห์

การสาธารณสงเคราะห์เป็นการดำเนินการช่วยเหลือสังคมทางวัตถุในรูปแบบต่าง ๆ ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย ได้แก่ โครงการอุปสมบทและบรรพชาพระสงฆ์ สามเณรภาคฤดูร้อน โครงการสงเคราะห์พระสงฆ์ สามเณรที่วัดประสบภัยขาดแคลน วัดและเจ้าอาวาส พระสงฆ์เป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชนและสังคม เช่น ให้สถานที่เป็นที่จัดประชุมอบรมเยาวชนและประชาชนด้านอาชีพต่างๆ การสร้างถนนเข้าหมู่บ้าน การออมทรัพย์ ให้สถานที่เป็นแหล่งประปาหมู่บ้าน การช่วยเหลือผู้ยากไร้ เป็นต้น ดังนั้น การสาธารณสงเคราะห์ จึงหมายถึง การดำเนินกิจการต่างๆ เพื่อให้เป็นสาธารณประโยชน์ของแก่หน่วยงานหรือของบุคคลหรือคณะบุคคล หรือการช่วยเหลือเกื้อกูลหรือการอุดหนุน จุนเจือสถานที่ซึ่งเป็นสาธารณสมบัติหรือประชาชนทั่วไป และจากข้อมูลพื้นฐานด้านการศาสนา พบว่า บทบาทของพระสงฆ์ในการสงเคราะห์ประชาชนในสภาพสังคมไทยปัจจุบัน มีดังนี้

๑) ให้ที่พักอาศัย ตลอดจนอาหาร เครื่องนุ่งห่ม และทุนการศึกษาแก่เด็ก จากครอบครัวที่ยากจน

๒) ให้สถานศึกษาของรัฐและท้องถิ่นใช้ที่ดินของวัดเป็นที่ตั้งและใช้เป็นอาคารเรียน

๓) ให้วัดตั้งและดำเนินการโรงเรียนราษฎร์เองตามกฎหมาย โรงเรียนราษฎร์เป็นโรงเรียนสำหรับนักเรียนยากจน ให้ศึกษาเล่าเรียนโดยไม่เสียค่าเล่าเรียน บางแห่งจัดเก็บค่าเล่าเรียนแต่ในอัตราต่ำ บางวัดจัดให้มีการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับพระภิกษุสามเณร ตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษา

๔) จัดการสอนศีลธรรม จริยธรรมในโรงเรียน โดยคณะสงฆ์เป็นผู้เสียค่าใช้จ่ายในการส่งพระภิกษุไปช่วยสอนศีลธรรม จริยธรรม ไปตามโรงเรียนต่างๆ มีการสอนรายชั่วโมงตามหลักสูตร หรือไปสอนในรูปแบบการประชุม สัมมนา ให้สถานศึกษาเป็นครั้งคราว ทั้งในระดับประถม มัธยม และอุดมศึกษา ทั่วราชอาณาจักร ตลอดจนจัดสอนธรรมศึกษาแก่นักเรียนตามสำนักของสงฆ์

๕) จัดตั้งโรงเรียนสอนเด็กก่อนเกณฑ์ เป็นการสงเคราะห์ด้านการศึกษาที่กรมการศาสนา ร่วมกับเจ้าอาวาสวัดต่างๆ จัดขึ้น เพื่อวางรากฐานการศึกษาแก่เด็กก่อนวัยเรียนในท้องถิ่น เป็นการปลูกฝังให้เด็กใกล้ชิดพระพุทธศาสนา ทั้งนี้ ให้พระภิกษุ สามเณร ผู้มีความรู้ความสามารถได้ทำคุณประโยชน์ให้แก่ท้องถิ่นและชุมชนที่อาศัย

^{๒๕} มาณพ พลไพรินทร์, คู่มือบริหารกิจการคณะสงฆ์, (กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา, ๒๕๔๑), หน้า ๒๙๔.

- ๖) การสงเคราะห์ด้านอื่นๆ ได้แก่
- ๖.๑) บริการด้านให้ความรู้ทางศีลธรรมและบำเพ็ญประโยชน์แก่นักเรียนและประชาชน
 - ๖.๒) จัดตั้งทุนสงเคราะห์และให้ความช่วยเหลือด้านอุปกรณ์การเรียนแก่นักเรียนยากจน
 - ๖.๓) การบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน
 - ๖.๔) จัดตั้งศูนย์อบรมสัมมนาอาชีพแก่ประชาชน
- ๗) การสาธารณสงเคราะห์ ได้แก่
- ๗.๑) สงเคราะห์ปกติ
 - ๗.๒) ให้สถานที่ในวัด หรือของวัด จัดตั้งกุศลสาธารณสถาน เช่น โรงเรียน สุขศาลา ศาลาประชาชน เป็นต้น
 - ๗.๓) อนุญาตให้ทางราชการหรือคณะบุคคลใช้อาคารของวัด ลานวัด จัดงานการกุศลงานรื่นเริงตามเทศกาลในประเพณีนิยม

๘) สงเคราะห์ตามเหตุการณ์

- ๘.๑) อนุญาตให้ประชาชนที่ประสบสาธารณภัยเข้าพักพิงในสถานที่ของวัด
- ๘.๒) รวบรวมปัจจัยเครื่องอุปโภคบริโภคส่งไปให้แก่ผู้ประสบสาธารณภัย^{๖๖}

งานสาธารณสงเคราะห์จึงเป็นงานเกี่ยวกับการสงเคราะห์ชุมชนและสังคม โดยมีวัดและพระภิกษุสามเณรเป็นแกนนำ ได้แก่ โครงการอุปสมบท และบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน โครงการสงเคราะห์พระภิกษุสามเณร และวัดที่ประสบภัยขาดแคลน วัดเจ้าอาวาส พระภิกษุ เป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชนและสังคม เช่น ให้สถานที่เป็นที่จัดประชุม อบรมเยาวชน และประชาชนด้านอาชีพต่าง ๆ การสร้างถนนเข้าหมู่บ้าน การออมทรัพย์ให้สถานที่เป็นแหล่งประปาหมู่บ้าน การสนับสนุนทุนการศึกษาแก่เด็กนักเรียนการช่วยเหลือผู้ป่วยยากไร้^{๖๗}

การสาธารณสงเคราะห์ เป็นงานในส่วนไม่ว่าจะเป็นการก่อสร้างถนนทำสะพาน ศาลาพักผ่อนงานนี้จะมี อ.บ.ต. เข้ามาทำหน้าที่ ส่วนที่คณะสงฆ์จะช่วยสังคมได้ เช่นการช่วยเหลือผู้ยากไร้ เพราะถูกไฟไหม้บ้าน การจัดหน่วยบรรเทาสาธารณภัยหรือการจัดการให้ฟรีในพิธีงานศพ ไม่เก็บค่าน้ำค่าไฟไม่เก็บค่าเจ้าพนักงาน หากเขามีศรัทธาก็จะทำบุญ ส่วนนี้ก็จะช่วยบรรเทาทุกข์ให้กับพุทธศาสนิกชนได้ ตลอดทั้งให้การช่วยเหลือสังคมทั้งภายในวัดและนอกวัด ภายในวัด เช่น อำนวยความสะดวกแก่ผู้มาพึ่งมาทำบุญที่วัดให้เหมาะสมและวัดต้องสะอาด สะดวก สบาย ภายนอกวัด เช่น สงเคราะห์ช่วยเหลือชาวบ้านที่มีทุกข์เท่าที่จะทำได้อย่างนิจจัง^{๖๘}

สรุปได้ว่า งานคณะสงฆ์ หรือการคณะสงฆ์ หรือการพระศาสนา ได้แก่ ภารกิจหลักที่พระสังฆาธิการโดยฐานะผู้ดำรงตำแหน่งทางการปกครองคณะสงฆ์ ต้องรับดำเนินการเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนในสังคมไทย แบ่งออกได้เป็น ๖ ด้าน คือ การปกครอง การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ การสาธารณสงเคราะห์ ทั้งนี้ ต้องเป็นการดำเนินงานที่ไม่ขัดพระธรรมวินัยและสมณวิสัย เพื่อประโยชน์และความสุขของประชาชนแห่งวัดนั้นและทั่ว ๆ ไปนั่นเอง

^{๖๖} กรมการศาสนา, **ข้อมูลพื้นฐานด้านการศาสนา**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒), หน้า ๒๔.

^{๖๗} ไพบุลย์ เสียงก้อง, **วัดพัฒนา ๔๔**, (กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา, ๒๕๔๔), หน้า ๒๖.

^{๖๘} พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ฝุสสธมโม), **สารภาค ๑๕**, (กาญจนบุรี: สำนักพิมพ์ธรรมเมธี, ๒๕๔๘), หน้า

๒.๓ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม

จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม จากเอกสารทางวิชาการที่หลากหลาย จึงได้ประมวลเนื้อหาสาระสำคัญไว้ตามลำดับ ดังนี้

๒.๓.๑ ความหมายของการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเนื้อหาสาระว่าด้วย “ความหมายของการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม” เพื่อใช้เป็นแนวทางในการออกแบบและสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

คำว่า “การอนุรักษ์” เมื่ออ้างอิงจาก ระเบียบกรมศิลปากรว่าด้วยการอนุรักษ์โบราณสถาน พ.ศ. ๒๕๒๘ ซึ่งนิยามว่า การอนุรักษ์ ได้แก่ การสงวนรักษา การปฏิสังขรณ์ และการบูรณะ โดยนิยามทั้ง ๓ มีความหมาย ดังนี้

๑) การสงวนรักษา (Preservation) หมายถึง การดูแลรักษาไว้ตามสภาพเดิมเท่าที่เป็นอยู่ และป้องกันไม่ให้เสียหายต่อไป

๒) การปฏิสังขรณ์ (Renovation) หมายถึง การทำให้คืนสู่สภาพเดิมที่เคยเป็นมา

๓) การบูรณะ (Restoration) หมายถึง การซ่อมแซม ปรับปรุงให้มีรูปทรงลักษณะกลมกลืนเหมือนของเดิมมากที่สุด เท่าที่จะทำได้ แต่ต้องแสดงความแตกต่างของสิ่งที่มีเดิม และสิ่งที่ทำขึ้นใหม่ด้วย

ดังนั้น การอนุรักษ์ (Conservation) จึงหมายถึง การใช้และจัดการทรัพยากรทั้งที่เป็นธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้นอย่างฉลาด ตลอดจนมีการวางแผนอย่างรอบคอบสำหรับทรัพยากรเหล่านั้น เพื่อบรรลุความต้องการในอนาคตและให้หมายรวมถึงการป้องกัน การดูแล การรักษา เพื่อให้คงคุณค่าไว้ การสงวน และการปฏิสังขรณ์ และการบูรณะด้วย^{๖๙}

ส่วนคำว่า “ศิลปะ” หมายถึง ฝีมือ ฝีมือทางการช่าง การทำให้วิจิตรพิสดาร เช่น รูปสลัก ไม้แกะสลักเป็นรูปศิลปะ, เขาทำดอกไม้ประดิษฐ์ประดอยอย่างมีศิลปะ, ผู้หญิงสมัยนี้มีศิลปะในการแต่งตัว ฯลฯ และยังมีความหมายว่า การแสดงออกซึ่งอารมณ์สะเทือนใจให้ประจักษ์ด้วยสื่อต่าง ๆ อย่างเสียง เส้น สี ผิว รูปทรง เป็นต้น เช่น วิจิตรศิลป์ ศิลปะการดนตรี ศิลปะการวาดภาพ ศิลปะการละคร ฯลฯ^{๗๐} ศิลปะ คือ ทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับศิลปะ เช่น การแกะสลัก การปั้น การวาดรูป การเล่นดนตรี การขับร้อง เป็นต้น^{๗๑} และคำว่า ศิลปวัตถุ หมายถึง สิ่งที่ทำด้วยฝีมืออย่างประณีตและมีคุณค่าสูงในทางศิลปะ^{๗๒} ศิลปวัตถุ คือ วัตถุต่าง ๆ ซึ่งในสมัยโบราณได้นำวัตถุเหล่านี้มาทำเป็นสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ^{๗๓}

^{๖๙} กรมศิลปากร, คู่มือถวายนความรู้แต่พระสังฆาธิการในการดูแลรักษามรดกทางศิลปวัฒนธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สมานพันธ์ จำกัด, ๒๕๔๔), หน้า ๓๕.

^{๗๐} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔, หน้า ๑,๑๔๔.

^{๗๑} นิยพรธณ วรรมศิริ, มานุษยวิทยา สังคมและวัฒนธรรม, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๐), หน้า ๔๗.

^{๗๒} กรมศิลปากร, การอนุรักษ์โบราณสถาน: การขึ้นทะเบียนโบราณสถาน, (กรุงเทพมหานคร: กระทรวงวัฒนธรรม, ๒๕๕๓), หน้า ๑.

^{๗๓} สำนักโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ, คู่มือปฏิบัติงานอาสาสมัครท้องถิ่นในการดูแลรักษามรดกทางศิลปวัฒนธรรม, (กรุงเทพมหานคร: กรมศิลปากร, ๒๕๔๒), หน้า ๙.

ศิลปะ หมายถึง วัตถุ สิ่งของ เครื่องมือ เครื่องใช้ที่สร้างขึ้นด้วยฝีมืออย่างประณีตและมีคุณค่าสูงในทางศิลปะ ตามภูมิปัญญาความรู้ของคนในยุคสมัยต่าง ๆ เพื่อใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิต และเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตวัฒนธรรม ทั้งด้านเศรษฐกิจ (การทำมาหากิน) การศึกษา (การอบรมสั่งสอน) การรักษาพยาบาลและการป้องกันโรคภัยไข้เจ็บ ตัวอย่างเช่น ภาพเขียน รูปปั้น เครื่องลายคราม เครื่องถม เป็นต้น^{๗๔}

ส่วนคำว่า “วัฒนธรรม” มีรากศัพท์มาจากภาษาบาลีและสันสกฤต เพราะคำว่า วัฒนธรรม มาจากคำบาลีว่า “วฑฺฒน” ซึ่งแปลว่า เจริญงอกงาม ส่วนคำว่า ธรรม มาจากภาษาสันสกฤตว่า “ธรรม” หมายถึง ความดี และคำว่า วัฒนธรรม นี้ ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Culture ที่มีรากศัพท์มาจาก Cultura ในภาษาละติน มีความหมายว่า การเพาะปลูกหรือการปลูกฝัง ซึ่งอธิบายได้ว่า มนุษย์เป็นผู้ปลูกฝังอบรมบ่มนิสัยให้เกิดความเจริญงอกงาม^{๗๕} วัฒนธรรมเป็นมรดกทางสังคมที่ครอบคลุมทุกสิ่งทุกอย่างที่แสดงออกถึงวิถีชีวิตมนุษย์โดยแต่ละสังคมมีวัฒนธรรมโดยเฉพาะของตนเอง เพราะเป็นวิถีชีวิตที่แตกต่างกันของแต่ละกลุ่มสังคม^{๗๖} วัฒนธรรมเป็นผลรวมของการสั่งสมสิ่งสร้างสรรค์และภูมิธรรมปัญญาที่ถ่ายทอดสืบต่อกันมาของสังคมนั้น ๆ วัฒนธรรมเป็นการสั่งสมประสบการณ์ความรู้ ความสามารถ ภูมิธรรม ภูมิปัญญาทั้งหมดที่ได้ช่วยให้มนุษย์ในสังคมนั้น ๆ อยู่รอดและเจริญสืบต่อไป และเป็นอยู่อย่างที่เป็นในบัดนี้ วัฒนธรรมเป็นทั้งสิ่งที่ทำให้เจริญงอกงามสืบมา และเป็นเนื้อตัวของความเจริญงอกงามที่มีอยู่ ซึ่งจะเป็พื้นฐานของความเจริญงอกงามต่อไป^{๗๗} วัฒนธรรม เป็นวิถีแห่งการดำรงชีพที่มนุษย์สร้างขึ้น รวมทั้งระบบความรู้ ความคิด ความเชื่อ จนมีการยอมรับปฏิบัติกันมา มีการอบรมถ่ายทอดไปสู่สมาชิกรุ่นต่อมา ตลอดจนมีการเปลี่ยนแปลงให้เข้ากับสภาพสิ่งแวดล้อมของมนุษย์^{๗๘} เป็นส่วนประกอบที่ซับซ้อนทั้งหมดของลักษณะอันชัดเจนของจิตวิญญาณ สติปัญญา และอารมณ์ ซึ่งประกอบกันขึ้นเป็นสังคมหรือหมู่คณะ วัฒนธรรมมิได้หมายถึงเพียงศิลปะและวรรณกรรมเท่านั้น แต่หมายถึงฐานนิยมต่าง ๆ ของชีวิต สิทธิพื้นฐานต่าง ๆ ของมนุษย์ ระบบค่านิยม ขนบธรรมเนียม ประเพณี และความเชื่อ^{๗๙}

^{๗๔} สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๕ และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕, ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๐๙/ตอนที่ ๓๘/หน้า ๑๒/๕ เมษายน ๒๕๓๕.

^{๗๕} คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วัฒนธรรมไทย, (กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด นวสาส์นการพิมพ์, ๒๕๕๑), หน้า ๓.

^{๗๖} สุพัตรา สุภาพ, สังคมและวัฒนธรรมไทย ค่านิยม: ครอบครัว: ศาสนา: ประเพณี, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๑), หน้า ๓๔.

^{๗๗} พระเทพเวที (ประยูร ปยุตโต) อ่างใน สามารถ จันทรสุรีย์ และ ประทีป อินแสง, การศึกษากับศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๔๑), หน้า ๑๘.

^{๗๘} สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, สังคมวิทยาชุมชน : หลักการศึกษาวิเคราะห์และปฏิบัติงานชุมชน, (ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๖), หน้า ๑๘.

^{๗๙} วีระ บำรุงรักษ์, ระบบการบริหารจัดการวัฒนธรรมสำหรับสำนักโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรมศิลปากร, (กรุงเทพมหานคร: ภาพพิมพ์, ๒๕๔๐), หน้า ๑๒.

วัฒนธรรม หมายถึง แบบแผนการดำเนินชีวิตของกลุ่ม ซึ่งสมาชิกของสังคมหนึ่งได้ยึดถือเป็นแบบแผนของชีวิตร่วมกัน^{๘๐} วัฒนธรรม คือ วิถีชีวิต เป็นทุนทางสังคม และศักยภาพที่สำคัญยิ่งของชุมชนท้องถิ่นและสังคมไทย ที่ได้แสดงออกในรูปแบบและวิธีการต่าง ๆ ทั้งในรูปแบบของขนบธรรมเนียม ประเพณี ภูมิปัญญา เครื่องมือเครื่องใช้ในการทำมาหากิน ความเชื่อ แหล่งวัฒนธรรม ศิลปวัตถุ หรือโบราณสถาน ซึ่งสะท้อนให้เห็นคุณค่าและความสำคัญของวัฒนธรรม ซึ่งเป็นศักยภาพและทุนทางวัฒนธรรม ปัจจุบัน วัฒนธรรมมีบทบาทมากขึ้นในระบบเศรษฐกิจ อุตสาหกรรม และการท่องเที่ยวด้วยการแข่งขันในตลาดโลกที่ซับซ้อนมากขึ้น ส่งผลให้ทุกประเทศต่างพยายามหาสิ่งที่แตกต่างและโดดเด่น วัฒนธรรมจึงกลายเป็นเครื่องมือที่ทุกฝ่ายนำมาใช้เพื่อสร้างความแตกต่างในการแข่งขัน^{๘๑}

สรุปได้ว่า การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทย หมายถึง การรักษาศิลปวัฒนธรรมที่สร้างขึ้นบนผืนแผ่นดินไทย อันเป็นวัฒนธรรมของเผ่าพันธุ์ให้คงอยู่เป็นมรดกของชนรุ่นหลังต่อไป ทั้งนี้รวมถึงการใช้และจัดการทรัพยากรทั้งที่เป็นธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้นอย่างฉลาด ตลอดจนมีการวางแผนอย่างรอบคอบ เพื่อบรรลุความต้องการในอนาคตและให้หมายรวมถึงการป้องกัน การดูแล การรักษา เพื่อให้คงคุณค่าไว้ การสงวน และการปฏิสังขรณ์ และการบูรณะด้วย

๒.๓.๒ ศิลปวัฒนธรรมของไทย

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเนื้อหาสาระว่าด้วย “ศิลปวัฒนธรรมของไทย” เพื่อใช้เป็นแนวทางในการออกแบบและสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ ทรงมีพระราชดำริว่า “ชาติไทยเรานั้นมีเอกราช มีภาษา มีศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีเป็นของตนเองมาช้านานหลายทศวรรษแล้ว ทั้งนี้ เพราะบรรพบุรุษของเราได้เสียสละอุทิศชีวิต อุทิศกายและใจสร้างสิ่งเหล่านี้ไว้ให้พวกเรา จึงจำเป็นที่พวกเราต้องรักษาสิ่งนี้อาไว้ให้คงทนถาวร”^{๘๒} จากกระแสพระราชดำริ จึงสามารถเข้าใจถึงเหตุผลในการอนุรักษ์มรดกของชาติ เพื่อรักษาเกียรติภูมิและเป็นประโยชน์แก่การศึกษาในทางศิลปวัฒนธรรม เพราะการอนุรักษ์ทำให้คนใจชาติได้รู้จักถึงรากเหง้าของตนเอง มีความภาคภูมิใจและมีความมั่นใจในชาติของตน

ในมุมมองของนักสังคมวิทยา เป็นกระบวนการอบรมสั่งสอน ปลูกฝัง เพื่อให้เรียนรู้ ให้เกิดการดำรงชีวิตในรูปแบบเดียวกันของคนในสังคม และถ่ายทอดไปยังคนรุ่นหลัง ส่วนในมุมมองของนักมานุษยวิทยา หมายถึง พฤติกรรมที่กลั่นกรองมาจากความคิดที่จะหาวิธีการมาตอบสนองความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ เช่นการกินอาหาร การอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม การสื่อสารความคิดต่อกัน เป็นการมองถึงพฤติกรรมพื้นฐานที่เน้นความอยู่รอด และความเป็นจริงของชีวิต ก่อนที่จะคำนึงความดีความงามใด ๆ^{๘๓} วัฒนธรรมมีลักษณะเฉพาะคือ

^{๘๐} จานงค์ อดิวัฒนสิทธิ์ และคณะ, สังคมวิทยา, หน้า ๑๖.

^{๘๑} กระทรวงวัฒนธรรม, คู่มือการดำเนินงานโครงการภายใต้ยุทธศาสตร์ประเทศของกระทรวงวัฒนธรรม: โครงการรากวัฒนธรรม, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม, ๒๕๕๖), หน้า ๖.

^{๘๒} กรมประชาสัมพันธ์, พระราชดำรัสในพิธีเปิดพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติรามคำแหง จังหวัดสุโขทัย ๒๕ มกราคม ๒๕๐๗, [ออนไลน์], < <http://www.watmoli.com> >, [๒๑ สิงหาคม ๒๕๕๙].

^{๘๓} นิยพรณ วรณศิริ, มานุษยวิทยา สังคม และวัฒนธรรม, หน้า ๓๗-๓๘.

ลักษณะที่ ๑ เป็นผลผลิตของระบบความคิดมนุษย์ เป็นระบบทางชีวภาพ เพราะความเกิดจากระบบสมอง ระบบประสาท และระบบจิตใจของมนุษย์

ลักษณะที่ ๒ เป็นสิ่งที่ไม่ตายตัว สามารถเปลี่ยนแปลงได้ ในเมื่อวัฒนธรรมคือผลผลิตจากระบบความคิดของมนุษย์ และมนุษย์ก็มีความคิดไม่คงที่ มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอจะมีผลให้เกิดวิวัฒนาการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมไปด้วย

ลักษณะที่ ๓ เป็นสิ่งที่บุคคลได้มาด้วยการเรียนรู้มนุษย์รับถ่ายทอดวัฒนธรรมต่อๆ กันมา โดย การอบรม สั่งสอน บอกกล่าว การสังเกต การลองผิดลองถูก บุคคลจะมีการเรียนรู้วัฒนธรรมในสังคมของตนตั้งแต่เกิดจนโต

ลักษณะที่ ๔ สมบัติส่วนรวม บุคคลจะมีการเรียนรู้ที่จะดำเนินชีวิตประพฤติปฏิบัติให้เป็นที่ยอมรับของผู้อื่นในสังคมเดียวกัน เพราะมนุษย์ไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่โดยลำพังได้วัฒนธรรมที่ถูกนำมาปฏิบัติในสังคม ก็จะกลายเป็นสมบัติส่วนรวมของสังคม และเป็นมรดกของชนรุ่นหลังต่อไปของสังคมนั้น^{๔๔}

นักมนุษยวิทยา แนะนำว่า วัฒนธรรมคือ พฤติกรรมของมนุษย์ที่เกิดจากการเรียนรู้ รวมทั้งผลผลิตที่เกิดจากการเรียนรู้ และนักมนุษยวิทยาใช้เป็นเครื่องมือเพื่อ ทำความเข้าใจประเพณีและวัฒนธรรมที่แตกต่างกันของมนุษย์ในสังคมต่างๆ ทั่วโลก รวมทั้งเข้าใจในตัวเองและสังคมด้วย^{๔๕} วัฒนธรรมที่เป็นสากล ได้แก่

๑) ภาษา อันได้แก่ ภาษาพูด ภาษาเขียน การสื่อสารทางท่าทาง นิทาน นิยาย และ สิ่งที่เกี่ยวข้องกับภาษาทุกอย่าง

๒) วัฒนธรรมประเพณีประเพณี เป็นวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับ อาหาร ที่อยู่อาศัย การแต่งกาย ภาชนะสิ่งของ เครื่องมือเครื่องใช้ การประกอบอาชีพ เป็นต้น

๓) ศิลปะ คือทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับศิลปะ เช่น การแกะสลัก การปั้น การวาดรูป การเล่นดนตรี การขับร้อง เป็นต้น

๔) ระบบและรูปแบบของศาสนา ได้แก่ พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนา และพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของความศักดิ์สิทธิ์

๕) ระบบครอบครัว ได้แก่ ครอบครัว การแต่งงาน การนับญาติ การสืบตระกูล และการใช้คำศัพท์ในการนับญาติ

๖) ระบบเศรษฐกิจและทรัพย์สิน คือทรัพย์สินส่วนรวม และทรัพย์สินส่วนตัว ทั้งสังหาริมทรัพย์ และอสังหาริมทรัพย์ กฎเกณฑ์ กฎหมาย มาตรฐานการแลกเปลี่ยน และระบบการค้า เงินตรา การผลิต การจำหน่าย การแจกแจง การบริโภค เป็นต้น

๗) ระบบการปกครองและรัฐบาล ได้แก่ระบบการเมือง ระบบนิติบัญญัติ ระบบ ตุลาการ และระบบควบคุมทางสังคมอื่นๆ

๘) การศึกษาสงคราม มีความหมายรวมถึงสงครามระหว่างคนต่างสังคม คนในสังคมเดียวกัน หรือสงครามระหว่างเครือญาติ

^{๔๔} เรื่องเดียวกัน, ๔๔-๔๖.

^{๔๕} งามพิศ สัตย์สงวน, *หลักมนุษยวิทยาวัฒนธรรม*, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๔๑.

๙) การกีฬาและการละเล่น คือการออกกำลังกายและนันทนาการที่เกี่ยวข้อง

๑๐) ระบบความรู้ การศึกษา วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี รวมถึงนิทานปรัมปราซึ่งให้ความรู้แก่คนในสังคมทางอ้อม^{๘๖}

โดยนัยนี้ ศิลปวัฒนธรรมจึงหมายถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่มนุษย์คิดประดิษฐ์ขึ้นเพื่อมาช่วยในการดำรงอยู่ในโลก อาจเป็นวัตถุสิ่งของต่างๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้นใช้สอย ตลอดจนความรู้และเทคนิควิธีการต่าง ๆ ขนบธรรมเนียม ประเพณี ค่านิยม จริยธรรม ศาสนา ความเชื่อ ศิลปหัตถกรรม เป็นต้น^{๘๗} ปัจจัยที่ทำให้สร้างวัฒนธรรมขึ้นมา คือ สภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ ระบบการเกษตร ค่านิยมจากการสะสมวัฒนธรรม และอิทธิพลจากวัฒนธรรมอื่น^{๘๘}

วัฒนธรรมไทยอยู่ภายใต้ทฤษฎี Diffusionism โดยสังคมเป็นตัวกำหนดในการปรับเปลี่ยน ทั้งนี้ อาจตั้งอยู่บทความหลากหลายทางชีวภาพ ความหลากหลายทางพันธุกรรม ความแตกต่างทางเชื้อชาติ ตลอดจนบริบททางสังคม ไม่ว่าจะเป็นความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรม และวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไป เป็นต้น ดังนั้นปัจจัยต่างๆ เหล่านี้ เป็นปัจจัยที่มีผลต่อพลวัตหรือวิวัฒนาการทั้งสิ้น เพราะสังคมจะเป็นตัวกำบังกรองแนวคิดที่เกิดขึ้นจากชุมชน เมื่อแนวคิดต่างๆ ได้ตกผลึกและเป็นที่ยอมรับ เมื่อนั้นก็ถือว่าเป็นมติชุมชน^{๘๙} วัฒนธรรม คือ สิ่งอันเป็นวิถีชีวิตของสังคม คนในสังคมส่วนรวมคิดเห็นอย่างไร มีความเชื่ออย่างไร ก็จะแสดงออกให้ปรากฏเห็นเป็นรูปภาพ ประเพณี กิจกรรมงาน การละเล่น การศาสนา เป็นต้น ตลอดจนสิ่งต่าง ๆ ที่คนในสังคมส่วนรวมสร้างขึ้น เช่น สิ่งอันจำเป็นแก่วิถีชีวิตและการครองชีพ ได้แก่ ปัจจัยสี่ เครื่องมือ เครื่องใช้ ความคิด ความรู้สึก ความเชื่อ ซึ่งปรากฏให้เห็นเป็นสิ่งต่าง ๆ ที่สร้างขึ้นและถ่ายทอดไว้ให้แก่กันเป็นมรดกตกทอดสืบต่อกันมาชั่วอายุคน มีการเพิ่มเติมเสริมสร้างสิ่งใหม่และปรับปรุงสิ่งเก่าให้เข้ากันได้ และมีความเจริญก้าวหน้า^{๙๐}

การพัฒนาที่อาศัยวัฒนธรรม มาใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม เป็นการพัฒนาที่เริ่มจากภายในชุมชนขึ้นมาซึ่งจะสอดคล้องกับพื้นฐานทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชุมชน การพัฒนาลักษณะนี้จะใกล้เคียงกับการพัฒนาตามหลักการพึ่งตนเองหรือการพัฒนาโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น การพัฒนาตามแนวทางวัฒนธรรมชุมชนนี้ มี ๓ แนวทางคือ นำเอาวัฒนธรรมดั้งเดิมทั้งด้านรูปแบบและเนื้อหาใช้ในการพัฒนา การถือเอาวัฒนธรรมเป็นเป้าหมายในตัวเอง และการทำการพัฒนาโดยนำเอามิติทางวัฒนธรรมเข้าไปสอดแทรกในกิจกรรมทุกส่วนของชีวิต^{๙๑}

^{๘๖} นิยพรธณ วรณศิริ, มานุษยวิทยา สังคม และวัฒนธรรม, หน้า ๔๗-๔๘.

^{๘๗} เฉอมมาลย์ ราชภักดิ์, มนุษย์กับวัฒนธรรม, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๔), หน้า ๓๘.

^{๘๘} เพิ่มพูน เศรษฐวรกุล, การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมกับการพัฒนาสังคม, (กรุงเทพมหานคร: ซี. อาร์. พรินต์ติ้ง, ๒๕๔๔), หน้า ๑๓.

^{๘๙} สุวิชาญ เกษจันงค์, ภาษากับวัฒนธรรม, (กรุงเทพมหานคร: เอกกรีนท์กรุ๊ป, ๒๕๔๔), หน้า ๓๕-๓๗.

^{๙๐} ผจจิตต์ อธิคมน์นทะ, สังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่นไทย, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๓), หน้า ๕-๗.

^{๙๑} กาญจนา แก้วเทพ, การพึ่งตนเอง : ศักยภาพในการพัฒนาชนบท, (กรุงเทพมหานคร: สภาคทอลิก แห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนา, ๒๕๓๙), หน้า ๑๕.

วัฒนธรรมชุมชน ได้แก่ วิธีการจัดการผลิต การถือครองที่ดิน การแลกเปลี่ยนและการค้า รวมทั้งกิจกรรมทางเศรษฐกิจอื่น ๆ จะเน้นความสำคัญต่อผลประโยชน์ร่วมกันและความยั่งยืนของส่วนรวม การมีน้ำใจ การช่วยเหลือเกื้อกูลและการประสานประโยชน์ว่าเป็นสิ่งที่มีความหมายมีคุณค่าที่จะต้องสืบทอดมากกว่าประโยชน์สูงสุดของผลผลิตต่อหน่วย ระบบการผลิตหรือกิจกรรมทางเศรษฐกิจจึงเป็นเพียงส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม ของระบบคุณค่า และวิธีคิดที่ชุมชนพัฒนาขึ้นและสืบสานต่อกันมา ด้วยเหตุนี้เอง การทำนาจึงมิใช่เพียงเพื่อสร้างผลผลิตให้มากที่สุดแต่เพียงอย่างเดียว แต่เกี่ยวเนื่องกับการเช่นสังเวศสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เช่น แม่น้ำโพสพ หรือผี และเชื่อมโยงไปกับพิธีกรรมและประเพณีต่างๆ ที่เน้นการสืบทอดการดำรงอยู่ร่วมกัน การพึ่งพาอาศัย การปกป้องความเป็นชุมชน และแสดงให้เห็นถึงวิธีคิดที่เป็นของตนเอง^{๙๒}

วัฒนธรรมคือวิถีชีวิตของคนแต่ละกลุ่มซึ่งมีความหลากหลายแตกต่างกัน การพัฒนาโดยใช้มิติของวัฒนธรรมเป็นตัวนำในรูปแบบหนึ่งๆ กับชุมชนหนึ่งอาจใช้แล้วประสบความสำเร็จ แต่ไม่ได้หมายความว่าสามารถนำมาใช้กับทุกชุมชนได้ เพราะวัฒนธรรมเป็นลักษณะเฉพาะของกลุ่มคนในชุมชนหนึ่ง ๆ เท่านั้น^{๙๓} อย่างไรก็ตาม การพัฒนาประเทศระยะที่ผ่านมาเน้นการเร่งความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นหลักย่อมส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในวิถีการดำเนินชีวิต โดยมุ่งสร้างความเจริญทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วแต่ประการเดียว ทำให้บุคคลและสังคมรวมทั้งโครงการสร้างและกลไกการบริหารและการจัดการต่างๆ ปรับตัวตามไม่ทัน เกิดความไม่สมดุลระหว่างการพัฒนาทางวัตถุกับการพัฒนาทางจิตใจ^{๙๔}

สรุปได้ว่า ศิลปวัฒนธรรมของไทย คือ ลักษณะที่แสดงถึงความเจริญของชาติไทย ซึ่งได้แก่ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่หล่อหลอมความเชื่อทางศาสนา ศิลปความรู้ ระเบียบแบบแผนประเพณีของคนไทยให้เป็นแนวเดียวกัน ศิลปวัฒนธรรมของไทยจึงหมายถึงกระบวนการอบรมสั่งสอนปลูกฝัง เพื่อให้คนรุ่นหลังได้เรียนรู้การดำรงชีวิตในรูปแบบเดียวกันของคนในสังคมไทย และถ่ายทอดไปยังคนรุ่นหลัง ดังที่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ ทรงมีพระราชดำริว่า ชาติไทยเรานั้นมีเอกราชมีภาษามีศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีเป็นของตนเองมาช้านานหลายทศวรรษแล้ว ทั้งนี้เพราะบรรพบุรุษของเราได้เสียสละอุทิศชีวิต อุทิศกายและใจสร้างสิ่งเหล่านี้ไว้ให้พวกเรา จึงจำเป็นที่พวกเราต้องรักษาสิ่งนี้อาไว้ให้คงทนถาวร ซึ่งจากกระแสพระราชดำริดังกล่าวนี้ จึงสามารถเข้าใจถึงเหตุผลในการอนุรักษ์มรดกของชาติ เพื่อรักษาเกียรติภูมิและเป็นประโยชน์แก่การศึกษาในทางศิลปวัฒนธรรม เพราะการอนุรักษ์ทำให้คนใจชาติได้รู้จักถึงรากเหง้าของตนเอง มีความภาคภูมิใจและมีความมั่นใจในชาติของตน นั่นเอง

^{๙๒} ยศ สันตสมบัติ, **ท่าเกวียน**, (กรุงเทพมหานคร: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ, ๒๕๓๙), หน้า ๕๗.

^{๙๓} ศรีศักร วัลลิโกดม, **เศรษฐกิจพอเพียงกับความหลากหลายทางวัฒนธรรม มิติทางวัฒนธรรมในยุคเศรษฐกิจพอเพียง**, (กรุงเทพมหานคร: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, ๒๕๔๔), หน้า ๗๓-๗๔.

^{๙๔} นิคม มุสิกคามะ, **วัฒนธรรมบทบาทใหม่ในยุคโลกาภิวัตน์**, (กรุงเทพมหานคร: รุ่งศิลป์การพิมพ์, ๒๕๔๕), หน้า ๓.

๒.๓.๓ ประเภทของวัฒนธรรม

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเนื้อหาสาระว่าด้วย “ศิลปวัฒนธรรมของไทย” เพื่อใช้เป็นแนวทางในการออกแบบและสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

โดยทั่วไปแล้ว มักจำแนกประเภทของวัฒนธรรมออกเป็น ๒ ประเภทใหญ่ ๆ คือ วัฒนธรรมทางวัตถุ (Material Culture) และวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ (Non-Material Culture)^{๔๕} ดังนี้

๑) วัฒนธรรมทางวัตถุ เป็นเรื่องเกี่ยวกับสุขภาพเพื่อให้ได้อยู่ดีกินดี มีความสะดวกสบายในการครองชีพ ได้แก่ สิ่งความจำเป็นเบื้องต้นในชีวิต ๔ อย่าง และสิ่งอื่น ๆ เช่น เครื่องมือ เครื่องใช้ ยานพาหนะ ตลอดจนเครื่องอาวุธ ยุทโธปกรณ์ เครื่องป้องกันตัว

๒) วัฒนธรรมทางจิตใจ เป็นสิ่งที่ทำให้ปัญญาและจิตใจมีความเจริญงอกงาม ได้แก่ การศึกษาวิชาความรู้อันบำรุงความคิดทางปัญญา ศาสนา จรรยา ศิลปะ และวรรณคดี กฎหมาย และระเบียบประเพณี ซึ่งส่งเสริมความรู้สึกทางจิตใจให้งอกงามหรือสบายใจ^{๔๖}

แนวคิดดังกล่าวข้างต้น มีนักสังคมวิทยาส่วนหนึ่ง เห็นว่า มีความคลุมเครือจึงแบ่งประเภทของวัฒนธรรมออกเป็น ๓ ประเภท ดังนี้

๑) วัฒนธรรมทางวัตถุ (Material) ได้แก่ วัตถุสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อนำมาใช้ในสังคม เช่น ที่อยู่อาศัย อาหาร เสื้อผ้า ยารักษาโรค

๒) วัฒนธรรมความคิด (Idea) หมายถึง วัฒนธรรมที่เกี่ยวกับความรู้สึกนึกคิด ทศนคติ ความเชื่อต่าง ๆ เช่น ความเชื่อในเรื่องตายแล้วเกิดใหม่ ความเชื่อในเรื่องกฎแห่งกรรม การเชื่อถือโอโชคกลาง ตลอดจนเรื่องลี้ลับ นิยายปรัมปรา วรรณคดี สุภาษิต และอุดมการณ์ต่าง ๆ เป็นต้น

๓) วัฒนธรรมด้านบรรทัดฐาน (Norm) เป็นเรื่องของการประพฤติปฏิบัติตามระเบียบแบบแผนที่สังคมกำหนดเอาไว้ไม่ว่าจะเป็นลายลักษณ์อักษรหรือไม่เป็นลายลักษณ์อักษรก็ตาม ซึ่งแบ่งออกเป็นประเภทย่อย ๆ ดังนี้

๓.๑) วัฒนธรรมทางสังคม (Social Culture) เป็นวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับความประพฤติหรือมารยาททางสังคม เช่น การไหว้ กางจับมือทักทาย การเข้าแถว การแต่งชุดดำไปงานศพ เป็นต้น

๓.๒) วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับกฎหมาย (Legal Culture) เป็นวัฒนธรรมที่ก่อให้เกิดความเป็นระเบียบและกฎเกณฑ์เพื่อให้คนในสังคมอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข

๓.๓) วัฒนธรรมที่เกี่ยวกับจิตใจและศีลธรรม (Moral Culture) วัฒนธรรมประเภทนี้ใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตในสังคม เช่น ความซื่อสัตย์ สุจริต ความเมตตากรุณา ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เป็นต้น^{๔๗}

นอกจากนี้ ยังมีการจำแนกประเภทของวัฒนธรรมออกไปมากถึง ๙ ประเภท ดังนี้

๑) วัฒนธรรมการบริโภคหรือวัฒนธรรมเกี่ยวกับการรับประทานอาหาร ได้แก่ วิธีการประกอบ วิธีปรุง และวิธีรับประทาน

๒) วัฒนธรรมการอยู่ ได้แก่ วิธีการจัดและสร้างที่อยู่อาศัย

^{๔๕} สุพัตรา สุภาพ, สังคมวิทยา, พิมพ์ครั้งที่ ๑๙, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๐), หน้า ๓๕.

^{๔๖} สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, ความหมายและขอบข่ายของวัฒนธรรม, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๕๑), หน้า ๑.

^{๔๗} คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วัฒนธรรมไทย, หน้า ๑๒.

๓) วัฒนธรรมการแต่งกาย ได้แก่ การปกคลุมร่างกายด้วยวัสดุที่ใช้วิธีกำหนดชนิด สี เครื่องใช้ วิธีการกำหนดการรักษาความสะอาดของร่างกาย และวิธีการแต่งกายตามโอกาสต่าง ๆ

๔) วัฒนธรรมการพักผ่อน ได้แก่ วิธีการจัดการพักผ่อน ชนิดอุปกรณ์ และเครื่องมือ เครื่องใช้ในการพักผ่อนนั้น ๆ

๕) วัฒนธรรมเกี่ยวกับการแสดงอารมณ์ ได้แก่ วิธีแสดงอารมณ์ต่าง ๆ เช่น อารมณ์รักเกลียด โกรธ และวิธีการแสดงอารมณ์ทางเพศตามกาลเทศะ

๖) วัฒนธรรมการสื่อความหมาย ได้แก่ วิธีส่งและการรับข่าวสาร เช่น ภาษา ท่าทาง รวมทั้งเครื่องมือเครื่องใช้เกี่ยวกับการสื่อความหมายนั้น ๆ

๗) วัฒนธรรมเกี่ยวกับการจราจรขนส่ง ได้แก่ วิธีเดิน การส่งสิ่งของ และระบบจราจร

๘) วัฒนธรรมเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ คือ ระบบการปกครองและควบคุมป้องกันสังคม ได้แก่ วิธีสร้างความสามัคคีรักใคร่ระหว่างกลุ่ม วิธีการบริหารขององค์กร วิธีการจัดตั้งหรือยุบเลิกรัฐบาล และวิธีการควบคุมพฤติกรรมของบุคคลหรือกลุ่มคน

๙) วัฒนธรรมเกี่ยวกับการแสวงหาความสุขทางจิตใจและหลักเกณฑ์ดำเนินชีวิต ได้แก่ ความคิด ความเชื่อทางศาสนา และปรัชญาชีวิต

อย่างไรก็ตาม พระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ ปีพุทธศักราช ๒๔๘๕ ได้แบ่งประเภทของวัฒนธรรมออกเป็น ๔ ประเภท ได้แก่

๑) คติธรรม (Moral) คือวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับหลักในการดำรงชีวิตส่วนใหญ่เป็นเรื่องของจิตใจ และได้มาจากศาสนา ใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของสังคม เช่น ความเสียสละ ความขยันหมั่นเพียร การประหยัดอดออม ความกตัญญู ความอดทน ทำดีได้ดี เป็นต้น

๒) เนติธรรม (Legal) คือวัฒนธรรมทางกฎหมาย รวมทั้งระเบียบประเพณีที่ยอมรับนับถือกันว่ามีความสำคัญพอ ๆ กับกฎหมาย เพื่อให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

๓) สหธรรม (Social) คือวัฒนธรรมทางสังคม รวมทั้งมารยาทต่าง ๆ ที่จะติดต่อเกี่ยวข้องกับสังคม เช่น มารยาทในการรับประทานอาหาร มารยาทในการติดต่อกับบุคคลต่าง ๆ ในสังคม

๔) วัตถุธรรม (Material) คือวัฒนธรรมทางวัตถุ เช่น เคราองุ่นงุ่ม ยารักษาโรค บ้านเรือน อาคารสิ่งก่อสร้างต่างๆ สะพาน ถนน รถยนต์ เครื่องคอมพิวเตอร์ เป็นต้น^{๔๘}

ปัจจุบันเพื่อสะดวกแก่การศึกษาและส่งเสริมวัฒนธรรม สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ได้แบ่งออกเป็น ๕ สาขา คือ

๑) สาขามนุษยศาสตร์ ได้แก่ ขนบธรรมเนียมประเพณี คุณธรรม ศีลธรรม ศาสนา ปรัชญา ประวัติศาสตร์ โบราณคดี มารยาทในสังคม การปกครอง กฎหมาย เป็นต้น

๒) สาขาศิลปะ ได้แก่ ภาษา วรรณคดี ดนตรี นาฏศิลป์ วิจิตรศิลป์ สถาปัตยกรรม ประติมากรรม จิตรกรรม เป็นต้น

๓) สาขาช่างฝีมือ ได้แก่ การเย็บปักถักร้อย การแกะสลัก การทอผ้า การจัดสวน การทำเครื่องเงิน การทำเครื่องเงิน เครื่องทอง การจัดดอกไม้ การประดิษฐ์ การทำเครื่องปั้นดินเผา เป็นต้น

^{๔๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๓.

๔) สาขาคหกรรมศิลป์ ได้แก่ ความรู้เรื่องอาหาร การประกอบอาหาร ความรู้เรื่องการแต่งกาย การอบรมเลี้ยงดูเด็ก การดูแลบ้านเรือนที่อยู่อาศัย ความรู้เรื่องบา การรู้จักใช้ยา ความรู้ในการอยู่รวมกันเป็นครอบครัว เป็นต้น

๕) สาขากีฬาและนันทนาการ ได้แก่ การละเล่น มวยไทย ฟันดาบสอบมือ กระบี่กระบอง การเลี้ยงนกเขา ไม้ตัดต่าง ๆ เป็นต้น^{๙๙}

สรุปได้ว่า เมื่อจำแนกประเภทของวัฒนธรรม สามารถจำแนกได้หลากหลายตามลักษณะพื้นฐาน แต่โดยทั่วไปแล้ว มักจำแนกประเภทของวัฒนธรรมออกเป็น ๒ ประเภทใหญ่ ๆ คือ วัฒนธรรมทางวัตถุ เป็นเรื่องเกี่ยวกับสภาพเพื่อให้ได้อยู่ดีกินดี มีความสะดวกสบายในการครองชีพ ได้แก่ สิ่งความจำเป็นเบื้องต้นในชีวิต ๔ อย่าง และสิ่งอื่น ๆ เช่น เครื่องมือ เครื่องใช้ ยานพาหนะ ตลอดจนเครื่องอาวุธ ยุทโธปกรณ์ เครื่องป้องกันตัว และวัฒนธรรมทางจิตใจ เป็นสิ่งที่ทำให้ปัญญาและจิตใจมีความเจริญงอกงาม ได้แก่ การศึกษาวิชาความรู้อันบำรุงความคิดทางปัญญา ศาสนา จรรยา ศิลปะ และวรรณคดี กฎหมาย และระเบียบประเพณี ซึ่งส่งเสริมความรู้สึทางจิตให้งอกงามหรือสบายใจ

๒.๓.๔ พัฒนาการของวัฒนธรรมไทย

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเนื้อหาสาระว่าด้วย “พัฒนาการของวัฒนธรรมไทย” เพื่อใช้เป็นแนวทางในการออกแบบและสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

การศึกษาความเป็นมาของชนชาติไทยไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัดว่า ถิ่นฐานเดิมของไทยอยู่ที่ไหน ทำให้นักวิชาการของไทยหลายสาขาได้สันนิษฐานที่มาของคนไทย เช่น นักประวัติศาสตร์ นักโบราณคดีทางภาษาศาสตร์ ชื่อ เตเรียง เด ลาคุเปอรั (Terriende la Corpreie) ได้ลงความเห็นว่าคนไทยได้ตั้งถิ่นฐานเป็นอาณาจักรในดินแดนจีนมาก่อน คือ เมื่อ ๒,๒๐๐ ปี^{๑๐๐} โดยนำข้อมูลจากการสำรวจภูมิประเทศจีนในครั้งนั้นคนจีนเรียกชนชาติไทยว่า มุง หรือ ตามุง สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ หลวงวิจิตรวาทการ ก็ได้สรุปว่า ถิ่นฐานเดิมของไทย คือ บริเวณมณฑลเสฉวนปัจจุบัน หลังจากอพยพสู่ฮั่นหรือมณฑลตอนใต้ของจีน และประเทศไทยปัจจุบัน มีหลักฐานทางวัฒนธรรมหลายประการ เช่น เรื่องขนบธรรมเนียม ประเพณี ภาษา นักวิชาการร่วมสมัยในปัจจุบันเชื่อถือในทฤษฎีที่ว่า ถิ่นฐานอยู่ในประเทศไทยมาแต่เดิมหรืออย่างน้อยประเทศไทยก็เป็นส่วนหนึ่งของชนชาติไทย^{๑๐๑}

วัฒนธรรมของไทยก่อนสมัยสุโขทัย ล้านนา พบว่า คนไทยก็มีอาณาจักรมาก่อน ได้แก่ อาณาจักรโยนก (เมืองเชียงแสนปัจจุบัน) อาณาจักรสุวรรณโคตมคำ ช่วงนี้ยังไฝรวมอาณาจักรให้เป็นปึกแผ่น คนไทยยังกระจายไปในส่วนต่างๆ ของถิ่นฐานของประเทศไทย ในปัจจุบัน เช่น สุโขทัย-อาณาจักรล้านช้าง (บางส่วนของภาคอีสานและประเทศลาวปัจจุบัน) วัฒนธรรมก่อนสมัยล้านนาและสุโขทัย ที่สำคัญ ได้แก่

^{๙๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๔.

^{๑๐๐} ทัดฐิตา นาคเกษม, **ไทยศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๐), หน้า ๗.

^{๑๐๑} คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, **วัฒนธรรมไทย**, หน้า ๒๓.

- คนไทยเชื่ออำนาจในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ บางเรื่องที่ไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ (อาจไม่มีสาเหตุ)
 - คนไทยในยุคนี้นับถือพระพุทธศาสนาแบบมหายาน ในอาณาจักรไทยก่อนที่จะเป็นอาณาจักรล้านนาและสุโขทัยพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายานเผยแพร่มาก่อนแล้ว หลักฐานทางศาสนวัตถุ เช่น พระพุทธรูป และศาสนสถานต่าง ๆ

- ระบบการปกครอง เป็นการปกครองแบบขุน หรือพญา ก่อนจะอาณาจักรตั้งล้านนาและสุโขทัยมีการปกครองแบบพ่อปกครองลูก

- การประกอบอาชีพ ประกอบอาชีพง่าย ๆ อาศัยธรรมชาติเป็นหลัก จากประสบการณ์ที่ได้พบว่าน้ำมีการไหลจากที่สูงไปสู่ที่ต่ำก็พยายามเลียนแบบธรรมชาติ เมื่อมีความแห้งแล้งก็อ่อนวอนขอฝนจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์^{๑๐๒}

สำหรับ วัฒนธรรมสมัยล้านนาและสุโขทัย อันดินแดนซึ่งเป็นที่ตั้งของประเทศไทยปัจจุบัน ประกอบด้วยผู้คนกลุ่มต่างๆ มีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาโดยลำดับ จากสังคมเล็ก ๆ ขยายตัวเติบโตขึ้น การเจริญเติบโตขึ้นนั้นอาจเป็นด้วยการทำมาหากินด้วยตนเอง หรืออาจหาวิธีการผนวกเอาสังคมอื่นเข้ามารวมด้วยก็ได้ การรวมตัวกันเป็นสังคมที่ใหญ่ขึ้นอาจรวมกันโดยสมัครใจ หรือใช้อำนาจเข้าบังคับ หรือด้วยวิธีอื่นก็อาจเป็นได้ กลายเป็นเมือง แคว้น หรืออาณาจักร คนไทยย่อมมีวัฒนธรรมไทยเดิม แต่วัฒนธรรมไทยเดิมสมัยแรก ๆ ก่อนยุคสุโขทัยจะเป็นอย่างไรนั้น คงต้องยอมรับว่ายากที่จะตอบได้อย่างถูกต้อง เพราะระยะเวลาล่วงเลยมานานแล้วและในสมัยก่อน ๆ หลักฐานต่าง ๆ ที่มีอยู่ก็ยากที่จะคงเหลือจนถึงปัจจุบัน ลักษณะวัฒนธรรมไทยเดิมที่มีนักวิชาการเสนอไว้ อาศัยหลักแห่งการเกิดวัฒนธรรมต่างๆ ไป เช่น ระยะเวลาแรก ความเชื่อเน้นไปทางเชื่อในสิ่งเร้นลับของธรรมชาติ การประกอบอาชีพใช้วิธีง่าย ๆ อาศัยธรรมชาติเป็นหลัก อาศัยประสบการณ์ที่ตนเห็นมาดัดแปลงและปรับปรุงแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เช่น เห็นว่า นามีการไหลจากที่สูงไปยังที่ต่ำ การทำให้พื้นน้ำมีน้ำก็จะต้องทำเครื่องกั้นน้ำ หรือที่เรียกว่าทำนบ หรือเมื่อพบกับความแห้งแล้ง และไม่มียุติวิธีที่จะแก้ปัญหาได้ ก็อาศัยความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ แน่แน่นอนว่า วัฒนธรรมไทยส่วนหนึ่งเป็นวัฒนธรรมเดิมของไทย และต้องประกอบกับวัฒนธรรมที่ได้รับจากอิทธิพลของชนชาติต่าง ๆ จากอาณาจักรต่าง ๆ ที่มีอำนาจทางทหาร อำนาจทางเศรษฐกิจ และมีอิทธิพลทางศิลปวัฒนธรรม โดยเฉพาะจากอินเดีย ขอม และวัฒนธรรมเหล่านั้นก็ถูกนำเอามาผสมผสานและปรับใช้กับวิถีชีวิตของคนไทย กลายเป็นวัฒนธรรมไทยซึ่งมีเอกลักษณ์เฉพาะ^{๑๐๓}

สมัยล้านนามีดินแดนอยู่บริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำกก จังหวัดเชียงรายและ ดินแดนของแคว้นหริภุญชัย พญาเม็งรายได้สถาปนาแคว้นนี้ขึ้นเมื่อประมาณ พ.ศ. ๑๘๐๒ อาณาจักรกว้างขวางทางภาคเหนือของไทย อาณาเขตของล้านนาจะคลุมลงมาจากราย จนถึงเขตจังหวัดน่านและจังหวัดเลย พญาเม็งรายได้ทำนบบำรุงวัฒนธรรมไทยให้เจริญรุ่งเรือง วัฒนธรรมของล้านนาเจริญรุ่งเรืองสูงสุดในสมัยพระเจ้าติโลกราชซึ่งครองราชย์ตรงกับรัชสมัยของสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ อย่างไรก็ตามอาณาจักรล้านนาเจริญรุ่งเรืองและมีอำนาจเข้มแข็งมาจนถึงสมัยพระเจ้าติโลกราช เมื่อประมาณ พ.ศ. ๒๐๓๐

^{๑๐๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๔.

^{๑๐๓} ณรงค์ เสียงประชา, **พื้นฐานวัฒนธรรมไทย**, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๙), หน้า ๒๘.

หลังจากนั้น อาณาจักรล้านนาก็เสื่อมอำนาจลงและตกเป็นเมืองขึ้นของพม่า เมื่อสมเด็จพระนเรศวรมหาราช หลังจากนั้นมีการแย่งชิงระหว่างไทยกับพม่าเรื่อยมา จนถึงสมัยกรุงธนบุรี หัวเมืองล้านนาไทยทั้งหมดจึงมารวมอยู่กับอาณาจักรไทยอย่างมั่นคง เมื่อ พ.ศ. ๒๓๑๙

วัฒนธรรมล้านนา ที่สำคัญ ได้แก่

- ด้านศาสนา นับถือพุทธศาสนาเถรวาทซึ่งแพร่เข้ามาสู่ล้านนาไทยตั้งแต่สมัยพระเจ้าอู่ทอง พ.ศ. ๑๘๘๙-๑๙๒๕ จนถึงสมัยพระเจ้าติโลกราช พ.ศ. ๑๙๘๕-๒๐๓๑ ได้ส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาอย่างจริงจัง มีการสร้างพระพุทธรูปแบบเชียงแสนด้วย

- อักษรล้านนา ใช้ตั้งแต่สมัยพระเจ้าเม็งรายจนถึงปัจจุบัน ใช้เขียนบนใบลานจารึกบนโลหะและหลักศิลา เขียนเป็นตำนานต่าง ๆ แม้ในปัจจุบันตามวัดต่าง ๆ ก็จะมีการสอนหนังสือล้านนาหรือตัวหนังสือเมือง ซึ่งถือว่า ใช้น่าก่อนอักษรไทยปัจจุบัน

- ด้านกฎหมาย ได้ประมวลกฎหมายการปกครองแผ่นดิน เรียกว่า กฎหมายเม็งรายศาสตร์ ประกอบด้วย ๔ ฉบับ ว่าด้วยการรบ การเข้าเวร การสร้างไร่นา ลักษณะนายที่ดีและนายที่เลว มีการลงโทษผู้ทำความผิด (โทษหนักมี ๓ ประการ คือ ประหารชีวิต ตัดตีนตัดมือ และเอาไปขายต่างเมือง)

- ด้านวรรณกรรม วรรณคดีทางพระพุทธศาสนาที่สำคัญของเชียงใหม่ คือ มังคลัตถที่ปนี เป็นคัมภีร์อธิบายมงคล ๓๘ ประการ ได้อย่างพิสดาร ส่วนปัญญาสชาดกเป็นการประมวลชาดกไว้ ๕๐ เรื่อง เช่น คาวี สังข์ทอง มโนห์รา^{๑๐๔}

สมัยสุโขทัย อาณาจักรของพวกเขาขอมอยู่บริเวณลุ่มน้ำโขง มีนครธมเป็นเมืองหลวง ได้แผ่อำนาจมาทางลุ่มน้ำเจ้าพระยา โดยแบ่งการปกครองเป็น ๒ ภาค คือ ภาคเหนือ มีเมืองสุโขทัยเป็นศูนย์กลาง ภาคใต้มีเมืองละโว้หรือลพบุรีเป็นศูนย์กลาง เมื่อพระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ ของขอมสิ้นพระชนม์ อำนาจของขอมก็เสื่อมลง อาณาจักรต่าง ๆ ที่เคยตกเป็นเมืองขึ้นของขอมมาก่อนก็เริ่มแข็งเมือง ประมาณปี พ.ศ. ๑๗๘๑ พ่อขุนบางกลางท่าว (ท้าว) และพ่อขุนผาเมือง ได้รวมกำลังกันยกทัพมาตีกรุงสุโขทัยอันเป็นเมืองศูนย์กลางการปกครองของขอมได้สำเร็จ พ่อขุนบางกลางท่าว ได้รับการอภิเษกเป็นกษัตริย์ครองกรุงสุโขทัย (องค์แรก) ทรงพระนามว่า พ่อขุนศรีอินทราทิตย์ เป็นต้นราชวงศ์พระร่วงแห่งกรุงสุโขทัย

กรุงสุโขทัย เริ่มมีความเป็นปึกแผ่นมีการขยายอาณาเขตไปยังดินแดนใกล้เคียง มีการเจริญสัมพันธ์ไมตรีกับอาณาจักรข้างเคียงและอาณาจักรห่างไกล คือ จีน ตลอดระยะเวลาประมาณ ๒๐๐ ปี กรุงสุโขทัยมีกษัตริย์ปกครองทั้งสิ้น ๙ พระองค์ สมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราชถือได้ว่าเป็นสมัยที่เจริญรุ่งเรืองที่สุด เป็นบ่อเกิดของวัฒนธรรมมากมาย และวัฒนธรรมบางอย่างก็ตกทอดมาจนถึงปัจจุบัน ไทยได้รับอิทธิพลทางด้านภาษา ศาสนา และความเชื่อมาจากชนชาติเขมร จีนและอินเดีย^{๑๐๕}

ช่วงเวลาประมาณ ๒๐๐ ปี ของอาณาจักรสุโขทัยนับเป็นเวลานานพอสมควรในการสร้างสมวัฒนธรรมต่าง ๆ สิ่งที่จะช่วยให้คนไทยรุ่นหลังได้ทราบเรื่องราวต่าง ๆ สมัยสุโขทัยคือ ศิลปจารึกและวัฒนธรรมที่สำคัญของสุโขทัย คือ

^{๑๐๔} ศนาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วัฒนธรรมไทย, หน้า ๒๖-๒๗.

^{๑๐๕} ธีรพงศ์ เสียงประชา, พื้นฐานวัฒนธรรมไทย, หน้า ๓๙.

- ด้านการศึกษา อิทธิพลของวัฒนธรรมของขอมและอินเดียได้เข้ามาอิทธิพลทางการศึกษาของไทยในสมัยสุโขทัย ซึ่งในสมัยนั้นจำเป็นต้องอาศัยภาษาขอมเป็นหลัก ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๒๖ พ่อขุนรามคำแหงมหาราชได้ทรงคิดประดิษฐ์อักษรไทยได้สำเร็จไทยจึงมีอักษรใช้ของตนเอง ส่วนภาษาบาลีของอินเดียได้ถูกใช้เป็นภาษาในการเผยแพร่ศาสนาพุทธโดยไทยได้รับเอาพระพุทธศาสนาเข้ามาเป็นศาสนาของตน

- การปกครองเป็นการปกครองแบบปิตุลาธิปไตย หรือพ่อปกครองลูกโดยกษัตริย์จะทำหน้าที่เสมือนเป็นหัวหน้าครอบครัว คอยอบรมสั่งสอน ช่วยเหลือเกื้อกูล ใครมีความทุกข์ความเดือดร้อนก็มาสั่งกระดิ่งที่หน้าพระราชวัง กษัตริย์ก็จะมาถามไถ่ตัดสินว่าความให้ เมื่อพันรัชกาลพ่อขุนรามคำแหงแล้ว การปกครองแบบนี้ค่อย ๆ เปลี่ยนแปลงไป ความใกล้ชิดระหว่างราษฎรกับกษัตริย์ลดลงเป็นลำดับ

- การประดิษฐ์อักษรไทย (ลายสือไทย) โดยเริ่มประดิษฐ์ครั้งแรกสมัยพ่อขุนรามคำแหง เมื่อปี พ.ศ. ๑๘๒๖ ในศิลาจารึกกล่าวไว้ว่า “เมื่อก่อนลายสือไทยนี้มี ปี ๑๒๐๕ (ตรงกับพ.ศ. ๑๘๒๖) ศก ปีมะแม พ่อขุนรามคำแหง หาใครใจในใจแลใส่ลายสือไทยนี้ จึงมีเพื่อนขุนผู้นั้นใส่ไว้” พ่อขุนรามคำแหงได้ใช้แบบของอักษรครุฑของอินเดียตอนใต้ ระยะเวลาแรกๆ นั้นทั้งสระ พยัญชนะและวรรณยุกต์อยู่ในบรรทัดเดียวกัน ต่อมาได้มีการเปลี่ยนแปลงวิธีการเขียนไปจากเดิม เช่น สมัยพระเจ้าลิไทย เขียนวรรณยุกต์ไว้บนพยัญชนะ สระเขียนเหนือบรรทัดบ้าง ข้างล่างบรรทัดบ้าง สมเด็จพระนารายณ์มหาราชแห่งกรุงศรีอยุธยาได้เปลี่ยนแปลงวิธีการเขียนสระ พยัญชนะและวรรณยุกต์ ให้เป็นระเบียบสืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน

- ศาสนา สมัยสุโขทัยนับถือพระพุทธศาสนานิกายลัทธิลังกาวงศ์ โดยพ่อขุนรามคำแหงได้ส่งทูตไปลังกาพร้อมกับทูตของเมืองนครศรีธรรมราช และนำพระพุทธรูปศิลาจากลังกาด้วย จนถึงสมัยพระเจ้าลิไทย ซึ่งนับเป็นสมัยที่พระพุทธศาสนาเจริญที่สุด โปรดให้นิมนต์พระสงฆ์มาจากลังกาและทรงแต่งตั้งให้เป็นสังฆราชแห่งสุโขทัยสมัยสุโขทัยมีการสร้างวัดมากมายซึ่งยังปรากฏให้เห็นอยู่ในปัจจุบัน เช่น วัดศรีชุม วัดช้างล้อม วัดตระพังทองหลาง

- การประกอบอาชีพ การทำมาหากินในสมัยสุโขทัยเป็นแบบเสรี ไม่มีการเก็บภาษี ในศิลาจารึกกล่าวไว้ว่า “เมืองสุโขทัยนี้ดี ในนามีปลาในนามีข้าว เพื่อนจูงวัวไปค้า ขี่ม้าไปขาย ใครจักใคร่ค้าช้างค้า ใครจักใคร่ค้ำม้าค้า ใครจักใคร่ค้าเงินค้าทองคำ เจ้าเมือง บ่เอาจังกอบ” อาชีพส่วนใหญ่ของชาวสุโขทัย คือ เกษตรกรรม สมัยสุโขทัยนี้มีความอุดมสมบูรณ์มาก

- ด้านศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมส่วนใหญ่เป็นสถาปัตยกรรมทางศาสนา เช่น การสร้างพระอัฐารส ตามอิทธิพลของศาสนาในลังกา สร้างวัด เชื้อน ทำนบ เป็นต้น ศิลปกรรมสมัยสุโขทัยมีลักษณะเป็นของตนเอง เช่น พระพุทธรูป มีพระพักตร์รูปไข่ พระโขนงโค้ง

- ประเพณีต่าง ๆ ได้แก่ ประเพณีเผาเทียนเล่นไฟ ดังปรากฏในศิลาจารึกว่า “ใครจักมักเล่นเล่น ใครจักมักหัวหัว ใครจักมักเลื่อนเลื่อน เมืองสุโขทัยมีสี่ปากประตูหลวง เทียรย้อมคนเสียดกันเข้า มาดูท่านเผาเทียนเล่นไฟ เมืองสุโขทัยนี้มีดั่งยกแตก” ต่อมาประเพณีได้กลายมาเป็นประเพณีลอยกระทง นอกจากนี้ ยังมีประเพณีทอดกฐิน การฟังเทศน์ที่วัดทุกวันพระในจารึกกล่าวไว้ว่า “เมื่อออกพรรษา กรานกฐินเดือนหนึ่งจึงแล้ว” และ “วัน เดือนดับ เดือนออกแปดวัน วันเดือนเต็มเดือนบ่างแปดวัน ฟุ่งปุครุเถรมหาเถรขันธ์หนึ่งเหนือนี้ สวดธรรมแก่อุบาสกผู้ช่วยจำศีล”

- วรรณกรรม สมัยสุโขทัยมีวรรณกรรมที่สำคัญ ได้แก่ ไตรภูมิพระร่วง หรือไตรภูมิภูมิกถา เป็นหนังสือที่สั่งสอนไม่ให้คนประมาทและควรสร้างบุญกุศลไว้จะได้พบพระศรีอริยเมตไตรย หนังสือ นางนพมาศ เป็นวรรณกรรมเกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณีไทยแต่โบราณ และสุภาวดีพระร่วง เป็นวรรณกรรมเกี่ยวกับคติธรรมหลักการดำเนินชีวิต สุภาวดีพระร่วงนี้สามารถนำมาเป็นแบบแผนในการดำเนินชีวิต แมในสภาพสังคมปัจจุบัน^{๑๐๖}

สำหรับในสมัยอยุธยาหรือแคว้นอโยธยา ซึ่งอยู่ทางบริเวณปากตะวันออกของกลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งต่อมาได้พัฒนาไปเป็นอาณาจักรอยุธยา สถาปนาโดยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ เมื่อ พ.ศ. ๑๘๙๓ อาณาจักรอยุธยาเจริญขึ้นมาด้วยผลของความเจริญทางเศรษฐกิจ ด้านการเกษตร และการค้า เนื่องจากตั้งอยู่ในตำแหน่งที่เป็นศูนย์การค้าและพื้นที่อุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การเพาะปลูก ศิลปวัฒนธรรมของอโยธยา สืบมรดกมาจากอาณาจักรทวารวดี และได้รับอิทธิพลทางวัฒนธรรมจากอาณาจักรขอมและจีน ในระยะแรกอยุธยา นับถือพระพุทธศาสนาทั้งฝ่ายหินยานและมหายาน ต่อมาภายหลังจึงให้ความสำคัญต่อพุทธศาสนาฝ่ายหินยานตามลัทธิลังกาวงศ์ อย่างไรก็ตาม อิทธิพลของศาสนาฮินดูก็ยังมีอยู่ โดยเฉพาะในราชสำนัก ดังจะพบได้จากชื่อของกรุงอโยธยา หรือนามของพระมหากษัตริย์ เช่น สมเด็จพระรามาธิบดี สมเด็จพระรามศวร มีความสัมพันธ์กับคตินามายณะทั้งสิ้น

สมัยนี้ มีการติดต่อกับชาวต่างประเทศ ชาวยุโรปเข้ามาติดต่อทางการค้า ในปี พ.ศ. ๒๐๕๙ โดยชาติโปรตุเกสเป็นชาติแรกที่เข้ามาติดต่อในสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๒ (พ.ศ. ๒๐๓๔-๒๐๗๒) นอกจากนี้ มีชาติสเปน ฮอลันดา อังกฤษ ซึ่งมีความสัมพันธ์ในด้านการค้า การแลกเปลี่ยนพระราชสาสน์ และบรรณาการ รวมถึงการตั้งสถานการค้าในสมัยอยุธยา นับเป็นการเริ่มต้นทางการทูตในราชอาณาจักรไทย ส่วนฝรั่งเศสมีการแลกเปลี่ยนทางการทูต นำโดย เซอวาเลีย เดอ โชมองต์ ซึ่งเป็นราชทูตของสมเด็จพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ แห่งฝรั่งเศส ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับชาติตะวันตกในสมัยอยุธยานั้น มีจุดมุ่งหมายสำคัญเพื่อผลประโยชน์ทางการค้า การควบคุมเส้นทางการเดินเรือ การเผยแพร่คริสต์ศาสนา อิทธิพลของชาติยังมิได้ส่งผลในด้านการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม ทัศนคติ การเมืองและเศรษฐกิจของไทยแต่อย่างใด ทั้งนี้ เพราะประเทศยุโรปในระบายนั้นยังมิได้พัฒนา โดยเฉพาะรูปแบบในการปกครอง ชาติตะวันตกยังคงใช้รูปแบบการปกครองแบบบูรณาญาสิทธิราชย์ ทำให้แนวคิดทางการปกครองมิได้แตกต่างกันมากนัก จึงยังไม่ปรากฏอิทธิพลของชาติตะวันตกเข้ามามีอิทธิพลต่อการปกครองของไทย^{๑๐๗} วัฒนธรรมสมัยอยุธยา ที่สำคัญ ได้แก่

- ด้านปกครองของกรุงศรีอยุธยา กษัตริย์มีอำนาจ และมีความสัมพันธ์กับราษฎรเสมือนเจ้ากับทาส กรุงศรีอยุธยามีวิวัฒนาการปรับปรับการปกครองครั้งสำคัญในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ซึ่งรูปแบบการปกครองมีลักษณะคล้ายการปกครองของขอม เช่น กษัตริย์เป็นเทวราชา และได้รับอิทธิพลจากขอมและสุโขทัยด้วย

- ด้านสังคมอารยธรรมขอมได้มีอิทธิพลต่อสังคมไทยมากยิ่งขึ้นกว่ากรุงสุโขทัย สังคม กรุงศรีอยุธยาเป็นสังคมศักดินา มีการตรากฎหมายถือว่าผู้ชายมีสิทธิอำนาจมากกว่าผู้หญิง แต่ยอมรับความสามารถของผู้หญิงและมีหน้าที่ทางครอบครัวมากกว่าผู้ชาย

^{๑๐๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๐-๔๓.

^{๑๐๗} คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วัฒนธรรมไทย, หน้า ๒๙-๓๐.

- ด้านศิลปกรรม มีการก่อสร้างสถูปเจดีย์ขนาดใหญ่และขนาดเล็กจำนวนมาก นอกจากนั้นยังมีการสร้างพระพุทธรูปขนาดใหญ่ เช่น พระพุทธรูปไตรรัตน์นายกที่วัดพนัญเชิง พระนครศรีอยุธยา ซึ่งพระราชพงศาวดารระบุว่า เป็นพระพุทธรูปที่สร้างขึ้นก่อนการสถาปนากรุงศรีอยุธยาเป็นเวลา ๒๖ ปี

- ด้านศาสนา ประชาชนนับถือพระพุทธศาสนา ชาวกรุงศรีอยุธยาเลื่อมใสในศาสนาพุทธมีการสร้างวัดและพระพุทธรูปไว้มาก ในสมัยนี้มีผู้นับถือคริสต์และอิสลามอยู่บ้าง สมัยอยุธยาเริ่มมีการขยายอำนาจมากขึ้น มีการรวบรวมเอาอาณาจักรดินแดนสุวรรณภูมิและต่างชาติ มาเข้าด้วยกันและรับเอาวัฒนธรรมต่างชาติเข้ามามากขึ้น อาทิ จากขอม ไทยได้รับอารยธรรมกัมพูชา เช่นการปกครองและศิลปกรรม หรือจากชาวต่างชาติโดยผ่านทางการค้าซึ่งในระยษนั้นมื่ออิทธิพลต่ออารยธรรมไทยจากการค้ากับประเทศ จีน ญี่ปุ่น เปอร์เซีย มาเลเซีย และการค้ากับประเทศตะวันตก โปรตุเกส ฮอลันดา และฝรั่งเศส ที่เริ่มมาตั้งแต่สมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช^{๑๐๘}

สมัยกรุงธนบุรี สมัยนี้มีช่วงระยะเวลาเพียง ๑๕ ปี (ระหว่าง พ.ศ. ๒๓๑๐-๒๓๒๕) พระเจ้ากรุงธนบุรีหรือพระเจ้าตากสินมหาราช ได้กู้เอกราชรวบรวมบ้านเมืองเป็นปึกแผ่น และเริ่มฟื้นฟูวัฒนธรรมของชาติ เช่น ทำนุบำรุงพุทธศาสนา ศิลปกรรมและเศรษฐกิจ การฟื้นฟูกระทำไม่ได้ไม่มาก เพราะบ้านเมืองยังไม่ค่อยสงบ และระยะเวลาการครองราชย์สั้น วัฒนธรรมสมัยธนบุรี ที่สำคัญ ได้แก่

- ทางด้านศาสนา ทรงโปรดให้มีการชำระพระไตรปิฎก ที่วัดระฆังโฆสิตาราม เมื่อปี พ.ศ. ๒๓๑๑ เชิญพระไตรปิฎกจากนครศรีธรรมราชมาตรวจสอบกับฉบับที่กรุงธนบุรี ชำระวินัยสงฆ์ สร้างและบูรณะวัดหลายแห่ง เช่น วัดอรุณราชวราราม

- ด้านการปกครองและวัฒนธรรมในด้านอื่น ๆ รวมทั้งสภาพสังคมและลักษณะเศรษฐกิจส่วนใหญ่ ยังคงมีลักษณะเหมือนกับสมัยอยุธยา^{๑๐๙}

วัฒนธรรมสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น เริ่มตั้งแต่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ได้สถาปนารัฐราชธานีแห่งใหม่ที่กรุงธนบุรี เนื่องจากเหตุผลทางยุทธวิธีเป็นสิ่งสำคัญสำหรับพัฒนาการนั้นอยู่บนรากฐานของวัฒนธรรมกรุงศรีอยุธยา สมัยรัตนโกสินทร์ (รัชกาลที่ ๑-๔) ชาตินิยมได้แก่ อังกฤษ โปรตุเกส ได้เข้ามาฟื้นฟูการค้ากับไทย ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ เช่น การยอมรับทฤษฎีการค้าเสรี (Laissez-faire) ของอาดัม สมิท และชาวอเมริกัน เป็นยุคที่คนไทยเริ่มตื่นรู้จักชาติตะวันตกในมิติของการติดต่อค้าขาย รวมถึงการทูตเพื่อแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ทางการค้า แนวคิดตะวันตกได้เริ่มเข้ามาในรูปแบบของการใช้อิทธิพลของการเมืองและการทหารอย่างชัดเจน ในยุคของการขยายลัทธิจักรวรรดินิยมในตอนต้นพุทธศตวรรษที่ ๒๕ เป็นต้นมา ซึ่งแนวความคิดแบบใหม่จากอิทธิพลของชาติตะวันตกส่งผลในการเปลี่ยนแปลงในสังคม การปกครอง เศรษฐกิจ รวมถึงการศึกษา อุดมการณ์ และค่านิยม คนไทยเริ่มมีความผูกพันกับชาติตะวันตกในทุก ๆ ด้าน วัฒนธรรมในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นที่สำคัญ ได้แก่

- ด้านการปกครองในรัชกาลที่ ๑ มีลักษณะคล้ายกับกรุงศรีอยุธยาและธนบุรี ตำแหน่งข้าราชการกลางตำแหน่งสูงสุด คือ อัครเสนาบดี พอถึงรัชกาลที่ ๒ ดำเนินการตามรัชกาลที่ ๑ และมีการปรับปรุงเล็กน้อย

^{๑๐๘} บันเทิง พานิจิตร, ประเพณีวัฒนธรรมไทยและคติความเชื่อ, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๙), หน้า ๔๙.

^{๑๐๙} เรื่องเดียวกัน หน้า ๕๑.

- ด้านเศรษฐกิจ มีระบบเจ้าภาษีนายอากร เก็บภาษีอย่างเป็นทางการ ถึงรัชกาลที่ ๒ ทรงอนุญาตให้ชาวจีนผูกขาดเก็บภาษีบางอย่างโดยที่เจ้าภาษีนายอากรจะต้องส่งมอบเงินส่วนหนึ่งให้กับรัฐ ในรัชกาลที่ ๔ เศรษฐกิจของประเทศเริ่มเปลี่ยนแปลงไปสู่ระบบวงการค้าเข้าไปสู่ระหว่างประเทศ

- ด้านสังคม มีลักษณะเหมือนสมัยกรุงศรีอยุธยา ในสังคมมีชนชั้นการปกครอง เช่น กษัตริย์ เจ้านาย ขุนนาง ข้าราชการ กับชนชั้นผู้ใต้ปกครอง ได้แก่ ไพร่ และทาส รัชกาลที่ ๔ มีการเปลี่ยนแปลงประเพณีหลายอย่าง โปรดให้ข้าราชการสวมเสื้อเข้าฟ้า และเริ่มห้ามบิดา มารดาชายบุตร หลานเป็นทาส ห้ามสามีขายภรรยาเป็นทาส ทรงเริ่มยกฐานะสตรีโดยให้สตรีที่บรรลุนิติภาวะ มีสิทธิเลือกสามีได้โดยที่บิดามารดาไม่บังคับ

- ด้านศาสนา ทรงสร้างบูรณปฏิสังขรณ์วัด เช่น พระอารามต่าง ๆ ที่ได้โปรดให้สร้างขึ้นใหม่ คือ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม ซึ่งสร้างขึ้นไว้เพื่อเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร ในรัชกาลทรงฟื้นฟูประเพณีวิสาขบูชา ทรงปรับการสอบพระปริยัติธรรม รัชกาลที่ ๔ ทรงพระราชทานกำเนิดคณะสงฆ์ธรรมยุติกขึ้นมา ซึ่งนับว่าเป็นการปฏิรูปพระพุทธศาสนาครั้งใหญ่คราวหนึ่งในประเทศไทย และปรับปรุงแก้ไขข้อปฏิบัติเป็นระเบียบแบบแผนสำหรับธรรมยุติ และทรงกำหนดหลักการอ่านหลักภาษาไทย ขึ้นใหม่ให้สอดคล้องกับสากล ทรงพระราชนิยมให้เทศน์ด้วยปากเปล่า

- ด้านการศึกษา ในสมัยรัชกาลที่ ๔ มีเริ่มพัฒนาการศึกษา โดยทรงส่งเสริมให้มีการศึกษาแบบตะวันตก สนับสนุนให้มีขุนนางตั้งโรงเรียน ส่งข้าราชการไปดูงานครั้งแรกสมัยรัตนโกสินทร์ตอนกลาง

การเปลี่ยนแปลงสมัยใหม่ได้เริ่มขึ้นตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๕ และรัชกาลที่ ๖ ไทยเริ่มมีการติดต่อกับตะวันตก ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการปกครองที่มีผลกระทบต่อโลกทัศน์และค่านิยมของชาวไทย ในสมัยรัชกาลที่ ๕ ได้มีการปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ทั้งการบริหารราชการส่วนกลางและส่วนภูมิภาค มีการแบ่งราชการเป็นกระทรวง กรม โดยย้ายเรื่องสิทธิเสรีภาพและการมีส่วนร่วมในการปกครองเป็นหลักการสำคัญ ซึ่งต่างจากทัศนะเดิมของคนไทยและมีการเปิดประเทศ โดยการรับเอาวัฒนธรรม ต่างชาติเพื่อพัฒนาประเทศอยู่หลายด้าน พัฒนาการวัฒนธรรมในสมัยรัชกาลที่ ๕ และ ๖ กระทำได้ไม่มากนัก เพราะบ้านเมืองยังไม่ค่อยสงบและระยะเวลาการครองราชย์สั้น ๆ วัฒนธรรมสมัยรัตนโกสินทร์ตอนกลาง ที่สำคัญ ได้แก่

- ด้านการปกครอง ได้มีการปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ทั้งบริหารราชการส่วนกลางและส่วนภูมิภาค มีการแบ่งราชการเป็นกระทรวง กรม ตรากฎหมายอย่างตะวันตกโดยย้ายเรื่องสิทธิเสรีภาพ รัชกาลที่ ๖ ทรงส่งเสริมวรรณกรรมสร้างสรรค์ และทรงเผยแพร่ลัทธิประชาธิปไตยโดยจัดตั้งดุสิตธานีขึ้น ยกเลิกจารีตนครบาล ที่ใช้อำนาจขู่เชิญในการสอบสวนจำเลย ได้ตราพระราชบัญญัตินามสกุล พ.ศ. ๒๔๕๕ ให้ใช้พุทธศักราชเป็นศักราชในราชการ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๖ แทนการใช้รัตนโกสินทร์ศก กำหนดคำนำหน้าสตรีใสดว่า “นางสาว” สตรีที่แต่งงานแล้วว่า “นาง” และมีว่าเด็กชาย เด็กหญิง

- ด้านเศรษฐกิจ รัชกาลที่ ๕ ได้มีการปรับปรุงการบริโภคน

- ด้านสังคม รัชกาลที่ ๕ มีการเลิกทาส เลิกระบบไพร่ มีการปรับปรุงประเพณีวัฒนธรรม ให้เจ้าข้าราชการยืนเฝ้าตามประเพณีฝรั่ง แก้ไขการสืบสันตติวงศ์ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๙ ได้เลิกตำแหน่งวังหน้า และโปรดเกล้าฯ ให้แต่งตั้งสยามมกุฎราชกุมาร ทรงปรับปรุงการแต่งกายและการไว้ผมของคนไทยชายไว้ผมแบบฝรั่ง ใส่เสื้อราชปะแตน หญิงไว้ผมยาวตัดเป็นดอกบัวกระทุ่ม ให้ทหารนุ่งกางเกงแบบยุโรป ในรัชการที่ ๖

- ด้านศาสนา รัชกาลที่ ๕ ทรงสร้างวัดและบูรณปฏิสังขรณ์ เช่น วัดเบญจมบพิตร วัดพระศรีรัตนศาสดาราม รัชกาลที่ ๕ ได้ทะนุบำรุงพุทธศาสนาให้มีประเพณีประจำรัชกาล ได้ทรงบริจาคพระราชทรัพย์เป็นประจำทุกวัด วัดเล็กละเลน้อย นอกจากนี้ได้ยังส่งเสริมการสอนพระพุทธศาสนาในด้านต่าง ๆ ด้วยพระองค์เองบ้าง โดยพระราชนิพนธ์หนังสือเกี่ยวกับธรรมขึ้นไว้เป็นจำนวนมาก เช่น เทศนาเสือป่า พระพุทธเจ้าตรัสรู้อะไร

- ด้านการศึกษา รัชกาลที่ ๕ ได้มีการปฏิรูปการศึกษา ให้มีระบบการศึกษาที่ชัดเจน ให้ประชากรราษฎรได้รับการศึกษาโดยทั่วถึง ไม่ใ้รับการศึกษาเฉพาะวัด หรือวังเท่านั้น มีโรงเรียนสอนประชาชนทั่วไปและในปี พ.ศ. ๒๔๗๕ ได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๘๑ ซึ่งเป็นระยะที่ จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรีสมัยแรก ไทยสนใจที่จะรับวัฒนธรรมตะวันตกมากกว่าจะเห็นความสำคัญของวัฒนธรรมตะวันออก ทั้งนี้เป็นไปตามนโยบายของรัฐบาลในการที่จะพัฒนาชาติไทย ช่วงนี้วัฒนธรรมตะวันออกนอกจากจะไม่ได้ได้รับความสนใจแล้ว ยังถูกสกัดกั้นอีกด้วย เช่น มีการสั่งปิดโรงเรียนสอนภาษาจีน และยกเลิกใบอนุญาตหนังสือพิมพ์จีน^{๑๑๐}

วัฒนธรรมไทยสมัยรัตนโกสินทร์ปัจจุบัน ซึ่งได้แก่ ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๗ ถึงปัจจุบัน มีการปกครองแบบประชาธิปไตย หมายถึงให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครอง ความจริงแล้ว เริ่มมาจากรัชกาลที่ ๕ รัชกาลที่ ๖ ก็ทรงเตรียมประชาธิปไตย สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นเร่งพัฒนาประเทศในระยะแรกเป็นการพัฒนาเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจ ในยุคนี้นักปฏิวัติอุตสาหกรรมรัชกาลที่ ๗ ได้พยายามวางหลักฐานประชาธิปไตยและทรงมีแผนการที่จะพระราชทานรัฐธรรมนูญ ให้แก่ประชาชนแต่ทรงถูกคัดค้านโดยพวกเจ้านายจึงทรงยับยั้งแผนการนั้น จนกระทั่งเกิดการปฏิวัติ แต่มีการเปลี่ยนแปลงระบบการปกครอง โดยคณะราษฎร เมื่อ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ หลังจากนั้นอารยธรรมไทย ก็มีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการ โดยได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมตะวันตกมากกว่าวัฒนธรรมตะวันออก^{๑๑๑} วัฒนธรรมสมัยรัตนโกสินทร์ปัจจุบันที่สำคัญ ได้แก่

- ด้านการปกครอง เป็นการเปลี่ยนการปกครองจากระบบสมบูรณาญาสิทธิราช เป็นระบอบประชาธิปไตยเป็นระยะที่ จอมพล ป.พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรีสมัยแรก วัฒนธรรมตะวันออกไม่ได้รับความสนใจแล้ว เช่น มีการสั่งปิดโรงเรียนภาษาจีน

- ด้านศาสนา รัชกาลที่ ๗ กำลังประสบกับภาวะเศรษฐกิจตกต่ำอย่างหนัก และบ้านเมืองกำลังประสบกับความยุ่งยาก จึงมิได้สร้างวัดเพิ่มเติม แต่ก็มีบูรณปฏิสังขรณ์วัดเป็นการใหญ่ เช่น วัดปฐมเจดีย์ รัชกาลที่ ๘ ได้สร้างพระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย สมบูรณ์ครั้งแรก ไต่โปรดฯ ให้รับงานนี้อยู่ในพระบรมราชูปถัมภ์และกรมศาสนาจัดพิมพ์เผยแพร่ต่อไป ซึ่งต่อมาในสมัยรัชกาลที่ ๙ มีการส่งเสริมพระพุทธศาสนา เช่น ส่งพระสงฆ์ ในประเทศไทยไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาต่างประเทศ เช่น ยุโรป อเมริกา

- ด้านการศึกษา รัชกาลที่ ๗ ได้มีการจัดประกวดการแต่งหนังสือสอนพระพุทธศาสนาสำหรับเด็ก

^{๑๑๐} คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วัฒนธรรมไทย, หน้า ๓๓-๓๕.

^{๑๑๑} ทวีติดา นาคเกษม, ไทยศึกษา, หน้า ๓๕-๓๖.

- เศรษฐกิจ รัชกาลที่ ๗ ประสบกับภาวะเศรษฐกิจตกต่ำอย่างหนัก และบ้านเมืองกำลังประสบกับความยุ่งยาก รัชกาลที่ ๘ เป็นระยะที่อยู่ในรัชกาลไม่มากนัก เศรษฐกิจก็ยังอยู่ในภาวะที่ต่ำในรัชกาลที่ ๙ (ปัจจุบัน) ภาวะเศรษฐกิจก็ดีขึ้นและบางช่วงก็ดีมาก ดีกว่าประเทศเพื่อนบ้านหลายประเทศหากบางช่วงการเมืองมีปัญหาภาวะเศรษฐกิจ โลกประสบปัญหา ประเทศไทยก็ถูกพ่วงไปด้วย เพราะเศรษฐกิจในประเทศไทยเกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจโลก และได้สร้างพุทธมณฑลเป็นการฉลอง ๒๕ ศตวรรษ ณ อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

- ด้านสังคม ได้ส่งเสริมประเพณีวัฒนธรรมของไทย เช่น ประเพณีสงกรานต์ รัฐบาลได้ส่งเสริมให้คนไทยได้มีโอกาสร่วมประเพณีท้องถิ่น คนอยู่ในเมืองก็กลับไปแสดงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ และฟื้นฟูประเพณีที่ถูกลืมไปแล้วนั้น เช่น ประเพณีเวียนเทียน วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา การเผาเทียนเล่นไฟ เป็นต้น^{๑๑๒}

อนึ่ง มีคำกล่าวถึงวัฒนธรรมร่วมสมัย ซึ่งเมื่อกล่าวโดยหลักใหญ่แล้ว มี ๒ อย่าง คือ วัฒนธรรมร่วมสมัยจากอดีตและวัฒนธรรมร่วมสมัยในปัจจุบัน วัฒนธรรมร่วมสมัยจากอดีต คือ การนำวัฒนธรรมจากอดีตมาประยุกต์ใช้ร่วมกับวัฒนธรรมในปัจจุบันได้อย่างเหมาะสมตึงาม ถูกกาลเทศะ ผสมผสานกันได้อย่างกลมกลืนเป็นที่ยอมรับในแต่ละเรื่อง หรือทุกประเภทของวัฒนธรรม ในสังคมเดิมไทยมีการแบ่งชนชั้นในสังคมในระบบศักดินา มุสนาย-ไพร่ เมื่อมีการแพร่กระจายของวัฒนธรรมตะวันตก คนไทยได้รับการศึกษาจากตะวันตกมากขึ้นทำให้บุคคลเหล่านี้มีคุณค่าและมีฐานะทางสังคมเหนือกว่าคนไทยโดยทั่วไป ทำให้คนไทยนิยมไปศึกษาต่อต่างประเทศเพื่อให้ได้ชื่อว่าเป็นนักเรียนนอก

ต่อมา มีการเข้าไปประกอบอาชีพในต่างประเทศจำนวนมาก นอกจากนี้ อิทธิพลตะวันตกยังมีการแบ่งแยกในรูปแบบอื่นที่เข้ามาในวิถีชีวิตของคนไทย เช่น การแสดง ความมั่งคั่งจากวัตถุต่าง ๆ ทำให้ไทยประสบปัญหาตามมาคือ ไทยต้องสั่งซื้อสินค้าราคาแพงเข้าประเทศ เช่น รถยนต์ บ้านที่ทันสมัย มีอุปกรณ์ตกแต่งราคาแพงจากต่างประเทศ ทำให้มีผลกระทบแก่ราคาวัสดุ และค่าครองชีพของคนไทย ไทยต้องประสบภาวะน้ำมันขึ้นราคาตามต่างชาติไปด้วย คนชนบทเริ่มซึมซับความเจริญทางเทคโนโลยีจากเมืองใหญ่ เริ่มปรับปรุงแนวทางการดำเนินชีวิตจากเดิมให้ทันสมัยรู้จักคุณค่าของเวลามากขึ้นเมื่อว่างจากการทำนาการทำนาในอดีต คนไทยเคยใช้ควายไถนา แต่เวลาผ่านมาเมื่อบ้านเมืองเจริญขึ้นได้นำเอาเทคโนโลยีสมัยใหม่มาพัฒนาชีวิต จากการใช้แรงควายเปลี่ยนแปลงเป็นการใช้รถไถนาแทนการใช้ควายไถนา ซึ่งไถได้ตั้งแต่เช้า-เย็น แต่การทำนาก็ยังรักษารูปแบบเดิมไว้อยู่ เช่น การลงแขกในการทำนา ดำนา เกี่ยวข้าวและอีกหลายประการ ที่สังคมไทยได้ประเพณีปฏิบัติกัน บางอย่างคิดว่าเป็นของใหม่แต่ก็ยังรักษาสภาพเดิมไว้อยู่เช่น ประเพณีสงกรานต์ ในวันเนา คนเหนือในเมืองเคยขนทรายเข้าวัดเพื่อหวังบุญ และอานิสงส์แต่ปัจจุบันไม่ขนทรายที่ใช้คนขน ชุมชนเมืองก็บริจาคเงินกัน จ้างรถ ขนแทนคน แต่ความปรารถนาเขาก็เหมือนเดิม คือหวังบุญกุศล วัฒนธรรมสมัยใหม่มีคนกล่าวว่า คนเริ่มเห็นห่างวัด ศูนย์รวมของคนในหมู่บ้านเริ่มเปลี่ยนจากวัดมาเป็นร้านค้าแพะเครื่องรับโทรทัศน์และวิทยุ ทำให้ชาวบ้านได้รับข่าวสาร ไฟฟ้า นำประปา เข้ามาแทนที่แสงไฟจากตะเกียงและน้ำฝน อย่างไรก็ตาม วิถีชีวิตของคนในชนบทแม้เมื่อมองอย่างผิวเผินจะดูเสมือนเปลี่ยนแปลงไป^{๑๑๓}

^{๑๑๒} บันเทิง พาพิจิตร, ประเพณีวัฒนธรรมไทยและคติความเชื่อ, หน้า ๖๖.

^{๑๑๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๔.

วัฒนธรรมร่วมสมัยในปัจจุบัน หรืออาจเรียกว่าสมัยใหม่ และอาจหมายความถึง โลกาภิวัตน์ หรือ ไฮเทคโนโลยีด้วยก็ได้ ซึ่งก็ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมกลมกลืนในแต่ละประเภทของวัฒนธรรมจากเดิมที่มีความเป็นอยู่แบบพอเพียงตามอัตภาพ มีความเอื้อเพื่อ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เป็นครอบครัวขยาย เมื่อวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามาทำให้ครอบครัวไทยกลายเป็นครอบครัวเดี่ยวมีเพียง พ่อ แม่ ลูก ในลักษณะต่างคนต่างอยู่ ขาดการช่วยเหลือพึ่งพาซึ่งกันและกัน ทอดทิ้งผู้สูงอายุ ขาดความรักในศิลปะไทย ก้าวร้าว และมักเกิดปัญหาครอบครัวตามมา เนื่องจากสังคมไทยมักเลียนแบบสังคมอเมริกัน วัยรุ่นพยายามใช้ชีวิตอย่างอิสระ (Privacy) ที่ไม่ถูกต้อง วัยรุ่นคลั่งไคล้ดนตรีตะวันตกใช้ชีวิตอย่างอิสระ มีความเสรีทางเพศ เด็กวัยรุ่นเริ่มท้องไม่มีพ่อ ทำให้เป็นปัญหาทำแท้งเถื่อนตามมา ปัญหายาเสพติด ปัญหาโรคเอดส์ คนไทยบางกลุ่มเป็นทาสวัตถุ ส่งผลให้ทำลายความมั่นคงของสถาบันครอบครัวไทยอย่างหมดสิ้น

ภาพรวมโดยทั่วไป เห็นได้ ๒ ประการคือวิถีชีวิตไทยในชนบทและวิถีชีวิตไทยในเมืองซึ่งมีความคาบเกี่ยวกันระหว่างสมัยอดีตและสมัยปัจจุบัน จัดเป็นวัฒนธรรมร่วมสมัย ในการพัฒนาวัฒนธรรมร่วมสมัยจัดแยกความเป็นอยู่ของสังคมเป็น ๒ ส่วน แบบวิถีชีวิตไทยในชนบท และวิถีชีวิตไทยเมือง ท่ามกลางความเจริญทางวัตถุที่ทำให้ชีวิตต้องแข่งขันกันมากขึ้น ความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัวเริ่มห่างเหิน ต่างมีเวลาให้กันน้อยลงการคบหาสมาคมในสังคมก็จะเป็นไปอย่างฉาบฉวย ไม่จริงจังตั้งแต่ก่อน อย่างไรก็ตาม ยังมีบางสิ่งบางอย่างที่ได้เปลี่ยนไปตามยุคตามสมัย ในทางตรงกันข้าม กลับได้รับการส่งเสริมให้รักษาไว้ตลอดไปสิ่งเหล่านั้นก็คือความเชื่อและค่านิยมในการยกย่องสรรเสริญผู้มีความสามารถความมารยาท สุภาพเรียบร้อย ความกตัญญูกตเวทิต่อบุพการีและผู้มีพระคุณ วิถีชีวิตของคนไทยปัจจุบัน เป็นวิถีชีวิตที่รับแรงวัฒนธรรมใหม่จึงเกิดขึ้นหลายอย่าง ได้แก่

- ด้านอาหาร คือ คนในเมืองปัจจุบันมีการรับประทานอาหารนอกบ้านมากกว่าในบ้าน บางคนเกือบทำอาหารด้วยตนเองไม่เป็น จำเป็นหาอาหารมารับประทานโดยไม่ต้องมีหม้อข้าวหม้อแกง ใช้อาหารถุงแทน สำหรับวัยรุ่นยุคใหม่จะถนัดอาหารพวกเส้น

- ด้านสังคม เด็กวัยรุ่นสมัยปัจจุบัน จะได้รับอิทธิพลจากเพื่อนมากกว่าครอบครัว การแต่งตัวมีการแสดงอวัยวะบางส่วน ให้คนอื่นได้เห็น เช่น เจาะจมูก และเสื่อสวมใส่ก็เปลี่ยนแบบตลอด

- ด้านภาษา ปัจจุบันมีการพัฒนาภาษาทั้งผู้ใหญ่ และวัยรุ่น สร้างศัพท์ใหม่ ๆ มาใช้และแพร่กระจายต่อกันเช่นคำว่า “กิ๊ก” หมายถึง เพศตรงข้ามที่คบหาความสัมพันธ์กัน หรือเป็นคู่นอนกัน บางคนก็บอกว่ามี กิ๊กหลายคน แต่คำว่า “กิ๊ก” สมัยก่อน หมายถึง ชู้ ที่สังคมต่างไม่ยอมรับกันถือ ว่า ความชั่วร้าย ผิดศีลธรรม^{๑๑๔}

สรุปได้ว่า พัฒนาการของวัฒนธรรมไทยจากอดีตถึงปัจจุบัน แสดงให้เห็นความเป็นวัฒนธรรมร่วมสมัย กล่าวคือ การนำวัฒนธรรมจากอดีตมาประยุกต์ใช้ร่วมกับวัฒนธรรมในปัจจุบันได้อย่างเหมาะสมดงาม ถูกกาลเทศะ ผสมผสานกันได้อย่างกลมกลืนเป็นที่ยอมรับในแต่ละเรื่อง หรือทุกประเภทของวัฒนธรรม ซึ่งดังกล่าวนี้อาจเกิดขึ้นได้ทุกวันทุกเวลา และยังสามารถแสดงเป็นภาพลักษณ์ออกมาได้ ซึ่งได้แก่ ทุกอย่างไม่ว่าจะเป็นการทำอาหาร การแต่งกาย สื่อมวลชน กีฬา หรือวรรณกรรมก็ตาม

^{๑๑๔} ศณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วัฒนธรรมไทย, หน้า ๓๗-๔๐.

๒.๓.๕ ความสัมพันธ์ระหว่างพระพุทธศาสนากับศิลปวัฒนธรรมไทย

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเนื้อหาสาระว่าด้วย “ความสัมพันธ์ระหว่างพระพุทธศาสนากับศิลปวัฒนธรรมไทย” เพื่อใช้เป็นแนวทางในการออกแบบและสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

พระพุทธศาสนามีความสัมพันธ์ต่อศิลปวัฒนธรรมไทยในด้านต่าง ๆ ดังนี้

อิทธิพลต่อลักษณะนิสัยจิตใจ คนไทยมีนิสัยเยือกเย็น โอบอ้อมอารี เมตตากรุณา เคารพอ่อนน้อม ถ่อมตน กตัญญูกตเวที ขยัน อดทน สุภาพและไม่เห็นแก่ตัว เป็นต้น เพราะปฏิบัติตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

อิทธิพลต่อศิลปกรรมและสถาปัตยกรรม ศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมของไทยเจริญก้าวหน้าเพราะพระพุทธศาสนา เช่น ภาพเขียน ฝาผนังโบสถ์ เพดานโบสถ์ แบบก่อสร้างโบสถ์วิหาร การหล่อพระพุทธรูป เจดีย์รูปทรงต่าง ๆ ศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมของไทยวิจิตรงดงาม เพราะพระพุทธศาสนาเป็นแรงบันดาลใจ

อิทธิพลต่อภาษา คนไทยรับพระพุทธศาสนาทั้งเถรวาทและมหายานจากอินเดียเราจึงรับเอาภาษาบาลีหรือมคธและภาษาสันสกฤตมาใช้ในภาษาไทยมากมาย เช่น บุษบา-บุษบา, ปัญญา-ปรัชญา, บุญ-บุญย์, กิเกียรติ, วิเชียร-เพชร, วิชา-วิทยา, รุกขชาติ-พฤกษชาติ, มนุษย์ บุคคล มณฑล บัณฑิต รถยนต์ สุข ผาสุก เกษตรศาสตร์ ธรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ ฯลฯ

อิทธิพลต่อวรรณกรรม ที่สำคัญและดีเด่นเข้าขั้นวรรณคดี ส่วนมากมาจากเรื่องทางพระพุทธศาสนา เช่น ไตรภูมิพระร่วง มหาชาติคำหลวง สมุทรโฆษคำฉันท์ ปุณโณวาทคำฉันท์ พระมาลัยคำหลวง ปฐมสมโพธิกถา สามัคคีเภทคำฉันท์ และกาพย์เห่เรือ พระกฐินหลวง ฯลฯ แม้เรื่องของไทยแท้ ๆ เช่น ลิลิตพระลอ ก็ยังมีหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาแทรกอยู่

อิทธิพลต่อจารีตประเพณี ประเพณีที่สำคัญๆ ของไทย ส่วนมากสืบเนื่องมาจากพระพุทธศาสนาเช่น มาฆบูชาวิสาขบูชา อาสาฬหบูชา เข้าพรรษา แห่เทียนพรรษา ตักบาตรเทโว ทำขวัญนาค ลอยกระทงและพิธีแห่ต่าง ๆ ของภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

อิทธิพลต่อขนบธรรมเนียม ขนบธรรมเนียมต่างๆ ของไทยสืบเนื่องมาจากพระพุทธศาสนาเป็นแนวปฏิบัติ เช่น การต้อนรับแขก การเข้าพบผู้ควรเคารพ การให้เกียรติแก่ผู้อื่น มารยาทสุภาพอ่อนโยน ไม่ลู่อานาจฝ่ายต่ำ เช่น โลก โกรธ หลง

อิทธิพลต่อการศึกษาเล่าเรียน สมัยโบราณวัดเป็นศูนย์กลางการศึกษา พระเป็นครูสอนศีลธรรม และอบรม^{๑๕}

ดังกล่าวนี้ พระพุทธศาสนาจึงเป็นต้นกำเนิดของวัฒนธรรมไทยตั้งแต่อดีตและสืบทอดมากระทั่งปัจจุบัน ซึ่งมีมากมายหลากหลายด้าน ดังนี้

๑) สถาปนากษัตริย์ไทย ที่ได้รับการยกย่องจากชาวโลกว่า พระองค์เป็นยิ่งกว่ากษัตริย์ (The King of King) เพราะทรงทศพิธราชธรรม จักรวรรดิวัตร ราชสังคหวัตถุ ฯลฯ ทรงเป็นที่รู้จักไปทั่วโลก เช่น ยามบ้านเมืองมีวิกฤตด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็ความแตกแยกของเหล่าพสกนิกรที่มีความคิดเห็นไม่ตรงกันในเรื่องการเมืองเศรษฐกิจและอื่น ๆ ก็จะมีทรงเข้าไปประสานให้เกิดความสงบสามัคคีขึ้นในแผ่นดินทุกครั้งไปจนเป็นที่รู้จักกันในสังคมโลก โดยเฉพาะประเทศที่ปกครองโดยระบอบกษัตริย์

^{๑๕} ประพันธ์ กุลวินิจฉัย, “ค้นหาอะไรในวันสงกรานต์”, พุทธจักร, ปีที่ ๖๑ ฉบับที่ ๔, (เมษายน ๒๕๕๐): ๕๕-๕๗.

๒) อักษรไทย ก็ได้รับอิทธิพลจากพระพุทธศาสนา ก่อนที่พ่อขุนรามคำแหงจะทรงประดิษฐ์อักษรไทยขึ้นใช้นั้นพระองค์ทรงศึกษาเชี่ยวชาญภาษาบาลี สันสกฤต ขอม มอญมาก่อน ซึ่งขอมและมอญดังกล่าวนั้นก็ได้รับอิทธิพลจากคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาคือพระไตรปิฎก

๓) จิตใจแบบไทย เป็นที่ประจักษ์แล้วว่า คนไทยมีจิตใจโอบอ้อมอารีชอบช่วยเหลือคนตกทุกข์ได้ยาก ชอบทำบุญให้ทาน กระทั่งสัตว์ต่าง ๆ ด้วยได้รับอิทธิพลจากพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งจาก เรื่องมหาเวสสันดรชาดกที่ถ่ายทอดมาในรูปเทศน์มหาชาติ

๔) จรรยา มารยาทไทย ลักษณะเด่นคือเคารพผู้อาวุโส การกราบไหว้อ่อนน้อมถ่อมตนและการยิ้มแย้ม คนไทยถูกปลูกฝังนิสัยมาตั้งแต่เยาว์วัยในความเคารพผู้ใหญ่โดยได้รับแบบอย่างจากพ่อแม่ โดยเฉพาะจากแม่ที่มีหน้าที่หลักในการอบรมสั่งสอนหรือทำให้ดูเป็นตัวอย่าง เช่น การใส่บาตรหน้าบ้านตอนเช้าหรือพาไปทำบุญที่วัด ฟังพระสงฆ์แสดงธรรมนอกจากนี้ยังได้รับการฝึกฝนเพิ่มเติมจากโรงเรียน เหล่านี้ล้วนเป็นวัฒนธรรมไทยที่ได้รับมาจากพระพุทธศาสนาจนเป็นที่ประทับใจแก่ชาวต่างชาติที่ได้พบเห็น ไทยจึงได้รับสมญาว่า สยามเมืองยิ้ม

๕) การแต่งกายแบบไทย เรียบง่ายปกปิดมิดชิดของสงวน แม้จะมีแฟชั่นใหม่ ๆ เข้ามาก็จะดัดแปลงให้เป็นไทย ๆ ตามความเหมาะสมเรียกว่ามีจิตวิญญาณแห่งความละเอียดตามแบบชาวพุทธที่ได้รับการอบรมมา

๖) ศิลปกรรมไทย มีความงดงามตามแบบไทยไม่ว่าจะเป็น สถาปัตยกรรม ประติมากรรม จิตรศิลป์และประณีตศิลป์ รวมไปถึงนาฏศิลป์ไทย ดนตรีไทย เพลงไทย ลายไทย มวยไทย นับเป็นศิลปะความชำนาญด้านต่าง ๆ ของคนไทยที่คิดประดิษฐ์ขึ้นมาจนเป็นของไทย ปรากฏเด่นเป็นสง่าทำทลายสายตาของนักท่องเที่ยวอยู่ในปัจจุบัน งานชิ้นเอกเหล่านี้เกิดขึ้นด้วยแรงศรัทธาในพระพุทธศาสนา

๗) วรรณคดีไทย นับเป็นงานสร้างสรรค์ด้านภาษาไทย ที่ประดิษฐ์ขึ้นจากความรู้ความรู้สึกนึกคิดอย่างสร้างสรรค์ ของบรรพบุรุษไทย ตั้งแต่สมัยสุโขทัย อโยธยา และรัตนโกสินทร์ นักปราชญ์ไทยที่สร้างสรรค์งานนั้นก็มิใช่องค์พระมหากษัตริย์ ราชบัณฑิต ราษฎรทั่วไป รวมถึงพระสงฆ์ที่มีความเชี่ยวชาญชำนาญในแต่ละสาขา จนวรรณคดีไทยได้เป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไป และบางเรื่องยังเป็นที่รู้จักกันไปทั่วโลกจนได้รับรางวัลจากองค์การสหประชาชาติ

๘) ประเพณีไทย ได้แก่ วิถีชีวิตนี้ปฏิบัติสืบทอดมาแต่บรรพบุรุษ ที่เป็นที่ยอมรับกันแล้วว่าเหมาะสมกับสังคมไทย มีทั้งจารีตประเพณี ขนบประเพณีและธรรมเนียมประเพณี อันเป็นกฎระเบียบที่วางไว้ให้คนในสังคมปฏิบัติ หากใครฝ่าฝืนกฎประเพณีก็จะมีโทษทั้งอย่างหนัก อย่างกลางและอย่างเบา โดยมีพระพุทธศาสนาเป็นแม่แบบในการวางกฎ ระเบียบ เช่น ประเพณี การแต่งงาน การเกิด การศึกษาเล่าเรียน การทำมาหากิน แม้กระทั่งการตาย สังคมไทยถูกวางกฎระเบียบเรียกว่าวัฒนธรรมประเพณีไทย ที่ได้รับการยอมรับโดยทั่วไป^{๑๖}

สรุปได้ว่า พระพุทธศาสนามีความสัมพันธ์ต่อศิลปวัฒนธรรมไทย ด้วยเหตุที่วิถีชีวิตของคนไทยเกี่ยวเนื่องกับพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาตั้งแต่เกิดจนตาย ตัวอย่างเช่น ในตอนเกิดมีพิธีโกนจุก โตขึ้นมาพิธีบวช ต่อมีพิธีแต่งงาน และท้ายสุดมีพิธีศพ พระพุทธศาสนาจึงมีความสัมพันธ์กับศิลปวัฒนธรรมไทยในด้านต่าง ๆ เช่น การแต่งกายแบบไทย วรรณคดีไทย ประเพณีไทย ตลอดจนถึงจรรยา มารยาทไทย เป็นต้น

^{๑๖} คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วัฒนธรรมไทย, หน้า ๑๕๕-๑๕๖.

๒.๓.๖ การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทย

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเนื้อหาสาระว่าด้วย “การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทย” เพื่อใช้เป็นแนวทางในการออกแบบและสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

การอนุรักษ์ (Conservation) คือ การใช้และจัดการทรัพยากรทั้งที่เป็นธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้นอย่างฉลาด ตลอดจนมีการวางแผนอย่างรอบคอบสำหรับทรัพยากรเหล่านั้น เพื่อบรรลุความต้องการในอนาคตและให้หมายรวมถึงการป้องกัน การดูแล การรักษา เพื่อให้คงคุณค่าไว้ การสงวน และการปฏิสังขรณ์ และการบูรณะด้วย^{๑๑๗} อนุรักษ์ คือ รักษาให้คงเดิม^{๑๑๘} การสงวนปกป้องรักษาจากความสูญเสียดังกล่าวเพื่อให้มรดกวัฒนธรรมเหล่านั้นสามารถให้ความสุขทางจิตใจของตนและของคนรุ่นต่อไป ในการปฏิบัติการในงานอนุรักษ์เป็นสิ่งที่ควรระมัดระวังเนื่องจากต้องเกี่ยวข้องกับการเข้าไปกระทำหยุดยั้งขัดขวางการเสื่อมของสิ่งของวัสดุเดิมทำให้เปลี่ยนรูปลักษณะและบางครั้งจะยากต่อการคืนสภาพ^{๑๑๙}

การอนุรักษ์เป็นการกระทำโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อบำรุงรักษา ส่งเสริม และเผยแพร่ในกิจการใด ๆ ก็ตาม เช่น การอนุรักษ์วัฒนธรรม การอนุรักษ์สัตว์ป่า การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ^{๑๒๐} เป็นการใช้อย่างสมเหตุสมผลเพื่อการมีใช้ตลอดไป เป็นคำนิยามง่าย ๆ แต่เป็นการเน้นการใช้ทรัพยากรเป็นพื้นฐาน อีกทั้งยังมีแนวทางการใช้ตลอดไป ซึ่งหมายถึงว่าจะใช้ทรัพยากรอย่างไรจึงจะทำให้มีทรัพยากรเป็นต้นทุน (Stock) ที่สามารถมีใช้ตลอดไป อย่างไรก็ตาม การใช้นี้มีได้หมายถึงเฉพาะการนำมาบริโภค ต้ม กิจ หรือสัมผัส เท่านั้น แต่หมายความรวมถึง การเก็บเอาไว้ชมเชย ฟันฟู หรือพัฒนาสิ่งนั้นให้ดีขึ้นก็ได้ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ การสงวนหรือการแบ่งเขตที่จะสงวนไว้ก็ได้^{๑๒๑} นอกจากนี้แล้ว การอนุรักษ์ยังเป็นกระบวนการสงวนรักษาที่ได้เข้มงวดเป็นลักษณะผ่อนคลายเป็นปกป้องสิ่งแวดล้อม ภูมิทัศน์ หรือสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ไว้มิให้สูญหายหรือถูกเปลี่ยนไปโดยการใช้สอยหรือการบริโภคที่ไม่เหมาะสมหรือกล่าวโดยหลักการ คือ การพิทักษ์รักษาสภาพและเอกลักษณ์แต่ไม่หวงห้ามในการใช้^{๑๒๒}

^{๑๑๗} กรมศิลปากร, คู่มือถวายนความรู้แต่พระสังฆาธิการในการดูแลรักษามรดกทางศิลปวัฒนธรรม, หน้า ๓๕.

^{๑๑๘} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔, หน้า ๑,๓๗๑.

^{๑๑๙} Weaver Martin E., *Conserving Buildings: Guide to Techniques and Materials*, (New York: John Wiley & Sons, 1993), p. 53.

^{๑๒๐} จิระวิทย์ โกมลเปลิน, *หมวดวิชาส่งเสริมสุขภาพชีวิต ๓ (เลือก) ภาคกลาง*, (กรุงเทพมหานคร: เสมาธรรม, มปป.), หน้า ๑๔๗.

^{๑๒๑} เกษม จันทร์แก้ว, *เอกสารการสอนขุมวิชาการนิเวศวิทยาและการจัดการป่าไม้ การจัดการสิ่งแวดล้อม (หน่วยที่ ๘)*, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๕๑), หน้า ๘๒.

^{๑๒๒} เตชา บุญคุ้ม, “การอนุรักษ์และการพัฒนา”, *เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการ การอนุรักษ์สถาปัตยกรรมและชุมชน เนื่องในวาระครบรอบสถาปนา ๘๐ ปี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, (เมษายน ๒๕๔๐): ๒๙.

โดยแท้จริงแล้ว ความสำเร็จของการอนุรักษ์อยู่ที่พื้นฐานทางวัฒนธรรมของแต่ละกลุ่ม ประชาชาติหรือแต่ละกลุ่มสังคมต่างหาก วัฒนธรรมจะเปลี่ยนไปเป็นความเจริญ อยู่ที่คนในสังคมมี ปัญญาความสามารถค้นพบสิ่งที่มีอยู่แล้วแต่ยังซ่อนเร้นอยู่และประดิษฐ์เสริมสิ่งใหม่บนรากฐานสิ่งเก่า เพื่อรักษาเสถียรภาพและบุคลิกของสังคมตนเองไว้การเปลี่ยนแปลงไปข้างหน้า เท่านั้น ที่จะทำให้ วัฒนธรรมมีเสถียรภาพ เรียกว่า วัฒนธรรมมีพลวัต และในการเคลื่อนที่ไปนั้น หากไม่มีการสลัดของเก่าที่ไม่สอดคล้องแล้ว ทิ้งไปเสียบ้าง พร้อมกับต่อเติมเสริมแต่งสิ่งใหม่เข้าไป ก็จะทำให้วัฒนธรรมเกิด อាកาล้ำ และเสื่อมไป จนในที่สุดก็จะมีการตัดทิ้งวัฒนธรรมของตนเสีย แล้วรับเอาวัฒนธรรมอื่นเข้ามาแทนที่เป็นผลให้สังคมนั้นต้องสูญเสียบุคลิกลักษณะของตนในที่สุด

สหประชาชาติได้กำหนดให้ชุมชนโลกใช้มิติทางวัฒนธรรมในการพัฒนาประเทศซึ่งเป็น เรื่องน่าสนใจยิ่ง เพราะนอกจากจะได้พัฒนาวัฒนธรรมแล้ว ยังได้ใช้วัฒนธรรมเป็นพลังสำคัญของการ พัฒนาอีกด้วย แนวความคิดนี้ไม่ใช่การหวนคืนสู่อดีต แต่เป็นการกลับไปสู่รากเหง้าของตนเองเพื่อที่จะ ก้าวต่อไปข้างหน้าอย่างมั่นใจว่าเราจะไม่สูญเสียเอกลักษณ์หรือความเป็นตัวของตัวเองไปบนเส้นทาง แห่งการพัฒนานั้นนอกจากนั้นคุณค่าของวัฒนธรรมในแต่ละชุมชนก็ไม่ใช่อยู่ที่การปฏิบัติต่อเนื่องกันมา เท่านั้น หากอยู่ที่คุณค่าทางด้านจิตใจ ด้านความรู้สึก ที่เราเรียกว่าพลัทธิธรรม สิ่งนี้จะนำไปสู่ เอกลักษณ์และความร่วมมือกัน อันจะมีผลต่อการพัฒนาทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคมของแต่ละ ชุมชน การพัฒนาที่จะเป็นผลจึงต้องใช้ปัญญาเพื่อค้นหาสิ่งที่มีอยู่แล้ว นำมาฟื้นฟูประยุกต์และ ประดิษฐ์เสริมสร้างสิ่งใหม่บนรากฐานสิ่งเก่า ซึ่งจะเป็นการพัฒนาในตัวของมันเอง องค์กรศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติหรือ ยูเนสโก จึงได้กำหนดแนวความคิดไว้ชัดเจนว่าการ พัฒนาที่ถูกต้องมีลักษณะเริ่มจากภายในประยุกต์และประดิษฐ์คิดค้นภายในวัฒนธรรมแต่ละแห่งเอง ไม่มีใครสามารถให้ข้อเสนอแนะแบบสำเร็จรูปกับทุกเรื่องทุกปัญหาได้ว่าจะนำเอาคุณค่าศิลปะและ วัฒนธรรมที่ดั่งงามมาประยุกต์ผสมผสานหรือสร้างใหม่อย่างไร ให้สอดคล้องกับการแก้ปัญหาและการ พัฒนา เป็นเรื่องที่สมาชิกในชุมชนจะร่วมกันพิจารณากำหนดแนวทางของตนเอง^{๑๒๓}

การอนุรักษ์ที่ดีต้องดำเนินไปโดยเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับสังคม คือ มีทั้งการรักษาคุณค่า เดิมของสิ่งนั้น ๆ พร้อมทั้งมีการพัฒนาควบคู่กันไปด้วย การอนุรักษ์ไม่ได้เป็นเพียงการเก็บรักษาของ เก่าเข้าพิพิธภัณฑสถานเท่านั้น หากต้องศึกษาค้นคว้าและนำคุณค่าที่ได้เผยแพร่กลับไปสู่สังคมอย่าง กว้างขวางอีกครั้งเป็นการยกระดับสังคมให้ทันสมัยในมรดกศิลปะและวัฒนธรรม ดังนั้น การ อนุรักษ์ที่ดีจึงมีหลักสำคัญอยู่ ๒ ประการ คือ

- ๑) อนุรักษ์เพื่อรักษาวัฒนธรรม ให้พ้นจากการเสื่อมสลายโดยธรรมชาติและกาลเวลา
- ๒) อนุรักษ์เพื่อพัฒนามรดกวัฒนธรรม ให้กลับมาเป็นส่วนหนึ่งของสังคมปัจจุบันให้ได้

หากกระทำได้ดีดังที่กล่าวนี้ การอนุรักษ์จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อเราหลากหลายประการ ด้วยกัน คือ ได้เป็นการเก็บรักษาคคุณค่ามรดกวัฒนธรรมเพื่อสืบทอดไปยังชนรุ่นหลัง ได้เป็นการศึกษาค้นคว้ามรดกทางวัฒนธรรมและเผยแพร่เพื่อยกระดับสังคม และทำให้สังคมสามารถพัฒนาได้อย่าง เหมาะสมและเป็นตัวของตัวเองบนรากฐานมรดกวัฒนธรรมและเทคโนโลยีของตนเอง^{๑๒๔}

^{๑๒๓} สุรวาสต์ สุขสวัสดิ์, การอนุรักษ์ศิลปกรรม, (เชียงใหม่: คณะวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๒), หน้า ๖.

^{๑๒๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๙.

สรุปได้ว่า การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของไทยเป็นการรักษาวิถีชีวิตของของชนชาติไทย ที่มีความเจริญงอกงาม ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความกลมกลืนก้าวหน้าของชาติ และศีลธรรมอันดีของประชาชน ถ้าปราศจากมนุษยและสังคม วัฒนธรรมก็จะถึงจุดอวสาน ซึ่งเรียกกันว่า วัฒนธรรมที่ตายแล้ว และจากการที่ได้รับอิทธิพลของพระพุทธศาสนานี้เองที่ทำให้คนไทยมีใจกว้าง ไม่มีนิสัยกีดกันหรือเบียดเบียนชนชาติอื่นหรือศาสนาอื่น มิไม่ตรีต่อทุกคนตลอดจนทำให้คนไทยยอมรับและปรับตัวเข้ากับสิ่งที่มาจากต่างวัฒนธรรมได้ง่าย ในด้านสังคมและวัฒนธรรม การปกครอง เพราะเหตุที่ได้รับอิทธิพลจากหลักธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับการปกครองอยู่มากทั้งที่เกี่ยวกับผู้ปกครอง ผู้อยู่ในปกครองและวิธีการปกครอง เป็นต้น

๒.๔ ข้อมูลพื้นที่ที่ใช้ในการวิจัย

พื้นที่ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ เขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ซึ่งมีรายละเอียดข้อมูลพื้นที่วิจัย ดังนี้

เขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี มีพระครูศรีธรรมนาท ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะอำเภอ ปกครอง ๑๑ ตำบล ได้แก่

- ๑) ตำบลทับใหญ่ โดยมี พระครูสันติธรรมาภิรัต, ดร. ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะตำบล
- ๒) ตำบลเขาขลุ่ย เขต ๑ โดยมี พระครูอุทัยคีรีรักษ์ ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะตำบล
- ๓) ตำบลเขาขลุ่ย เขต ๒ โดยมี พระครูวิหารการโกวิท ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะตำบล
- ๔) ตำบลคุ่มพะยอม โดยมี พระมหานุศาสตร์ ธมมชโชโต ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะตำบล
- ๕) ตำบลท่าผา โดยมี พระครูชินวรานุวัตร, ดร. ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะตำบล
- ๖) ตำบลนครชุมน์-บ้านม่วง โดยมี พระครูนครเขมกิจ ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะตำบล
- ๗) ตำบลบ้านโป่ง โดยมี พระครูประสิทธิ์สุตกิจ ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะตำบล
- ๘) ตำบลเบิกไพร-ลาดบัวขาว โดยมี พระครูเกษมปัญญาพิสุทธิ์ ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะตำบล
- ๙) ตำบลหนองกบ โดยมี พระครูไพศาลพัฒนาภิรัต ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะตำบล
- ๑๐) ตำบลหนองปลาหมอ โดยมี พระครูสุพัฒน์วรกิจ ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะตำบล
- ๑๑) ตำบลหนองอ้อ-สวนกล้วย โดยมี พระมหาอดุลณัฐ ยุตตธมโม ดำรงตำแหน่งเจ้า

คณะตำบล

ปัจจุบัน (พ.ศ. ๒๕๖๐) เขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี มีวัดในสังกัด จำนวน ๕๖ วัด และมีพระภิกษุในสังกัด จำนวน ๓๖๐ รูป^{๑๒๕} โดยมีรายละเอียด ดังนี้

^{๑๒๕} สำนักงานเจ้าคณะอำเภอบ้านโป่ง, สถิติภิกษุ สามเณร และศิษย์วัด อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ภาค ๑๕ พุทธศักราช ๒๕๖๐, (ราชบุรี: สำนักงานเจ้าคณะอำเภอบ้านโป่ง, ๒๕๖๐), หน้า ๑. (ถ่ายเอกสารเย็บเล่ม).

ตารางที่ ๒.๑ วัดและเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี^{๑๒๖}

ที่	วัด	เจ้าอาวาส
๑	วัดบ้านโป่ง	พระครูสุธีปริยัติวิธาน
๒	วัดท่าผา	พระครูศรีธรรมนาท
๓	วัดหุบกระดึง	พระครูวิจิตรธรรมธาดา
๔	วัดอ้ออี่เขียว	พระครูสันติธรรมมาริธา, ดร.
๕	วัดเขาแจ่ง	พระครูอุปถัมภ์ศึกษากร
๖	วัดสระสี่มุม	พระครูวิหารการโกวิท
๗	วัดตาลปากกลัด	พระครูวิลาศวรรณธรรม
๘	วัดหนองอ้อตะวันออก	พระครูพิศิษฐ์ศาสนการ
๙	วัดหนองปลาตุ๊ก	พระครูวรพรตธาดา
๑๐	วัดอุทุมพรทาราม	พระครูประสิทธิ์สุตกิจ
๑๑	วัดชมพูผล	พระครูสุพัฒน์วรกิจ
๑๒	วัดหนองเสือ	พระครูพิพิธกิตติคุณ
๑๓	วัดโกสินารายณ์	พระครูเกษมปัญญาาคม
๑๔	วัดไผ่สามเกาะ	พระครูปัญญาวิภูษิต
๑๕	วัดบ้านฆ้องน้อย	พระครูชินวรานูวัตร, ดร.
๑๖	วัดหนองกลางด่าน	พระครูอุปถัมภ์ปัญญากร
๑๗	วัดนครชุมน์	พระครูนครเชมกิจ
๑๘	วัดรางวาลย์	พระครูพิบูลธรรมโกศล
๑๙	วัดบัวงาม	พระครูปฐมธรรมกิจ
๒๐	วัดโคกหม้อ	พระครูพิพัฒน์สาธุคุณ
๒๑	วัดจันทาราม	พระครูพิศาลธรรมาภรณ์
๒๒	วัดประชารังสรรค์	พระครูไพศาลพัฒนาภิรัต
๒๓	วัดบางพัง	พระครูโสภณถิตธรรม
๒๔	วัดรับน้ำ	พระครูสิริรัตนวงศ์
๒๕	วัดสัมมาราม	พระครูปัญญาภิชิต, ดร.
๒๖	วัดเจริญธรรม	พระครูกิตติวัฒนวงศ์
๒๗	วัดลาดบัวขาว	พระปลัดอนันต์ อนุบาลโย
๒๘	วัดหนองหิน	พระครูมงคลคามเขต
๒๙	วัดม่วง	พระครูภัททสิริธรรม
๓๐	วัดมาบแค	พระครูวิสิฐวิริยานุโยค

^{๑๒๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑-๕.

ตารางที่ ๒.๑ (ต่อ)

ที่	วัด	เจ้าอาวาส
๓๑	วัดหนองไก่อ้น	พระครูฉัตรธรรมโสภณ
๓๒	วัดหัวหิน	พระวิมลสรกิจ
๓๓	วัดโพธิ์โสภาราม	พระครูศรีเมตตานุศาสตร์
๓๔	วัดบึงกระจับ	พระครูวาปีวรากร
๓๕	วัดอัมพวนาราม	พระครูอัมพวันวิธาน
๓๖	วัดหนองปลาหมอ	พระครูประภัสสรธรรม
๓๗	วัดโป่งยอ	พระครูอุทัยคีรีรักษ์
๓๘	วัดหัวโป่ง	พระครูวรพรตชาดา (รก.)
๓๙	วัดโพธิ์ปลั่ง	พระครูวิสุทธิโพธิธรรม
๔๐	วัดเขาขลุ้ง	พระครูวิธานอรัญวัตร
๔๑	วัดหนองอ้อตะวันตก	พระครูสุธรรมพิจิตร
๔๒	วัดตาผา	พระครูถิรญาณประยุต
๔๓	วัดดอนเสลา	พระปลัดสังเวียน สิริภทโท
๔๔	วัดปลักแรด	พระครูเกษมปัญญาพิสุทธิ
๔๕	วัดมะขาม	พระครูสังฆรักษ์สังคม จิตติภาณ
๔๖	วัดดอนตูม	พระครูวินัยธรรมพร จตตภโย
๔๗	วัดยางหัก	พระครูสมุห์พิเศษฐ ชยานนโท
๔๘	วัดโพธิ์รัตนาราม	พระครูโพธิ์รัตนาท
๔๙	วัดหนองหุซ้าง	พระใบฎีการุ่งวินัย ตนติปาโล
๕๐	วัดหนองกบ	พระครูปิตรีตโนภาส
๕๑	วัดหนองประทุน	พระครูใบฎีกาสุพล อาสโภ
๕๒	วัดลำพยอม	พระอธิการสวน กนต์สีโล
๕๓	วัดหนองหญ้าปล้อง	พระครูสมุห์สมหมาย ชยธมโม
๕๔	วัดสระตะโก	พระอธิการประดิษฐ์ สุภทโท
๕๕	วัดห้วยเจริญผล	พระครูสมุห์สมชาย ฌานานนโท
๕๖	วัดป่าสันติพุทธาราม	พระมหาวิโรจน์ วีรวโร

สรุปได้ว่า ปัจจุบัน (พ.ศ. ๒๕๖๐) เขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี มีพระครูศรีธรรมนาท ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะอำเภอ ปกครอง ๑๑ ตำบล ได้แก่ ตำบลกรับใหญ่ ตำบลเขาขลุ้ง เขต ๑ ตำบลเขา ขลุ้ง เขต ๒ ตำบลคุ้มพะยอม ตำบลท่าผา ตำบลนครชุมน์-บ้านม่วง ตำบลบ้านโป่ง ตำบลเบิกไพร-ลาดบัวขาว ตำบลหนองกบ ตำบลหนองปลาหมอ ตำบลหนองอ้อ-สวนกล้วย และมีวัดในสังกัด จำนวน ๕๖ วัด และมีพระภิกษุในสังกัด จำนวน ๓๖๐ รูป

๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ “บทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี” โดยมีรายละเอียด ตามลำดับ ดังนี้

๒.๕.๑ งานวิจัยเกี่ยวกับบทบาท

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาท พบว่า มีผู้ทำการศึกษาวิจัยไว้เป็นจำนวนมาก ซึ่งผู้วิจัยนำมาใช้ในงานวิจัยฉบับนี้ ได้แก่

พระครุชิต โกสโล ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชน จังหวัดราชบุรี” ผลการวิจัยพบว่า (๑) พระสอนศีลธรรมมีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชน จังหวัดราชบุรี โดยรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๘ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า พระสอนศีลธรรมมีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชน จังหวัดราชบุรี ด้านการอบรมสั่งสอน อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๘ และเมื่อพิจารณารายข้อพบว่าพระสอนศีลธรรมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อคำถาม, พระสอนศีลธรรมมีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชน จังหวัดราชบุรี ด้านการจัดให้มีกิจกรรม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๔ และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า พระสอนศีลธรรมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อคำถาม, พระสอนศีลธรรมมีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชน จังหวัดราชบุรี ด้านการให้คำแนะนำปรึกษา อยู่ในระดับมาก ๔.๑๒ เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า พระสอนศีลธรรมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อคำถาม, พระสอนศีลธรรมมีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชน จังหวัดราชบุรี ด้านการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๖ และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า พระสอนศีลธรรมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อคำถาม (๒) ผลเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสอนศีลธรรมที่มีต่อบทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชน จังหวัดราชบุรีจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า อายุ พรรษา แตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐาน ส่วนวุฒิการศึกษาสายสามัญ วุฒิการศึกษานักธรรม วุฒิการศึกษาเปรียญธรรม และประสบการณ์ในการสอนไม่แตกต่างกันจึงปฏิเสธสมมติฐาน และ (๓) ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาบทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชน จังหวัดราชบุรี ได้แก่ พระสอนศีลธรรมต้องเรียนรู้ที่จะผลิตสื่อการสอนและจัดหานำไปใช้เอง หน่วยงานที่รับผิดชอบควรจัดสรรงบประมาณส่วนหนึ่งเพื่อเป็นงบสำหรับการจัดกิจกรรม ควรมีการให้ความรู้เกี่ยวกับจิตวิทยาการแนะนำ และควรมีการตรวจสอบพฤติกรรมของพระสอนศีลธรรมอย่างสม่ำเสมอ^{๑๒๗}

^{๑๒๗} พระครุชิต โกสโล, “บทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนจังหวัดราชบุรี”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

พระครูสมุห์ประดิษฐ์ ปณณวาทตมโก ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนน้ำพุ อำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี” จากผลการวิจัยพบว่า (๑) ประชาชนที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน ๒๑๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๖.๘๔ มีอายุ ๔๑-๕๐ ปี จำนวน ๑๕๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๙.๗๔ มีการศึกษาน้อยกว่าปริญญาตรี จำนวน ๒๔๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๓.๙๕ มีอาชีพรับจ้าง จำนวน ๑๓๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๔.๗๔ และมีรายได้ ๑๐,๐๐๑-๒๐,๐๐๐ บาท จำนวน ๒๐๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๓.๖๙ (๒) บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนน้ำพุ อำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๓๔ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน เมื่อเรียงลำดับจากด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปหาน้อย พบว่า ด้านผู้นำแบบอย่างที่ดี มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๔๙ ด้านการเผยแพร่ธรรมะ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๓๘ ด้านการให้ความรู้ด้านการปกครอง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๓๔ ด้านการให้การศึกษา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๒๗ และด้านสาธารณูปโภคและระบบนิเวศ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๒๔ ตามลำดับ (๒) ผลการเปรียบเทียบบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนน้ำพุ อำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ทดสอบสมมติฐานโดยวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างตัวแปร ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้ของประชาชน พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลของประชาชน ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้ มีผลทำให้ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนน้ำพุ อำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ (๓) ปัญหาอุปสรรคในการพัฒนาชุมชนน้ำพุ อำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี พบว่า ด้านผู้นำแบบอย่างที่ดี : การแสดงออกทางด้านความคิดของพระสงฆ์ถูกจำกัดโดยฐานะความเป็นผู้บริสุทธิ์ ไม่มีเวทีสำหรับพระสงฆ์ได้เข้าไปเป็นผู้นำในกิจกรรมการพัฒนาชุมชน, ด้านการเผยแพร่ธรรมะ : ประชาชนไม่ค่อยมีเวลาเข้าวัดฟังธรรม, ด้านการให้การศึกษา : พระสงฆ์ส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ในด้านเทคโนโลยีและวิทยาการสมัยใหม่, ด้านการให้ความรู้ด้านการปกครอง : สังคมและระบบกฎหมายยังไม่เปิดโอกาสให้พระสงฆ์เข้ามามีส่วนร่วมโดยตรงด้านการเมืองการปกครอง และด้านสาธารณูปโภคและระบบนิเวศ : ชุมชนไม่เปิดโอกาสให้พระสงฆ์เข้ามามีส่วนร่วมจัดการป่าชุมชนมากนัก และพระสงฆ์ส่วนใหญ่ในปัจจุบันยังไม่มีความรู้ด้านระบบนิเวศเพียงพอ และ (๔) ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนน้ำพุ อำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี พบว่า ด้านผู้นำแบบอย่างที่ดี : ควรส่งเสริมให้พระสงฆ์เป็นผู้นำในทุกๆ กิจกรรมของการพัฒนาชุมชน ในฐานะผู้นำทางด้านจิตวิญญาณ และเป็นแบบอย่างที่ดีทางความประพฤติ ด้านการเผยแพร่ธรรมะ : ควรจัดการประชาสัมพันธ์เพื่อให้คนชุมชนได้รับทราบข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรมที่จัดขึ้นโดยตลอด ด้านการให้การศึกษา : พระสงฆ์ควรศึกษาหาความรู้ในด้านเทคโนโลยีและวิทยาการสมัยใหม่เพื่อนำมาประยุกต์ ใช้ให้เหมาะสม ด้านการให้ความรู้ด้านการปกครอง : ชุมชนควรจัดเวทีหรือเปิดโอกาสให้พระสงฆ์เข้ามามีส่วนร่วมในฐานะผู้ให้ความรู้ทางพระพุทธศาสนาเพื่อเผยแพร่หลักธรรมที่นำมาใช้ในทางการเมืองการปกครอง และด้านสาธารณูปโภคและระบบนิเวศ : ควรสนับสนุนให้พระสงฆ์เข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนโดยชัดเจน^{๑๒๘}

^{๑๒๘} พระครูสมุห์ประดิษฐ์ ปณณวาทตมโก, “บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนน้ำพุ อำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี”, *วิทยานันท์พุทธศาสนตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

พระชาติรี จกกวโร ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทสถาบันทางสังคมที่มีผลต่อความรู้ด้านพระพุทธศาสนาของเยาวชนในอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี” ผลการวิจัยพบว่า (๑) บทบาทสถาบันทางสังคมที่มีผลต่อความรู้ด้านพระพุทธศาสนาของเยาวชนในอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๐ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการสอน โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๔ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในอันดับสูงสุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๖ ได้แก่ มีการจัดวิชาพระพุทธศาสนาให้เป็นวิชาเลือกในกลุ่มวิชาสังคมศึกษา ส่วนที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในอันดับต่ำสุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๗ ได้แก่ มีการจัดมุมความรู้ทางพระพุทธศาสนาไว้ในห้องสมุดหรือห้องจริยธรรม, ด้านบุคลากร โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๙ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในอันดับสูงสุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๗ จำนวน ๒ ข้อ ได้แก่ พระสงฆ์ที่มาเป็นผู้ช่วยสอนสาระการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา เป็นผู้ที่พูดจาสุภาพ กับนักเรียน และพระสงฆ์ที่มาเป็นผู้ช่วยสอนสาระการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาเป็นผู้ที่คอยแนะนำให้นักเรียนกล้าแสดงออกในสิ่งที่ตั้งตามหลักพระพุทธศาสนา ส่วนที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในอันดับต่ำสุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๘ ได้แก่ พระสงฆ์ที่มาเป็นผู้ช่วยสอนสาระการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา เป็นผู้ที่สามารถเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนได้, ด้านกิจกรรม โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในอันดับสูงสุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๔ ได้แก่ มีการส่งเสริมให้นักเรียนเข้าค่ายคุณธรรม เป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาพระพุทธศาสนาเป็นประจำทุกปี ส่วนที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในอันดับต่ำสุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๐ ได้แก่ มีการสนับสนุนให้นักเรียนเข้าสอบธรรมศึกษาชั้นตรี โท เอก ตามระดับชั้นเป็นประจำทุกปี (๒) ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของเยาวชนต่อบทบาทสถาบันทางสังคมที่มีผลต่อความรู้ด้านพระพุทธศาสนาของเยาวชนในอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี ทดสอบสมมติฐานโดยการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างตัวแปร ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ผลการเรียนรู้ และอาชีพ ผู้ปกครอง พบว่า สถานภาพส่วนบุคคลด้านอายุ ระดับการศึกษา และผลการเรียนรู้ มีผลทำให้ความคิดเห็นของเยาวชนแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ และ (๓) ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาบทบาทสถาบันทางสังคมที่มีผลต่อความรู้ด้านพระพุทธศาสนาของเยาวชนในอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี พบว่า ควรจัดเวลาเรียนให้เหมาะสมกับเนื้อหาสาระตามจุดประสงค์การเรียนรู้ ควรจัดชั่วโมงเรียนพระพุทธศาสนาไว้ในคาบเช้าของวัน ควรจัดหาสื่อการสอนที่ทันสมัยเพื่อช่วยเราให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ ควรจัดหาหนังสือเข้ามาเพิ่มเติมไว้ในมุมความรู้ทางพระพุทธศาสนา และควรมีพิธีกรรมไว้สำหรับให้เยาวชนที่สนใจได้ยืมไปศึกษาเพิ่มเติมที่บ้านได้ ควรจัดสรรหาบุคลากรฝ่ายพระสงฆ์ผู้มีความรู้เข้ามาเพิ่มเติมให้เพียงพอต่อความต้องการ หรือสามารถปฏิบัติหน้าที่แทนกันได้ ควรใช้นักเรียนเป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมโดยคัดเลือกกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและเหมาะสมกับวัยของเยาวชน และควรมีการประเมินผลหลังกิจกรรม โดยใช้แบบสอบถามความพึงพอใจกับเยาวชนที่ได้เข้าร่วมกิจกรรม^{๑๒๙}

^{๑๒๙} พระชาติรี จกกวโร, “บทบาทสถาบันทางสังคมที่มีผลต่อความรู้ด้านพระพุทธศาสนาของเยาวชนในอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

พระมหานิกม ญาณโสภโณ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของวัดในการเป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนในอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี” ผลการวิจัยพบว่า (๑) บทบาทของวัดในการเป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน ในอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านเป็นศูนย์ให้การศึกษาส่งเสริมการเรียนรู้ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๓ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า บทบาทของวัดในการเป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน ในอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี ในด้านเป็นศูนย์ให้การศึกษาส่งเสริมการเรียนรู้ อยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ วัดมีห้องสมุดที่ทันสมัย มีหนังสือใหม่ๆ รวมทั้งสื่ออุปกรณ์ให้ค้นคว้าหาความรู้อย่างเพียงพอ และ วัดมีป้ายนิเทศการที่น่าสนใจมีร้านจำหน่ายหนังสือ และสื่อธรรมะต่างๆ ในวัดที่เป็นศูนย์การเรียนรู้ ส่วนข้อที่เหลืออื่น ๆ อยู่ในระดับมาก, ด้านสถานที่เผยแพร่ธรรม โดยภาพรวมแล้ว อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๗ และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า บทบาทของวัดในการเป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน ในอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี ในด้านเป็นสถานที่เผยแพร่ธรรม อยู่ในระดับมากทุกข้อ, ด้านเป็นแบบอย่างที่ดี โดยภาพรวมแล้ว อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๓ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ มีค่าเฉลี่ยที่ ๓.๖๐-๔.๐๙ และอยู่ในระดับมากทุกข้อ, ด้านเป็นศูนย์รวมจิตใจ โดยภาพรวมแล้ว อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๗ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ มีค่าเฉลี่ยที่ ๓.๗๖-๔.๒๕ อยู่ในระดับมากทุกข้อ และด้านเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรม โดยภาพรวมแล้ว อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๗ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ มีค่าเฉลี่ยที่ ๓.๘๓-๔.๐๖ อยู่ในระดับมากทุกข้อ (๒) ผลการเปรียบเทียบบทบาทของวัดในการเป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน ในอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของวัดในการเป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน ในอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรีแตกต่างกัน ซึ่งยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนสถานภาพ เพศ อายุ ตำแหน่ง/หน้าที่ อาชีพ ประสบการณ์การทำงาน เงินเดือน/นิตยภัต ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อบทบาทของวัดในการเป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน ในอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรีไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ (๓) ปัญหาเกี่ยวกับบทบาทของวัดในการเป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน ในอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี คือ แหล่งเรียนรู้ไม่เพียงพอ ขาดป้ายนิเทศการสำคัญทางพระพุทธศาสนา ขาดบุคลากรทดแทน และ (๔) ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาบทบาทของวัดในการเป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน ในอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี พบว่า ควรดำเนินการพัฒนา ปรับปรุงอาคารสถานที่ที่แหล่งเรียนรู้ให้พร้อมสำหรับการให้บริการ อยู่เสมอ ควรจัดอบรมพัฒนาบุคลากรภายในศูนย์การเรียนรู้ให้มีความรู้ความสามารถที่เพียงพอ ควรมีการทำงานอย่างเป็นระบบ มีการวางกลยุทธ์ เป้าประสงค์ การประเมินผล การปรับปรุงแก้ไข และให้องค์กรส่วนท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมมากขึ้น ควรเพิ่มแหล่งเรียนรู้ให้เพียงพอ ควรจัดเจ้าหน้าที่ดูแลแหล่งเรียนรู้ ควรดูแลรักษาอาคารเสนาสนะให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย สะอาด สวยงาม มั่นคงแข็งแรง และใช้ประโยชน์ได้อย่างคุ้มค่า รวมทั้ง ควรมีการกำหนดพื้นที่สงฆาวาสและพื้นที่พุทธาวาสอย่างเหมาะสม^{๑๓๐}

^{๑๓๐}พระมหานิกม ญาณโสภโณ, “บทบาทของวัดในการเป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนในอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

พระธีรนิติ ธีรธมโม ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระธรรมทูตในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี” ผลการวิจัยพบว่า (๑) บทบาทพระธรรมทูตด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๗ และเมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า บทบาทพระธรรมทูตด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี ด้านเนื้อหาสาระ นั้น โดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า พระธรรมทูตด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี ด้านเนื้อหาสาระ อยู่ในระดับมากทุกข้อคำถาม, บทบาทพระธรรมทูตด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี ด้านรูปแบบนั้น โดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๒ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า พระธรรมทูตด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี ด้านรูปแบบ อยู่ในระดับมากทุกข้อคำถาม, บทบาทพระธรรมทูตด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี ด้านวิธีการนั้น โดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๘ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า พระธรรมทูตด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี ด้านวิธีการ อยู่ในระดับมากทุกข้อคำถาม, บทบาทพระธรรมทูตด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี ด้านขั้นตอนนั้น โดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๓ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า พระธรรมทูตด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี ด้านขั้นตอน อยู่ในระดับมากทุกข้อคำถาม (๒) ผลการเปรียบเทียบบทบาทพระธรรมทูตด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า พระสงฆ์ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระธรรมทูตด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี ไม่แตกต่างกัน, พระสงฆ์ที่มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระธรรมทูตด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี ไม่แตกต่างกัน, พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาสามัญต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระธรรมทูตด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี ไม่แตกต่างกัน, พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาไม่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระธรรมทูตด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี ไม่แตกต่างกัน, พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษานักธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระธรรมทูตด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี ไม่แตกต่างกัน และ ๓) ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทพระธรรมทูตด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พบว่า พระธรรมทูตส่วนใหญ่มีตำแหน่งเป็นพระสังฆาธิการที่ต้องปฏิบัติภารกิจมาก จึงส่งผลให้ไม่สามารถปฏิบัติงานของพระธรรมทูตได้อย่างเต็มที่ และไม่มีเวลาเพียงพอ ประกอบกับบุคลากรมีน้อย และยังขาดการสนับสนุนงบประมาณที่จะดำเนินงานกิจกรรมด้านการเผยแผ่ ทั้งนี้ประชาชนยังทราบว่ามีพระธรรมทูตปฏิบัติงานอยู่จริง สำหรับแนวทางการแก้ปัญหา ได้แก่ ควรให้การศึกษอบรมแก่พระภิกษุที่มีความสามารถ และมีคุณสมบัติที่จะเป็นพระธรรมทูตได้ มาปฏิบัติหน้าที่แทน พระสังฆาธิการควรมีการประชุมร่วมกัน จากการประสานงานระหว่างองค์กรปกครองท้องถิ่นเพื่อขอการสนับสนุนงบประมาณ และควรมีการจัดกิจกรรมที่สร้างสรรค์ระหว่างวัดและชุมชน เพื่อให้ประชาชนรับทราบข้อมูลข่าวสารของทางวัดรวมถึงการบริหารจัดการ อันนำมาสู่ความเข้าใจและแก้ปัญหาอย่างพร้อมเพรียงและยั่งยืน^{๑๓๑}

^{๑๓๑} พระธีรนิติ ธีรธมโม, “บทบาทพระธรรมทูตในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

พระครูสุนทรวัชรการ (อำพล อพโล) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์จังหวัดเพชรบุรีในการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง” ผลการวิจัยพบว่า (๑) พระสงฆ์ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุ มากกว่า ๕๐ ปี จำนวน ๑๐๓ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๘.๕๕ มีพรรษา มากกว่า ๒๐ พรรษา จำนวน ๑๑๗ รูป คิดเป็นร้อยละ ๕๕.๑๙ มีวุฒิการศึกษาทางโลก ต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน ๑๑๕ รูป คิดเป็นร้อยละ ๕๔.๒๔ มีวุฒิการศึกษาทางธรรม นักธรรมชั้นเอก จำนวน ๑๙๙ รูป คิดเป็นร้อยละ ๙๓.๘๗ มีสถานะภายในวัดเป็น เจ้าอาวาส จำนวน ๑๖๓ รูป คิดเป็นร้อยละ ๗๖.๘๙ (๒) พระสงฆ์จังหวัดเพชรบุรีมีบทบาทต่อการเสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็งในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย = ๓.๑๘, ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = ๐.๗๒๓) เมื่อจำแนกเป็นรายข้อพบว่า พระสงฆ์มีบทบาทในการเสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง ที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในอันดับสูงที่สุด ได้แก่ สอนธรรมศึกษาแล้วสอดแทรกเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง (ค่าเฉลี่ย = ๓.๕๙, ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = ๑.๐๕๘) รองลงมา ได้แก่ โน้มน้าวจิตใจให้ประชาชนตระหนักถึงความสำคัญในการสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง (ค่าเฉลี่ย = ๓.๕๓, ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = ๑.๐๑๔) และที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในอันดับต่ำที่สุด ได้แก่ จัดฝึกอบรมหลักสูตรระยะสั้นที่สามารถพัฒนาอาชีพของชาวบ้านในชุมชน (ค่าเฉลี่ย = ๒.๗๘, ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = ๑.๒๘๘) (๓) การทดสอบสมมติฐาน ๕ ข้อ โดยใช้ Chi-Square ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ๐.๐๕ พบว่า อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาทางโลก วุฒิการศึกษาทางธรรม และสถานะภายในวัด ไม่มีความสัมพันธ์กับบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง ซึ่งเป็นการปฏิเสธสมมติฐานในทุกข้อที่ตั้งไว้ และ (๓) การเสริมสร้างภาคีเครือข่ายของพระสงฆ์นักพัฒนา มีข้อเสนอแนะ คือ พระสงฆ์ควรพัฒนาบทบาทที่มีต่อชุมชน จากฐานะที่เป็นเพียงผู้ให้การสนับสนุนร่วมกับองค์กรพัฒนาชุมชนต่างๆ ไปเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณในการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง ด้วยการแนะนำ หรือเทศน์สอนโน้มน้าวจิตใจให้ประชาชนตระหนักถึงความสำคัญของการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง, ปัญหาที่พระสงฆ์ควรเข้าไปแก้ไขเป็นอันดับแรกคือปัญหาเรื่องความขัดแย้งของคนในชุมชน และปัญหาเรื่องการขาดศีลธรรม อันเป็นปัญหามีความรุนแรงอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญที่เป็นอุปสรรคต่อการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง และพระสงฆ์ต้องเป็นสื่อกลางในการชักจูงประชาชนให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของตนด้วยความเต็มใจ และต้องประสานงานกับภาครัฐและองค์กรเอกชนต่างๆ ให้ใช้สถานที่ของวัดเป็นที่ฝึกอบรมและพัฒนาอาชีพแก่คนในชุมชน หรือเป็นสถานที่จัดโครงการต่างๆ ที่นำไปสู่การเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง^{๑๓๒}

สรุปได้ว่า บทบาทเป็นแนวความคิดในการอธิบายพฤติกรรมของมนุษย์ที่ควบคู่กับฐานะตำแหน่งเป็นหน้าที่ของตำแหน่ง เชื่อมโยงกับสถานภาพที่บุคคลนั้นได้รับ เพื่อให้เกิดความเข้าใจและสามารถดำเนินได้ตามบทบาทอย่างถูกต้อง ซึ่งบทบาทของแต่ละบุคคลก็มีอิทธิพลต่อผู้อื่นด้วย เพราะผู้อื่นจะนำพฤติกรรมและบุคลิกของบุคคลอื่นๆ ไปพิจารณาเวลาตนเองแสดงพฤติกรรมเช่นกัน ดังนั้น บทบาทจึงเป็นการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมของบุคคลในสถานภาพ ตำแหน่งหน้าที่ ที่แตกต่างกันไป ซึ่งแต่ละบทบาทของแต่ละบุคคลได้รับความคาดหวังจากสังคมแตกต่างกัน

^{๑๓๒}พระครูสุนทรวัชรการ (อำพล อพโล), “บทบาทของพระสงฆ์จังหวัดเพชรบุรีในการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

๒.๕.๒ งานวิจัยเกี่ยวกับพระสังฆาธิการ

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพระสังฆาธิการ พบว่า มีผู้ทำการศึกษาวิจัยไว้เป็นจำนวนมาก ซึ่งผู้วิจัยนำมาใช้ในงานวิจัยฉบับนี้ ได้แก่

พระครูเกษมสมุทรคุณ (ทองหล่อ เขมธมโม) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของพระสังฆาธิการในอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม” ผลการวิจัยพบว่า (๑) ประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของพระสังฆาธิการในอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๒ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการศึกษาสงเคราะห์ อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๔๔ ส่วนด้านอื่นๆ ที่เหลืออยู่ในระดับมากทุกด้าน (๒) ผลการเปรียบเทียบระดับประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของพระสังฆาธิการในอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล พบว่า สถานภาพส่วนบุคคลด้านอายุของพระสงฆ์ผู้ตอบแบบสอบถาม มีผลทำให้ความคิดเห็นที่มีต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของพระสังฆาธิการในอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม โดยภาพรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ ๐.๐๑ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนสถานภาพส่วนบุคคลด้านพรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิกศษานักธรรม และวุฒิกศษานักเปรียญธรรม ไม่มีผลทำให้เกิดความคิดเห็นที่แตกต่างกัน และ (๓) ข้อเสนอแนะในการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของพระสังฆาธิการในอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ได้แก่ ด้านการปกครอง ควรมีการจัดอบรมเพื่อพัฒนาทักษะ ความรู้ด้านการบริหารจัดการแก่พระสังฆาธิการทุกระดับ และควรจัดประชุมพระสังฆาธิการระดับอำเภอ เป็นประจำ อย่างน้อยปีละ ๔ ครั้งเพื่อประโยชน์ด้านการปกครองคณะสงฆ์, ด้านการศาสนศึกษา ควรสรรหาบุคลากรครูสอนพระปริยัติธรรมให้เพียงพอและมีประจำอยู่ในทุกสำนักเรียน และควรจัดอุปกรณ์การสอนที่ทันสมัยเพื่อช่วยประหยัดเวลาในการเรียนการสอนที่สูญหายไปโดยไม่จำเป็น, ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ควรมีการประสานงานกันระหว่างวัด เพื่อกระจายการสนับสนุนทุนการศึกษาไปในทุก ๆ สถานศึกษา และวัดควรประสานงานกับภาครัฐและเอกชนที่ให้การอุปถัมภ์หรือมีหน้าที่ในการสนับสนุนการศึกษาแก่สถานศึกษาในพื้นที่ เพื่อมิให้การสงเคราะห์นั้นทับซ้อน, ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ควรพัฒนาศักยภาพด้านการศึกษาแก่พระสงฆ์ เพื่อให้มีความรู้ สามารถให้การอบรมสั่งสอน พัฒนาคุณธรรม จริยธรรม แก่ประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพกับคนทุกเพศทุกวัย และ พระสังฆาธิการควรทำงานในเชิงรุกคือ ไม่รอให้คนเข้าไปหาถึงวัด แต่เป็นฝ่ายนำธรรมะมาให้ประชาชนถึงบ้าน, ด้านการสาธารณูปการ ควรรณรงค์ให้พระสังฆาธิการดูแลรักษาเสนาสนะที่มีอยู่ มากกว่าการก่อสร้างขึ้นมาใหม่ และรณรงค์การก่อสร้างเสนาสนะที่มีเอกลักษณ์ของศิลปะประจำถิ่น และด้านการสาธารณสงเคราะห์ ควรประสานงานและร่วมมือกับส่วนราชการหรือองค์กรการปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อป้องกันปัญหาการสงเคราะห์ที่ซ้ำซ้อน เกิดประโยชน์ได้ไม่เต็มที่ และควรกำหนดเป้าหมาย/วัตถุประสงค์ที่ชัดเจนก่อนลงมือปฏิบัติงาน^{๑๓๓}

^{๑๓๓}พระครูเกษมสมุทรคุณ (ทองหล่อ เขมธมโม), “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของพระสังฆาธิการในอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

พระครูวิบูลกิจสุนทร (เมธี สุนทรโ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี” ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๔๗ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการปกครอง โดยรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๕๐ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่อยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ มีการจัดประชุมพระภิกษุสามเณรเพื่ออบรมสั่งสอนวัตรปฏิบัติตามหลักธรรมวินัย มีการออกระเบียบในการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ มีการกำกับดูแลและจัดศาสนสมบัติของวัดให้เป็นระเบียบเรียบร้อยมีความมั่นคงแข็งแรง ส่วนข้ออื่น ๆ ที่เหลืออยู่ในระดับมาก, ด้านการศาสนศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๕๑ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่อยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ มีการสรรหาและพัฒนาครูผู้สอนนักรธรรม มีการจัดหาทุนการศึกษาให้แก่พระสงฆ์ที่เรียนนักรธรรม มีการยกย่องเชิดชูเกียรติครูพระผู้สอนให้มีขวัญและกำลังใจ ส่วนข้ออื่น ๆ ที่เหลืออยู่ในระดับมาก, ด้านการศึกษาสงเคราะห์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๔๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่อยู่ในระดับมาก ได้แก่ การช่วยพัฒนาสถานศึกษาของรัฐ การช่วยเหลือด้านอุปกรณ์การศึกษา การเป็นครูช่วยสอนวิชาพุทธศาสนาในสถานศึกษา ส่วนข้ออื่น ๆ ที่เหลืออยู่ในระดับปานกลาง, ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๔๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่อยู่ในระดับมาก ได้แก่ มีจัดให้มีกิจกรรมการบำเพ็ญกุศลในวันสำคัญ เช่น วันวิสาขบูชา มีการอบรมพระเณรให้รู้จักวิธีการเผยแผ่ธรรม โดยการจัดให้มีการเทศน์บรรยายในวันสำคัญ มีการจัดทำหนังสือ การไหว้พระสวดมนต์เพื่อผู้รักษาศีล ฟังธรรมได้ท่องได้อ่านตามควรแก่โอกาส ส่วนข้ออื่น ๆ ที่เหลืออยู่ในระดับปานกลาง, ด้านการสาธารณูปการ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๔๑ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่อยู่ในระดับมาก ได้แก่ การหาทุนในการบำรุงวัดและซ่อมแซมอาคารและเครื่องสาธารณูปโภค การจัดสาธารณูปโภค เช่น น้ำ ไฟ ภายในวัด ส่วนข้ออื่น ๆ ที่เหลืออยู่ในระดับปานกลาง, ด้านการสาธารณสงเคราะห์ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๔๙ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่อยู่ในระดับมาก ได้แก่ การดำเนินการก่อสร้างประชุมชน การช่วยเหลือแก่บุคคลที่มีความทุกข์เดือดร้อน กำหนดแผนงานที่จะปฏิบัติและให้สงเคราะห์แก่ ประชาชน ส่วนข้ออื่น ๆ ที่เหลืออยู่ในระดับปานกลาง สำหรับผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล พบว่า พระสงฆ์ที่มีอายุพรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษานักรธรรมและตำแหน่งต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกันทุกด้าน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย และ (๓) ข้อเสนอแนะในการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี พบว่า ควรมีการชี้แจงกฎระเบียบและมีพระผู้ใหญ่ดูแลความประพฤติและจริยาวัตรต่าง ๆ และควรเพิ่มมาตรการกวดขันในการดูแล เป็นต้น^{๑๓๔}

^{๑๓๔} พระครูวิบูลกิจสุนทร (เมธี สุนทรโ), “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

พระครูวินัยธรสมชาย สุวิชาโน ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี” ผลการวิจัยพบว่า (๑) ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๙ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ อยู่ในระดับมากทุกด้าน (๒) ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี ทดสอบสมมติฐานโดยการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างตัวแปร ได้แก่ อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม และวุฒิการศึกษาเปรียญธรรม พบว่า สถานภาพส่วนบุคคลด้านวุฒิการศึกษาเปรียญธรรม มีผลทำให้ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งเป็นการยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนสถานภาพส่วนบุคคลด้านอื่นๆ ไม่พบความแตกต่าง ซึ่งเป็นการปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ และ (๓) ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี พบว่า ด้านการปกครอง : ควรจัดประชุมคณะสงฆ์ในระดับอำเภอตำบล และในระดับวัด เป็นประจำทุกเดือน, ผู้ปกครองคณะสงฆ์ทุกระดับชั้น ควรลงพื้นที่เพื่อดูแล ให้คำปรึกษา และบำรุงขวัญกำลังใจแก่ผู้ใต้ปกครองเป็นประจำ, การออกกฎ ระเบียบ ภายในวัด นอกจากต้องเป็นไปตามหลักพระธรรมวินัยแล้ว ผู้ปกครองควรจัดประชุมโดยให้ผู้ใต้ปกครองได้มีส่วนร่วมในการบัญญัติ กฎ ระเบียบ แสดงทัศนคติ แล้วจึงตั้งโดยใช้มติในที่ประชุมนั้น, ด้านการศาสนศึกษา : ควรจัดอาคารเรียนหรือห้องเรียนพระปริยัติธรรมแยกออกเป็นเอกเทศเพื่อใช้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมโดยเฉพาะ, คณะสงฆ์ควรจัดให้มีการอบรมนักเรียนก่อนสอบในทุกระดับทั้งชั้นมัธยมศึกษา-โท และเอก โดยจัดสรรผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ มาเป็นวิทยากร ซึ่งอาจกระทำโดยจัดให้เป็นกิจกรรมการอบรมนักเรียนประจำอำเภอก่อนสอบ, ควรจัดให้มีการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมตลอดทั้งปี เว้นไว้เพียงในวันธัมมัสสวนะ วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา และเทศกาลสำคัญ ๆ ประจำปี เท่านั้น, ควรจัดหาเครื่องมือและสื่อการสอนที่ทันสมัย, ด้านการศึกษาสงเคราะห์ : ควรกระจายทุนศึกษาสงเคราะห์ให้เข้าถึงผู้ที่มีความต้องการอย่างแท้จริง, ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา : ควรเลือกวิธีการนำเสนอและนำเทคนิคในการเผยแผ่ที่สามารถกระตุ้นและสร้างความสนใจแก่ประชาชนในกลุ่มวัยรุ่นได้, ควรทำงานเชิงรุก เผยแผ่โดยอาศัยสื่อกลางในชุมชนนั้นๆ อาทิ เสี่ยงตามสายของหมู่บ้าน, ด้านการสาธารณูปการ : ควรประสานงานและขอความช่วยเหลือจากส่วนราชการหรือองค์กร การปกครองส่วนท้องถิ่น ได้เข้ามาให้ การสนับสนุนเงินทุนในการก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะแก่วัดในสังกัดพื้นที่ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ : ควรปลูกฝังจิตสำนึกความเป็นแบบอย่างที่ดีของประชาชนแก่พระสงฆ์ผู้ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนา และคณะสงฆ์ควรประสานงานและร่วมมือกับส่วนราชการหรือองค์กร การปกครองส่วนท้องถิ่นในการสงเคราะห์คนในชุมชน^{๑๓๕}

^{๑๓๕} พระครูวินัยธรสมชาย สุวิชาโน, “ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

พระครูปลัดเจริญ สุวิโร ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการของพระสังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์ในจังหวัดสมุทรสงคราม” จากผลการวิจัยพบว่า (๑) ประสิทธิภาพการบริหารจัดการของพระสังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์ในจังหวัดสมุทรสงคราม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๓ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านบุคลากร โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๙ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่อยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ การต่อสู้และหาวิธีทางเพื่อให้งานสำเร็จตามแผนที่ได้รับมอบหมายและตามนโยบาย ส่วนข้ออื่นๆ ที่เหลืออยู่ในระดับมาก, ด้านการบริหาร โดยรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๔ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่มีอยู่ในอันดับสูงสุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๒ ได้แก่ มีการวางแผนการบริหารจัดการที่ชัดเจน ส่วนข้อที่อยู่ในอันดับต่ำสุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๕๖ ได้แก่ มีการสรุปผลการประเมินการใช้แหล่งเรียนรู้เพื่อวางแผนการพัฒนาแหล่งเรียนรู้อื่นๆ, ด้านอาคารสถานที่ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๕๑ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่อยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ มีห้องสมุดประจำโรงเรียน, มีห้องเรียนธรรมชาติ, มีอุทยานการศึกษาและมีสวนสุขภาพ ส่วนข้ออื่น ๆ ที่เหลืออยู่ในระดับมาก และ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๕๐ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่อยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ มีการจัดตั้งศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์, มีการจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ, มีการจัดหางบประมาณในการสร้างอาคารเรียน/ห้องเรียน/ห้องจริยธรรม, มีการร่วมคิดร่วมจัดทำสื่อการเรียนการสอนให้ทันสมัยประหยัดและเกิดประโยชน์สูงสุด ส่วนข้ออื่น ๆ ที่เหลืออยู่ในระดับมาก (๒) ผลเปรียบเทียบระดับประสิทธิภาพการบริหารจัดการของพระสังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์จังหวัดสมุทรสงคราม ตามความเห็นของพระสงฆ์ในจังหวัดสมุทรสงคราม จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล พบว่า สถานภาพส่วนบุคคลด้าน ตำแหน่ง พรรษา และ วุฒิการศึกษาทางธรรม มีผลทำให้ความเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการของพระสังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์ในจังหวัดสมุทรสงคราม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ ซึ่งเป็นการยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนสถานภาพส่วนบุคคลด้านอายุ และวุฒิการศึกษาสามัญ ไม่พบความแตกต่าง ซึ่งเป็นการปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ (๓) ข้อเสนอแนะสำหรับพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการของพระสังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์ในจังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า ด้านบุคลากร ควรจัดให้มีการสรรหานักเรียนเข้ามาศึกษาเล่าเรียน เพื่อสนับสนุนส่งเสริมให้ได้รับการศึกษาที่ดีและให้ทุกส่วนภาค, ด้านการบริหาร ควรบริการแนะแนวทางการศึกษาแก่นักเรียนโดยผ่านทางกิจกรรมปฐมนิเทศนักเรียน กิจกรรมทางวิชาการ และการพบปะอาจารย์ที่ปรึกษาประจำวัน, ด้านอาคารสถานที่ ควรมีการแบ่งสัดส่วนที่ชัดเจนในอาคารสถานศึกษาเล่าเรียน และ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ผู้บริหารควรเป็นผู้เสียสละประโยชน์สุขส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม เพื่อให้ทุกภาคส่วนได้รับประโยชน์จากการให้การสงเคราะห์ โดยเอื้อประโยชน์และสงเคราะห์ด้วยการให้ทุนการศึกษาแก่เด็กผู้ยากไร้ และควรมีการติดตามผลการศึกษาของเด็กที่ได้รับทุนไป^{๑๓๖}

^{๑๓๖} พระครูปลัดเจริญ สุวิโร, “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการของพระสังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์ในจังหวัดสมุทรสงคราม”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสนธรรมมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

พระภพ สุนทรธมโม ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการของพระสังฆาธิการในอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี” ผลการวิจัยพบว่า ๑) พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการของพระสังฆาธิการในอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๔๗ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการปกครอง โดยรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๕๐ ด้านการศาสนศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๕๑ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๔๕ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๔๕ ด้านการสาธารณูปการ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๔๑ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๔๙ (๒) ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการของพระสังฆาธิการในอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล พบว่า พระสงฆ์ที่มีอายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษานักธรรมและตำแหน่งต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจกรรมคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกันทุกด้าน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย และ (๓) ข้อเสนอแนะในการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการของพระสังฆาธิการในอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี ด้านการปกครอง ควรเพิ่มมาตรการ กวดขัน ในการดูแล เพื่อให้พระภิกษุสามเณรในสังกัดอยู่ในระเบียบดีงามและเคร่งครัดในพระธรรมวินัย ทั้งนี้ภายใต้พระวินัยบัญญัติกัมมहाเถรสมาคม และระเบียบแบบแผนอันดีของพระสังฆาธิการผู้ปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ควรมีการอบรมในทุกอาทิตย์เพื่อบอกประโยชน์และคุณค่าของการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรภายในวัด และควรมีมาตรการในการดูแล ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ควรจัดหาทุนในการช่วยเหลือให้เป็นระบบและมีผู้ดูแลอย่างชัดเจนและเข้มแข็ง เพื่อการประสานงานที่ดี ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ควรมีเอกสารในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างเพียงพอและทั่วถึงต่อพุทธศาสนิกชนที่มีความต้องการ ด้านการสาธารณูปการ ควรมีการเพิ่มที่พักอาศัยให้เพียงพอ และ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ควรมีการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ^{๑๓๗}

สรุปได้ว่า พระสังฆาธิการ คือ ภิกษุผู้ได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งทางการปกครองในระดับต่าง ๆ โดยมีอำนาจหน้าที่ในการปกครองคณะสงฆ์ในเขตของตนโดยเป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กัมมहाเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช คำสั่งของผู้บังคับบัญชาเหนือตน และมีภารกิจประจำ คือ ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความสงบเรียบร้อยดีงาม การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ ให้ดำเนินไปด้วยดี อนึ่ง พระสังฆาธิการนี้มีฐานะเป็นเจ้าพนักงานตามความในประมวลกฎหมายอาญาด้วย

^{๑๓๗} พระภพ สุนทรธมโม, “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการของพระสังฆาธิการในอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

๒.๕.๓ งานวิจัยเกี่ยวกับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม พบว่า มีผู้ทำการศึกษาวิจัยไว้เป็นจำนวนมาก ซึ่งผู้วิจัยนำมาใช้ในงานวิจัยฉบับนี้ ได้แก่

พระอธิการวิน ทีปธมโม ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ต่อการอนุรักษ์ประเพณีการแข่งเรือยาว วัดท่าหลวง อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร” จากผลการวิจัยพบว่า (๑) จากการสำรวจกลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน ๒๑๘ รูป พบว่า กลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีอายุ ๕๑ ปีขึ้นไปร้อยละ ๔๑.๒๘ มีอายุพรรษา ต่ำกว่า ๑๑ ปี ร้อยละ ๔๘.๖๒ เป็นพระลูกวัด ร้อยละ ๘๙.๙๑ มีวุฒิการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี ร้อยละ ๗๘.๔๔ มีวุฒิการศึกษาปริญญาตรี (แผนกนักธรรม) นักธรรมชั้นเอก ร้อยละ ๒๘.๙๐ มีวุฒิการศึกษาปริญญาตรี (แผนกบาลี) ประโยค ๑-๒ และ ป.๖.๓ ร้อยละ ๓๘.๙๙ มีระยะเวลาที่สังกัดอยู่ภายในวัด ๖-๑๐ ปี ร้อยละ ๓๖.๗๐ (๒) บทบาทของพระสงฆ์ต่อการอนุรักษ์ประเพณีการแข่งเรือยาว วัดท่าหลวง อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร จากการสำรวจกลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถาม ๒๑๘ รูป พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ต่อการอนุรักษ์ประเพณีการแข่งเรือยาว วัดท่าหลวง อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร โดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาหลายด้านพบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ต่อการอนุรักษ์ประเพณีการแข่งเรือยาว วัดท่าหลวง อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร อยู่ในระดับมากที่สุด คือ ด้านร่วมปฏิบัติงานและด้านร่วมติดตาม ประเมินผล และบำรุงรักษา และพบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ต่อการอนุรักษ์ประเพณีการแข่งเรือยาว วัดท่าหลวง อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร อยู่ในระดับมาก คือ ด้านร่วมค้นหาสาเหตุของปัญหา และด้านร่วมหาวิธีการเพื่อแก้ไขปัญหา (๓) ผลการเปรียบเทียบบทบาทของพระสงฆ์ต่อการอนุรักษ์ประเพณีการแข่งเรือยาว วัดท่าหลวง อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบความแตกต่างความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสงฆ์ต่อการอนุรักษ์ประเพณีการแข่งเรือยาว วัดท่าหลวง อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร จำแนกตามอายุ จำนวนพรรษา ตำแหน่งทางสงฆ์ วุฒิการศึกษา (สามัญศึกษา) วุฒิการศึกษาปริญญาตรี (แผนกนักธรรม) วุฒิการศึกษาปริญญาตรี (แผนกบาลี) และระยะเวลาที่สังกัดอยู่ภายในวัด พบว่า พระสงฆ์ที่มีระยะเวลาที่สังกัดอยู่ภายในวัดต่างกันมีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสงฆ์ต่อการอนุรักษ์ประเพณีการแข่งเรือยาว วัดท่าหลวง อำเภอเมืองจังหวัดพิจิตร โดยภาพรวมมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนพระสงฆ์ที่มี อายุ จำนวนพรรษา ตำแหน่งทางสงฆ์ วุฒิการศึกษา (สามัญศึกษา) วุฒิการศึกษาปริญญาตรี (แผนกนักธรรม) และวุฒิการศึกษาปริญญาตรี (แผนกบาลี) โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน และ (๔) ข้อเสนอแนะ พระสงฆ์ควรมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ให้มากกว่านี้โดยการเป็นผู้นำในการบำรุงรักษา และพัฒนาการแข่งเรือในรูปแบบใหม่ ๆ ผสมผสานกับการแข่งเรือแบบเก่า ๆ เพื่อเป็นการอนุรักษ์ให้ยืนยาว^{๑๓๘}

^{๑๓๘} พระอธิการวิน ทีปธมโม, “บทบาทของพระสงฆ์ต่อการอนุรักษ์ประเพณีการแข่งเรือยาว วัดท่าหลวง อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗).

พระครูประภัสร์มโนธรรม (ธงทิพย์ ปภสฺสโร) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยทรงดำ จังหวัดนครปฐม” จากผลการวิจัยพบว่า (๑) ประชาชนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยทรงดำ จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๘ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านสภาพปัจจัยเบื้องต้นในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยทรงดำ โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๗ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยทรงดำจังหวัดนครปฐม ข้อที่มีความเห็นในอันดับสูงสุด ได้แก่ เข้ารับการอบรมหรือได้รับรู้รวมถึงการสัมมนาในเรื่องการอนุรักษ์วัฒนธรรม ส่วนข้อที่มีความเห็นในอันดับต่ำที่สุด ได้แก่ ปลูกฝังค่านิยมในประเพณีพื้นบ้านไทยทรงดำแก่ชุมชน, ด้านการให้ความรู้ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยทรงดำ โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๒ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยทรงดำ จังหวัดนครปฐม ข้อที่มีความเห็นอยู่ในอันดับที่สูงที่สุด ได้แก่ การสอดแทรกความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยทรงดำในการจัดอบรมค่ายคุณธรรมแก่เยาวชน และข้อที่มีความเห็นในอันดับต่ำที่สุด ได้แก่ การสอดแทรกความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยทรงดำในคราวที่ได้รับนิมนต์ไปแสดงพระธรรมเทศนาในสถานที่ต่าง ๆ, ด้านความร่วมมือในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยทรงดำ โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๖ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยทรงดำ จังหวัดนครปฐม ข้อที่มีความเห็นอยู่ในอันดับที่สูงที่สุด ได้แก่ การมีส่วนร่วมเข้าร่วมเป็นกรรมการหรือตัวแทนในการของบประมาณในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยทรงดำ และข้อที่มีความเห็นในอันดับต่ำที่สุด ได้แก่ การเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการหรือเสนอตัวแทนเป็นกรรมการในการดำเนินงานเพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรมไทยทรงดำ (๒) ผลการเปรียบเทียบบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยทรงดำ จังหวัดนครปฐม ทดสอบสมมติฐานโดยการวิเคราะห์ความแตกต่างตัวแปร พบว่า เพศ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ มีผลให้ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยทรงดำ จังหวัดนครปฐม ไม่แตกต่างกัน จึงเป็นการปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนด้านอายุแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ (๓) ผลการสัมภาษณ์ พบว่า พระสงฆ์เข้ามามีบทบาทในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยทรงดำโดยนำวัฒนธรรมไทยทรงดำนั้นมาประยุกต์ให้เข้ากับพระพุทธศาสนา และนำมาเผยแพร่แก่สังคมได้เป็นอย่างดี ซึ่งพระสงฆ์นำวัฒนธรรมที่มีอยู่กับชนไทยทรงดำแต่ดั้งเดิมนำมาใช้เข้ากับยุคปัจจุบันได้ดีมาก ทั้งนี้ถือเป็นการอนุรักษ์ให้สืบต่อไปแก่ชนรุ่นหลังได้ปฏิบัติตามวัฒนธรรมไทยทรงดำตลอดไป และ (๔) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยทรงดำ จังหวัดนครปฐม พบว่า ควรอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยทรงดำอย่างจริงจัง เพราะวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่แสดงออกได้ดีที่สุดของมนุษย์ ทั้งนี้ วัฒนธรรมที่อนุรักษ์นั้นจะต้องไม่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม แต่อาจนำสิ่งอื่นที่นำสมัยและมีประโยชน์เข้ามาประยุกต์ใช้กับวัฒนธรรมนั้นให้ถูกต้องจะได้มีประสิทธิภาพตามยุคตามสมัย^{๑๓๙}

^{๑๓๙} พระครูประภัสร์มโนธรรม (ธงทิพย์ ปภสฺสโร), “บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยทรงดำ จังหวัดนครปฐม”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

วารินทร์ จิตคำภู ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้าน (ไทยใหญ่) ในทัศนะของกรรมการบริหารสภาวัฒนธรรมอำเภอและจังหวัดแม่ฮ่องสอน” จากผลการวิจัยพบว่า (๑) ความคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้าน พบว่า กิจกรรมทางวัฒนธรรม ที่กรรมการบริหารสภาวัฒนธรรมอำเภอ มีความต้องการจัดให้มีขึ้น ปรากฏว่า อยู่ในระดับมากและมากที่สุดเกือบทุกกิจกรรม ยกเว้นการจัดประชุมสัมมนาทางวิชาการด้านวัฒนธรรมพื้นบ้าน การจัดแสดงละคร ดนตรี ลิเก การจัดประกวดแข่งขันกิจกรรมทางด้านวัฒนธรรมพื้นบ้าน การจัดเวทีเสวนา การบรรยายและปาฐกถาทางวัฒนธรรมพื้นบ้านและการทัศนศึกษาดูงานด้านวัฒนธรรมพื้นบ้าน มีความต้องการจัดให้มีขึ้นระดับปานกลาง และกิจกรรมทางวัฒนธรรมพื้นบ้านเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอยู่ในระดับน้อยตามลำดับ หากนำค่าเฉลี่ยจัดเรียงอันดับแล้ว ปรากฏว่า กรรมการบริหารสภาวัฒนธรรมอำเภอต้องการจัดให้มีการยกย่องเชิดชูเกียรติผู้ทรงคุณวุฒิท้องถิ่นด้านต่าง ๆ เป็นอันดับแรก รองลงมาคือการจัดทำข้อมูลด้านวัฒนธรรมพื้นบ้านให้เป็นหมวดหมู่ การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ข่าวสารด้านวัฒนธรรมพื้นบ้าน ตามลำดับ ส่วนวัฒนธรรมพื้นบ้านที่กรรมการบริหารสภาวัฒนธรรมอำเภอ ต้องการอนุรักษ์ส่งเสริมเป็นพิเศษ ปรากฏว่า อยู่ในระดับมากและมากที่สุดเกือบทุกด้าน ยกเว้น ภาษาเขียนและการขับร้อง มีความต้องการจัดให้มีการอนุรักษ์ส่งเสริมอยู่ในระดับปานกลาง ด้านอาหารการกินและการละเล่นต่าง ๆ เช่น หมากขวาง หมากนิม อยู่ในระดับน้อย หากนำค่าเฉลี่ยมาเรียงลำดับแล้ว ปรากฏว่า กรรมการบริหารสภาวัฒนธรรมอำเภอต้องการจัดให้มีการอนุรักษ์ส่งเสริมวัฒนธรรมพื้นบ้านด้านภาษาพูดเป็นอันดับแรก รองลงมาคือ ด้านการแต่งกาย และการศิลปะการแสดง ตามลำดับ (๒) กระบวนการอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้าน ที่กรรมการบริหารสภาวัฒนธรรมอำเภอต้องการจัดให้มีขึ้น ปรากฏว่า อยู่ในระดับมากและมากที่สุดทุกด้าน หากนำค่าเฉลี่ยจัดเรียงอันดับแล้ว ปรากฏว่า กรรมการบริหารสภาวัฒนธรรมอำเภอต้องการจัดให้มีการอนุรักษ์ส่งเสริมวัฒนธรรมพื้นบ้านด้านความร่วมมือในการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมพื้นบ้านของภาครัฐและเอกชน เป็นอันดับแรก รองลงมาคือ การจัดให้มีหน่วยงานรับผิดชอบการอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้านโดยเฉพาะ และการจัดให้มีหลักสูตรและการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษาทุกระดับ ตามลำดับ และ (๓) ควรจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่หลากหลายตามความเหมาะสมของท้องถิ่นแต่ไม่ควรจัดกิจกรรมวัฒนธรรมเพื่อจุดประสงค์ส่งเสริมงานท่องเที่ยวแต่เพียงอย่างเดียว วัฒนธรรมพื้นบ้านที่สมควรอนุรักษ์ส่งเสริมเป็นพิเศษมีหลายด้าน แต่ที่สำคัญคือด้านภาษาพูด ด้านการแต่งกาย และภูมิปัญญาพื้นบ้านด้านต่าง ๆ กระบวนการอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้านควรเน้นในด้านความร่วมมือกันของภาครัฐเอกชน และประชาชน และมีองค์กรสำหรับดำเนินการที่ชัดเจน ประเพณีพื้นบ้านของชาวไทยใหญ่ที่ควรอนุรักษ์ส่งเสริมเป็นพิเศษ ได้แก่ ปอยส่างลอง จองพารา (ปราสาทพระพุทธร) และประเพณีกั้นต่อ (ขอมมา) องค์กร/หน่วยงานที่มีหน้าที่สนับสนุนส่งเสริม ได้แก่ หน่วยงานบริหารราชการส่วนท้องถิ่น องค์กรทางด้านวัฒนธรรม องค์กร/หน่วยงานที่ทำหน้าที่ปฏิบัติ ได้แก่ ประชาชนในท้องถิ่น สำหรับอุปสรรคและปัญหาในการดำเนินงานอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้านที่สำคัญ ได้แก่ ขาดการวางแผนร่วมกันของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องและขาดงบประมาณในการดำเนินงาน^{๑๕๐}

^{๑๕๐}วารินทร์ จิตคำภู, “การอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้าน (ไทยใหญ่) ในทัศนะของกรรมการบริหารสภาวัฒนธรรมอำเภอและจังหวัดแม่ฮ่องสอน”, รายงานการวิจัย, (ส่วนวิจัยและพัฒนา: สถาบันวัฒนธรรมศึกษา, ๒๕๕๑).

สิทธิโชค วิบูลย์, สุเทพ บุญซ้อน และปิยะวรรณ เลิศพานิช ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาการอนุรักษ์ทางวัฒนธรรมชาวมอญเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน กรณีศึกษา : ชุมชนศาลาแดงเหนือ จังหวัดปทุมธานี” จากผลการวิจัยพบว่า (๑) การอนุรักษ์ทางวัฒนธรรมชาวมอญ ชุมชนบ้านศาลาแดงเหนือ เป็นการอนุรักษ์ทางวัฒนธรรมชาวมอญในการตั้งถิ่นฐานที่อยู่อาศัย สถาปัตยกรรม โบราณวัตถุ วิถีชาวมอญทั้งด้านวัฒนธรรมประเพณีและพิธีกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ พุทธศาสนา ซึ่งส่วนใหญ่ยังถือได้ว่าชุมชนศาลาแดงเหนือยังมีความเข้มแข็งในการอนุรักษ์ คือ คนในชุมชนยังคงปฏิบัติประเพณีหลัก ๆ เช่น ประเพณีเปิงสงกรานต์ ประเพณีตักบาตรน้ำผึ้ง ประเพณีทำบุญกลางบ้าน คติความเชื่อทางศาสนา ส่วนวัฒนธรรมการดำเนินชีวิต เช่น ภาษา การแต่งกาย การประกอบอาชีพของคนในชุมชนมีการอนุรักษ์ลดน้อยลง เนื่องจากนโยบายการพัฒนาประเทศ ไปสู่ความเป็นสากลทำให้รูปแบบการดำเนินชีวิตเปลี่ยนไป หรือระบบการศึกษาแผนใหม่ทำให้มีการใช้ภาษามอญ ในชีวิตประจำวันลดน้อยลงไป อย่างไรก็ตามชาวมอญชุมชนศาลาแดงเหนือ ยังมีแนวทางในการอนุรักษ์ทางวัฒนธรรมโดยการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ชุมชน โดยให้ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชุมชน เป็นผู้ถ่ายทอดวัฒนธรรมให้กับเยาวชนได้สืบทอดต่อไป (๒) การพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน ชุมชนศาลาแดงเหนือโดยการใช้ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชน คือ โบราณสถาน โบราณวัตถุ วัฒนธรรมประเพณี ตลอดจนสภาพแวดล้อมของชุมชน มาพัฒนาโดยไม่ให้เกิดผลกระทบต่อ การดำเนินชีวิตประจำวัน ตั้งแต่เส้นทางการท่องเที่ยว โปรแกรมการท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งนำมาสู่การสร้างองค์ความรู้ด้านการท่องเที่ยวได้อย่างเป็นรูปธรรม และ (๓) จากการศึกษาการอนุรักษ์ทางวัฒนธรรมชาวมอญเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน กรณีศึกษา : ชุมชนศาลาแดงเหนือ จังหวัดปทุมธานี ครั้งนี้ มีข้อเสนอแนะต่อชุมชน คือ การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่ทำให้เกิดรายได้ การสร้างงาน สร้างอาชีพ การพัฒนาระบบสาธารณูปโภคและโครงสร้างพื้นฐานของชุมชน ในขณะเดียวกันการท่องเที่ยวอาจส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมจากการท่องเที่ยวที่ใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรม และวิถีชีวิตของคนในชุมชนเป็นต้นทุนในการดำเนินการ โดยประชาชนในชุมชนต้องมีความรับผิดชอบ และร่วมมือกันมาทบทวนการใช้ต้นทุนทางสังคมให้เป็นไปตามทิศทางที่ถูกต้อง แนวทางหนึ่งที่น่าสนใจคือ การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในรูปแบบของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งมีหลักการพัฒนาชุมชน ได้แก่ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน การท่องเที่ยวโดยชุมชนเน้น การบริหารจัดการการท่องเที่ยว โดยมีกระบวนการเพื่อก่อประโยชน์ในชุมชน คือ การกระจายรายได้เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและการบำรุงรักษาแหล่งท่องเที่ยวในการพัฒนาที่ยั่งยืน และการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ เป็นการศึกษาและการเรียนรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของชุมชนแก่ผู้เกี่ยวข้องคือ นักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ และประการสำคัญ คือ การทำงานเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเป็นงานที่ครอบคลุมในเนื้อหาที่กว้าง ควรมีการประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานของรัฐและองค์กรเอกชน เช่น ควรจัดให้มีการประชุมของหน่วยงานต่าง ๆ ได้แก่ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย องค์กรเอกชนและมหาวิทยาลัยที่ใกล้กับแหล่งท่องเที่ยววันั้น ๆ ให้การสนับสนุนและส่งเสริมในการดำเนินงานเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในชุมชนท้องถิ่น^{๑๔๑}

^{๑๔๑}สิทธิโชค วิบูลย์, สุเทพ บุญซ้อน และปิยะวรรณ เลิศพานิช, “การศึกษาการอนุรักษ์ทางวัฒนธรรมชาวมอญเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน กรณีศึกษา : ชุมชนศาลาแดงเหนือ จังหวัดปทุมธานี”, รายงานการวิจัย, (สาขาวิชาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา: มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, ๒๕๕๔).

เกษศิริ เหลี้ยวสิทธิกุล ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยของโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดเขตพื้นที่การศึกษาระดับมัธยมศึกษา” จากผลการวิจัยพบว่า (๑) การอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดเขตพื้นที่การศึกษาระดับมัธยมศึกษา มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ๓ ด้าน พร้อมทั้งรายการที่มีอันดับสูงสุดของแต่ละด้าน ดังนี้ ๑) วัฒนธรรมด้านศิลปะ ได้แก่ โรงเรียนส่งเสริมกิจกรรมด้านภาษาและวรรณกรรม ๒) วัฒนธรรมด้านมนุษยศาสตร์ ได้แก่ โรงเรียนมีการจัดพิธีทางศาสนา และ ๓) วัฒนธรรมด้านการช่างฝีมือ ได้แก่ โรงเรียนมีการจัดประกวดพานดอกไม้ธูปเทียน และ (๒) โรงเรียนมีการจัดกิจกรรมอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย อยู่ในระดับปานกลาง ๒ ด้าน คือ ๑) วัฒนธรรมด้านกีฬาและนันทนาการ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ โรงเรียนมีการจัดกิจกรรมนันทนาการสวดแทรกในโครงการต่าง ๆ ของโรงเรียน ๒) วัฒนธรรมด้านคหกรรมศิลป์ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ โรงเรียนมีการจัดโครงการอนุรักษ์การทำขนมไทยและอาหารไทย สำหรับปัญหาการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย พบว่า อันดับสูงสุด ได้แก่ บุคลากรมีเวลาจำกัดในการปฏิบัติงานด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย^{๑๔๒}

จารุภา ศิริสุวรรณนท์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมชุมชนมอญเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี” จากผลการวิจัยพบว่า (๑) การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมชุมชนมอญเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ในภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง กล่าวคือ ค่อย ๆ เปลี่ยนแปลงไปจากวิถีชีวิตที่เรียบง่าย ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพในชุมชน ศึกษาอยู่ในชุมชน ความผูกพันในครอบครัวและชุมชนจึงมีมาก เปลี่ยนเป็นการออกไปประกอบอาชีพและศึกษาต่อในชุมชนเมือง ความผูกพันในครอบครัวและชุมชนไม่ใกล้ชิดมากนัก ทำให้ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม ประเพณีของบรรพบุรุษซึ่งเคยเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต เปลี่ยนเป็นหน้าที่ต้องปฏิบัติ หรือสิ่งที่ควรปฏิบัติ (๒) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนมอญเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นว่าการเปลี่ยนแปลงนั้นประกอบด้วยหลายปัจจัย ได้แก่ ด้านเจตคติที่มีต่อวัฒนธรรมมอญ ด้านสื่อสารมวลชน ปัจจัยด้านนิเวศวิทยา และด้านประชากร ปัจจัยด้านนโยบายพัฒนาของรัฐ ปัจจัยด้านการศึกษา และปัจจัยด้านเศรษฐกิจ และ (๓) ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมชุมชนมอญเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี พบว่า ปัจจัยด้านประชากร และด้านนโยบายพัฒนาของรัฐ มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนมอญเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ทั้งโดยภาพรวมและรายด้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕^{๑๔๓}

สรุปได้ว่า หน้าที่การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมจำเป็น ต้องอาศัยความร่วมมือกันของทุกฝ่าย และต้องเริ่มต้นที่การศึกษา ค้นคว้า และการวิจัย เพื่อรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมนั้น ๆ ที่ต้องการอนุรักษ์ โดยในการศึกษา ค้นคว้า และการวิจัยดังกล่าวข้างต้น จะทำให้ทราบความหมาย และความสำคัญของศิลปวัฒนธรรมในฐานะที่เป็นมรดกของไทยอย่างถ่องแท้ได้ ซึ่งความรู้ดังกล่าวถือเป็นรากฐานของการดำเนินชีวิต เพื่อให้เห็นคุณค่าทำให้เกิดการยอมรับ และการนำไปใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสม ต่อไป

^{๑๔๒}เกษศิริ เหลี้ยวสิทธิกุล, “การอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยของโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดเขตพื้นที่การศึกษาระดับมัธยมศึกษา”, *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๒).

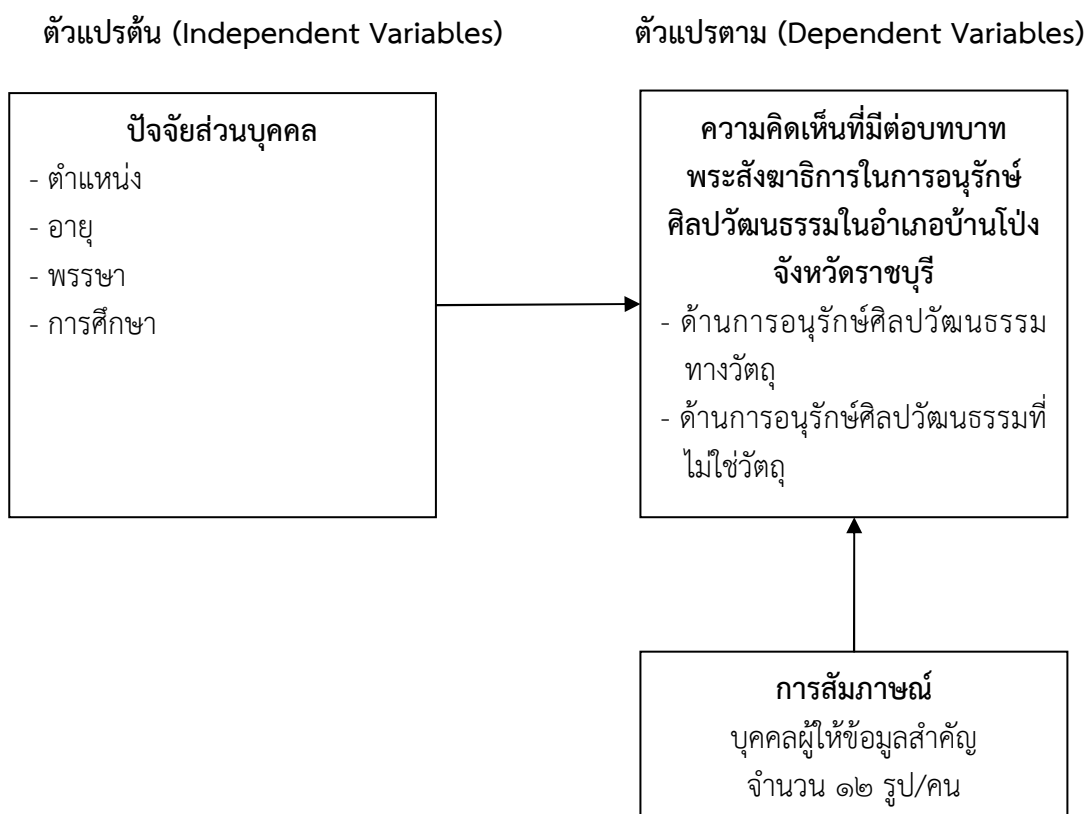
^{๑๔๓}จารุภา ศิริสุวรรณนท์, “การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมชุมชนมอญเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี”, *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร, ๒๕๕๑).

๒.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษา “บทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี” โดยได้กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework) ที่ประกอบด้วยตัวแปรต้น (Independent Variables) และตัวแปรตาม (Dependent Variables) ดังนี้

ตัวแปรต้น (Independent Variables) คือ ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ตำแหน่ง อายุ พรรษา และการศึกษา

ตัวแปรตาม (Dependent Variables) คือ ความคิดเห็นที่มีต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี โดยผู้วิจัยสังเคราะห์จากแนวคิด/ทฤษฎีของ คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย^{๑๔๔} ซึ่งแบ่งออกเป็น ๒ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมทางวัตถุ (Material Culture) และ ๒) ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ (Non-Material Culture)

แผนภาพที่ ๒.๔ กรอบแนวคิดในการวิจัย

^{๑๔๔} คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, *วัฒนธรรมไทย*, หน้า ๑๒.

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี” มีวิธีดำเนินการวิจัยตามลำดับ ดังนี้

- ๓.๑ รูปแบบการวิจัย
- ๓.๒ ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
- ๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- ๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี” เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed-methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้แบบสัมภาษณ์ (Interview) เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล

๓.๒ ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๓.๒.๑ ประชากร

ประชากร (Population) ได้แก่ พระสงฆ์ที่สังกัดวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ซึ่งมีจำนวน ๓๖๐ รูป^๑

๓.๒.๒ กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง (Sample) ผู้วิจัยได้ทำการสุ่มมาจากประชากร โดยหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างจากการใช้สูตรคำนวณของ ทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane) ในกรณีที่ทราบจำนวนประชากร^๒ ที่ระดับความคลาดเคลื่อน ๐.๐๕ หรือ ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ ๙๕ ดังนี้

^๑สำนักงานเจ้าคณะอำเภอบ้านโป่ง, สถิติภิกษุ สามเณร และศิษย์วัด อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ภาค ๑๕ พุทธศักราช ๒๕๖๐, (ราชบุรี: สำนักงานเจ้าคณะอำเภอบ้านโป่ง, ๒๕๖๐), หน้า ๑-๕. (ถ่ายเอกสารเย็บเล่ม).

^๒คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, สถิติเบื้องต้นและการวิจัย : Basic Statistics and Research, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๒๒๘.

สูตร	n	=	$\frac{N}{1 + N(e)^2}$
เมื่อ	n	คือ	ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง
	N	คือ	ขนาดของประชากรที่ใช้ในการวิจัย
	e	คือ	เปอร์เซ็นต์ความคลาดเคลื่อนจากการสุ่มตัวอย่าง (0.05)
แทนค่า	n	=	$\frac{360}{1 + 360(0.05)^2}$
		=	189.47 หรือ 190 รูป

จากการใช้สูตรคำนวณของ ทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane) โดยมีประชากรเป็นพระสงฆ์ที่สังกัดวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ซึ่งมีจำนวน ๓๖๐ รูป จึงได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๑๙๐ รูป จากนั้นจึงทำการสุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster Random Sampling) โดยแบ่งประชากรออกเป็น ๑๑ กลุ่ม ตามสังกัดตำบลคณะสงฆ์ แล้วจึงแบ่งจำนวนขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้ ๑๙๐ รูป ออกเป็น ๑๑ กลุ่ม ตามสัดส่วน โดยหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างในแต่ละกลุ่ม ดังนี้^๓

สูตร	n_i	=	$\frac{N_i}{N} \times n$
เมื่อ	n_i	คือ	จำนวนกลุ่มตัวอย่างในแต่ละหน่วย
	N_i	คือ	จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย
	N	คือ	จำนวนประชากรที่ใช้ในการวิจัย
	n	คือ	จำนวนประชากรในแต่ละหน่วย

ตัวอย่าง การขนาดกลุ่มตัวอย่างจากพระสงฆ์ ตำบลกรับใหญ่ จำนวน ๔๖ รูป ได้แก่

$$n_i = \frac{190}{360} \times 46$$

$$= 24.27 \text{ หรือ } 24 \text{ รูป}$$

ดังนั้น ขนาดของกลุ่มตัวอย่างพระสงฆ์ ตำบลกรับใหญ่ คือ ๒๔ รูป

รายละเอียดจำนวนประชากร และกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยที่ได้จากการคำนวณ แสดงในตารางที่ ๓.๑

^๓ กัลยา วานิชย์บัญชา, สถิติสำหรับงานวิจัย, (กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาสถิติ คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๑๙.

ตารางที่ ๓.๑ ประชากรและกลุ่มตัวอย่างของพระสงฆ์ที่สังกัดวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอ บ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี จำแนกสังกัดตำบล (คณะสงฆ์)

ที่	ตำบล (คณะสงฆ์)	ประชากร (รูป)	กลุ่มตัวอย่าง (รูป)
๑	ตำบลกรับใหญ่	๔๖	๒๔
๒	ตำบลเขาขลุ่ย เขต ๑	๓๔	๑๘
๓	ตำบลเขา ขลุ่ย เขต ๒	๓๐	๑๖
๔	ตำบลคุ้มพะยอม	๓๕	๑๘
๕	ตำบลท่าผา	๓๕	๑๘
๖	ตำบลนครชุมน์-บ้านม่วง	๒๕	๑๔
๗	ตำบลบ้านโป่ง	๓๐	๑๖
๘	ตำบลเบิกไพร-ลาดบัวขาว	๒๕	๑๔
๙	ตำบลหนองกบ	๓๐	๑๖
๑๐	ตำบลหนองปลาหมอ	๓๕	๑๘
๑๑	ตำบลหนองอ้อ-สวนกล้วย	๓๕	๑๘
	รวม	๓๖๐	๑๙๐

๓.๒.๓ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ได้แก่ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๑๒ รูป/คน ประกอบด้วย

- ๑) พระปิฎกโกศล
ตำแหน่ง รองเจ้าคณะจังหวัดราชบุรี
- ๒) พระครูศรีธรรมนาท
ตำแหน่ง เจ้าคณะอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี
- ๓) พระครูสุธีปริยัติวิธาน
ตำแหน่ง รองเจ้าคณะอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี
- ๔) พระครูเกษมปัญญาพิสุทธิ
ตำแหน่ง เจ้าคณะตำบลเบิกไพร-ลาดบัวขาว จังหวัดราชบุรี
- ๕) พระครูชินวรานุวัตร, ดร.
ตำแหน่ง เจ้าคณะตำบลท่าผา อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี
- ๖) พระครูเกษมปัญญาคม
ตำแหน่ง เจ้าอาวาสวัดโกสินารายณ์ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี
- ๗) นายประยงค์ จันทเต็ง
ตำแหน่ง นายอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

- ๘) นายสุชาติ ตือเร๊ะ
ตำแหน่ง ปลัดอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี
- ๙) นางรัฐชิตา เมธาบวรนนท์
ตำแหน่ง ปลัดอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี
- ๑๐) นายสิงห์ กาญจนศรี
ตำแหน่ง ประธานสภาวัฒนธรรมอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี
- ๑๑) นางพัชรภา มนัสปัญญากุล
ตำแหน่ง นักวิชาการวัฒนธรรมชำนาญการ
สำนักงานวัฒนธรรมอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี
- ๑๒) นางเบญจมาศ ประเสริฐโชคประชา
ตำแหน่ง นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ
สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaire) และแบบสัมภาษณ์ (Interview) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

๓.๓.๑ ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

- ๑) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี
- ๒) กำหนดกรอบแนวคิด ในการสร้างเครื่องมือการวิจัย
- ๓) กำหนดวัตถุประสงค์ในการสร้างเครื่องมือการวิจัยโดยขอคำปรึกษาจากอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์
- ๔) สร้างเครื่องมือ
- ๕) นำเสนอร่างเครื่องมือการวิจัยต่ออาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ และผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไข
- ๖) นำเครื่องมือการวิจัยไปทดลองใช้กับประชากรที่มีลักษณะคล้ายกับกลุ่มตัวอย่าง ประชากรที่จะดำเนินการวิจัยเพื่อหาสัมประสิทธิ์ความเที่ยงตรงของเครื่องมือ
- ๗) ปรับปรุงแก้ไข
- ๘) จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ และนำไปใช้จริงเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง

๓.๓.๒ การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ในการหาคุณภาพของเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้

๑) ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์

๒) หาความเที่ยงตรง (Validity) โดยการนำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จ เสนอประธานและกรรมการที่ปรึกษาสารนิพนธ์เพื่อขอความเห็นชอบ และนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม ซึ่งผู้เชี่ยวชาญทั้ง ๕ ท่าน ประกอบด้วย

๒.๑) พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตตปณฺโณ, ผศ.ดร. อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์

คณะสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒.๒) พระครูวิสุทธาณันทคุณ, ดร.

อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี

๒.๓) พระครูวาทีวรวัฒน์, ดร.

อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี

๒.๔) พระมหากังวาล ธีรธมฺโม, ดร.

อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี

๒.๕) ผศ.ดร.ภัทรพล ใจเย็น

อาจารย์ประจำภาควิชาเศรษฐศาสตร์

คณะสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เพื่อพิจารณาทั้งในด้านเนื้อหาสาระ และโครงสร้างของคำถาม รูปแบบของแบบสอบถาม ตลอดจนภาษาที่ใช้และตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง ๐.๘๐-๑.๐๐ และมีบางข้อใช้คำไม่เหมาะสม จึงได้ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

๓) หาความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability)

นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว ไปทดลองใช้ (Try-Out) กับพระสงฆ์ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย (การวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ พระสงฆ์ที่สังกัดวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี) จำนวน ๓๐ รูป เพื่อหาความเชื่อมั่นด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) ได้ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ ๐.๘๓๖๐

๔) นำแบบสอบถามที่ผ่านการหาหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ เพื่อขอความเห็นชอบและจัดพิมพ์แบบสอบถามเป็นฉบับสมบูรณ์เพื่อใช้ในการวิจัย

๓.๓.๓ ลักษณะของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaire) และแบบสัมภาษณ์ (Interview) โดยมีรายละเอียด ดังนี้

(๑) แบบสอบถาม (Questionnaire) แบ่งออกเป็น ๓ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ตำแหน่ง อายุ พรรษา และการศึกษา ซึ่งเป็นแบบสอบถามแบบเลือกตอบ (Check List)

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี รวม ๒ ด้าน ซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) แบ่งออกเป็น ดังนี้

๑) ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมทางวัตถุ มีคำถามจำนวน ๑๕ ข้อ

๒) ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมที่ไม่ใช้วัตถุ มีคำถามจำนวน ๑๕ ข้อ

มีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

๕ หมายถึง มีระดับความคิดเห็น อยู่ในระดับ มากที่สุด

๔ หมายถึง มีระดับความคิดเห็น อยู่ในระดับ มาก

๓ หมายถึง มีระดับความคิดเห็น อยู่ในระดับ ปานกลาง

๒ หมายถึง มีระดับความคิดเห็น อยู่ในระดับ น้อย

๑ หมายถึง มีระดับความคิดเห็น อยู่ในระดับ น้อยที่สุด

สำหรับในตอนที่ ๒ นี้มี การแปลความหมายของค่าเฉลี่ยโดยยึดเกณฑ์^๕ ดังนี้

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๔.๕๐-๕.๐๐ หมายถึง ระดับความคิดเห็น มากที่สุด

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๓.๕๐-๔.๔๙ หมายถึง ระดับความคิดเห็น มาก

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๒.๕๐-๓.๔๙ หมายถึง ระดับความคิดเห็น ปานกลาง

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๑.๕๐-๒.๔๙ หมายถึง ระดับความคิดเห็น น้อย

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๑.๐๐-๑.๔๙ หมายถึง ระดับความคิดเห็น น้อยที่สุด

ตอนที่ ๓ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ซึ่งเป็นคำถามแบบปลายเปิด (Open Ended Question)

(๒) แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์ (Interview) สำหรับเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ (Key Informants) ตามลักษณะการเป็นตัวแทนของกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสม จากวิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยมีขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ ดังนี้

๑) ศึกษาวิธีการสร้างแบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูลจากเอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบความคิดในการสร้างแบบสัมภาษณ์

^๕ประกอบ กรรณสูตร, สถิติเพื่อการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: ด่านสุทธาการพิมพ์, ๒๕๔๒), หน้า ๑๐๘.

๒) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและเอกสารการวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยพิจารณาถึงรายละเอียดต่าง ๆ เพื่อให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้

๓) ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์

๔) สร้างแบบสัมภาษณ์ให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) เพื่อนำมาวิเคราะห์

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยมีขั้นตอน ดังนี้

๓.๔.๑ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม (Questionnaire)

๑) ขอหนังสือจากผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการแจกแบบสอบถามในพื้นที่เป้าหมาย

๒) นำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด และเก็บแบบสอบถามคืนด้วยตนเอง แล้วนำมาตรวจสอบความถูกต้อง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ทั้งหมดร้อยละ ๑๐๐ ของจำนวนแบบสอบถามทั้งหมด

๓) นำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์และประมวลผลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ต่อไป

๓.๔.๑ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ (Interview)

๑) ขอหนังสือจากผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ถึงผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการให้สัมภาษณ์

๒) ทำการนัดวัน เวลา และสถานที่กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) เพื่อสัมภาษณ์ตามที่กำหนดไว้

๓) ดำเนินการสัมภาษณ์ตามวัน เวลา และสถานที่ที่กำหนดไว้ จนครบทุกประเด็น โดยขออนุญาตใช้วิธีการจดบันทึกและการบันทึกเสียงประกอบการสัมภาษณ์

๔) นำข้อมูลดิบที่ได้มารวบรวมเพื่อวิเคราะห์โดยวิธีการที่เหมาะสมและนำเสนอต่อไป

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยมีขั้นตอน ดังนี้

๓.๕.๑ การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม

ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยใช้สถิติ ดังนี้

สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) สำหรับอธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง และพรรณนาปัจจัยส่วนบุคคล สถิติที่ใช้ คือ ค่าความถี่ (Frequency), ค่าร้อยละ (Percentage), ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

สถิติอนุมาน (Inferential Statistics) ใช้สำหรับทดสอบสมมติฐาน เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล สถิติที่ใช้คือ การทดสอบค่าเอฟ (F-Test) ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) สำหรับกรณีตัวแปรต้นตั้งแต่สามกลุ่มขึ้นไป และเมื่อพบว่ามีความแตกต่างจะทำการเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างเป็นสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD.)

การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามปลายเปิด (Open ended Question) วิเคราะห์โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท นำเสนอเป็นความเรียงประกอบตาราง โดยการแจกแจงความถี่ของผู้ตอบแบบสอบถามแบบปลายเปิด

๓.๕.๒ การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์โดยวิธีการดังนี้

- ๑) นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาถอดเสียงและบันทึกเป็นข้อความ
- ๒) นำข้อความจากการสัมภาษณ์และการจดบันทึกมาจำแนกเป็นประเด็นและเรียบเรียงเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย
- ๓) วิเคราะห์คำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท (Context)
- ๔) สังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัยและนำเสนอต่อไป

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี” นี้ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed-Method Research) โดยผู้วิจัยได้กำหนดสัญลักษณ์ที่ใช้ในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อความเข้าใจที่ตรงกันในการแปลความหมายข้อมูล ดังนี้

\bar{X} แทน ค่าเฉลี่ย

S.D. แทน ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

n แทน จำนวนกลุ่มตัวอย่าง

F แทน ค่าสถิติที่ใช้พิจารณาความมีนัยสำคัญจากการแจกแจงแบบ F (F- distribution)

SS แทน ผลโดยรวมกำลังสอง (Sum of Square)

df แทน ชั้นแห่งความเป็นอิสระ (Degree of Freedom)

MS แทน ค่าเฉลี่ยผลรวมกำลังสอง (Mean Square)

Sig. แทน ระดับนัยสำคัญทางสถิติ (Significances)

* แทน นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

** แทน นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

ข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามของพระสงฆ์ที่สังกัดวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ซึ่งมีจำนวน จำนวน ๑๙๐ รูป และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) จำนวน ๑๒ รูป/คน มีผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

๔.๑ ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

๔.๒ บทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

๔.๓ ผลการเปรียบเทียบความเห็นที่มีต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๔.๔ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

๔.๕ สรุปผลการสัมภาษณ์เกี่ยวกับบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

๔.๖ สรุปองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

๔.๑ ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคลของพระสงฆ์ที่ตอบแบบสอบถาม โดยจำแนกตาม ตำแหน่ง อายุ พรรษา และการศึกษา รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๑

ตารางที่ ๔.๑ จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

(n = ๑๙๐)		
ปัจจัยส่วนบุคคล	จำนวน (รูป)	ร้อยละ
๑. ตำแหน่ง		
เจ้าคณะอำเภอ/รองเจ้าคณะอำเภอ/ เจ้าคณะตำบล/รองเจ้าคณะตำบล	๑๐	๕.๒๖
เจ้าอาวาส/รองเจ้าอาวาส/ผู้ช่วยเจ้า อาวาส	๓๓	๑๗.๓๗
พระเลขานุการทุกระดับ	๑๒	๖.๓๒
พระภิกษุทั่วไป	๑๓๕	๗๑.๐๕
รวม	๑๙๐	๑๐๐.๐๐
๒. อายุ		
๒๐-๓๐ ปี	๓๖	๑๘.๙๕
๓๑-๔๐ ปี	๖๒	๓๒.๖๓
๔๑-๕๐ ปี	๖๔	๓๓.๖๘
๕๑-๖๐ ปี	๑๕	๗.๘๙
มากกว่า ๖๐ ปี	๑๓	๖.๘๔
รวม	๑๙๐	๑๐๐.๐๐
๓. พรรษา		
ต่ำกว่า ๕ พรรษา	๒๙	๑๕.๒๖
๕-๑๐ พรรษา	๔๐	๒๑.๐๕
๑๑-๑๕ พรรษา	๕๗	๓๐.๐๐
๑๖-๒๐ พรรษา	๑๖	๘.๔๒
มากกว่า ๒๐ พรรษา	๔๘	๒๕.๒๖
รวม	๑๙๐	๑๐๐.๐๐
๔. การศึกษา		
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๑๔๙	๗๘.๔๒
ปริญญาตรี	๓๑	๑๖.๓๒
สูงกว่าปริญญาตรี	๑๐	๕.๒๖
รวม	๑๙๐	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๔.๑ พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลของพระสงฆ์ที่ตอบแบบสอบถาม พบว่า เป็นพระภิกษุทั่วไป จำนวน ๑๓๕ รูป คิดเป็นร้อยละ ๗๑.๐๕ มีอายุ ๔๑-๕๐ ปี จำนวน ๖๔ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๖๘ มีพรรษา ๑๑-๑๕ พรรษา จำนวน ๕๗ คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๐๐ และมีการศึกษาปริญญาตรี จำนวน ๑๔๙ รูป คิดเป็นร้อยละ ๗๘.๔๒

๔.๒ บทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

ผลการวิเคราะห์บทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวมและรายด้าน มีรายละเอียด ดังนี้

ตารางที่ ๔.๒ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม

(n = ๑๙๐)

ที่	บทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี	ระดับความคิดเห็น		
		\bar{X}	S.D.	แปลผล
๑	ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมทางวัตถุ	๔.๓๐	๐.๔๒๕	มาก
๒	ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ	๔.๒๗	๐.๔๔๗	มาก
ภาพรวม		๔.๒๙	๐.๓๘๖	มาก

จากตารางที่ ๔.๒ พบว่า บทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๙ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมทางวัตถุ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๐ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๗

ตารางที่ ๔.๓ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมทางวัตถุ

(n = ๑๙๐)

ข้อ	ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมทางวัตถุ	ระดับความคิดเห็น		
		\bar{X}	S.D.	แปลผล
๑	รณรงค์ให้ประชาชนอนุรักษ์อาหารพื้นบ้านให้คงอยู่คู่ชุมชน	๔.๔๔	๐.๗๒๓	มาก
๒	ส่งเสริมให้มีการอนุรักษ์เครื่องมือใช้จากภูมิปัญญาพื้นบ้าน	๔.๓๑	๐.๖๖๙	มาก
๓	ส่งเสริมการก่อสร้างเสนาสนะภายในวัดที่รักษารูปแบบของเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมประจำท้องถิ่น	๔.๓๓	๐.๗๕๕	มาก
๔	ส่งเสริมการอนุรักษ์งานช่างศิลป์หรือช่างฝีมือท้องถิ่น	๔.๑๙	๐.๗๓๙	มาก
๕	สนับสนุนการใช้วัสดุอุปกรณ์จากงานหัตถกรรมท้องถิ่นในชีวิตประจำวัน	๔.๓๑	๐.๗๓๖	มาก
๖	รณรงค์ให้ประชาชนแต่งกายแบบไทยโดยใช้ผ้าทอที่ผลิตจากภูมิปัญญาท้องถิ่นในเทศกาลสำคัญต่าง ๆ	๔.๓๗	๐.๖๘๔	มาก
๗	การดูแลความสะอาดโบราณสถานอันแสดงถึงศิลปวัฒนธรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ตั้งอยู่ในพื้นที่วัด	๔.๕๒	๐.๖๙๕	มากที่สุด
๘	การดูแลรักษาโบราณศิลปวัตถุทางศาสนาที่อยู่ภายในวัด เช่น คัมภีร์ ธรรมมาศ เป็นต้น	๔.๕๓	๐.๖๓๑	มากที่สุด
๙	การดูแลรักษาโบราณวัตถุที่ตั้งอยู่ในพื้นที่วัดและศิลปวัตถุทางพระพุทธศาสนา	๔.๕๗	๐.๖๕๓	มากที่สุด
๑๐	สนับสนุนการจัดทำพิพิธภัณฑ์ชุมชนเพื่อเก็บรักษาศิลปวัตถุจากภูมิปัญญาท้องถิ่น	๔.๒๗	๐.๖๖๔	มาก
๑๑	มีกระบวนการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมทางวัตถุ โดยสำรวจปัจจัยที่มีผลกระทบทั้งเชิงบวกและเชิงลบ และทั้งภายในและภายนอก	๔.๒๓	๐.๗๐๕	มาก
๑๒	มีกระบวนการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมทางวัตถุ โดยนำข้อมูลที่ได้จากการสำรวจปัจจัยที่ส่งผลกระทบไปใช้ในการวางแผนการดำเนินการ	๔.๑๔	๐.๖๗๑	มาก
๑๓	มีกระบวนการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมทางวัตถุ โดยกำกับ ติดตาม ให้มีการดำเนินงานตามแผนที่ได้วางไว้	๔.๑๒	๐.๗๖๘	มาก

ตารางที่ ๔.๓ (ต่อ)

ข้อ	ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมทางวัตถุ	ระดับความคิดเห็น		
		\bar{X}	S.D.	แปลผล
๑๔	มีกระบวนการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมทางวัตถุ โดยประเมินผลการปฏิบัติงานตามแผนที่ได้วางไว้	๔.๐๔	๐.๖๖๕	มาก
๑๕	มีกระบวนการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมทางวัตถุ โดยนำข้อมูลที่ได้จากการประเมินผลปฏิบัติงานไปใช้ในการวางแผนในวงรอบถัดไป	๔.๑๖	๐.๗๑๗	มาก
รวม		๔.๓๐	๐.๔๒๕	มาก

จากตารางที่ ๔.๓ พบว่า บทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมทางวัตถุ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๐ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ข้อ ๙ การดูแลรักษาโบราณวัตถุที่ตั้งอยู่ในพื้นที่วัดและศิลปวัตถุทางพระพุทธศาสนา อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๕๗ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ข้อ ๑๔ มีกระบวนการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมทางวัตถุ โดยประเมินผลการปฏิบัติงานตามแผนที่ได้วางไว้ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๔

ตารางที่ ๔.๔ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ

(n = ๑๙๐)

ข้อ	ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ	ระดับความคิดเห็น		
		\bar{X}	S.D.	แปลผล
๑	ส่งเสริมให้ทุกคนร่วมกันรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมท้องถิ่น	๔.๔๑	๐.๖๕๐	มาก
๒	ถ่ายทอดให้ประชาชนได้รับรู้คุณค่าหรือคุณประโยชน์ของวัฒนธรรมท้องถิ่น	๔.๓๕	๐.๖๗๙	มาก
๓	รณรงค์ให้ประชาชนตระหนักในความสำคัญของวัฒนธรรมท้องถิ่น	๔.๓๙	๐.๖๗๙	มาก
๔	ประสานงานการบริการความรู้ วิชาการ และทุนทรัพย์สำหรับจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมท้องถิ่น	๔.๒๗	๐.๖๙๕	มาก
๕	สร้างทัศนคติ ความรู้ และความเข้าใจให้ประชาชนตระหนักในบทบาทหน้าที่การดูแลรักษาวัฒนธรรมท้องถิ่น	๔.๓๓	๐.๖๘๑	มาก

ตารางที่ ๔.๔ (ต่อ)

ข้อ	ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมทางวัตถุ	ระดับความคิดเห็น		
		\bar{X}	S.D.	แปลผล
๖	ส่งเสริมการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผลงานการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นของชุมชน	๔.๔๔	๐.๖๙๓	มาก
๗	ฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่นที่กำลังสูญหายหรือที่สูญหายไปแล้ว	๔.๒๔	๐.๖๘๖	มาก
๘	จัดทำระบบเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางด้านวัฒนธรรมท้องถิ่น	๔.๑๘	๐.๗๔๑	มาก
๙	ส่งเสริมให้สื่อมวลชนแขนงต่าง ๆ มีบทบาทในการส่งเสริมและสนับสนุนวัฒนธรรมท้องถิ่น	๔.๒๑	๐.๖๙๔	มาก
๑๐	ยกย่องเชิดชูปราชญ์ชาวบ้านหรือผู้มีผลงานการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นให้เป็นที่ประจักษ์	๔.๓๐	๐.๗๐๕	มาก
๑๑	มีกระบวนการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ โดยสำรวจปัจจัยที่มีผลกระทบทั้งเชิงบวกและเชิงลบและทั้งภายในและภายนอก	๔.๒๐	๐.๖๙๙	มาก
๑๒	มีกระบวนการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ โดยนำข้อมูลที่ได้จากการสำรวจปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อไปใช้ในการวางแผนการดำเนินการ	๔.๑๗	๐.๗๐๒	มาก
๑๓	มีกระบวนการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ โดยกำกับ ติดตามให้มีการดำเนินงานตามแผนที่ได้วางไว้	๔.๑๘	๐.๖๙๗	มาก
๑๔	มีกระบวนการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ โดยประเมินผลการปฏิบัติงานตามแผนที่ได้วางไว้	๔.๑๗	๐.๗๐๘	มาก
๑๕	มีกระบวนการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ โดยนำข้อมูลที่ได้จากการประเมินผลปฏิบัติงานไปใช้ในการวางแผนในวงรอบถัดไป	๔.๒๒	๐.๗๒๓	มาก
รวม		๔.๒๗	๐.๔๔๗	มาก

จากตารางที่ ๔.๔ พบว่า บทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๗ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ข้อ ๑ ส่งเสริมให้ทุกคนร่วมกันรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมท้องถิ่น อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๔๑ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ข้อ ๑๒ มีกระบวนการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ โดยนำข้อมูลที่ได้จากการสำรวจปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อไปใช้ในการวางแผนการดำเนินการ และข้อ ๑๔ มีกระบวนการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ โดยประเมินผลการปฏิบัติงานตามแผนที่ได้วางไว้ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๗

๔.๓ ผลการเปรียบเทียบความเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลป-วัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ผลการเปรียบเทียบความเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล คือ ตำแหน่ง อายุ พรรษา และการศึกษาของพระสงฆ์ที่ตอบแบบสอบถาม ตามสมมติฐานการวิจัย ทั้ง ๔ ข้อ ได้แก่

สมมติฐานการวิจัยข้อที่ ๑ พระสงฆ์ที่มีตำแหน่งต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี แตกต่างกัน

สมมติฐานการวิจัยข้อที่ ๒ พระสงฆ์ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี แตกต่างกัน

สมมติฐานการวิจัยข้อที่ ๓ พระสงฆ์ที่มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี แตกต่างกัน

สมมติฐานการวิจัยข้อที่ ๔ พระสงฆ์ที่มีการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี แตกต่างกัน

ผู้วิจัยวิเคราะห์โดยการทดสอบค่าเอฟ (F-test) วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way Analysis of Variance) เมื่อพบว่ามีความแตกต่าง จึงทำการทดสอบความแตกต่างรายคู่โดยวิธีการหาผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) โดยกำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ โดยผลการวิจัยมีรายละเอียดดังนี้

สมมติฐานที่ ๑ พระสงฆ์ที่มีตำแหน่งต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๕ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม จำแนกตามตำแหน่ง

ตำแหน่ง	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
เจ้าคณะอำเภอ/รองเจ้าคณะอำเภอ/เจ้าคณะตำบล/รองเจ้าคณะตำบล	๑๐	๔.๕๒	๐.๑๗๖	มากที่สุด
เจ้าอาวาส/รองเจ้าอาวาส/ผู้ช่วยเจ้าอาวาส	๓๓	๔.๔๘	๐.๒๘๑	มาก
พระเลขานุการทุกระดับ	๑๒	๔.๑๙	๐.๓๙๖	มาก
พระภิกษุทั่วไป	๑๓๕	๔.๒๓	๐.๓๙๙	มาก
รวม	๑๙๐	๔.๒๙	๐.๓๘๖	มาก

จากตารางที่ ๔.๕ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม จำแนกตามตำแหน่ง อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๙

ตารางที่ ๔.๖ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม จำแนกตามตำแหน่ง

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๒.๓๖๐	๓	๐.๗๘๗	๕.๖๗๐**	๐.๐๐๑
ภายในกลุ่ม	๒๕.๘๐๖	๑๘๖	๐.๑๓๙		
รวม	๒๘.๑๖๕	๑๘๙			

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

จากตารางที่ ๔.๖ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีตำแหน่งต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ ดังนั้น จึงทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD) ดังแสดงในตารางที่ ๔.๗

ตารางที่ ๔.๗ การวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม จำแนกตามตำแหน่ง ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD)

ตำแหน่ง	\bar{X}	ตำแหน่ง			
		เจ้าคณะอำเภอ/ รองเจ้าคณะ อำเภอ/เจ้าคณะ ตำบล/รองเจ้า คณะตำบล	เจ้าอาวาส/ รองเจ้า อาวาส/ผู้ช่วย เจ้าอาวาส	พระ เลขานุการ ทุกระดับ	พระภิกษุ ทั่วไป
		๔.๕๒	๔.๔๘	๔.๑๙	๔.๒๓
เจ้าคณะอำเภอ/รองเจ้าคณะอำเภอ/เจ้า คณะตำบล/รองเจ้าคณะตำบล	๔.๕๒		๐.๐๔	๐.๓๓**	๐.๒๙**
เจ้าอาวาส/รองเจ้าอาวาส/ผู้ช่วยเจ้าอาวาส	๔.๔๘			๐.๒๙**	๐.๒๕**
พระเลขานุการทุกระดับ	๔.๑๙				-๐.๐๔**
พระภิกษุทั่วไป	๔.๒๓				

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

จากตารางที่ ๔.๗ แสดงให้เห็นว่า เจ้าคณะอำเภอ/รองเจ้าคณะอำเภอ/เจ้าคณะตำบล/รองเจ้าคณะตำบล มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม ในระดับมากกว่า เจ้าอาวาส/รองเจ้าอาวาส/ผู้ช่วยเจ้าอาวาส, พระเลขานุการทุกระดับ, พระภิกษุทั่วไป อย่างนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

ขณะเดียวกัน เจ้าอาวาส/รองเจ้าอาวาส/ผู้ช่วยเจ้าอาวาส มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม ในระดับมากกว่า พระเลขานุการทุกระดับ, พระภิกษุทั่วไป อย่างนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

ขณะเดียวกัน พระเลขานุการทุกระดับ มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม ในระดับน้อยกว่า พระภิกษุทั่วไป อย่างนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

ตารางที่ ๔.๘ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมทางวัตถุ จำแนกตามตำแหน่ง

ตำแหน่ง	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
เจ้าคณะอำเภอ/รองเจ้าคณะอำเภอ/เจ้าคณะตำบล/รองเจ้าคณะตำบล	๑๐	๔.๕๕	๐.๒๖๑	มาก
เจ้าอาวาส/รองเจ้าอาวาส/ผู้ช่วยเจ้าอาวาส	๓๓	๔.๕๑	๐.๒๖๕	มาก
พระเลขานุการทุกระดับ	๑๒	๔.๑๗	๐.๖๙๕	มาก
พระภิกษุทั่วไป	๑๓๕	๔.๒๔	๐.๔๑๖	มาก
รวม	๑๙๐	๔.๓๐	๐.๔๒๕	มาก

จากตารางที่ ๔.๘ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมทางวัตถุ จำแนกตามตำแหน่ง อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๐

ตารางที่ ๔.๙ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมทางวัตถุ จำแนกตามตำแหน่ง

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๒.๗๕๕	๓	๐.๙๑๘	๕.๔๔๔**	๐.๐๐๑
ภายในกลุ่ม	๓๑.๓๗๖	๑๘๖	๐.๑๖๙		
รวม	๓๔.๑๓๑	๑๘๙			

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

จากตารางที่ ๔.๙ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีตำแหน่งต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมทางวัตถุ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ ดังนั้น จึงทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD) ดังแสดงในตารางที่ ๔.๑๐

ตารางที่ ๔.๑๐ การวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมทางวัตถุ จำแนกตามตำแหน่ง ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD)

ตำแหน่ง	\bar{X}	ตำแหน่ง			
		เจ้าคณะอำเภอ/ รองเจ้าคณะ อำเภอ/เจ้าคณะ ตำบล/รองเจ้า คณะตำบล	เจ้าอาวาส/ รองเจ้า อาวาส/ผู้ช่วย เจ้าอาวาส	พระ เลขานุการ ทุกระดับ	พระภิกษุ ทั่วไป
		๔.๕๕	๔.๕๑	๔.๑๗	๔.๒๔
เจ้าคณะอำเภอ/รองเจ้าคณะอำเภอ/เจ้า คณะตำบล/รองเจ้าคณะตำบล	๔.๕๕		๐.๐๔	๐.๓๘**	๐.๓๑**
เจ้าอาวาส/รองเจ้าอาวาส/ผู้ช่วยเจ้าอาวาส	๔.๕๑			๐.๓๔**	๐.๒๗**
พระเลขานุการทุกระดับ	๔.๑๗				-๐.๐๗
พระภิกษุทั่วไป	๔.๒๔				

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

จากตารางที่ ๔.๑๐ แสดงให้เห็นว่า เจ้าคณะอำเภอ/รองเจ้าคณะอำเภอ/เจ้าคณะตำบล/รองเจ้าคณะตำบล มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมทางวัตถุ ในระดับมากกว่า เจ้าอาวาส/รองเจ้าอาวาส/ผู้ช่วยเจ้าอาวาส, พระเลขานุการทุกระดับ, พระภิกษุทั่วไป อย่างนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

ขณะเดียวกัน เจ้าอาวาส/รองเจ้าอาวาส/ผู้ช่วยเจ้าอาวาส มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมทางวัตถุ ในระดับมากกว่า พระเลขานุการทุกระดับ, พระภิกษุทั่วไป อย่างนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

ตารางที่ ๔.๑๑ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ จำแนกตามตำแหน่ง

ตำแหน่ง	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
เจ้าคณะอำเภอ/รองเจ้าคณะอำเภอ/เจ้าคณะตำบล/รองเจ้าคณะตำบล	๑๐	๔.๔๙	๐.๒๕๐	มาก
เจ้าอาวาส/รองเจ้าอาวาส/ผู้ช่วยเจ้าอาวาส	๓๓	๔.๔๕	๐.๔๓๘	มาก
พระเลขานุการทุกระดับ	๑๒	๔.๒๐	๐.๓๑๑	มาก
พระภิกษุทั่วไป	๑๓๕	๔.๒๒	๐.๔๕๗	มาก
รวม	๑๙๐	๔.๒๗	๐.๔๕๗	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๑ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ จำแนกตามตำแหน่ง อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๗

ตารางที่ ๔.๑๒ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ จำแนกตามตำแหน่ง

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๒.๐๐๗	๓	๐.๖๖๙	๓.๔๘๒*	๐.๐๑๗
ภายในกลุ่ม	๓๕.๗๔๒	๑๘๖	๐.๑๙๒		
รวม	๓๗.๗๕๐	๑๘๙			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๒ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีตำแหน่งต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ดังนั้น จึงทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD) ดังแสดงในตารางที่ ๔.๑๓

ตารางที่ ๔.๑๓ การวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ จำแนกตามตำแหน่ง ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD)

ตำแหน่ง	\bar{X}	ตำแหน่ง			
		เจ้าคณะอำเภอ/ รองเจ้าคณะ อำเภอ/เจ้าคณะ ตำบล/รองเจ้า คณะตำบล	เจ้าอาวาส/ รองเจ้า อาวาส/ผู้ช่วย เจ้าอาวาส	พระ เลขานุการ ทุกระดับ	พระภิกษุ ทั่วไป
		๔.๔๙	๔.๔๕	๔.๒๐	๔.๒๒
เจ้าคณะอำเภอ/รองเจ้าคณะอำเภอ/เจ้า คณะตำบล/รองเจ้าคณะตำบล	๔.๔๙		๐.๐๔	๐.๒๙	๐.๒๗
เจ้าอาวาส/รองเจ้าอาวาส/ผู้ช่วยเจ้าอาวาส	๔.๔๕			๐.๒๕	๐.๒๓*
พระเลขานุการทุกระดับ	๔.๒๐				-๐.๐๒
พระภิกษุทั่วไป	๔.๒๒				

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๓ แสดงให้เห็นว่า เจ้าอาวาส/รองเจ้าอาวาส/ผู้ช่วยเจ้าอาวาส มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ ในระดับมากกว่า พระภิกษุทั่วไป อย่างนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

สมมติฐานที่ ๒ พระสงฆ์ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๔ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม จำแนกตามอายุ

อายุ	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
๒๐-๓๐ ปี	๓๖	๔.๑๗	๐.๓๔๙	มาก
๓๑-๔๐ ปี	๖๒	๔.๓๔	๐.๓๗๐	มาก
๔๑-๕๐ ปี	๖๔	๔.๓๓	๐.๓๘๓	มาก
๕๑-๖๐ ปี	๑๕	๔.๑๐	๐.๓๘๗	มาก
มากกว่า ๖๐ ปี	๑๓	๔.๓๒	๐.๔๘๗	มาก
รวม	๑๙๐	๔.๒๙	๐.๓๘๖	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๔ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม จำแนกตามอายุ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๙

ตารางที่ ๔.๑๕ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม จำแนกตามอายุ

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๑.๓๖๖	๔	๐.๓๔๑	๒.๓๕๗	๐.๐๕๕
ภายในกลุ่ม	๒๖.๗๙๙	๑๘๕	๐.๑๔๕		
รวม	๒๘.๑๖๕	๑๘๙			

จากตารางที่ ๔.๑๕ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๖ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมทางวัตถุ จำแนกตามอายุ

อายุ	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
๒๐-๓๐ ปี	๓๖	๔.๒๑	๐.๓๗๘	มาก
๓๑-๔๐ ปี	๖๒	๔.๓๔	๐.๓๙๐	มาก
๔๑-๕๐ ปี	๖๔	๔.๓๕	๐.๔๕๕	มาก
๕๑-๖๐ ปี	๑๕	๔.๑๗	๐.๔๓๙	มาก
มากกว่า ๖๐ ปี	๑๓	๔.๒๗	๐.๕๑๙	มาก
รวม	๑๙๐	๔.๓๐	๐.๔๒๕	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๖ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมทางวัตถุ จำแนกตามอายุ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๐

ตารางที่ ๔.๑๗ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมทางวัตถุ จำแนกตามอายุ

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๐.๘๔๔	๔	๐.๒๑๑	๑.๑๗๓	๐.๓๒๔
ภายในกลุ่ม	๓๓.๒๘๗	๑๘๕	๐.๑๘๐		
รวม	๓๔.๑๓๑	๑๘๙			

จากตารางที่ ๔.๑๗ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมทางวัตถุ ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๘ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ จำแนกตามอายุ

อายุ	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
๒๐-๓๐ ปี	๓๖	๔.๑๓	๐.๓๗๙	มาก
๓๑-๔๐ ปี	๖๒	๔.๓๕	๐.๔๖๙	มาก
๔๑-๕๐ ปี	๖๔	๔.๓๑	๐.๔๓๑	มาก
๕๑-๖๐ ปี	๑๕	๔.๐๓	๐.๔๑๒	มาก
มากกว่า ๖๐ ปี	๑๓	๔.๓๘	๐.๕๐๑	มาก
รวม	๑๙๐	๔.๒๗	๐.๔๔๗	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๘ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ จำแนกตามอายุ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๗

ตารางที่ ๔.๑๙ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ จำแนกตามอายุ

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๒.๒๐๐	๔	๐.๕๕๐	๒.๘๖๒*	๐.๐๒๕
ภายในกลุ่ม	๓๕.๕๕๐	๑๘๕	๐.๑๙๒		
รวม	๓๗.๗๕๐	๑๘๙			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๙ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ดังนั้น จึงทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD) ดังแสดงในตารางที่ ๔.๒๐

ตารางที่ ๔.๒๐ การวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ จำแนกตามอายุ ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD)

อายุ	\bar{X}	อายุ				
		๒๐-๓๐ ปี	๓๑-๔๐ ปี	๔๑-๕๐ ปี	๕๑-๖๐ ปี	มากกว่า ๖๐ ปี
		๔.๑๓	๔.๓๕	๔.๓๑	๔.๐๓	๔.๓๘
๒๐-๓๐ ปี	๔.๑๓		-๐.๒๒*	-๐.๑๘	๐.๑๐	-๐.๒๕
๓๑-๔๐ ปี	๔.๓๕			๐.๐๔	๐.๓๒*	-๐.๐๓
๔๑-๕๐ ปี	๔.๓๑				๐.๒๘*	-๐.๐๗
๕๑-๖๐ ปี	๔.๐๓					-๐.๓๕*
มากกว่า ๖๐ ปี	๔.๓๘					

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๒๐ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีอายุ ๒๐-๓๐ ปี มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ ในระดับน้อยกว่า พระสงฆ์ที่มีอายุ ๓๑-๔๐ ปี อย่างนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ขณะเดียวกัน พระสงฆ์ที่มีอายุ ๓๑-๔๐ ปี มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ ในระดับมากกว่า พระสงฆ์ที่มีอายุ ๕๑-๖๐ ปี อย่างนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ขณะเดียวกัน พระสงฆ์ที่มีอายุ ๕๑-๖๐ ปี มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ ในระดับน้อยกว่า พระสงฆ์ที่มีอายุ มากกว่า ๖๐ ปี อย่างนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

สมมติฐานที่ ๓ พระสงฆ์ที่มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๒๑ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม จำแนกตามพรรษา

พรรษา	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
ต่ำกว่า ๕ พรรษา	๒๙	๔.๒๐	๐.๓๗๒	มาก
๕-๑๐ พรรษา	๔๐	๔.๑๘	๐.๔๒๗	มาก
๑๑-๑๕ พรรษา	๕๗	๔.๓๓	๐.๓๗๕	มาก
๑๖-๒๐ พรรษา	๑๖	๔.๒๘	๐.๓๘๑	มาก
มากกว่า ๒๐ พรรษา	๔๘	๔.๓๗	๐.๓๕๖	มาก
รวม	๑๙๐	๔.๒๙	๐.๓๘๖	มาก

จากตารางที่ ๔.๒๑ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม จำแนกตามพรรษา อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๙

ตารางที่ ๔.๒๒ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม จำแนกตามพรรษา

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๑.๑๕๒	๔	๐.๒๘๘	๑.๙๗๒	๐.๑๐๑
ภายในกลุ่ม	๒๗.๐๑๔	๑๘๕	๐.๑๔๖		
รวม	๒๘.๑๖๕	๑๘๙			

จากตารางที่ ๔.๒๒ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๒๓ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมทางวัตถุ จำแนกตามพรรษา

พรรษา	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
ต่ำกว่า ๕ พรรษา	๒๙	๔.๒๑	๐.๓๗๘	มาก
๕-๑๐ พรรษา	๔๐	๔.๒๐	๐.๔๑๖	มาก
๑๑-๑๕ พรรษา	๕๗	๔.๓๓	๐.๔๑๔	มาก
๑๖-๒๐ พรรษา	๑๖	๔.๓๔	๐.๔๒๖	มาก
มากกว่า ๒๐ พรรษา	๔๘	๔.๓๘	๐.๔๖๑	มาก
รวม	๑๙๐	๔.๓๐	๐.๔๒๕	มาก

จากตารางที่ ๔.๒๓ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมทางวัตถุ จำแนกตามพรรษา อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๐

ตารางที่ ๔.๒๔ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมทางวัตถุ จำแนกตามพรรษา

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๑.๐๕๓	๔	๐.๒๖๓	๑.๔๗๒	๐.๒๑๒
ภายในกลุ่ม	๓๓.๐๗๘	๑๘๕	๐.๑๗๙		
รวม	๓๔.๑๓๑	๑๘๙			

จากตารางที่ ๔.๒๔ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมทางวัตถุ ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๒๕ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ จำแนกตามพรรษา

พรรษา	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
ต่ำกว่า ๕ พรรษา	๒๙	๔.๑๘	๐.๔๒๕	มาก
๕-๑๐ พรรษา	๔๐	๔.๑๖	๐.๕๐๔	มาก
๑๑-๑๕ พรรษา	๕๗	๔.๓๓	๐.๔๕๓	มาก
๑๖-๒๐ พรรษา	๑๖	๔.๒๒	๐.๓๙๙	มาก
มากกว่า ๒๐ พรรษา	๔๘	๔.๓๖	๐.๔๐๑	มาก
รวม	๑๙๐	๔.๒๗	๐.๔๕๗	มาก

จากตารางที่ ๔.๒๕ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ จำแนกตามพรรษา อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๗

ตารางที่ ๔.๒๖ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ จำแนกตามพรรษา

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๑.๓๓๖	๔	๐.๓๓๔	๑.๖๙๗	๐.๑๕๓
ภายในกลุ่ม	๓๖.๔๑๔	๑๘๕	๐.๑๙๗		
รวม	๓๗.๗๕๐	๑๘๙			

จากตารางที่ ๔.๒๖ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ ไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๔ พระสงฆ์ที่มีการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๒๗ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม จำแนกตามการศึกษา

การศึกษา	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๑๔๙	๔.๒๕	๐.๔๐๐	มาก
ปริญญาตรี	๓๑	๔.๔๗	๐.๒๕๗	มาก
สูงกว่าปริญญาตรี	๑๐	๔.๒๙	๐.๓๖๘	มาก
รวม	๑๙๐	๔.๒๙	๐.๓๘๖	มาก

จากตารางที่ ๔.๒๗ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม จำแนกตามการศึกษา อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๙

ตารางที่ ๔.๒๘ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม จำแนกตามการศึกษา

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๑.๒๖๖	๒	๐.๖๓๓	๔.๓๙๙*	๐.๐๑๔
ภายในกลุ่ม	๒๖.๙๐๐	๑๘๗	๐.๑๔๔		
รวม	๒๘.๑๖๕	๑๘๙			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๒๘ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ดังนั้น จึงทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD) ดังแสดงในตารางที่ ๔.๒๙

ตารางที่ ๔.๒๙ การวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม จำแนกตามการศึกษา ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD)

การศึกษา	\bar{X}	การศึกษา		
		ต่ำกว่า ปริญญาตรี	ปริญญาตรี	สูงกว่า ปริญญาตรี
		๔.๒๕	๔.๔๗	๔.๒๙
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๔.๒๕		-๐.๒๒*	-๐.๐๔
ปริญญาตรี	๔.๔๗			๐.๑๘
สูงกว่าปริญญาตรี	๔.๒๙			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๒๙ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม ในระดับน้อยกว่า พระสงฆ์ที่มีการศึกษาปริญญาตรี อย่างนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๓๐ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมทางวัตถุ จำแนกตามการศึกษา

การศึกษา	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๑๔๙	๔.๒๖	๐.๔๒๒	มาก
ปริญญาตรี	๓๑	๔.๔๙	๐.๒๘๕	มาก
สูงกว่าปริญญาตรี	๑๐	๔.๒๗	๐.๖๖๔	มาก
รวม	๑๙๐	๔.๓๐	๐.๔๒๕	มาก

จากตารางที่ ๔.๓๐ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมทางวัตถุ จำแนกตามการศึกษา อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๐

ตารางที่ ๔.๓๑ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมทางวัตถุ จำแนกตามการศึกษา

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๑.๓๕๘	๒	๐.๖๗๙	๓.๘๗๕*	๐.๐๒๒
ภายในกลุ่ม	๓๒.๗๗๓	๑๘๗	๐.๑๗๕		
รวม	๓๔.๑๓๑	๑๘๙			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๓๑ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมทางวัตถุ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ดังนั้น จึงทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD) ดังแสดงในตารางที่ ๔.๓๒

ตารางที่ ๔.๓๒ การวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมทางวัตถุ จำแนกตามการศึกษา ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD)

การศึกษา	\bar{X}	การศึกษา		
		ต่ำกว่าปริญญาตรี	ปริญญาตรี	สูงกว่าปริญญาตรี
		๔.๒๖	๔.๔๙	๔.๒๗
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๔.๒๖		-๐.๒๓*	-๐.๐๑
ปริญญาตรี	๔.๔๙			๐.๒๒
สูงกว่าปริญญาตรี	๔.๒๗			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๓๒ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมทางวัตถุ ในระดับน้อยกว่า พระสงฆ์ที่มีการศึกษาปริญญาตรี อย่างนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๓๓ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ จำแนกตามการศึกษา

การศึกษา	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๑๔๙	๔.๒๓	๐.๔๖๙	มาก
ปริญญาตรี	๓๑	๔.๔๕	๐.๓๐๘	มาก
สูงกว่าปริญญาตรี	๑๐	๔.๓๑	๐.๓๕๐	มาก
รวม	๑๙๐	๔.๒๗	๐.๔๔๗	มาก

จากตารางที่ ๔.๓๓ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ จำแนกตามการศึกษา อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๗

ตารางที่ ๔.๓๔ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ จำแนกตามการศึกษา

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๑.๑๙๘	๒	๐.๕๙๙	๓.๐๖๔*	๐.๐๔๙
ภายในกลุ่ม	๓๖.๕๕๒	๑๘๗	๐.๑๙๕		
รวม	๓๗.๗๕๐	๑๘๙			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๓๔ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ดังนั้น จึงทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD) ดังแสดงในตารางที่ ๔.๓๕

ตารางที่ ๔.๓๕ การวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมที่ไม่ใช้วัตถุ จำแนกตามการศึกษา ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD)

การศึกษา	\bar{X}	การศึกษา		
		ต่ำกว่าปริญญาตรี	ปริญญาตรี	สูงกว่าปริญญาตรี
		๔.๒๓	๔.๔๕	๔.๓๑
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๔.๒๓		-๐.๒๒*	-๐.๐๘
ปริญญาตรี	๔.๔๕			๐.๑๔
สูงกว่าปริญญาตรี	๔.๓๑			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๓๕ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมที่ไม่ใช้วัตถุ ในระดับน้อยกว่า พระสงฆ์ที่มีการศึกษาปริญญาตรี อย่างนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๓๖ ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย ตามสมมติฐานที่ ๑-๔

สมมติฐาน	F	Sig.	ผลการทดสอบ	
			ยอมรับ	ปฏิเสธ
๑. พระสงฆ์ที่มีตำแหน่งต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี แตกต่างกัน	๕.๖๗๐**	๐.๐๐๑	✓	-
๒. พระสงฆ์ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี แตกต่างกัน	๒.๓๕๗	๐.๐๕๕	-	✓
๓. พระสงฆ์ที่มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี แตกต่างกัน	๑.๙๗๒	๐.๑๐๑	-	✓
๔. พระสงฆ์ที่มีการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี แตกต่างกัน	๔.๓๙๙*	๐.๐๑๔	✓	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

จากตารางที่ ๔.๓๖ พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลของพระสงฆ์ ได้แก่ ตำแหน่ง มีผลให้ความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ และปัจจัยส่วนบุคคลของพระสงฆ์ ได้แก่ การศึกษา มีผลให้ความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนปัจจัยส่วนบุคคลอื่น ๆ ได้แก่ อายุ และพรรษา ไม่พบความแตกต่าง

๔.๔ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ซึ่งเป็นข้อมูลที่ได้จากคำถามปลายเปิด (Open-Ended) วิเคราะห์เป็นความเรียงประกอบตาราง ดังนี้

๔.๔.๑ ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมทางวัตถุ

ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมทางวัตถุ มีรายละเอียด ดังนี้

ตารางที่ ๔.๓๗ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมทางวัตถุ

ปัญหา อุปสรรค	ข้อเสนอแนะ
๑. พระสังฆาธิการ (บางรูป) ขาดองค์ความรู้ที่ถูกต้องเพื่อใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ที่เชื่อมโยงไปยังภาคส่วนอื่น ๆ ในสังคม เช่น ทักษะความรู้เกี่ยวกับขอบเขต กฎหมาย ระเบียบ พร้อมทั้งหลักเกณฑ์ทางวิชาการในการปฏิบัติงานอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมที่ถูกต้อง	๑. ควรส่งเสริมการพัฒนาการศึกษาเฉพาะทางเพื่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมแก่พระสังฆาธิการ
๒. ขาดการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอัตลักษณ์หรือการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชนโดยทางอ้อม ซึ่งเป็นเครื่องกระตุ้นให้คนในชุมชนเห็นประโยชน์จากการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในเชิงเศรษฐกิจ	๒. ควรส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วัฒนธรรมและสร้างผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมเพื่อการค้า
๓. ขาดการประชาสัมพันธ์ที่ดี	๓. ควรส่งเสริมให้มีการใช้สื่อสารมวลชนและเทคโนโลยีสารสนเทศทุกรูปแบบที่มีอยู่ในการเผยแพร่ข่าวสารและความรู้ด้านวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง
๔. ขาดการส่งเสริมความตระหนักรู้ทางวัฒนธรรมแก่เด็กและเยาวชนที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพรวมทั้งศึกษาต่อในระดับสูงได้	๔. ควรส่งเสริมการจัดให้มีหลักสูตรวัฒนธรรมศึกษาในสถานศึกษาทุกระดับ

๔.๔.๒ ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ

ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ มีรายละเอียด ดังนี้

ตารางที่ ๔.๓๘ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ

ปัญหา อุปสรรค	ข้อเสนอแนะ
๑. ขาดการสร้างค่านิยมร่วมระหว่างวัดและชุมชน ในการอนุรักษ์ประเพณีที่ดีงาม เช่น ประเพณีวันสำคัญทางศาสนา ประเพณีวันสงกรานต์ รวมทั้งประเพณีสำคัญต่าง ๆ ของชุมชน	๑. ควรส่งเสริมการเสริมสร้างค่านิยมการอนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรมและจารีตประเพณีที่ดีงามอย่างเป็นระบบ
๒. ขาดความร่วมมือในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมจากชุมชนและหน่วยงานภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม หรืออาจกล่าวได้ว่าการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมพื้นถิ่นในปัจจุบันเป็นการทำงานในลักษณะที่เรียกว่าต่างคนต่างทำ ไม่ได้ประสานการทำงานร่วมกันเป็นเครือข่าย	๒. ควรส่งเสริมการทำงานเป็นเครือข่ายร่วมกับหน่วยงานภาครัฐที่มีบทบาทเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมทั้งในจังหวัดและทั่วประเทศ
๓. ขาดการเฝ้าระวังทางวัฒนธรรม ที่จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนของสังคมในการร่วมกันดูแลและเฝ้าระวังความเบี่ยงเบนต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นและก่อให้เกิดเป็นปัญหาทางสังคมและวัฒนธรรมตามมาได้	๓. ควรส่งเสริมให้มีการจัดตั้งศูนย์เฝ้าระวังทางวัฒนธรรม

๔.๕ สรุปผลการสัมภาษณ์เกี่ยวกับบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

ผู้วิจัยได้นำแบบสัมภาษณ์ (Interview) เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ (Key Informants) ตามลักษณะการเป็นตัวแทนของกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสม จากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน ๑๒ รูป/คน ดังนี้

- ๑) พระปิฎกโกศล
ตำแหน่ง รองเจ้าคณะจังหวัดราชบุรี
- ๒) พระครูศรีธรรมนาท
ตำแหน่ง เจ้าคณะอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี
- ๓) พระครูสุธีปริยัติวิธาน
ตำแหน่ง รองเจ้าคณะอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี
- ๔) พระครูเกษมปัญญาพิสุทธ์
ตำแหน่ง เจ้าคณะตำบลเบิกไพร-ลาดบัวขาว จังหวัดราชบุรี
- ๕) พระครูชินวรานวัตร, ดร.
ตำแหน่ง เจ้าคณะตำบลท่าผา อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี
- ๖) พระครูเกษมปัญญาคม
ตำแหน่ง เจ้าอาวาสวัดโกสินารายณ์ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี
- ๗) นายประยงค์ จันทเต็ง
ตำแหน่ง นายอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี
- ๘) นายสุชาติ ตือเระ
ตำแหน่ง ปลัดอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี
- ๙) นางรัญชิตา เมธาบรรณันท์
ตำแหน่ง ปลัดอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี
- ๑๐) นายสิงห์ กาญจนศรี
ตำแหน่ง ประธานสภาวัฒนธรรมอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี
- ๑๑) นางพัชราภา มนัสปัญญากุล
ตำแหน่ง นักวิชาการวัฒนธรรมชำนาญการ
สำนักงานวัฒนธรรมอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี
- ๑๒) นางเบญจมาศ ประเสริฐโชคประชา
ตำแหน่ง นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ
สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

ผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ (Key Informants) จากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน ๑๒ รูป/คน เป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เกี่ยวกับบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี มีรายละเอียด ดังนี้

๔.๕.๑ ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมทางวัตถุ

แนวทางในการพัฒนาบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมทางวัตถุ พบว่า

ควรเป็นลักษณะของการบูรณาการความรู้ศาสตร์สมัยใหม่เข้ากับหลักพุทธธรรม จนเกิดเป็นองค์ความรู้ด้านการอนุรักษ์ที่สมบูรณ์แบบ กล่าวคือ ประการแรก ต้องประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมศิลปากร, องค์การบริหารส่วนจังหวัด, องค์การบริหารส่วนตำบล เป็นต้น ให้สนับสนุนผู้ชำนาญการด้านการอนุรักษ์มาแนะนำให้ความรู้ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมด้านวัตถุแก่ท้องถิ่นที่พระสังฆาธิการนั้น ๆ ดูแลรับผิดชอบ และประการต่อมาที่สำคัญ คือ ต้องดำเนินการบนพื้นฐานของหลักอิทธิบาท ๔ (ฉันทะ, วิริยะ, จิตตะ, วิมังสา) เพราะหากพระสังฆาธิการมีแต่ความรู้สมัยใหม่ แต่ขาดหลักธรรมกำกับใจ การพัฒนาย่อมโน้มเอียงไปทางโลก แต่หากมีหลักอิทธิบาทมาส่งเสริม การดำเนินงานสร้างแนวทางพัฒนาย่อมครบถ้วนสมบูรณ์และใช้ได้ผลจริง^๑

การอนุรักษ์ควรกระทำในรูปแบบของหลักความเจริญ ๒ ประการ คือ หลักโยนิโสมนสิการ ได้แก่ มองให้เห็นปัญหาอุปสรรคด้วยการใช้สติปัญญาที่สุขุมเยือกเย็นลึกซึ้ง มีการใคร่ครวญถึงเหตุผลความเป็นมาของปัญหาและอุปสรรคให้ครบถ้วนรอบด้าน วิเคราะห์ปัญหาจนเป็นบทบาทที่ชัดเจนสรุปเป็นแนวทางการพัฒนาที่ผ่านการสังเคราะห์ด้วยปัญญาออกมา ประการต่อมา คือ หลักปรโตโฆสะ ข้อนี้คือ พระสังฆาธิการนั้นคิดเองทำเองโดยลำพังไม่ได้ ต้องรู้จักประสานความร่วมมือจากประชาชน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ภาครัฐและเอกชน เป็นการฟังเสียงจากภายนอก (ปรโตโฆสะ) หรือเท่ากับเป็นการทำประชาพิจารณ์ (Public Hearing) ที่ก่อให้เกิดการประสานความร่วมมือจนเกิดบูรณาการการทำงานร่วมกัน^๒

การพัฒนาควรเป็นไปตามลำดับ คือ ประการแรก ต้องทราบปัญหาที่ชัดเจน ประการที่ ๒ ต้องดำเนินการปรับปรุงแก้ไขตามหลักทฤษฎีการพัฒนาต่าง ๆ และระดมความคิด ความช่วยเหลือทั้งจากภาครัฐและญาติโยม ประการที่ ๓ ดำเนินการด้านการอนุรักษ์ตามทฤษฎีที่ศึกษามาแล้วอย่างถ่องแท้และได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วนจนบรรลุผลเป็นการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมทางวัตถุที่ครบถ้วนสมบูรณ์^๓ หลักการสำคัญ คือ ต้องดำเนินงานด้วยสติ มีศรัทธา พากเพียรพยายาม รวมทั้งซักจูงทุกส่วนที่เกี่ยวข้องให้เกิดจิตอาสา ร่วมกันอนุรักษ์และพัฒนาให้ทางวัตถุ เช่น พิพิธภัณฑสถานภูมิปัญญาท้องถิ่น หอศิลป์พื้นบ้าน ฯลฯ เป็นไปอย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน^๔ ประการสำคัญอันดับแรก คือ ต้องให้ทุกฝ่ายเล็งเห็นความสำคัญและคุณค่าจากการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมประจำท้องถิ่น เสียก่อน ซึ่งจำเป็นต้องมีลักษณะเป็นความตระหนักรู้ร่วมกัน^๕

^๑ สัมภาษณ์ พระปิฎกโกศล, รองเจ้าคณะจังหวัดราชบุรี, ๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

^๒ สัมภาษณ์ พระครูศรีธรรมนาท, เจ้าคณะอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี, ๑ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^๓ สัมภาษณ์ พระครูสุธีปริยัติวิธาน, รองเจ้าคณะอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี, ๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

^๔ สัมภาษณ์ พระครูเกษมปัญญาพิสุทธ์, เจ้าคณะตำบลเบิกไพร-ลาดบัวขาว จังหวัดราชบุรี, ๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

^๕ สัมภาษณ์ พระครูชินวราวุฒ, ดร., เจ้าคณะตำบลท่ามา อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี, ๑ ธันวาคม ๒๕๖๐.

พระสังฆาธิการจำเป็นต้องทำงานร่วมกับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เพราะจำเป็นต้องมีการระดมความคิดและความช่วยเหลือทั้งจากภาครัฐและญาติโยม^๖ ภาครัฐเล็งเห็นศักยภาพของพระสังฆาธิการในอำเภอ แต่รัฐมีเครื่องมือและบุคลากรที่เชี่ยวชาญที่สามารถเข้ามาช่วยในการประชาสัมพันธ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมทางวัตถุ โดยเสริมแรงให้พระสังฆาธิการในอำเภอบ้านโป่งได้อีกส่วนหนึ่ง^๗ ปัจจุบัน ค่อนข้างเป็นรูปธรรมมากพอสมควร ยกตัวอย่างเช่น การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมด้านการแสดงของคนไทยเชื้อสายมอญของวัดใหญ่นครชุมน์ ซึ่งนอกจากจะมีการอนุรักษ์เกี่ยวกับนาฏศิลป์แล้วยังมีการอนุรักษ์เครื่องแต่งกาย และสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ อีกด้วย^๘

แนวทางในการพัฒนาการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมทางวัตถุ ต้องมีการประชาสัมพันธ์ให้เห็นความสำคัญอย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นการสืบสานวัฒนธรรมต่อไป เช่น การดำเนินการร่วมผู้นำชุมชนในพื้นที่ในการรณรงค์สืบสานวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา อาทิ การสร้างพระพุทธรูปหรือการสร้างศาลาธรรมเพื่อประกอบพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา เป็นต้น^๙ ปัจจุบัน ควรดำเนินการใน ๓ แนวทางคือ (๑) การบูรณาการทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ให้ช่วยผลักดันการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมทางวัตถุอย่างจริงจังและต่อเนื่อง (๒) การรณรงค์ประชาสัมพันธ์ ให้เกิดความตระหนักและรักชมรมตรงทางศิลปวัฒนธรรมของชุมชน และ (๓) การใช้ระเบิดจากภายใน คือ ให้เกิดจากความต้องการที่จะอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของประชาชน^{๑๐}

การพัฒนาที่ยั่งยืนจะเกิดขึ้นได้นั้น ต้องดำเนินการใน ๓ ขั้นตอน คือ (๑) มีการสำรวจศิลปวัตถุในพื้นที่ และจุดแข็ง-จุดอ่อนในการอนุรักษ์ซึ่งเป็นข้อมูลจากประชาชนและจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ (๒) การจัดทำประชาคม เพื่อระดมความคิดเห็นจากทุกภาคส่วน และ (๓) การจัดทำข้อเสนอแนะแนวทางในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง^{๑๑} การพัฒนานั้นต้องมีการดำเนินการโดยต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น เจริญขึ้น ให้สามารถรักษาและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมประจำถิ่นในฐานะมรดกของชาติไว้ได้อย่างยั่งยืน^{๑๒}

สรุปได้ว่า ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมทางวัตถุ ควรส่งเสริมการพัฒนาการศึกษาเฉพาะทางเพื่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมแก่พระสังฆาธิการ ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วัฒนธรรมและสร้างผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมเพื่อการค้า ส่งเสริมให้มีการใช้สื่อสารมวลชนและเทคโนโลยีสารสนเทศทุกรูปแบบที่มีอยู่ในการเผยแพร่ข่าวสารและความรู้ด้านวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง และส่งเสริมการจัดให้มีหลักสูตรวัฒนธรรมศึกษาในสถานศึกษาทุกระดับ

^๖ สัมภาษณ์ พระครูเกษมปัญญาาคม, เจ้าอาวาสวัดโกสินารายณ์ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี, ๑ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^๗ สัมภาษณ์ นายประยงค์ จันทเต็ง, นายอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี, ๓๑ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^๘ สัมภาษณ์ นายสุชาติ ดือเร๊ะ, ปลัดอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี, ๑๑ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^๙ สัมภาษณ์ นางรัฐชิตา เมธาบรรณันท์, ปลัดอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี, ๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๑๐} สัมภาษณ์ นายสิงห์ กาญจนศรี, ประธานสภาวัฒนธรรมอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี, ๑๐ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๑๑} สัมภาษณ์ นางพัชรภาภา มนัสปัญญากุล, นักวิชาการวัฒนธรรมชำนาญการ สำนักงานวัฒนธรรมอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี, ๑๐ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๑๒} สัมภาษณ์ นางเบญจมาศ ประเสริฐโชคประชา, นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี, ๑๐ ธันวาคม ๒๕๖๐.

๔.๕.๒ ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ

แนวทางในการพัฒนาบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ พบว่า

ต้องบูรณาการความรู้ศาสตร์สมัยใหม่เข้ากับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาให้ได้ เพื่อให้เกิดแนวทางการพัฒนาที่สมบูรณ์ ไม่มีข้อบกพร่อง ไม่มีที่ติ เป็นการพัฒนาที่สมบูรณ์แบบ สามารถทำให้การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมที่มีลักษณะไม่เป็นวัตถุหรือไม่สามารถจำต้องได้เหล่านี้ เป็นรูปธรรมชัดเจน และมีความยั่งยืน^{๑๓} ควรดำเนินการโดยประยุกต์ใช้หลักอริยสัจ คือ ประการแรกต้องรู้ปัญหา จากนั้นต้องค้นหาสาเหตุของปัญหาอุปสรรคนั้นให้พบ ต่อมาจึงใช้วิธีดำเนินการโดยบูรณาการหลักโยนิโสมนสิการเข้ากับการดำเนินบทบาทในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมประเพณีอย่างมุ่งมั่น จริงจัง และต่อเนื่อง และสุดท้ายคือผลจากการดำเนินการพัฒนาบทบาทก็จะเกิดเป็นแนวทางการพัฒนาที่มั่นคงและยั่งยืนได้ในที่สุด นั่นเอง^{๑๔}

พระสังฆาธิการต้องมีสติ มีศรัทธา พากเพียรพยายาม รวมทั้งชักจูงทุกส่วนที่เกี่ยวข้องให้เกิดจิตอาสาร่วมกันอนุรักษ์และพัฒนาประเพณีท้องถิ่นหรือประเพณีพื้นฐาน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การอนุรักษ์ในรูปแบบของการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วัฒนธรรมเพื่อเพิ่มคุณค่าให้เชิงเศรษฐกิจ^{๑๕} ประการสำคัญ คือ พระสังฆาธิการต้องมีส่วนร่วมในประเพณีและวัฒนธรรมต่าง ๆ ของพื้นที่นั้น ๆ เพื่อเป็นผู้นำในการอนุรักษ์หรือเป็นผู้นำในการจัดประเพณีนั้นต่อไป^{๑๖} ต้องเปิดโอกาสให้ญาติโยมได้เข้ามามีส่วนร่วม เพื่อสร้างจิตสำนึกอนุรักษ์วัฒนธรรมประจำถิ่นของตน^{๑๗} พระสังฆาธิการต้องเป็นผู้นำคนในชุมชนในการดำเนินงานหรือดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อรักษาประเพณีที่มีมาแต่โบราณ ไม่ให้จางหาย ให้สามารถคงไว้เป็นสมบัติของลูกหลานสืบต่อไป^{๑๘}

การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ นั้น ฝ่ายราชการยินดีที่จะเข้าไปเติมเต็มให้กับฝ่ายคณะสงฆ์หรือวัดวาอารามต่าง ๆ ที่มีเจตนาต้องการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมอย่างมีประสิทธิภาพ เกิดประสิทธิผล และยังมีส่วนช่วยในการปลูกฝังจิตอาสาแก่เด็ก เยาวชน ตลอดจนประชาชนทั่วไป ให้เกิดความหวงแหนและรักษาศิลปวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อและประเพณีต่าง ๆ ให้คงอยู่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่าทางจิตใจและเป็นแหล่งเรียนรู้เชิงประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์แก่นุชนคนรุ่นหลังต่อไป^{๑๙}

^{๑๓} สัมภาษณ์ พระปิฎกโกศล, รองเจ้าคณะจังหวัดราชบุรี, ๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

^{๑๔} สัมภาษณ์ พระครูศรีธรรมนาท, เจ้าคณะอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี, ๑ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๑๕} สัมภาษณ์ พระครูสุธีปริยัติวิธาน, รองเจ้าคณะอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี, ๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

^{๑๖} สัมภาษณ์ พระครูเกษมปัญญาพิสุทธิ, เจ้าคณะตำบลเบิกไพร-ลาดบัวขาว จังหวัดราชบุรี, ๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

^{๑๗} สัมภาษณ์ พระครูชินวรานุวัตร, ดร., เจ้าคณะตำบลท่ามา อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี, ๑ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๑๘} สัมภาษณ์ พระครูเกษมปัญญาคม, เจ้าอาวาสวัดโกสินารายณ์ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี, ๑ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๑๙} สัมภาษณ์ นายประยงค์ จันทเต็ง, นายอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี, ๓๑ ธันวาคม ๒๕๖๐.

แม้การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุจะกระทำได้ยากกว่าการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมที่เป็นวัตถุ เพราะไม่สามารถจับต้องได้โดยตรง แต่การดำเนินการย่อมกระทำได้เป็นรูปธรรม นั่นคือการสร้างจิตสำนึกความตระหนักรู้และวางแผนศิลปวัฒนธรรมประจำถิ่น เพื่อให้เกิดแรงจูงใจในการทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อการอนุรักษ์ร่วมกัน^{๒๐} ต้องสร้างความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นศาสนาที่ก่อให้เกิดรูปแบบของวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ ได้แก่ ความเชื่อ ฯลฯ โดยจัดกิจกรรมในราษฎรทุกเพศทุกวัยยึดมั่นในหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา เพื่อให้มีพระพุทธศาสนาเป็นรากฐานสำคัญของการดำเนินชีวิตและสืบต่อกันไปรุ่นสู่รุ่น^{๒๑}

สามารถดำเนินการได้ ดังนี้ (๑) การสร้างการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ทุกระดับในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมอย่างจริงจัง (๒) การอบรมให้ความรู้แก่พระสังฆาธิการ ซึ่งถือเป็นข้อที่มีความสำคัญยิ่งต่อการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม และ (๓) การสร้างความรู้ความเข้าใจให้ทุกฝ่ายเล็งเห็นความสำคัญของพระสังฆาธิการในการเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณในการให้ความรู้ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมแก่เยาวชน^{๒๒}

ชนชาวไทยส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาได้ซึมซับลงในวิถีชีวิต เป็นรากฐานสำคัญในการดำเนินชีวิต ทั้งความเป็นอยู่ ภาษา ขนบธรรมเนียม ประเพณี และศีลธรรม ดังนั้น จึงต้องรักษาบทบาทของพระสังฆาธิการ อย่างน้อย ๓ ประการ คือ (๑) อนุรักษ์วิถีชีวิตของคนไทย เช่น การเคารพ การไหว้ การมีน้ำใจ การกตัญญูกตเวทิต์ (๒) อนุรักษ์ภาษาและวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนา และ (๓) อนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ เช่น เข้าพรรษา ออกพรรษา กฐิน ฯลฯ^{๒๓} ประการสำคัญคือ ในการอนุรักษ์นั้นควรให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วม ให้มีการดำรงไว้ซึ่งศิลปวัฒนธรรมที่ดั้งเดิมและยังคงสภาพเดิม^{๒๔}

สรุปได้ว่า ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ ควรส่งเสริมการเสริมสร้างค่านิยมการอนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรมและจารีตประเพณีที่ดั้งเดิมอย่างเป็นระบบ ส่งเสริมการทำงานเป็นเครือข่ายร่วมกับหน่วยงานภาครัฐที่มีบทบาทเกี่ยวข้องกับอนุรักษ์วัฒนธรรมทั้งในจังหวัดและทั่วประเทศ และส่งเสริมให้มีการจัดตั้งศูนย์เฝ้าระวังทางวัฒนธรรม ดังกล่าวนี้ พระสังฆาธิการจึงจำเป็นต้องมีสติ มีศรัทธา และความพากเพียรพยายามเป็นต้นทุนด้วย

^{๒๐} สัมภาษณ์ นายสุชาติ ตือเร๊ะ, ปลัดอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี, ๑๑ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๒๑} สัมภาษณ์ นางรัชชิตา เมธาบวรนนท์, ปลัดอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี, ๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๐.

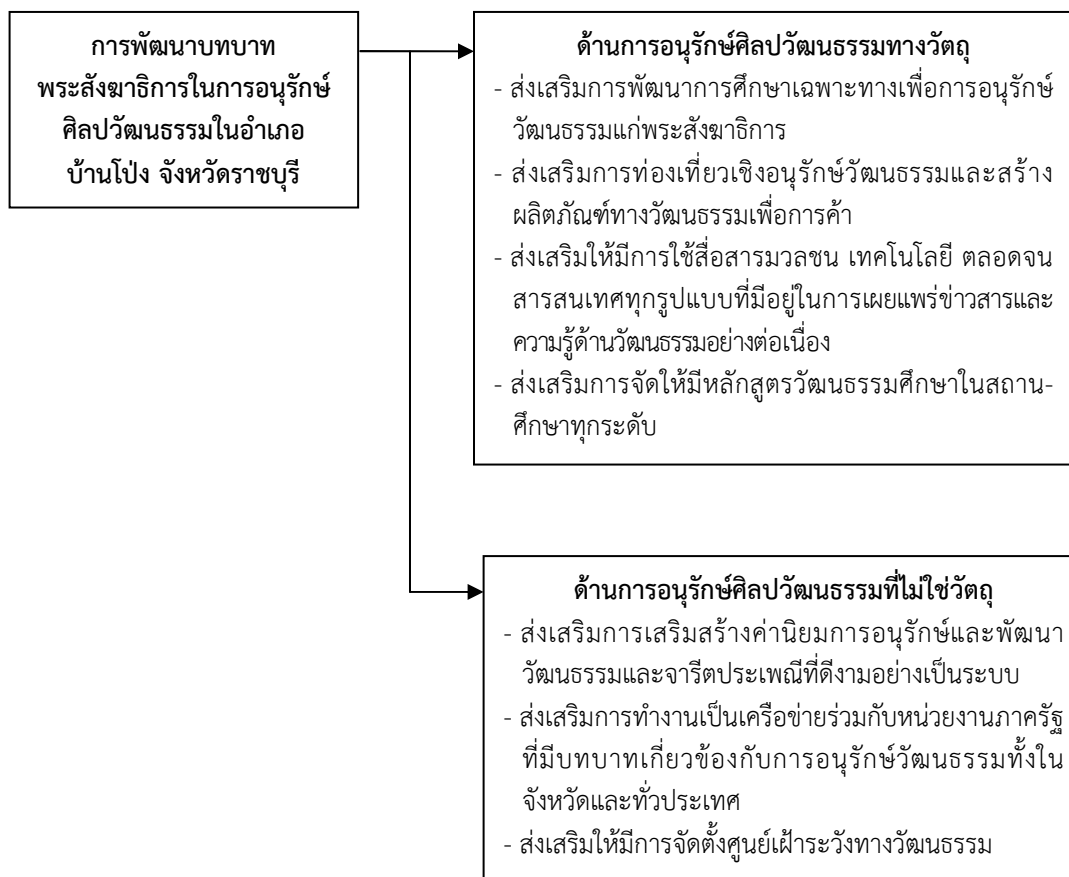
^{๒๒} สัมภาษณ์ นายสิงห์ กาญจนศรี, ประธานสภาวัฒนธรรมอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี, ๑๐ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๒๓} สัมภาษณ์ นางพัชราภา มนัสปัญญากุล, นักวิชาการวัฒนธรรมชำนาญการ สำนักงานวัฒนธรรมอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี, ๑๐ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๒๔} สัมภาษณ์ นางเบญจมาศ ประเสริฐโชคประชา, นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี, ๑๐ ธันวาคม ๒๕๖๐.

๔.๖ สรุปลองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

จากการศึกษาเกี่ยวกับบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ผู้วิจัยได้สรุปลองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย (Body of Knowledge) ดังแสดงในแผนภาพที่ ๔.๑

แผนภาพที่ ๔.๑ การพัฒนาบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี^{๒๕}

^{๒๕} จากการวิเคราะห์ของผู้วิจัย.

จากแผนภาพที่ ๔.๑ แสดงให้เห็นการพัฒนาบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ตามรายด้านของการวิจัย ดังนี้

๑) ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมทางวัตถุ

การพัฒนาบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมทางวัตถุ มีแนวทางการดำเนินงาน คือ ส่งเสริมการพัฒนาการศึกษาเฉพาะทางเพื่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมแก่พระสังฆาธิการ, ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วัฒนธรรมและสร้างผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมเพื่อการค้า, ส่งเสริมให้มีการใช้สื่อสารมวลชนและเทคโนโลยีสารสนเทศทุกรูปแบบที่มีอยู่ในการเผยแพร่ข่าวสารและความรู้ด้านวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง และส่งเสริมการจัดให้มีหลักสูตรวัฒนธรรมศึกษาในสถานศึกษาทุกระดับ

๒) ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ

การพัฒนาบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ มีแนวทางการดำเนินงาน คือ ส่งเสริมการเสริมสร้างค่านิยมการอนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรมและจารีตประเพณีที่ดีงามอย่างเป็นระบบ, ส่งเสริมการทำงานเป็นเครือข่ายร่วมกับหน่วยงานภาครัฐที่มีบทบาทเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมทั้งในจังหวัดและทั่วประเทศ และส่งเสริมให้มีการจัดตั้งศูนย์เฝ้าระวังทางวัฒนธรรม

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี” มีวัตถุประสงค์เพื่อ (๑) ศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี (๒) เปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ (๓) ศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี โดยการศึกษาครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed-Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Study) จากพระสงฆ์ในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี จำนวน ๑๕๐ รูป โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ลักษณะของแบบสอบถามเป็นทั้งปลายปิดและปลายเปิด ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ โดยหาค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation : S.D.) ทดสอบสมมติฐานโดยการทดสอบค่าเอฟ (F-test) วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way Analysis of Variance) เมื่อพบความแตกต่างจึงทำการทดสอบความแตกต่างรายคู่โดยวิธีการหาผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) โดยกำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ และในส่วนของ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นการวิเคราะห์เอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน ๑๒ รูป/คน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

๕.๑ สรุป

๕.๒ อภิปรายผล

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุป

การวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี” สรุปได้ดังนี้

๕.๑.๑ ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ปัจจัยส่วนบุคคลของพระสงฆ์ที่ตอบแบบสอบถาม พบว่า เป็นพระภิกษุทั่วไป จำนวน ๑๓๕ รูป คิดเป็นร้อยละ ๗๑.๐๕ มีอายุ ๔๑-๕๐ ปี จำนวน ๖๔ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๖๘ มีพรรษา ๑๑-๑๕ พรรษา จำนวน ๕๗ คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๐๐ และมีการศึกษาปริญญาตรี จำนวน ๑๔๙ รูป คิดเป็นร้อยละ ๗๘.๔๒

๕.๑.๒ บทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

บทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๙ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า

(๑) ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมทางวัตถุ

บทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมทางวัตถุ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๐ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ข้อ ๙ การดูแลรักษาโบราณวัตถุที่ตั้งอยู่ในพื้นที่วัดและศิลปวัตถุทางพระพุทธศาสนา อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๕๗ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ข้อ ๑๔ มีกระบวนการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมทางวัตถุ โดยประเมินผลการปฏิบัติงานตามแผนที่ได้วางไว้ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๔

(๒) ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ

บทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๗ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ข้อ ๑ ส่งเสริมให้ทุกคนร่วมกันรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมท้องถิ่น อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๔๑ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ข้อ ๑๒ มีกระบวนการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ โดยนำข้อมูลที่ได้จากการสำรวจปัจจัยที่ส่งผลกระทบไปใช้ในการวางแผนการดำเนินการ และข้อ ๑๔ มีกระบวนการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ โดยประเมินผลการปฏิบัติงานตามแผนที่ได้วางไว้ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๗

๕.๑.๓ ผลการเปรียบเทียบความเห็นที่มีต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ผลการเปรียบเทียบความเห็นที่มีต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล คือ ตำแหน่ง อายุ พรรษา และการศึกษาของพระสงฆ์ที่ตอบแบบสอบถาม ตามสมมติฐานการวิจัย พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลของพระสงฆ์ ได้แก่ ตำแหน่ง มีผลให้ความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ และปัจจัยส่วนบุคคลของพระสงฆ์ ได้แก่ การศึกษา มีผลให้ความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนปัจจัยส่วนบุคคลอื่น ๆ ได้แก่ อายุ และ พรรษา ไม่พบความแตกต่าง

๕.๑.๔ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี พบว่า

(๑) ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมทางวัตถุ

ปัญหา อุปสรรค พบว่า

๑) พระสังฆาธิการ (บางรูป) ขาดองค์ความรู้ที่ถูกต้องเพื่อใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ที่เชื่อมโยงไปยังภาคส่วนอื่น ๆ ในสังคม เช่น ทักษะความรู้เกี่ยวกับขอบเขต กฎหมาย ระเบียบ พร้อมทั้งหลักเกณฑ์ทางวิชาการในการปฏิบัติงานอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมที่ถูกต้อง

๒) ขาดการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอัตลักษณ์ หรือการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชนโดยทางอ้อม ซึ่งเป็นเครื่องกระตุ้นให้คนในชุมชนเห็นประโยชน์จากการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในเชิงเศรษฐกิจ

๓) ขาดการประชาสัมพันธ์ที่ดี

๔) ขาดการส่งเสริมความตระหนักรู้ทางวัฒนธรรมแก่เด็กและเยาวชนที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพรวมทั้งศึกษาต่อในระดับสูงได้

ข้อเสนอแนะ พบว่า

๑) ควรส่งเสริมการพัฒนาการศึกษาเฉพาะทางเพื่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมแก่พระสังฆาธิการ

๒) ควรส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วัฒนธรรมและสร้างผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมเพื่อการค้า

๓) ควรส่งเสริมให้มีการใช้สื่อสารมวลชนและเทคโนโลยีสารสนเทศทุกรูปแบบที่มีอยู่ในการเผยแพร่ข่าวสารและความรู้ด้านวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง

๔) ควรส่งเสริมการจัดให้มีหลักสูตรวัฒนธรรมศึกษาในสถานศึกษาทุกระดับ

(๒) ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมที่ไม่ใช้วัตถุ

ปัญหา อุปสรรค พบว่า

๑) ขาดการสร้างค่านิยมร่วมระหว่างวัดและชุมชนในการอนุรักษ์ประเพณีที่ดีงาม เช่น ประเพณีวันสำคัญทางศาสนา ประเพณีวันสงกรานต์ รวมทั้งประเพณีสำคัญต่าง ๆ ของชุมชน

๒) ขาดความร่วมมือในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมจากชุมชนและหน่วยงานภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม หรืออาจกล่าวได้ว่าการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมพื้นถิ่นในปัจจุบัน เป็นการทำงานในลักษณะที่เรียกว่าต่างคนต่างทำ ไม่ได้ประสานการทำงานร่วมกันเป็นเครือข่าย

๓) ขาดการเฝ้าระวังทางวัฒนธรรม ที่จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนของสังคมในการร่วมกันดูแลและเฝ้าระวังความเบี่ยงเบนต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นและก่อให้เกิดเป็นปัญหาทางสังคมและวัฒนธรรมตามมาได้

ข้อเสนอแนะ พบว่า

๑) ควรส่งเสริมการเสริมสร้างค่านิยมการอนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรมและจารีตประเพณีที่ดีงามอย่างเป็นระบบ

๒) ควรส่งเสริมการทำงานเป็นเครือข่ายร่วมกับหน่วยงานภาครัฐที่มีบทบาทเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมทั้งในจังหวัดและทั่วประเทศ

๓) ควรส่งเสริมให้มีการจัดตั้งศูนย์เฝ้าระวังทางวัฒนธรรม

๕.๒ อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี” มีประเด็นสำคัญซึ่งอภิปรายผลได้ดังนี้

๕.๒.๑ บทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

บทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๙ แสดงให้เห็นว่า พระสังฆาธิการในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี เล็งเห็นความสำคัญของวัฒนธรรม ทั้ง ๒ ประเภท ได้แก่ (๑) วัฒนธรรมทางวัตถุ เป็นเรื่องเกี่ยวกับวัตถุสิ่งของและสิ่งความจำเป็นเบื้องต้นในการดำเนินชีวิต เช่น เครื่องมือ เครื่องใช้ เป็นต้น (๒) วัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุหรือวัฒนธรรมทางจิตใจ เป็นสิ่งที่ทำให้ปัญญาและจิตใจมีความเจริญงอกงาม ได้แก่ การศึกษาวิชาความรู้อันบำรุงความคิดทางปัญญา ศาสนา จรรยา ศิลปะ และวรรณคดี กฎหมาย และระเบียบประเพณี ซึ่งส่งเสริมความรู้สึทางจิตใจให้งอกงามหรือสบายใจ ฯลฯ โดยนัยนี้ พระสังฆาธิการผู้ประสงค์ให้การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมสำเร็จผลอย่างเป็นรูปธรรม จำเป็นต้องเข้าใจบริบทของการพัฒนาที่อาศัยวัฒนธรรมมาใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งเป็นการพัฒนาที่เริ่มจากภายในชุมชนขึ้นมาโดยจะสอดคล้องกับพื้นฐานทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชุมชน การพัฒนาลักษณะนี้จะใกล้เคียงกับการพัฒนาตามหลักการพึ่งตนเองหรือการพัฒนาโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นตามแนวคิดการพัฒนาวัฒนธรรมชุมชนสามแนวทางคือ นำเอาวัฒนธรรมดั้งเดิมทั้งด้านรูปแบบและเนื้อหา มาใช้ในการพัฒนา การถือเอาวัฒนธรรมเป็นเป้าหมายในตัวเอง และการทำการพัฒนาโดยนำเอามิติทางวัฒนธรรมเข้าไปสอดแทรกในกิจกรรมทุกส่วนของชีวิต ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวนี้ สอดคล้องกับที่ พระอธิการวิน ทีปธมโม ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ต่อการอนุรักษ์ประเพณีการแข่งขันเรือยาว วัดท่าหลวง อำเภอมือง จังหวัดพิจิตร” จากผลการวิจัยพบว่า บทบาทของพระสงฆ์ต่อการอนุรักษ์ประเพณีการแข่งขันเรือยาว วัดท่าหลวง อำเภอมือง จังหวัดพิจิตร จากการสำรวจกลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถาม ๒๑๘ รูป พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ต่อการอนุรักษ์ประเพณีการแข่งขันเรือยาว วัดท่าหลวง อำเภอมือง จังหวัดพิจิตร โดยรวมอยู่ในระดับมาก^๑ และสอดคล้องกับที่ พระครูประภัสร์มโนธรรม (ธงทิพย์ ปภสฺสโร) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยทรงดำ จังหวัดนครปฐม” จากผลการวิจัยพบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยทรงดำ จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๘^๒

^๑พระอธิการวิน ทีปธมโม, “บทบาทของพระสงฆ์ต่อการอนุรักษ์ประเพณีการแข่งขันเรือยาว วัดท่าหลวง อำเภอมือง จังหวัดพิจิตร”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗).

^๒พระครูประภัสร์มโนธรรม (ธงทิพย์ ปภสฺสโร), “บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยทรงดำ จังหวัดนครปฐม”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

(๑) ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมทางวัตถุ

บทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมทางวัตถุ อยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่า พระสังฆาธิการในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ได้อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมทางวัตถุไว้ ให้คงสภาพเดิม หรือหากมีการเปลี่ยนแปลง ก็สงวนรักษาไว้ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโดยช้าที่สุด ซึ่งตรงกับแนวคิดของการอนุรักษ์ของฝ่ายตะวันตก ซึ่งเป็นการกระทำโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อบำรุงรักษา ส่งเสริม และเผยแพร่ นั่นเอง ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวนี้ สอดคล้องกับที่ จารุภา ศิริสุวรรณนท์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมชุมชนมอญเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี” จากผลการวิจัยพบว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมชุมชนมอญเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ค่อย ๆ เปลี่ยนแปลงไปจากวิถีชีวิตที่เรียบง่าย ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพในชุมชน ศึกษาอยู่ในชุมชน ความผูกพันในครอบครัวและชุมชนจึงมีมาก เปลี่ยนเป็นการออกไปประกอบอาชีพและศึกษาต่อในชุมชนเมือง ความผูกพันในครอบครัวและชุมชนไม่ใกล้ชิดมากนัก ทำให้ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม ประเพณีของบรรพบุรุษซึ่งเคยเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต เปลี่ยนเป็นหน้าที่ต้องปฏิบัติ หรือสิ่งที่ควรปฏิบัติ^๓

(๒) ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ

บทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ อยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่า ในบริบททางสังคมของชุมชนอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ได้รับอิทธิพลจากพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนามีความสัมพันธ์ต่อศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นด้วยเหตุที่วิถีชีวิตของคนเกี่ยวเนื่องกับพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาตั้งแต่เกิดจนตาย ตัวอย่างเช่น ในตอนเกิดมีพิธีโกนจุก โตขึ้นมีพิธีบวช ต่อมีพิธีแต่งงาน และท้ายสุดมีพิธีศพ พระพุทธศาสนาจึงมีความสัมพันธ์กับศิลปวัฒนธรรมไทยในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ประเพณี ซึ่งได้แก่ วิถีชีวิตที่ปฏิบัติสืบทอดมาแต่บรรพบุรุษที่เป็นที่ยอมรับกันแล้วว่าเหมาะสมกับสังคม มีทั้งจารีต ขนบธรรมเนียม อันเป็นกฎระเบียบที่วางไว้ให้คนในสังคมปฏิบัติ ทั้งนี้ มีพระพุทธศาสนาเป็นแม่บทแม่แบบในการวางกฎ ระเบียบ นั้น ๆ นั่นเอง ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวนี้ สอดคล้องกับที่ วารินทร์ จิตคำภู ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้าน (ไทยใหญ่) ในทัศนะของกรมการบริหารสภาวัฒนธรรมอำเภอและจังหวัดแม่ฮ่องสอน” จากผลการวิจัยพบว่า การจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่หลากหลายตามความเหมาะสมของท้องถิ่นแต่ไม่ควรจัดกิจกรรมวัฒนธรรมเพื่อจุดประสงค์ส่งเสริมงานท่องเที่ยวแต่เพียงอย่างเดียว วัฒนธรรมพื้นบ้านที่สมควรอนุรักษ์ส่งเสริมเป็นพิเศษมีหลายด้าน แต่ที่สำคัญคือด้านภาษาพูด ด้านการแต่งกาย และภูมิปัญญาพื้นบ้านด้านต่าง ๆ กระบวนการอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้านควรเน้นในด้านความร่วมมือกันของภาครัฐเอกชน และประชาชน และมีองค์กรสำหรับดำเนินการที่ชัดเจน ประเพณีพื้นบ้านของชาวไทยใหญ่ที่ควรอนุรักษ์ส่งเสริมเป็นพิเศษ^๔

^๓จารุภา ศิริสุวรรณนท์, “การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมชุมชนมอญเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี”, *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร, ๒๕๕๑).

^๔วารินทร์ จิตคำภู, “การอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้าน (ไทยใหญ่) ในทัศนะของกรมการบริหารสภาวัฒนธรรมอำเภอและจังหวัดแม่ฮ่องสอน”, *รายงานการวิจัย*, (ส่วนวิจัยและพัฒนา: สถาบันวัฒนธรรมศึกษา, ๒๕๕๑).

๕.๒.๒ ผลการเปรียบเทียบความเห็นที่มีต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ผลการเปรียบเทียบความเห็นที่มีต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล คือ ตำแหน่ง อายุ พรรษา และการศึกษาของพระสงฆ์ที่ตอบแบบสอบถาม ตามสมมติฐานการวิจัย ทั้ง ๔ ข้อ สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

(๑) ตำแหน่ง

พระสงฆ์ที่มีตำแหน่งต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ เนื่องจาก พระสงฆ์ที่ดำรงตำแหน่งทางการปกครอง หรือเรียกว่า พระสังฆาธิการ จะมีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายกำหนด อันเอื้อต่อการบริหารกิจการของวัด ซึ่งต่างกับพระภิกษุทั่วไปที่ไม่ได้ดำรงตำแหน่งทางการปกครอง ซึ่งไม่มีอำนาจหน้าที่ดังกล่าว นั่นเอง ดังนั้น ปัจจัยส่วนบุคคลด้านตำแหน่ง จึงทำให้เกิดความเห็นที่แตกต่างกัน ดังกล่าวนี้ สอดคล้องกับที่ พระครูปลัดเจริญ สุวีโร ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการของพระสังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์ในจังหวัดสมุทรสงคราม” จากผลการวิจัยพบว่า ตำแหน่ง มีผลทำให้ความเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการของพระสังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์ในจังหวัดสมุทรสงคราม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ ซึ่งเป็นการยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

(๒) อายุ

พระสงฆ์ที่มีตำแหน่งต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน เนื่องจาก ทักษะและความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมเป็นศาสตร์เฉพาะ จำแนกเป็นสาขาต่าง ๆ คือ สาขามนุษย์ศาสตร์ ได้แก่ ขนบธรรมเนียมประเพณี คุณธรรม ศีลธรรม ศาสนา ปรัชญา ฯลฯ สาขาศิลปะ ได้แก่ ภาษาวรรณคดี ดนตรี นาฏศิลป์ วิจิตรศิลป์ เป็นต้น สาขาช่างฝีมือ ได้แก่ การเย็บปักถักร้อย การแกะสลัก การทอผ้า เป็นต้น สาขาคหกรรมศิลป์ ได้แก่ ความรู้เรื่องอาหาร การประกอบอาหาร เป็นต้น สาขากีฬาและนันทนาการ ได้แก่ การละเล่น มวยไทย ฟันดาบสอยมือ กระบี่กระบอง การเลี้ยงนกเขาไม้ตัดต่าง ๆ เป็นต้น โดยศาสตร์ดังกล่าวนี้เกิดจากการเรียนรู้ ไม่สามารถเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติตามช่วงชีวิตของมนุษย์ ดังนั้น ปัจจัยส่วนบุคคลด้านอายุ จึงทำให้เกิดความเห็นที่ไม่แตกต่างกัน ดังกล่าวนี้ สอดคล้องกับที่ พระครูวินัยธรรมสมชาย สุวิชาโน ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอยาย้อย จังหวัดเพชรบุรี” จากผลการวิจัยพบว่า สถานภาพส่วนบุคคลด้านอายุ มีผลทำให้ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอยาย้อย จังหวัดเพชรบุรี ไม่แตกต่างกัน^๕

^๕พระครูวินัยธรรมสมชาย สุวิชาโน, “ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอยาย้อย จังหวัดเพชรบุรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

(๓) พรรษา

พระสงฆ์ที่มีตำแหน่งต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน เนื่องจาก ทักษะและความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมเป็นศาสตร์เฉพาะ จำแนกเป็นสาขาต่าง ๆ คือ สาขามนุษย์ศาสตร์ ได้แก่ ขนบธรรมเนียมประเพณี คุณธรรม ศีลธรรม ศาสนา ปรัชญา ฯลฯ สาขาศิลปะ ได้แก่ ภาษาวรรณคดี ดนตรี นาฏศิลป์ วิจิตรศิลป์ เป็นต้น สาขาช่างฝีมือ ได้แก่ การเย็บปักถักร้อย การแกะสลัก การทอผ้า เป็นต้น สาขาหัตถกรรมศิลป์ ได้แก่ ความรู้เรื่องอาหาร การประกอบอาหาร เป็นต้น สาขากีฬาและนันทนาการ ได้แก่ การละเล่น มวยไทย ฟันดาบสอยมือ กระบี่กระบอง การเลี้ยงนกเขา ไม้ตัดต่าง ๆ เป็นต้น โดยศาสตร์ดังกล่าวนี้เกิดจากการเรียนรู้ ไม่สามารถเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติตามช่วงเวลาของการอุปสมบท ดังนั้น ปัจจัยส่วนบุคคลด้านพรรษา จึงทำให้เกิดความเห็นที่ไม่แตกต่างกัน ดังกล่าวนี้ สอดคล้องกับที่ พระภพ สุนทรธมโม ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการของพระสังฆาธิการในอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี” จากผลการวิจัยพบว่า พระสงฆ์ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกันทุกด้าน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย^๖

(๔) การศึกษา

พระสงฆ์ที่มีการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ เนื่องจาก การอนุรักษ์ ได้แก่ การสงวนรักษา การปฏิสังขรณ์ และการบูรณะ โดยนิยามทั้ง ๓ ได้แก่ การสงวนรักษา (Preservation) หมายถึง การดูแลรักษาไว้ตามสภาพเดิมเท่าที่เป็นอยู่ และป้องกันไม่ให้เสียหายต่อไป การปฏิสังขรณ์ (Renovation) หมายถึง การทำให้คืนสู่สภาพเดิมที่เคยเป็นมา และการบูรณะ (Restoration) หมายถึง การซ่อมแซม ปรับปรุงให้มีรูปทรงลักษณะกลมกลืนเหมือนของเดิมมากที่สุด เท่าที่จะทำได้ แต่ต้องแสดงความแตกต่างของสิ่งที่มีเดิม และสิ่งที่ทำขึ้นใหม่ด้วย ดังกล่าวนี้ แสดงให้เห็นความเป็นศาสตร์เฉพาะที่ผู้ศึกษาเฉพาะทางจะพึงรู้ เท่านั้น ดังนั้น ปัจจัยส่วนบุคคลด้านวุฒิการศึกษา จึงทำให้เกิดความเห็นที่แตกต่างกัน ดังกล่าวนี้ สอดคล้องกับที่ พระมหานิคม ญาณโสภโณ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของวัดในการเป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนในอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี” ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของวัดในการเป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน ในอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรีแตกต่างกัน ซึ่งยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้^๗

^๖พระภพ สุนทรธมโม, “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการของพระสังฆาธิการในอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

^๗พระมหานิคม ญาณโสภโณ, “บทบาทของวัดในการเป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนในอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี” มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะทั่วไป

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะทั่วไป ดังนี้

- ๑) ควรส่งเสริมการพัฒนาการศึกษาเฉพาะทางเพื่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมแก่พระสังฆาธิการ
- ๒) ควรส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วัฒนธรรมและสร้างผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาในเชิงเศรษฐกิจชุมชน
- ๓) ควรส่งเสริมให้มีการใช้สื่อสารมวลชนและเทคโนโลยีสารสนเทศทุกรูปแบบที่มีอยู่ในการเผยแพร่ข่าวสารและความรู้ด้านวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง
- ๔) ควรส่งเสริมการจัดให้มีหลักสูตรวัฒนธรรมศึกษาในสถานศึกษาทุกระดับ
- ๕) ควรส่งเสริมการเสริมสร้างค่านิยมการอนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรมและจารีตประเพณีที่ดีงามอย่างเป็นระบบ
- ๖) ควรส่งเสริมการทำงานเป็นเครือข่ายร่วมกับหน่วยงานภาครัฐที่มีบทบาทเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมทั้งในจังหวัดและทั่วประเทศ
- ๗) ควรส่งเสริมให้มีการจัดตั้งศูนย์เฝ้าระวังทางวัฒนธรรม

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

- ๑) การวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาเกี่ยวกับหลักสูตรวัฒนธรรมศึกษา
- ๒) การวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาเกี่ยวกับการสร้างเครือข่ายอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม
- ๓) การวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการจัดตั้งศูนย์เฝ้าระวังทางวัฒนธรรมประจำชุมชน

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ :

กนก แสนประเสริฐ. **ประมวลพระราชบัญญัติคณะสงฆ์**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๙.

กรมการศาสนา. **ข้อมูลพื้นฐานด้านการศาสนา**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒.

_____. **ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐.

กรมศิลปากร. **การอนุรักษ์โบราณสถาน : การขึ้นทะเบียนโบราณสถาน**. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงวัฒนธรรม, ๒๕๕๓.

_____. **คู่มือถวายความรู้แก่พระสังฆาธิการในการดูแลรักษามรดกทางศิลปวัฒนธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สมานพันธ์ จำกัด, ๒๕๔๔.

กระทรวงวัฒนธรรม. **คู่มือการดำเนินงานโครงการภายใต้ยุทธศาสตร์ประเทศของกระทรวงวัฒนธรรม: โครงการรากวัฒนธรรม**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม, ๒๕๕๖.

กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. **คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยพระราชบัญญัติ ฎุระเบียบ และคำสั่งของคณะสงฆ์**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐.

กัลยา วานิชย์บัญชา. **สถิติสำหรับงานวิจัย**. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาสถิติ คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

กาญจนา แก้วเทพ. **การพึ่งตนเอง : ศักยภาพในการพัฒนาชนบท**. กรุงเทพมหานคร: สภาคาทอโลกแห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนา, ๒๕๓๙.

เกษม จันทร์แก้ว. **เอกสารการสอนชุมชนวิชานิติวิทยาและการจัดการป่าไม้ การจัดการสิ่งแวดล้อม (หน่วยที่ ๘)**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๔๑.

คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **การปกครองคณะสงฆ์ไทย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

_____. **วัฒนธรรมไทย**. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด นวสารสินการพิมพ์, ๒๕๕๑.

_____. **สถิติเบื้องต้นและการวิจัย: Basic Statistics and Research**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

คณินนิตย์ และสุบรรณ จันทร์บุตร. **ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด : ศึกษาเฉพาะกรณีวัดหนองป่าพง จังหวัดอุบลราชธานี**. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค, ๒๕๔๕.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- งามพิศ สัตย์สงวน. **หลักมานุษยวิทยาวัฒนธรรม**. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓.
- จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์ และคณะ. **สังคมวิทยา**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๒. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๘.
- จิระวิทย์ โกมลเปลิน. **หมวดวิชาส่งเสริมสุขภาพชีวิต ๓ (เลือก) ภาคกลาง**. กรุงเทพมหานคร: เสมาธรรม, มปป..
- ณอมมาลย์ ราชภัฏทรัพย์. **มนุษย์กับวัฒนธรรม**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๔.
- ณรงค์ เส็งประชา. **พื้นฐานวัฒนธรรมไทย**. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๙.
- ทองอินทร์ วงศ์โสธร. **ประมวลสาระชุดวิชาทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารการศึกษา**. นนทบุรี: สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๔.
- ทัตฐิตา นาคเกษม. **ไทยศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๐.
- นิคม มุสิกคามะ. **วัฒนธรรมบทบาทใหม่ในยุคโลกาภิวัตน์**. กรุงเทพมหานคร: รุ่งศิลป์การพิมพ์, ๒๕๔๕.
- นิเทศ ดินณะกุล. **การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม**. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๙.
- นิยพรรณ วรรณศิริ. **มานุษยวิทยา สังคม และวัฒนธรรม**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๐.
- บันเทิง พาพิจิตร. **ประเพณีวัฒนธรรมไทยและคติความเชื่อ**. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๙.
- ประกอบ กรรณสูตร. **สถิติเพื่อการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: ด้านสุขภาพการพิมพ์, ๒๕๔๒.
- ประพันธ์ อำพันธ์ประสิทธิ์. **จิตวิทยาสังคม**. สงขลา: มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๒๕๔๔.
- ประเสริฐ แยมกลิ่นฟุ้ง และคณะ. **สังคมและวัฒนธรรม**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔.
- ปราชนา กล้าผจญ. **พฤติกรรมผู้นำทางการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๐.
- ผจงจิตต์ อธิคนันท์. **สังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่นไทย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๓.
- พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญโญ). **การคณะสงฆ์และการพระศาสนา**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐.
- พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตโต). **ทิศทางการศึกษาไทย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.
- พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ฝุสฺสธมฺโม). **สารภาค ๑๕**. กาญจนบุรี: สำนักพิมพ์ธรรมเมธี, ๒๕๔๘.
- พระธรรมปริยัติโสภณ (วรวิทย์ คงคปญโญ). **วิทยาพระสังฆาธิการ เล่ม ๒**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๕๓.
- พระพิพิธธรรมสุนทร (สุนทร ญาณสุนทรโร). **คม ชัด ลึก เล่ม ๒**. กรุงเทพมหานคร: เลียงเชียง, ๒๕๔๗.
- พระเมธีธรรมภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตโต). **การปกครองคณะสงฆ์ไทย**. พิมพ์ครั้งที่ ๙. กรุงเทพมหานคร: บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๓๙.
- พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคล). **การบริหารวัด**. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร: เอสทีพีเพรส จำกัด, ๒๕๕๒.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- พระราชสีมาภรณ์ (โอภาส นิรุติเมธี). พระสงฆ์กับงานพัฒนาพระพุทธศาสนาและสังคม. กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา, ๒๕๓๙.
- พิทยา บวรวัฒนา. รัฐประศาสนศาสตร์ ทฤษฎีและแนวการศึกษา (ค.ศ.๑๙๗๐-ค.ศ.๑๙๘๐). พิมพ์ครั้งที่ ๑๗. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๕.
- เพิ่มพูน เศรษฐวรกุล. การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมกับการพัฒนาสังคม. กรุงเทพมหานคร: ซี. อาร์. พรินตติ้ง, ๒๕๔๔.
- ไพบูลย์ เสี่ยงก้อง. วัดพัฒนา ๔๔. กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา, ๒๕๔๔.
- มาณฑ พลไพรินทร์. คู่มือบริหารกิจการคณะสงฆ์. กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา, ๒๕๔๑.
- ยนต์ ชุ่มจิต. ความเป็นครู. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๐.
- ยศ สันตสมบัติ. ท่าเกวียน. กรุงเทพมหานคร: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ, ๒๕๓๙.
- _____. มนุษย์กับวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๐.
- ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์ จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๖.
- วินิจ เกตุขำ และคำเพชร ฉัตรสุกสกุล. กระบวนการกลุ่ม. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๒.
- วีรพันธ์ พวงเพชร. บทบาทของครูที่มีต่อการป้องกันการกระทำผิดของนักเรียนระดับอาชีวศึกษาใน กรุงเทพมหานคร. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๓๙.
- วีระ บำรุงรักษ์. ระบบการบริหารจัดการวัฒนธรรมสำหรับสำนักโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรมศิลปากร. กรุงเทพมหานคร: ภาพพิมพ์, ๒๕๔๐.
- ศรีศักร วัลลิโกดม. เศรษฐกิจพอเพียงกับความหลากหลายทางวัฒนธรรม มิติทางวัฒนธรรมในยุค เศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, ๒๕๔๔.
- สงวน สุทธิเลิศอรุณ. ทฤษฎีและการปฏิบัติการทางจิตวิทยาสังคม. กรุงเทพมหานคร: อักษรบัณฑิต, ๒๕๔๓.
- สงวนศรี วิรัชชัย. จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพมหานคร: ศึกษาพรการพิมพ์, ๒๕๔๗.
- สถาบันพระสงฆ์สังฆาธิการ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. คู่มือพระสงฆ์สังฆาธิการ. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๕.
- สนธยา พลศรี. หลักสูตรสังคมวิทยา. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๕.
- สนธิ สมัครการ. การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมกับการพัฒนาสังคม. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร: องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก, ๒๕๔๕.
- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. สังคมวิทยาชุมชน: หลักการศึกษาวิเคราะห์และปฏิบัติงานชุมชน. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๖.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. การพัฒนาชุมชน. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๓.
- _____. ทฤษฎีและกลยุทธ์การพัฒนาสังคม. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๐.
- _____. ทฤษฎีสังคมวิทยา : เนื้อหาและแนวทางการใช้ประโยชน์เบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- สามารถ จันท์สุรย์ และ ประทีป อินแสง. การศึกษากับศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๔๑.
- สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕. กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท., ๒๕๕๒.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. การกลับมาของพระพุทธศาสนา “พระเอก” ของการศึกษาใหม่. กรุงเทพมหานคร: ลายสื่อ, ๒๕๔๔.
- สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. ความหมายและขอบข่ายของวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๕๑.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. กฎมหาเถรสมาคม. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๕.
- สำนักโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ. คู่มือปฏิบัติงานอาสาสมัครท้องถิ่นในการดูแลรักษามรดกทางศิลปวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร: กรมศิลปากร, ๒๕๔๒.
- สุดา ภิรมย์แก้ว. มนุษย์กับสังคม. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๑.
- สุพัตรา สุภาพ. สังคมและวัฒนธรรมไทย คำนิยม: ครอบครัว: ศาสนา: ประเพณี. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๑.
- _____ . สังคมวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ ๑๙. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช , ๒๕๔๐.
- สุวิชาญ เกษจำนง. ภาษากับวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร: เอกกรินทร์กรุ๊ป, ๒๕๕๔
- สุรสวัสดิ์ สุขสวัสดิ์. การอนุรักษ์ศิลปกรรม. เชียงใหม่: คณะวิจิตรศิลป์, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๒.
- แสวง รัตน์มงคลมาศ. จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพมหานคร: เพชรสยามการพิมพ์, ๒๕๔๕.
- แสวง อุดมศรี. การปกครองคณะสงฆ์ไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.
- (๒) บทความ :**
- เชษฐา พวงหัตถ์. “ทฤษฎีสังคมและการทำความเข้าใจสถานะสมัยใหม่ของแอนโธนี กีดเดนส์”. วารสารร่วมพลัง. ปีที่ ๒๖ (ตุลาคม ๒๕๕๐-มกราคม ๒๕๕๑) : ๙.
- เดชา บุญคุ้ม. “การอนุรักษ์และการพัฒนา”. เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการ การอนุรักษ์สถาปัตยกรรมและชุมชน เนื่องในวาระครบรอบสถาปนา ๘๐ ปี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (เมษายน ๒๕๔๐): ๒๙.
- ประพันธ์ กุลินิจฉัย. “ค้นหาอะไรในวันสงกรานต์”. พุทธจักร. ปีที่ ๖๑ ฉบับที่ ๔ (เมษายน ๒๕๕๐): ๕๕-๕๗.
- พระธรรมวรานายก (โอภาส นิรุติเมธี). “การพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน”. ใน ธรรมปริทัศน์ ๔๖. (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖): ๕๙.
- ไพบุลย์ เสียงก้อง. “หลักการบริหารงานในวัด”. ใน อบรมบาลีก่อนสอบภาค ๔ ปีที่ ๓, รวบรวมและจัดพิมพ์โดยคณะกรรมการฝ่ายเลขานุการ โครงการอบรมบาลีก่อนสอบ. (ปทุมธานี: บริษัทสื่อตะวันจำกัด, ๒๕๔๗) : ๑๙๓.

บรรณานุกรม (ต่อ)

(๓) งานวิจัย/วิทยานิพนธ์ :

เกษศิริ เหลียวสิทธิกุล. “การอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยของโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดเขตพื้นที่การศึกษา
กระบี่”. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์,
๒๕๕๒.

จารุภา ศิริสุวรรณนท์. “การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมชุมชนมอญเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี”,
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร,
๒๕๕๑.

พระครรรชิต โกสโล. “บทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชน
จังหวัดราชบุรี”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระครูเกษมสมุทรคุณ (ทองหล่อ เขมธมโม). “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของพระสังฆาธิการใน
อำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต.
บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระครูประภัสร์มโนธรรม (ธงทิพย์ ปภัสสรโร). “บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยทรงดำ
จังหวัดนครปฐม”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

พระครูปลัดเจริญ สุวีโร. “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการของพระสังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์
ในจังหวัดสมุทรสงคราม”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย:
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระครูวินัยธรรมชาย สุวิชาโน. “ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอเขาย้อย จังหวัด
เพชรบุรี”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬา
ลกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระครูวิบูลกิจสุนทร (เมธี สุนทรโร). “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ
อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย:
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระครูสมุห์ประดิษฐ์ ปญญาวฑฒโก. “บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนน้ำพุ อำเภอเมืองราชบุรี
จังหวัดราชบุรี”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

พระครูสังฆรักษ์ชุมพล โสสวโร. “บทบาทของพระสงฆ์ด้านงานสังคมสงเคราะห์ในอำเภอโพธาราม
จังหวัดราชบุรี”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระครูสุนทรวัชรการ (อำพล อพโล). “บทบาทของพระสงฆ์จังหวัดเพชรบุรีในการเสริมสร้างชุมชน
เข้มแข็ง”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- พระชาติรี จุกวโร. “บทบาทสถาบันทางสังคมที่มีผลต่อความรู้ด้านพระพุทธศาสนาของเยาวชนในอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.
- พระธีรนิติ ธีรธมโม. “บทบาทพระธรรมทูตในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.
- พระภพ สุนทรธมโม. “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการของพระสังฆาธิการในอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.
- พระมหานิคม ญาณโสภโณ. “บทบาทของวัดในการเป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนในอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.
- พระอธิการวิน ทีปธมโม. “บทบาทของพระสงฆ์ต่อการอนุรักษ์ประเพณีการแข่งเรือยาว วัดท่าหลวง อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.
- วารินทร์ จิตคำภู. “การอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้าน (ไทยใหญ่) ในทัศนะของกรรมการบริหารสภาวัฒนธรรมอำเภอและจังหวัดแม่ฮ่องสอน”. **รายงานการวิจัย**. ส่วนวิจัยและพัฒนา: สถาบันวัฒนธรรมศึกษา, ๒๕๕๑.
- สิทธิโชค วิบูลย์, สุเทพ บุญซอ่อน และปิยะวราธร เลิศพานิช. “การศึกษาการอนุรักษ์ทางวัฒนธรรมชาวมอญเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน กรณีศึกษา: ชุมชนศาลาแดงเหนือ จังหวัดปทุมธานี”. **รายงานการวิจัย**. สาขาวิชาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา: มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, ๒๕๕๔.

(๔) เอกสารที่ไม่ได้ตีพิมพ์เผยแพร่ :

สำนักงานเจ้าคณะอำเภอบ้านโป่ง. **สถิติภิกษุ สามเณร และศิษย์วัด อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ภาค ๑๕ พุทธศักราช ๒๕๖๐**. ราชบุรี: สำนักงานเจ้าคณะอำเภอบ้านโป่ง, ๒๕๖๐. (ถ่ายเอกสารเย็บเล่ม).

(๕) เว็บไซต์ :

- กรมประชาสัมพันธ์. **พระราชดำรัสในพิธีเปิดพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติรามคำแหง จังหวัดสุโขทัย ๒๕ มกราคม ๒๕๐๗**. [ออนไลน์]. < <http://www.watmoli.com> >. [๒๑ สิงหาคม ๒๕๕๙].
- วัดโมลีโลกยาราม ราชวรวิหาร. “วิทยาพระสังฆาธิการ ๒ : อำนวยการหน้าที่ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น”. [ออนไลน์]. < <http://www.watmoli.com> >. [๒๑ สิงหาคม ๒๕๕๙].
- วิกิพีเดีย พจนานุกรมเสรี. “อำเภอบ้านโป่ง”. [ออนไลน์]. < <https://th.wikipedia.org/wiki/> >. [๒๑ สิงหาคม ๒๕๕๙].

บรรณานุกรม (ต่อ)

(๖) การสัมภาษณ์ :

สัมภาษณ์ พระปิฎกโกศล. รองเจ้าคณะจังหวัดราชบุรี. ๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ พระครูศรีธรรมนาท. เจ้าคณะอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี. ๑ ธันวาคม ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ พระครูสุธีปริยัติวิธาน. รองเจ้าคณะอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี. ๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ พระครูเกษมปัญญาพิสุทธิ. เจ้าคณะตำบลเป็กไพร-ลาดบัวขาว จังหวัดราชบุรี. ๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ พระครูชินวรานุวัตร, ดร.. เจ้าคณะตำบลท่าผา อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี. ๑ ธันวาคม ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ พระครูเกษมปัญญาคม. เจ้าอาวาสวัดโกสินารายณ์ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี. ๑ ธันวาคม ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ นายประยงค์ จันทเต็ง. นายอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี. ๓๑ ธันวาคม ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ นายสุชาติ ตือเร๊ะ. ปลัดอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี. ๑๑ ธันวาคม ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ นางรัฐชิตา เมธาบรรณันท์. ปลัดอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี. ๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ นายสิงห์ กาญจนศรี. ประธานสภาวัฒนธรรมอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี. ๑๐ ธันวาคม ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ นางพัชราภา มนัสปัญญากุล. นักวิชาการวัฒนธรรมชำนาญการ สำนักงานวัฒนธรรมอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี. ๑๐ ธันวาคม ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ นางเบญจมาศ ประเสริฐโชคประชา. นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี. ๑๐ ธันวาคม ๒๕๖๐.

๒. ภาษาอังกฤษ

Lawrence A. Pervin. **Personality : Theory and Research**. New York: John Wiley, 1998.

Moorhead G., Griffin R.W.. **Organizational Behavior: Managing People and Organizations**. New Delhi: Virenda Kumar Arya AITBS Publishers, 2001.

Rodney Stark. **Sociology**. 4th ed.. California: Wadsworth Publishing Company, 1992.

Stephen P. Robbins. **Organizational Behavior**. 7th ed.. New Jersey: Prentice Hall, 1996.

Weaver Martin E.. **Conserving Buildings: Guide to Techniques and Materials**. New York: John Wiley & Sons, 1993.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน คณะสังคมศาสตร์ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต โทร/แฟกซ์ ๐-๒๘๘๒-๓๑๕๔ ภายใน (๒๑๓๘)

ที่ ศธ.๖๑๐๕.๒/๗๙๓

วันที่ ๑๒ กันยายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์

นมัสการ พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา,มศ.ดร.

เนื่องด้วย พระครูสุนทรจรรย์คุณ ฉายา สุขสินโน รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๓๐๒๐๕๐๐๒ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าพระคุณท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขออาราธนาพระคุณท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี ขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุขะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

๓๖๖๕๖๖

พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา, มศ.ดร.
๒๕/๙/๖๐

ผู้ประสานงาน : พระครูสุนทรจรรย์คุณ ฉายา สุขสินโน

โทรติดต่อ.๐๘๔-๒๐๕-๒๒๐๕

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน คณะสังคมศาสตร์ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต โทร/แฟกซ์ ๐-๒๘๘๒-๓๑๕๔ ภายใน (๒๑๓๘)

ที่ ศส.๖๑๐๕.๒/๗๙๓

วันที่ ๑๒ กันยายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์

นมัสการ พระครูวิสุทธาบันทคุณ,ดร.

เนื่องด้วย พระครูสุนทรจรมคุณ ฉายา สุขสินโน รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๓๐๒๐๕๐๐๒ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าพระคุณท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขออาราธนาพระคุณท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี ขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ผู้ประสานงาน : พระครูสุนทรจรมคุณ ฉายา สุขสินโน

โทรติดต่อก่อน ๐๘๔-๒๐๕-๒๒๐๕

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน คณะสังคมศาสตร์ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต โทร/แฟกซ์ ๐-๒๘๘๒-๓๑๕๔ ภายใน (๒๑๓๘)

ที่ ศธ.๖๑๐๕.๒/๗๔๓

วันที่ ๑๒ กันยายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์

นมัสการ พระครูวาทีวรัณฺณ,ดร.

เนื่องด้วย พระครูสุนทรจรรณคุณ ฉายา สุขสิโน รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๓๐๒๐๕๐๐๒ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าพระคุณท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขออาราธนาพระคุณท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี ขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ทราบแล้ว

(พระครูวาทีวรัณฺณ, ดร.)

๑๐ ก.ย. ๖๐

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุพล สุยะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ผู้ประสานงาน : พระครูสุนทรจรรณคุณ ฉายา สุขสิโน

โทรติดต่อก่อน ๐๘๔-๒๐๕-๒๒๐๕

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน คณะสังคมศาสตร์ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต โทร/แฟกซ์ ๐-๒๘๘๒-๓๑๕๔ ภายใน (๒๑๓๘)

ที่ ศธ.๖๑๐๕.๒/๗๙๓

วันที่ ๑๒ กันยายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์

นมัสการ พระมหากษัตริย์ไทย

เนื่องด้วย พระครูสุนทรจรรย์คุณ ฉายา สุขสินโน รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๓๐๒๐๕๐๐๒ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าพระคุณท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขออาราธนาพระคุณท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี ขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ทรงลง/คิด
พร. ม.กษ.๒๐๕
สุขสินโน

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุขะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาศาสนศาสตร์

ผู้ประสานงาน : พระครูสุนทรจรรย์คุณ ฉายา สุขสินโน

โทรติดต่อนอ.๐๘๙-๒๐๕-๒๒๐๕

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน คณะสังคมศาสตร์ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต โทร/แฟกซ์ ๐-๒๘๘๒-๓๑๕๔ ภายใน (๒๑๓๘)

ที่ ศธ.๖๑๐๕.๒/๗๔๓

วันที่ ๑๒ กันยายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์

เรียน ผศ.ดร.ภัทรพล ใจเย็น

เนื่องด้วย พระครูสุนทรจรรณคุณ ฉายา สุขสิโน รหัสประจำตัวนิสิต ๕๔๓๐๒๐๕๐๐๒ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ผศ.ดร.ภัทรพล ใจเย็น

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุพหล สุยะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ผู้ประสานงาน : พระครูสุนทรจรรณคุณ ฉายา สุขสิโน

โทรติดต่อก่อน ๐๘๔-๒๐๕-๒๒๐๕

ภาคผนวก ข
ผลการหาดัชนีความสอดคล้อง (IOC)

ค่าดัชนีความสอดคล้อง
(IOC : Index of Item-Objective Congruence)
แบบสอบถามเพื่อการวิจัย
เรื่อง
บทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

ผู้เชี่ยวชาญ :

- ๑) พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญโญ, ผศ.ดร. ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ ๑
 ๒) พระครูวิสุทธธานันทคุณ, ดร. ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ ๒
 ๓) พระครูวาทีวรัฒน์, ดร. ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ ๓
 ๔) พระมหากังวาล ธีรธมโม, ดร. ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ ๔
 ๕) ผศ.ดร.ภัทรพล ใจเย็น ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ ๕

ข้อ	รายการ	ดุลยพินิจผู้เชี่ยวชาญ/ท่านที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
	๑. ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมทางวัตถุ								
๑	รณรงค์ให้ประชาชนอนุรักษ์อาหารพื้นบ้านให้คงอยู่ชุมชน	+๑	+๑	+๑	๐	+๑	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
๒	ส่งเสริมให้มีการอนุรักษ์เครื่องมือใช้จากภูมิปัญญาพื้นบ้าน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓	ส่งเสริมการก่อสร้างเสนาสนะภายในวัดที่รักษารูปแบบของเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมประจำท้องถิ่น	+๑	+๑	+๑	๐	+๑	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
๔	ส่งเสริมการอนุรักษ์งานช่างศิลป์หรือช่างฝีมือท้องถิ่น	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๕	สนับสนุนการใช้วัสดุอุปกรณ์จากงานหัตถกรรมท้องถิ่นในชีวิตประจำวัน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ข้อ	รายการ	กลยุทธ์ผู้เชี่ยวชาญ/ท่านที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
๖	รณรงค์ให้ประชาชนแต่งกายแบบไทยโดยใช้ผ้าทอที่ผลิตจากภูมิปัญญาท้องถิ่นในเทศกาลสำคัญ ต่าง ๆ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๗	การดูแลความสะอาดโบราณสถานอันแสดงถึงศิลปวัฒนธรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ตั้งอยู่ในพื้นที่วัด	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๘	การดูแลรักษาโบราณศิลปวัตถุทางศาสนาที่อยู่ภายในวัด เช่น คัมภีร์ ธรรมมาศ เป็นต้น	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๙	การดูแลรักษาโบราณวัตถุที่ตั้งอยู่ในพื้นที่วัดและศิลปวัตถุทางพระพุทธศาสนา	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๐	สนับสนุนการจัดทำพิพิธภัณฑ์ชุมชนเพื่อเก็บรักษาศิลปวัตถุจากภูมิปัญญาท้องถิ่น	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๑	มีกระบวนการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมทางวัตถุ โดยสำรวจปัจจัยที่มีผลกระทบทั้งเชิงบวกและเชิงลบและทั้งภายในและภายนอก	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๒	มีกระบวนการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมทางวัตถุ โดยนำข้อมูลที่ได้จากการสำรวจปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อไปใช้ในการวางแผนการดำเนินการ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๓	มีกระบวนการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมทางวัตถุ โดยกำกับติดตาม ให้มีการดำเนินงานตามแผนที่ได้วางไว้	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ข้อ	รายการ	กลยุทธ์/ผู้เชี่ยวชาญ/ท่านที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
๑๔	มีกระบวนการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมทางวัตถุ โดยประเมินผลการปฏิบัติงานตามแผนที่ได้วางไว้	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๕	มีกระบวนการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมทางวัตถุ โดยนำข้อมูลที่ได้จากการประเมินผลปฏิบัติงานไปใช้ในการวางแผนในวงรอบถัดไป	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
	๒. ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ								
๑	ส่งเสริมให้ทุกคนร่วมกันรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมท้องถิ่น	+๑	+๑	+๑	๐	+๑	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
๒	ถ่ายทอดให้ประชาชนได้รับรู้คุณค่าหรือคุณประโยชน์ของวัฒนธรรมท้องถิ่น	+๑	+๑	+๑	๐	+๑	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
๓	รณรงค์ให้ประชาชนตระหนักในความสำคัญของวัฒนธรรมท้องถิ่น	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔	ประสานงานการบริการความรู้วิชาการ และทุนทรัพย์สำหรับจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมท้องถิ่น	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๕	สร้างทัศนคติ ความรู้ และความเข้าใจให้ประชาชนตระหนักในบทบาทหน้าที่การดูแลรักษาวัฒนธรรมท้องถิ่น	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๖	ส่งเสริมการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผลงานการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นของชุมชน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ข้อ	รายการ	กลยุทธ์ผู้เชี่ยวชาญ/ท่านที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
๗	ฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่นที่กำลังสูญหายหรือที่สูญหายไปแล้ว	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๘	จัดทำระบบเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางด้านวัฒนธรรมท้องถิ่น	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๙	ส่งเสริมให้สื่อมวลชนแขนงต่าง ๆ มีบทบาทในการส่งเสริมและสนับสนุนวัฒนธรรมท้องถิ่น	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๐	ยกย่องเชิดชูปราชญ์ชาวบ้านหรือผู้มีผลงานการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นให้เป็นที่ประจักษ์	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๑	มีกระบวนการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ โดยสำรวจปัจจัยที่มีผลกระทบทั้งเชิงบวกและเชิงลบและทั้งภายในและภายนอก	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๒	มีกระบวนการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ โดยนำข้อมูลที่ได้จากการสำรวจปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อใช้ในการวางแผนการดำเนินการ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๓	มีกระบวนการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ โดยกำกับติดตาม ให้มีการดำเนินงานตามแผนที่ได้วางไว้	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๔	มีกระบวนการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ โดยประเมินผลการปฏิบัติงานตามแผนที่ได้วางไว้	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๕	มีกระบวนการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ โดยนำข้อมูลที่ได้จากการประเมินผลปฏิบัติงานไปใช้ในการวางแผนในวงรอบถัดไป	+๑	+๑	+๑	+๑	๐	๔	๐.๘๐	ใช้ได้

ภาคผนวก ค
ค่าสัมประสิทธิ์ แอลฟา (Alpha coefficient)

ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา [Alpha coefficient]

สารนิพนธ์ บทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี
ผู้วิจัย พระครูสุนทรจรรณคุณ (จวน สุเขลีโน)

RELIABILITY ANALYSIS - SCALE (ALPHA)

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Alpha if Item Deleted
A1	123.9333	101.9954	.6001	.9335
A2	123.9667	104.3782	.3910	.9357
A3	124.0333	99.4126	.7230	.9319
A4	124.1333	102.3954	.4356	.9357
A5	123.9667	100.7230	.6534	.9328
A6	123.9667	100.7230	.6534	.9328
A7	123.8000	105.2000	.3438	.9361
A8	123.8333	101.9368	.5878	.9336
A9	123.8333	104.1437	.4484	.9351
A10	124.2000	102.2345	.5878	.9336
A11	124.0667	101.0299	.6057	.9334
A12	124.2000	100.4414	.6763	.9325
A13	123.9333	102.8230	.5243	.9343
A14	124.1667	102.8333	.5079	.9345
A15	124.0333	103.4126	.4461	.9352
B1	124.1667	99.8678	.6397	.9329
B2	124.0000	102.1379	.5439	.9341
B3	123.9000	96.8517	.7653	.9311
B4	124.0333	99.8954	.6835	.9324
B5	124.1333	99.2230	.6703	.9325
B6	123.9667	102.1713	.6854	.9329
B7	124.2333	103.8402	.5457	.9342
B8	124.0667	98.8920	.7178	.9319
B9	124.2667	102.8920	.4629	.9351
B10	123.9333	104.1333	.4670	.9349
B11	123.9333	103.8575	.3478	.9367
B12	124.0333	103.8954	.5395	.9343
B13	124.1000	105.1276	.3709	.9358
B14	123.9333	103.2368	.4866	.9347
B15	123.9333	103.9264	.4881	.9347

Reliability Coefficients

N of Cases = 30.0

N of Items = 30

Alpha = .9360

ภาคผนวก ง
หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๘๔๔

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาประวัติศาสตร์

ภาควิชาปรัชญา ศณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุทธาราม แขวงบางขุนนนท์

เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐

อยู่ตึก : ๗๔ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

โทร. ๐๖-๘๘๖๒-๓๓๕๔ ต่อ ๒๒๓๐, ๒๒๓๗, ๒๒๓๘

๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม

นมัสการ เจ้าคณะอำเภอโพธาราม

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูสุนทรจรรณคุณ ฉายา สุขเสีโน รหัสประจำตัวนิสิต ๕๔๓๐๒๐๕๐๐๒ นิสิต
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัด
ราชบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มี ความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากพระสงฆ์ในการปกครองของ
พระคุณท่านจึงขอความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บ
รวบรวมข้อมูล เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถามในการวิจัยซึ่งเป็นประโยชน์ทางวิชาการ
ต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณใน
ความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

๐๗๓๓
พระครูสุวิจิตร
๑๖ พฤศจิกายน ๖๐

นมัสการมาด้วยความเคารพ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุขะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาประวัติศาสตร์

ผู้ประสานงาน : พระครูสุนทรจรรณคุณ ฉายา สุขเสีโน

โทรศัพท์ ๐๘๔๔-๒๐๕-๒๒๐๕

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๔๓๓

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุทธาราม แขวงบางขุนนนท์
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
อยุธยา : ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๘๘๖๒-๓๓๕๔ ต่อ ๒๒๓๐, ๒๒๓๗, ๒๒๓๘

๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
นมัสการ พระครูธีรธรรมนาถ เจ้าคณะอำเภอบ้านโป่ง
สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูสุนทรจรรณคุณ ฉายา สุขสิโน รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๓๐๒๐๕๐๐๒
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้าน
โป่ง จังหวัดราชบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากพระสงฆ์ในการปกครองของ
พระคุณท่านเพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวม
ข้อมูลในการวิจัยซึ่งเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการ
จัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์
จากพระคุณท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

พระครูธีรธรรมนาถ
เจ้าคณะอำเภอบ้านโป่ง
๑ ธันวาคม ๒๕๖๐

นมัสการมาด้วยความเคารพ

ดร.สุรพล สุษะพรหม

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ผู้ประสานงาน : พระครูสุนทรจรรณคุณ ฉายา สุขสิโน

โทรศัพท์ติดต่อ. ๐๘๙-๒๐๕-๒๒๐๕

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๙๓๒

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุทธาราม แขวงบางขุนนนท์

เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐

อยู่ภายใน : ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

โทร. ๐๒-๘๘๒๒-๓๑๕๔ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๗, ๒๑๓๘

๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
นมัสการ พระปิฎกโกศล รองเจ้าคณะจังหวัดราชบุรี
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูสุนทรจรรย์คุณ ฉายา สุเชลีโน รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๓๐๒๐๕๐๐๒ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ณ ที่ให้ตามอนุเคราะห์
 พระปิฎกโกศล
 ๓๐ พ.ย. ๖๐

นมัสการมาด้วยความเคารพ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ผู้ประสานงาน : พระครูสุนทรจรรย์คุณ ฉายา สุเชลีโน

โทรศัพท์ต่อ. ๐๘๙-๒๐๕-๒๒๐๕

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๔๓๒

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาประวัติศาสตร์

ภาควิชาปรัชญา ศณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุทธาราม แขวงบางขุนนนท์

เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐

อยู่ภายใน : ๗๕ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๗๗๗๐

โทร. ๐๖-๘๘๖๒-๓๑๕๕ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๗, ๒๑๓๘

๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
 นามัสการ พระครูธีรธรรมนาถ เจ้าคณะอำเภอบ้านโป่ง
 สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูสุนทรจรรย์คุณ ฉายา สุขะสิโน รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๓๐๒๐๕๐๐๒
 นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
 วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "บทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้าน
 โป่ง จังหวัดราชบุรี" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึง
 ใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการ
 วิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่าน
 ด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(Handwritten signature in blue ink)
 พระครูธีรธรรมนาถ

นามัสการด้วยความเคารพ

(Handwritten signature in black ink)

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาประวัติศาสตร์

ผู้ประสานงาน : พระครูสุนทรจรรย์คุณ ฉายา สุขะสิโน

โทรศัพท์ติดต่อ. ๐๘๙-๒๐๕-๒๑๐๕

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๔๓๒

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุทธาราม แขวงบางขุนนนท์

เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐

อยู่ภายใน : ๗๕ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

โทร. ๐๒-๘๘๒๒-๓๓๕๔ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๑, ๒๑๓๔

๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
 นามัสการ พระครูสุธีปริยัติวิธาน รองเจ้าคณะอำเภอบ้านโป่ง
 สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูสุนทรจรรณคุณ ฉายา สุขเสลีโน รหัสประจำตัวนิสิต ๕๔๓๐๒๐๕๐๐๒
 นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
 วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "บทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้าน
 โป่ง จังหวัดราชบุรี" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึง
 ใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการ
 วิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่าน
 ด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

อนุญาต

พระครูสุธีปริยัติวิธาน
 รองเจ้าคณะอำเภอบ้านโป่ง
 ๗๐ ม.ม. ๖๐

นามัสการมาด้วยความเคารพ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุขะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ผู้ประสานงาน : พระครูสุนทรจรรณคุณ ฉายา สุขเสลีโน

โทรศัพท์ต่อ. ๐๘๙-๒๐๕-๒๒๐๕

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๔๓๒

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุทธาราม แขวงบางขุนนนท์

เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐

อยุธยา : ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๑๑๗๖๐

โทร. ๐๒-๘๘๖๒-๓๓๕๙ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๑, ๒๑๓๒

๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
 นามัสการ พระครูเกษมปัญญาพิสุทธิ์ เจ้าคณะตำบลเบ็กไพร - ลาดบัวขาว
 สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูสุนทรจรรณคุณ ฉายา สุขะสิโน รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๓๐๒๐๕๐๐๒
 นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
 วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "บทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้าน
 โป่ง จังหวัดราชบุรี" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึง
 ใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการ
 วิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่าน
 ด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

อนึ่ง
 พระครูเกษมปัญญาพิสุทธิ์
 อ.ท. เบ็กไพร - ลาดบัวขาว
 ๓๐ พ. ๖๖๐

นามัสการด้วยความเคารพ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ผู้ประสานงาน : พระครูสุนทรจรรณคุณ ฉายา สุขะสิโน

โทรศัพท์ต่อ. ๐๘๙-๒๐๕-๒๒๐๕

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๕๓๒

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุทธาราม แขวงบางขุนนท์
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
อยุธยา : ๗๔ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๘๘๖๒-๓๓๕๔ ต่อ ๒๖๓๐, ๒๖๓๑, ๒๖๓๒

๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
นมัสการ พระครูชินวราวุฒฺร,คร. เจ้าคณะตำบลท่าผา
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูสุนทรจรณคุณ ฉายา สุขสิโน รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๓๐๒๐๕๐๐๒
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "บทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้าน
โป่ง จังหวัดราชบุรี" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มี ความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึง
ใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการ
วิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่าน
ด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอรับไว้ในนามของมหาวิทยาลัย
๒๕๖๐/๑๑
๑/๑๑/๖๐

นมัสการมาด้วยความเคารพ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ผู้ประสานงาน : พระครูสุนทรจรณคุณ ฉายา สุขสิโน
โทรติดต่อ. ๐๘๙-๒๐๕-๒๒๐๕

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๔๓๒

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุทธาราม แขวงบางขุนนนท์

เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐

อยุธยา : ๗๕ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอลำไทรน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๕๐

โทร. ๐๒-๘๘๖๒-๓๓๕๙ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๑, ๒๑๓๒

๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
 นามัสนัการ พระครูเกษมปัญญาคม เจ้าอาวาสวัดโกสินารายณ์
 สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูสุนทรจรรณคุณ ฉายา สุขเสลีโน รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๓๐๒๐๕๐๐๒ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "บทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมส่งมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

๐๙/๑๑/๒๕๖๐
 ๑ ธ.ค. ๖๐

นามัสนัการมาด้วยความเคารพ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ผู้ประสานงาน : พระครูสุนทรจรรณคุณ ฉายา สุขเสลีโน

โทรศัพท์ต่อ. ๐๘๙-๒๐๔-๒๒๐๔

ที่ ศส ๒๑๐๕.๒/๙๓๒

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาประวัติศาสตร์
ภาควิชาปรัชญา ศนศ.สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
กรุงเทพมหานคร อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุทธาราม แขวงบางขุนนนท์
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๖๐๐
ต.พุทธ ๒๙ หมู่ ๓ ตำบลบ้านโพธิ์ อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๙๑๒๐
โทร ๐๕-๐๒๖-๙๕๕๓ หรือ ๐๒๖๒๐-๒๒๒๑

๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ท่อนุญาตให้นิสิตรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน นายประยงค์ จันทเต็ง นายอำเภอบ้านโป่ง
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูสุนทรจรรยาคุณ ฉายา สุขสิทธิโน รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๓๓๒๐๕๐๐๒
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "บทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้าน
โป่ง จังหวัดราชบุรี" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึง
ใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการ
วิจัย ซึ่งเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

- อ.อ.อ.อ.อ.อ.อ.อ.
- อ.อ.อ.อ.อ.อ.อ.
(นายประยงค์ จันทเต็ง)
นายอำเภอบ้านโป่ง

ขอแสดงความนับถือ
รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุขะพรหม
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาประวัติศาสตร์

ผู้ประสานงาน พระครูสุนทรจรรยาคุณ ฉายา สุขสิทธิโน
โทรศัพท์ต่อ ๐๕๙-๒๐๕-๒๒๐๕

ภาคผนวก จ
แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย
เรื่อง

บทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

คำชี้แจง

๑. แบบสอบถามนี้แบ่งออกเป็น ๓ ตอน คือ
ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม
ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี
ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี
๒. โปรดตอบคำถามให้ครบทุกข้อ
๓. ข้อมูลที่ได้จากท่านในครั้งนี้ผู้วิจัยจะเป็นความลับ จึงไม่มีผลกระทบใด ๆ ต่อท่านโดยผู้วิจัยจะนำผลมาใช้เพื่อการวิจัย เท่านั้น
๔. การตอบแบบสอบถามของท่านเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุด ที่จะทำให้การวิจัยครั้งนี้สำเร็จลงได้

ขอขอบคุณในความร่วมมือตอบแบบสอบถามนี้

พระครูสุนทรจรรณคุณ (จวน สุขเสีโน)
นิสิตปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ตอนที่ ๑: ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง: โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน หน้าข้อความที่ตรงกับตัวท่าน

๑. ตำแหน่ง

- เจ้าคณะอำเภอ/รองเจ้าคณะอำเภอ/เจ้าคณะตำบล/รองเจ้าคณะตำบล
- เจ้าอาวาส/รองเจ้าอาวาส/ผู้ช่วยเจ้าอาวาส
- พระเลขาณูการทุกระดับ
- พระภิกษุทั่วไป (ไม่ได้ดำรงตำแหน่งทางการปกครอง)

๒. อายุ

- ๒๐-๓๐ ปี
- ๓๑-๔๐ ปี
- ๔๑-๕๐ ปี
- ๕๑-๖๐ ปี
- มากกว่า ๖๐ ปี

๓. พรรษา

- ต่ำกว่า ๕ พรรษา
- ๕-๑๐ พรรษา
- ๑๑-๑๕ พรรษา
- ๑๖-๒๐ พรรษา
- มากกว่า ๒๐ พรรษา

๔. การศึกษา

- ต่ำกว่าปริญญาตรี
- ปริญญาตรี
- สูงกว่าปริญญาตรี

ตอนที่ ๒: แบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

คำชี้แจง: โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องระดับความคิดเห็นที่มีต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ว่าอยู่ในระดับใด ตามความเป็นจริง โดยกำหนดระดับคะแนน ดังนี้

๕ หมายถึง มีความคิดเห็น อยู่ในระดับ มากที่สุด

๔ หมายถึง มีความคิดเห็น อยู่ในระดับ มาก

๓ หมายถึง มีความคิดเห็น อยู่ในระดับ ปานกลาง

๒ หมายถึง มีความคิดเห็น อยู่ในระดับ น้อย

๑ หมายถึง มีความคิดเห็น อยู่ในระดับ น้อยที่สุด

ข้อ	บทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่งจังหวัดราชบุรี	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		๕	๔	๓	๒	๑
	๑. ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมทางวัตถุ					
๑	รณรงค์ให้ประชาชนอนุรักษ์อาหารพื้นบ้านให้คงอยู่คู่ชุมชน					
๒	ส่งเสริมให้มีการอนุรักษ์เครื่องมือใช้จากภูมิปัญญาพื้นบ้าน					
๓	ส่งเสริมการก่อสร้างเสนาสนะภายในวัดที่รักษารูปแบบของเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมประจำท้องถิ่น					
๔	ส่งเสริมการอนุรักษ์งานช่างศิลป์ หรือช่างฝีมือท้องถิ่น					
๕	สนับสนุนการใช้วัสดุอุปกรณ์จากงานหัตถกรรมท้องถิ่นในชีวิตประจำวัน					
๖	รณรงค์ให้ประชาชนแต่งกายแบบไทยโดยใช้ผ้าทอที่ผลิตจากภูมิปัญญาท้องถิ่นในเทศกาลสำคัญต่าง ๆ					
๗	การดูแลความสะอาดโบราณสถานอันแสดงถึงศิลปวัฒนธรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ตั้งอยู่ในพื้นที่วัด					
๘	การดูแลรักษาโบราณศิลปวัตถุทางศาสนาที่อยู่ภายในวัด เช่น คัมภีร์ ธรรมมาศ เป็นต้น					

ข้อ	บทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี	ระดับความคิดเห็น				
		มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
		๕	๔	๓	๒	๑
๙	การดูแลรักษาโบราณวัตถุที่ตั้งอยู่ในพื้นที่วัด และศิลปวัตถุทางพระพุทธศาสนา					
๑๐	สนับสนุนการจัดทำพิพิธภัณฑ์ชุมชนเพื่อเก็บ รักษาศิลปวัตถุจากภูมิปัญญาท้องถิ่น					
๑๑	มีกระบวนการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมทางวัตถุ โดยสำรวจปัจจัยที่มีผลกระทบทั้งเชิงบวกและเชิง ลบและทั้งภายในและภายนอก					
๑๒	มีกระบวนการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมทางวัตถุ โดยนำข้อมูลที่ได้จากการสำรวจปัจจัยที่ส่งผล กระทบไปใช้ในการวางแผนการดำเนินการ					
๑๓	มีกระบวนการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมทางวัตถุ โดยกำกับ ติดตาม ให้มีการดำเนินงานตามแผนที่ ได้วางไว้					
๑๔	มีกระบวนการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมทางวัตถุ โดยประเมินผลการปฏิบัติงานตามแผนที่ได้วางไว้					
๑๕	มีกระบวนการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมทางวัตถุ โดยนำข้อมูลที่ได้จากการประเมินผลปฏิบัติงานไป ใช้ในการวางแผนในวงรอบถัดไป					
๒. ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ						
๑	ส่งเสริมให้ทุกคนร่วมกันรักษาเอกลักษณ์ทาง วัฒนธรรมท้องถิ่น					
๒	ถ่ายทอดให้ประชาชนได้รับรู้คุณค่าหรือ คุณประโยชน์ของวัฒนธรรมท้องถิ่น					
๓	รณรงค์ให้ประชาชนตระหนักในสำคัญของ วัฒนธรรมท้องถิ่น					
๔	ประสานงานการบริการความรู้ วิชาการ และทุน ทรัพยากรสำหรับจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมท้องถิ่น					
๕	สร้างทัศนคติ ความรู้ และความเข้าใจให้ ประชาชนตระหนักในบทบาทหน้าที่การดูแล รักษาวัฒนธรรมท้องถิ่น					

ข้อ	บทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี	ระดับความคิดเห็น				
		มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
		๕	๔	๓	๒	๑
๖	ส่งเสริมการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผลงานการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นของชุมชน					
๗	ฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่นที่กำลังสูญหายหรือที่สูญหายไปแล้ว					
๘	จัดทำระบบเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางด้านวัฒนธรรมท้องถิ่น					
๙	ส่งเสริมให้สื่อมวลชนแขนงต่าง ๆ มีบทบาทในการส่งเสริมและสนับสนุนวัฒนธรรมท้องถิ่น					
๑๐	ยกย่องเชิดชูปราชญ์ชาวบ้านหรือผู้มีผลงานการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นให้เป็นที่ประจักษ์					
๑๑	มีกระบวนการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมที่ไม่ใช้วัตถุ โดยสำรวจปัจจัยที่มีผลกระทบทั้งเชิงบวกและเชิงลบและทั้งภายในและภายนอก					
๑๒	มีกระบวนการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมที่ไม่ใช้วัตถุ โดยนำข้อมูลที่ได้จากการสำรวจปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อไปใช้ในการวางแผนการดำเนินการ					
๑๓	มีกระบวนการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมที่ไม่ใช้วัตถุ โดยกำกับ ติดตาม ให้มีการดำเนินงานตามแผนที่ได้วางไว้					
๑๔	มีกระบวนการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมที่ไม่ใช้วัตถุ โดยประเมินผลการปฏิบัติงานตามแผนที่ได้วางไว้					
๑๕	มีกระบวนการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมที่ไม่ใช้วัตถุ โดยนำข้อมูลที่ได้จากการประเมินผลปฏิบัติงานไปใช้ในการวางแผนในวงรอบถัดไป					

ภาคผนวก ฉ
แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
เรื่อง

บทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ- ฉายา

วุฒิการศึกษา

ตำแหน่ง

วัน/เวลาที่สัมภาษณ์

สถานที่

ตอนที่ ๒ นิยามศัพท์เฉพาะในการวิจัย

บทบาท หมายถึง พฤติกรรมที่สามารถเห็นได้เป็นรูปธรรม ซึ่งเป็นพฤติกรรมของบุคคลตามที่เกิดขึ้นตามสถานภาพที่เป็นหรือได้รับมอบหมายหน้าที่

พระสังฆาธิการ หมายถึง พระภิกษุที่ได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งทางการปกครองคณะสงฆ์ สำหรับการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาส สังกัดคณะสงฆ์อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี เท่านั้น

ศิลปวัฒนธรรม หมายถึง สิ่งที่เป็นวัตถุและไม่ใช่วัตถุอันแสดงถึงความเจริญของหมู่ชน เป็นวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่หล่อหลอมคนในสังคมเข้าด้วยกัน โดยการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ศิลปวัฒนธรรมประจำถิ่นของอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี เท่านั้น

บทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม หมายถึง บทบาทพระสังฆาธิการในการปกป้อง ดูแล รักษาศิลปวัฒนธรรมประจำถิ่น โดยจำแนกเป็น ๒ ด้าน ได้แก่

๑) ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมทางวัตถุ (Material Culture) หมายถึง การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมที่เป็นวัตถุ มีรูปร่างสามารถจับต้องได้ ได้แก่ เครื่องมือเครื่องใช้ เช่น คนโท จาน ถ้วย ฯลฯ ตลอดจนผลิตผลทางด้านศิลปกรรมต่าง ๆ

๒) ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ (Non-Material Culture) หมายถึง การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมที่ไม่มีลักษณะเป็นรูปร่างจับต้องได้ หรือเป็นวัฒนธรรมทางจิตใจ เป็นเรื่องเกี่ยวกับเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของมนุษย์ เพื่อให้เกิดปัญญาและมีจิตใจที่งดงาม ได้แก่ ศิลธรรม คติธรรม ตลอดจนระเบียบแบบแผนของขนบธรรมเนียมประเพณีซึ่งแสดงออกในรูปแบบของพิธีกรรมต่าง ๆ

ตอนที่ ๓ ข้อคำถามแบบสัมภาษณ์

- ๑) จากสภาพการณ์ปัจจุบันเกี่ยวกับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ซึ่งหมายรวมถึงสิ่งที่เป็นวัตถุและไม่ใช่วัตถุอันแสดงถึงความเจริญของชุมชน เป็นวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่หล่อหลอมคนในสังคมเข้าด้วยกันนั้น ท่านเห็นว่า มีแนวทางในการพัฒนาบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมทางวัตถุ (Material) อย่างไร
- ๒) จากสภาพการณ์ปัจจุบันเกี่ยวกับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ซึ่งหมายรวมถึงสิ่งที่เป็นวัตถุและไม่ใช่วัตถุอันแสดงถึงความเจริญของชุมชน เป็นวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่หล่อหลอมคนในสังคมเข้าด้วยกันนั้น ท่านเห็นว่า มีแนวทางในการพัฒนาบทบาทพระสังฆาธิการในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ (Non-Material) อย่างไร

ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการ

พระครูสุนทรจรรย์คุณ (จวน สุขะสินโน)

นิสิตปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

(ผู้สัมภาษณ์)

ภาคผนวก ข
ภาพถ่ายการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประวัติผู้วิจัย

- ชื่อ : พระครูสุนทรจรรณคุณ (จวน สุขสินโน/บัวขาว)
- เกิด : วันที่ ๙ มกราคม พ.ศ. ๒๔๙๖
- สถานที่เกิด : ๕๖ หมู่ ๒ ตำบลลาดบัวขาว
อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี
- การศึกษา : นักธรรมชั้นเอก
สำนักเรียนวัดรางวาลย์ พ.ศ. ๒๕๒๔
: หลักสูตรประกาศนียบัตรบริหารกิจการคณะสงฆ์ (ป.บส.)
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๕๖
: พุทธศาสตรบัณฑิต (การจัดการเชิงพุทธ)
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๖๐
- อุปสมบท : วันที่ ๑๘ เมษายน พ.ศ. ๒๕๑๗
: โดยมี พระโพธาคณารักษ์ วัดเฉลิมอาสน์ เป็นพระอุปัชฌาย์
- สังกัด : วัดรางวาลย์ ตำบลลาดบัวขาว อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี
- ตำแหน่ง/หน้าที่ : รองเจ้าอาวาสวัดรางวาลย์ พ.ศ. ๒๕๓๗
: พระกรรมวาจาจารย์ พ.ศ. ๒๕๔๑
: เจ้าอาวาสวัดรางวาลย์
- ที่อยู่ปัจจุบัน : วัดรางวาลย์
ตำบลลาดบัวขาว อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ๗๐๑๑๐

